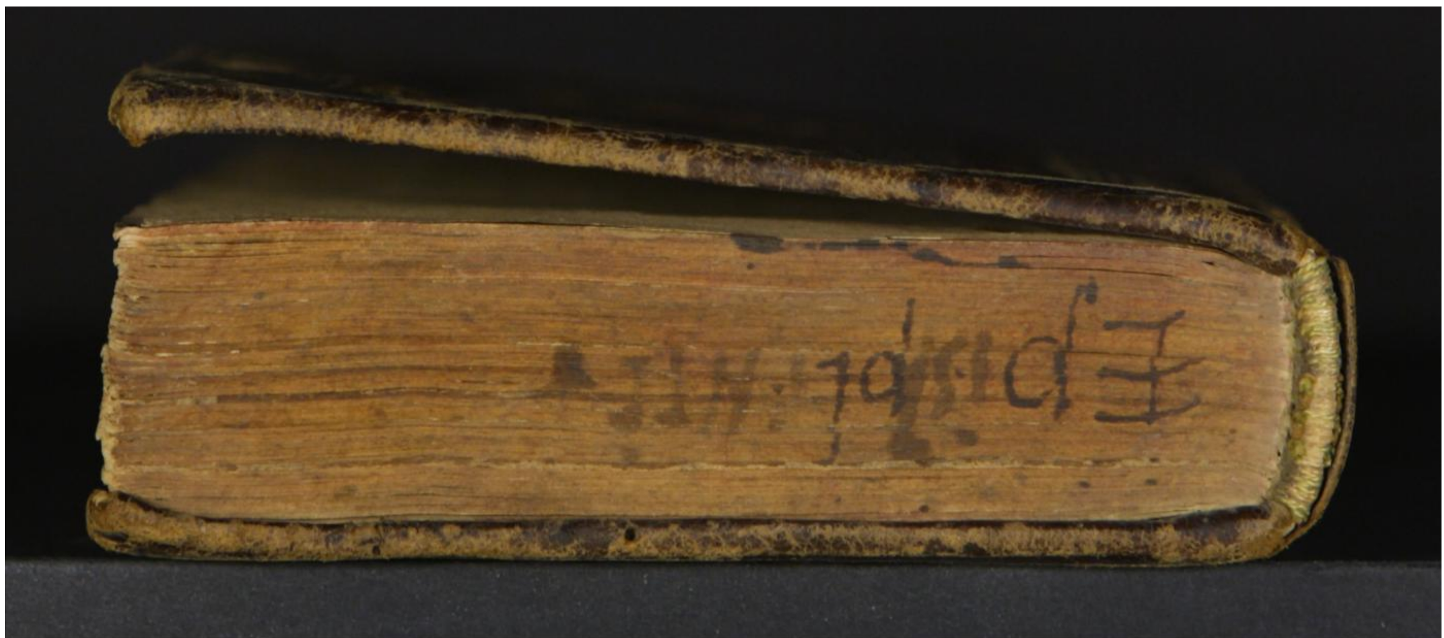

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
ALDINI
I
2
13

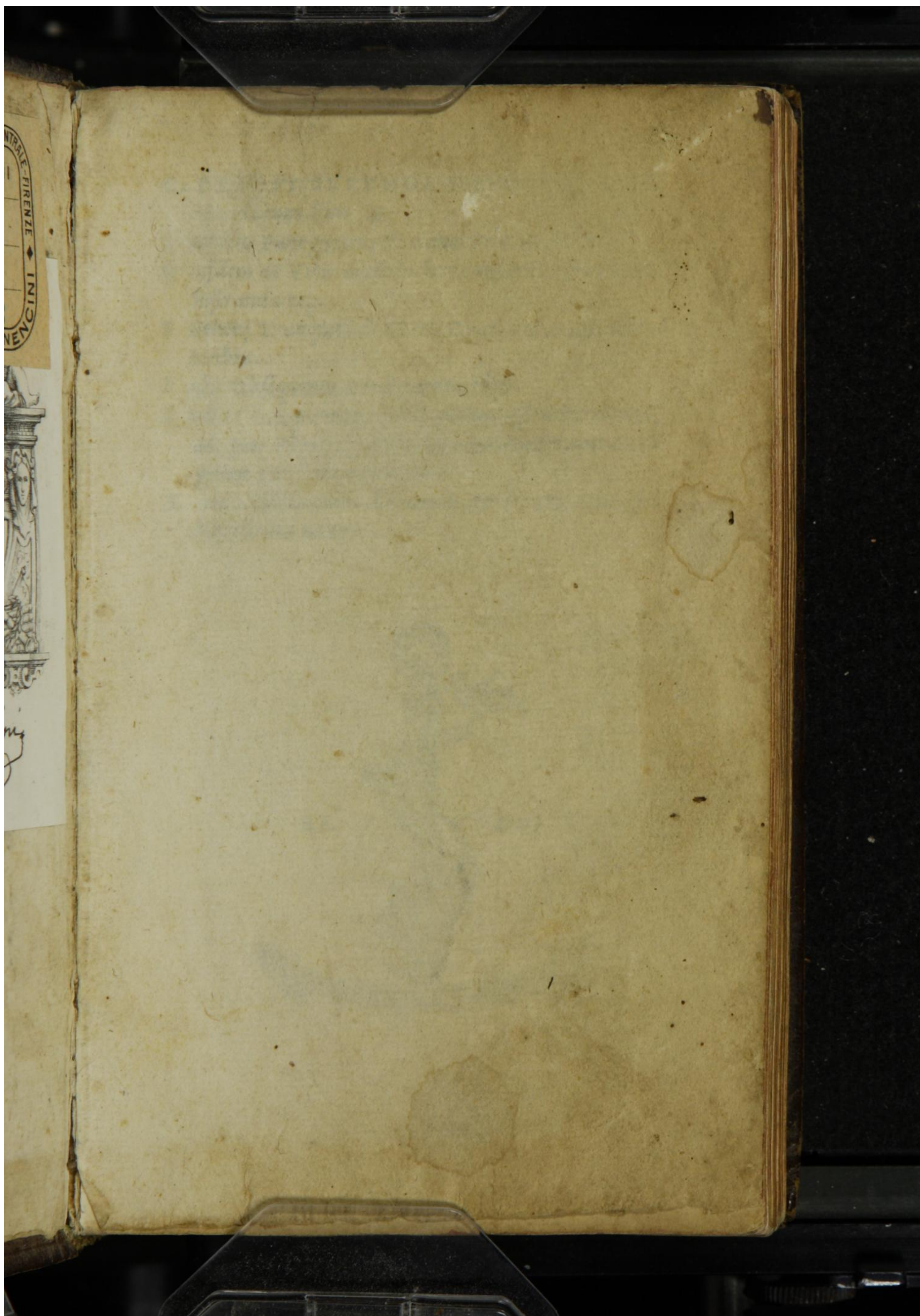

Epistole di Plinio

Ex Libris Joannis Nencini
1874

1603 Decem. 7 1. 4

3

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS Epiſtolarum libri X.

E iuſdem Panegyricus Traiano Principi dictus.

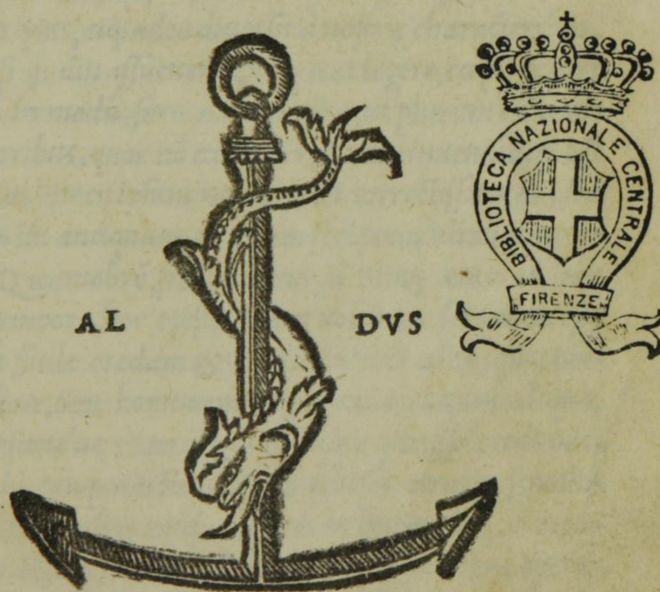
E iuſdem de Viris illuſtrib. in re militari, & in admi niſtranda rep.

S uetonij Tranquilli de Claris Grammaticis, & Rhe-toribus.

I ulij Obſequentis Prodigiorum liber.

I ndices duo, quorum altero nomina referuntur eorum, ad quos Plinius ſcribit, altero quicquid memoratu di gnum toto opere continetur.

L atina interpretatio dictionum, & ſententiarum, qui bus Plinius utitur.

ALDVS PIVS MANVTIVS ROMANVS ALOISIO MOCENICO EQVITI, ET SENATORI VENETO. S. P. D.

Olebam superioribus Annis Aloisi Vir Clariss. cum aut T. Liuij Decades, quæ nō extare creduntur, aut Sallustij, aut Trogi historias, aut quēuis aliū ex antiquis authoribus inuentū esse audiebā, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu è Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrime, accuratissimeq; legatum agens, magnam tibi laudem, & gloriā peperisti, cum plurimus, quæ inesse optimo Oratori oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi ante et diuitias, et gratiā in hac Rep. excell. cōparaueras, has Plinij epistolas in Italiā reportasti, in mēbrana scriptas, atq; adeo diuersis à nostris characteribus, ut nisi qs diu assueuerit, nō queat legere, cœpi sperare mirū in modū, fore ætate nostra, ut plurimi ex bonis authoribus, quos nō extare credimus, inueniātur. Est enim uolumen ipsum non solum correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinij temporibus. Quamobrē, si, ut uidetur, à Plinij ætate ad hæc usq; tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est, fit, ut facile credam & T. Liuium et alios, quos tum uetustate, tum hominum negligentia, tum ui aliqua, incursione'ue exterarum gentium perijsse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalidos delitere, speremq; exituros in lucem, idq; temporibus nostris, ac mea si diu uixero, præcipue opera, Christo IESV annuente. δοπῆρος ἐάων. Nūc autem,

quod possumus, hasce Secundi epistolas damus q̃ corre ctissimas, in quibus etiam multæ sunt, quæ antehac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia Inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihiq; dedisti, ut excusum publicarẽ. Deinde Iucundo Veronensi Viro singulari ingenio, ac bonarum literarum studiosissimo, quod et easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari à se descriptas in Gallia diligenter, ut facit oĩa, et sex alia uolumina epistolarum partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse sua sponte, quæ ipsius est erga studiosos omnes beneuolẽtia, adportauerit, id'q; biennio ante, quàm tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hæ Plinij epistolæ in manus literatorum & tua, & Iucundi nostri in illos beneuolentia, emendatissimæ. Sed quoniã epistolas decem libri, quæ scribuntur ad Traianum Imperatorem, sunt qui non esse Plinij putant, tum q̃a stylo, & elegantia diuersæ ab alijs uidentur, tum etiã quia præter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius ad Traianum scribens, operæpretium fuerit & illas à Secundo scriptas fuisse ostendere. Non imus inficias scripsisse Plinium alias epistolas, ut ipse ait, paulo accuratius, sed et has ad Traianum, siquis diligenter inspiciat, & doctas esse, et elegantes fatebitur, nec à stylo Plinij alienas, id quod, cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quæ de Dione quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat enim ibi

quæ in caussa utrinq; dicta fuerant se iudice, quemadmodum in alijs quibusdam facit epistolis cum de caussis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Domine autem principibus dicere temporibus Plinii, iam receptum fuisse, illud etiã Martialis in epistola libri octaui ad Domitianum, ostendit. Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud, Edictum domini, deiq; nostri. Esse autem Plinii epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potissimum. Primum, quia in antiquissimo exemplari unà cum alijs ut nos imprimendas curauimus, sub Plinij Secundi nomine scriptæ sunt. Deinde, quia Plinij illud de Christianis ad Traianum, et rescriptum Traiani super ea re habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum, cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Præterea in ijsdem epistolis multa habentur, quæ luce clarius ostendunt ab eodem manasse & has ad Traianum, et illas familiares, ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum, Conuertere ad nostros, nec hos multos, sed meæ uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Romanus. Et paulò post subiungit, Hunc ego, cum simul studeremus, arcte familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis. cum hoc seria, cum hoc iocos miscui. quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quod patrem habuerit in equestri gradu clarũ, clariorem Vitricum, Laudat & à doctrina, à moribus. Meminit & Matris eius. Hæc eadem in quarta epistola libri decimi ad Traianum

de Voconio scribit his uerbis, Indulgentia tua Imp. Opt. quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro Amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uendicat Voconius Romanus ab ineunte ætate condiscipulus, et contubernalis meus. & paulo inferius ait, Pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam Matris liberalitatem, et statim Patris hæreditatem, et adoptionē à Vitrico meruit. Auget hæc & natalium, & paternarum facultatum splendor.

Præterea in secundo libro in epistolis ad Arrianū de Mario Prisco sic scribit, Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul præfuit, amissa defensione iudices petijt. Ego, et Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum Senatui facere, excessisse Priscum immanitate, & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiā pecunias accepisset. Eiusdem Marij Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Traianum his uerbis. Qua ex caussa, cum patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum & petij ueniam huius muneris, & īpetraui. Suetonio quoq; Tranquillo cum ex alijs quibusdam ad illum literis amicum summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his, Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, quæ scripta tua communibus amicis spoponderunt. Deinde sic claudit epistolam, Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. æquum est nos in amore tam mutuo,

eãdem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris
ex nobis. De eodem ad Traianum libro decimo sic
scribit. Suetonium Tranquillum, probissimum, ho
nestissimum, eruditissimum uirum, et mores eius secu
tus, et studia, iam pridem Domine in cõtubernium ad
sumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc pro
pius inspexi. huic ius trium liberorum necessarium
faciunt duæ caussæ. nam et iudicia amicorum prome
retur, et parum felix matrimonium expertus est, im
petrandumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi
fortunæ malignitas denegauit. Adde quod omni-
bus ferè literis, quibus Plinio respondet Traianus, i-
est familiarissima illa appellatio, Secunde carissime.
His igitur aliisq; rationibus colligi potest has ipsas epi
stolas, de quibus agimus, Secundum scripsisse. Sed hæ
sint, satis uel obstinatioribus, et qui, quod dicitur, no-
dum in scirpo quærunt. Operæpretium etiam ui
sum est addere huic operi Plinij Panegyricum de lau
dibus Traiani, Primum quia quæcunq; ipsius habe
re potui, conuenientissimum existimaui in uno uolu-
mine simul edere, Deinde quia adeo illum elegantem,
doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo seipsum supe
rasse Plinius uideatur. Legendus ille quidem assi
due omnibus, tum sententiarum grauitate, tum rerum
copia, tum ad bene, beateq; uiuendum sanctissimus,
optimusq; præceptis, sed præcipue Magnis Viris, &
principibus, iisq; omnibus, qui aliis præsunt, & qui
bus, λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε. Talem
enim fuisse Traianum scribit, ut quæcunq; habere
oportear optimum principem, ὧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγ

κυλομήτεω σκῆπτρόν τ', ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ

Traianus habuerit. Quãobrẽ nõ immerito creandis imperatoribus dicitur, Sis felicior Augusto, & melior Traiano. Qui q̃dẽ ipso Cyro Xenophõtis eò maior, quod ille non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij, ut refert Marcus Tullius in epistola ad Quintum fratrem, Hic autẽ re uera talis fuit, qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xenophontis libros non sine caussa de manibus ponere nõ solebat, quia nullum esset prætermissum in his officium diligentis, & moderati imperij, sic nos hunc Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non debemus, ut optimi Viri, fortissimi imperatoris, iustissimi Principis exemplo, tales et ipsi efficiamur. Addidimus præterea duos libros, alterum eiusdem Plinii de iis, qui uel in armis, uel in administranda rep. clari extiterunt, Alterũ Suetonii Trãquilli de claris Grãmaticis, et Rhetoribus. Nec me latet à q̃busdam hos libros utrosq; Tranquillo potius adscribi, idq; Diui Hieronymi authoritate, qui in eo libro, quem et ipse scripsit de uiris illustribus, Tranquillum se imitaturũ dixit, his uerbis, Hortaris Dexter, ut Tranquillum sequens, ecclesiasticos scriptores in ordine digeram, et quod ille in enumerandis gentilium literarũ uiris fecit illustribus, id ego in nostris faciã. Hæc Diuus Hieronymus. Sed illi hac eadem Hieronymi authoritate redarguuntur. Non enim testatur Hieronymus Tranquillum scripsisse de uiris in Re militari, atq; in rep. administranda claris, quemadmodum in hoc Secundi libro licet uidere, sed de ijs tantum, qui in

literis fuere illustres, quos ipse gentilium literarum illustres dicit. id uero fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inscribitur, quem secutus Diuus Hieronymus Dextri rogatu, de ijs scripsit, qui in literis sacris fuere illustres. Esse autem Plinij Secundi eum librum, in quo uiri clari in armis, et in rep. administranda enumerantur, tutatur Titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur sub Plinii nomine, nõ Suetonij, aut Cornelij Taciti, aut cuius uis alius legitur. Hos uero libellos de Viris illustribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Ioãnes Baptista Egnatius, Vir in utraq; lingua eruditissimus, & Polyhistor Maximus, mecum accurate quidem, sed cursim, quod parum daretur otij, recognouit. Addito etiam Iulij Obsequẽtis libro de Prodigiis, quem mihi Iucundus meus iucundissimus dono dedit, ut unà cum alijs in hoc uolumine imprimendum curarem. idq; fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice Grauissime, Senatus Veneti Decus, ut quia non solũ Secundi epistolas ad nos sedulus è Gallia reportasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, Tibi praecipue debeant, Te plurimũ ament Studiosi omnes de hoc munere. Vale.

Venetiis mense Nouembri M.D.VIII.

INDEX EPISTOLARVM C. PLINII, SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI.

IN LIBRO DECIMO.

De

IN LIBRO DE CLARIS GRAMMATICIS.

IN LIBRO DE CLARIS RHETORIBVS.

Index rerum memorabilium, & propriorum nominum, quæ toto opere continentur.

***

LATINA INTERPRETATIO DICTIONVM ET SENTENTIARVM GRAECARVM QVAE HOC IN VOLVMINE HABENTVR.

EX EPISTOLIS C. PLINII CAECILII.

Λογισάμενος meditatus 22

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης

Vnum augurium optimum defendere patriam 22

ἀρχέτυπον primum exemplar 25

πάντα λίθον κινῶ Omnem lapidem agito 26

Adagium apud græcos frequentissimum

πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει

πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσι

οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων

τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις

Preter eius cæleritatem

Suadela quedam insidebat labris

Ita demulcebat, & solus Oratorum

Aculeum relinquebat auditoribus 26

Senarioli ex Eupolidos δήμοις, quorumprimum hemistichion aliter etiam legitur.

πειθὼ Suadela, Flexanima Dea, Suada, Lepos Dea persuadendi 27

Hanc etiam designari à Fabio suspicorlibro primo his uerbis. Qui uero imaginem ipsam eloquētiæ diuina quadam mente conceperit, quiq; illā, ut ait Sophocles non ignobilis Tragicus, reginam rerum Orationem ponet ante oculos, fructumq; non ex stipe aduocatiuum sed ex animo suo, & contemplatione, ac scientia petet, perpetuum illum nec fortunæ subiectum psuadebit sibi. Sed lectorem admonere libet perpendat an sit potius legendū Euripides, non Sophocles, ut Fabius ad carmen illud eiusdem Euripidis alludat

πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην

ἤστραπτ' ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα

Ex δ' Iliados

οὔτοι θαλάσης κύματος συμβολαί

Neq; maris undarum concursus 267

ἄνθρωποι μιαροὶ, καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες. homines scelesti, & assentatores, & profligati. ET RVRSVS οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. Vrbem mœnibus cinxi neque lapidibus, neque lateribus. ET STATIM οὐκ ἐκ μὲν θαλάσσης τὴν εὔβοιαν προὐβαλόμην πρὸ τῆς ἀττικῆς. Nec ex mari Euboeam Atticæ obieci 267. & 268

Omnia ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte

ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν τεπραγμένων Ego autem uiri Athenienses existimo per Deos immortaleis illum magnitudine rerũ gestarum in temulentiam incidere

Ex quarta Philippica

IAM QVID AVDIENTIB. ILLO PVLCHERRIMO, AC LONGISS. EXCESSV νόσημα γάρ. Morbus enim. Principium longissimæ narrationis Demosthenis pro Ctesiphonte. QVID HAEC BREVIORA SVPERIORIB. SED AVDACIA PARIA τότε μὲν ἐγὼ τῷ πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν Tum equidem insolenti Pythoni, & contra nos grauiter inuecto. Ex eadem oratione. EX EADEM NOTA ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας, καὶ πονηρίας ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις, καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε, καὶ διέλυσε. Cum autem ex nimia habendi cupiditate, & prauitate, ut iste, potens sit, prima quæq; occasio, &

Ex prima oratione olynthiaca

MILE HIS ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν πόλει δικαίοις Illigatius omnibus ciuitatis iuribus. ET IBIDEM σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστόγειτον; μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὲ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου Tu miserationem ad horum induxisti Aristogiton? Quin potius omnino sustulisti. Itaq; eos portus ne teneas, ad quos captus es, ac ex nauigatione appulisti. ET DIXERAT τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τοιούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα Huic nullum peruium locum esse uideo, sed præcipitia, confragisa loca, & barathra omnia. ET DEINCEPS δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν. Vereor ne quibusdam uideamini imbuere hominem, qui semper in ciuitate improbus esse uelit. Nam quicunq; improbus ex se imbecillis est. NEC SATIS οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν' ἀνείρητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μὴ δ' ἐπιθυμεῖ κακίας. Nec uero existimo maiores hæc iudicia primum instituisse, ut id genus homines in iisdem efferetis, sed contra, ut propulsaretis, puniretis, & nemo esset, qui uitium, uel consectaretur, uel appeteret. ADHVC εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς Si autem improbitatis opifex est, ac institor, & rebus permutandis intentus. ET MILLE TA-

LIA PRAETEREAM QVAE AB AESCHINE *θαύματα* admirationes. NON *ῥήματα* uoces dicuntur 268

Omnia petuntur ex oratione Demosthenis contra Aristogitonem

Χρὴ γὰρ τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα, καὶ τὸν νόμον. ὅταν δ' ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀνηιχυντίᾳ *Lex enim idem exprimere debet, ac orator. Cum autem aliam uocem lex profert, aliam orator, æquitati legis suffragari oportet, non legentis impudentiæ.* ALIO LOCO ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι. πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντατάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξιῶν τοὺς ὠρείτας μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ καλλίᾳ διδόναι. ὅτι δ' ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν πομπὸν, καὶ τριήρεις, καὶ ἀλαζόνειαν ἐκ τοῦ ψηφίματος ἀνάγνωθι. *Deinde omnia, quæ in decreto continentur, indicat, cum ita sentiens expresserit Legatos Oretanos, quinq; talenta non nobis, sed Calliæ numerasse. Me autem uera dicere apparatu etiam, ac triremibus, arrogantiáq; ex decreto dempta, recita.* ITERVM ALIO καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι. *Neque sinatis circa orationem, quæ ad præuaricatorem pertinet, uagari.* QVOD ADEO PROBAVIT VT REPETAT ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι, καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. *Verum sedendo, & in concione assidendo in orationem de præuaricatore eum im*

pellate, & mutationum uerborum eius obseruate. AN ILLA CVSTODITIVS PRESSIVSQVE σὺ δ᾽ ἑλκοποιεῖς καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Tu autem uulnera infligis, & maiorem curam agis quotidianarum orationum, q̃ salutis ciuitatis. ALTIVS ILLA οὐκ ἀποπέμψησθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν ἑλλήνων συμφοράν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρίσασθε; Non'ne reijcietis hominem tanquam communem græciæ pestem, uel comprehensum quasi rerum prædonem per ipsam remp. nauigantem punietis? 269

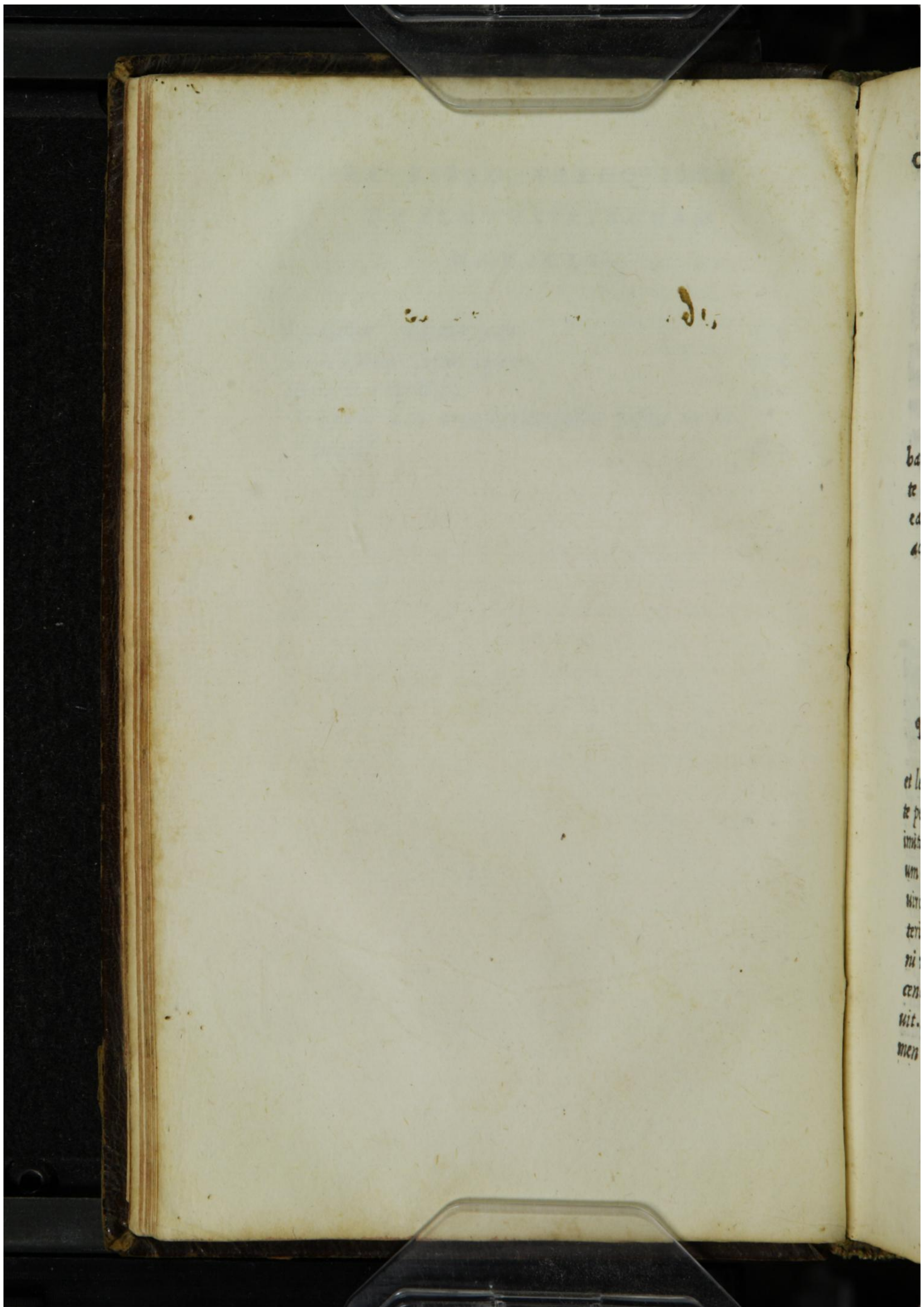
Ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte.

νόμου Μημφύτου legis Memphytæ 285

ὑπὲρ μαλέαν supra Malean 287

θρεπτοὺς alumnos

EX LIBRO TRANQVILLI DE ILLVVSTRIB. GRAMMATICIS.

C·PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

C. PLINIVS SECVNDVS SEPTITIO SVO S.

obsequitur amico

f Requenter hortatus es, ut epistolas, siquas paulo accuratius scripsissem, colligerem, publicaremq́; , collegi non seruato temporis ordine. neq; enim historiam componebam, sed ut quæq; in manus uenerat. Superest, ut nec te consilij, nec me pœniteat obsequij. Ita enim fiet, ut eas, quæ adhuc neglectæ iacent, requiram, et siquas addidero, non supprimam. Vale.

C.PLINIVS ARRIANO SVO S.

q Via tardiorē aduentum tuum prospicio, librum, quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo. Hūc rogo ex consuetudīe tua et legas et relegas et emēdes, eo magis, quod nihil ante peræq; eodem ζήλῳ scripsisse uideor. tentaui enim imitari Demosthenē semper tuū, Caluum nuper meum dūntaxat figuris orationis. Nam uim tantorum uirorum pauci, quos æquas, assequi possunt. Nec materia ipsa huic (uereor ne improbe dicam) æmulationi repugnauit. Erat enim propē tota in contentiōe dicendi, quod me longæ desidiæ indormientem excitauit. Si modo is sum ego, qui excitari possim, non tamen oīno Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties

paulum itinere decedere nõ intempestiuis amoenitatibus admonebamur. acres enim esse, non tristes uolebamus. Nec est, quod putes me sub hac exceptione ueniam postulare. Nam quo magis intendam limam tuam, confitebor & ipsum me, & contubernaleis ab editione non abhorrere, si modo tu fortasse errori nostro album calculũ adieceris. Est enim planè aliquid edẽdum, atq; utinam hoc potissimũ, quod paratum est (audis desidiæ uotum) edẽdum autem ex pluribus caussis, maxie, ꝙ libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamuis iam gratiam nouitatis exuerint. nisi tamen auribus nostris bibliopolæ blandiuntur. Sed sanè blandiantur, dum per hoc mendaciũ, nobis studia nostra commendent. Vale

C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S.

q Vid agit Comũ, tuæ, meæq; delitiæ? quid suburbanum amoenissimum? quid illa porticus uerna semper? quid πλατανὼν opacissimus? quid Euripus uiridis, & gemmeus? quid subiectus, & seruiens lacus? quid illa mollis, & tamen solida gestatio? quid balineũ illud, quod plurimus sol implet, et circumit? quid triclinia illa popularia? illa paucorum? quid popinæ? quid cubicula diurna, nocturna'que? possident'ne te, & per uices partiuntur? An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excursionibus auocaris? si possident, felix, beatus'q; es, sin minus, unus ex multis. quin tu (tempus est enim) humileis, & sordidas

curas alijs mandas, & ipse te in alto isto, pinguiq; secessu studijs adseris? hoc sit negotium tuum. hoc otium. hic labor. hæc quies. in his uigilia, in his etiam somnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum, post te alium, atq; alium dominum sortientur. Hoc nunquam tuum desinet esse, si semel cœperit. Scio, quem animum, quod horter īgenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis alijs, si tibi fueris. Vale.

C. PLINIVS POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S.

q Vantum copiarū in Ocriculano, in Narniēsi, ī Carseolano, in Perusino tuo, ī Narniensi uero etiam balineū. ex epistolis meis (nam iam tuis opus non est) una illa breuis, et uetus sufficit. Non mehercule, tam mea sunt, q̄ mea sunt, quàm quæ tua. hoc tamen differunt, quod solicitius, & intentius tui me, quàm mei excipiunt. idem fortasse eueniet tibi, siquando in nostra deuerteris, quod uelim facias, primū, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris, deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secure, ac propè negligenter expectant. Nam mitium dominorū apud seruos ipsa consuetudine metus exolescit. nouitatibus excitantur, probariq; dominis per alios magis, quàm per seipsos laborant. Vale.

C. PLINIVS VOCONIO RO
MANO SVO S.

Idisti' ne quẽquam M. Regulo timidiorem, humiliorem post Domitiani mortẽ? sub quo nõ minora flagitia commiserat, quàm sub Nerone, sed tectiora. Cœpit uereri, ne sibi irascerer nec fallebatur, irascebar. Rustici. Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte adeo, ut librum recitaret, publicaretq;, in quo Rusticũ insectatur, atq; etiam stoicorum simiam appellat. Adijcit uitelliana cicatrice stygmosum. Agnoscis eloquentiam Reguli. lacerat Hærennium Senecionem tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Mettius Carus, Quid tibi cum meis mortuis? Nunquid ego aut Crasso, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. Hæc me Regulus dolenter tulisse credebat. Ideoq; etiam cum recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiscebatur, quàm capitaliter ipsum me apud centumuiros lacessisset. Aderã Arrionillæ Timonis uxori, rogatu Arulẽi Rustici. Regulus cõtra. nitebamur nos ĩ parte caussæ sententia Metti Modesti optimi uiri, is tunc in exilio erat à Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus. Quæro inquit Secunde, quid de Modesto sentias? Vides quod periculum, si respondissem bene, quod flagitium, si male. non possum dicere aliud tunc mihi, quàm deos adfuisse. Respondebo ĩquam, quid sentiam, si de hoc centumuiri iudicaturi sunt. Rursus ille. quæro quid de Modesto sentias. interũ ego, solebant testes ĩ reos, nõ ĩ dãnatos ĩterrogari.

tertio, ille non iã quid de Modesto, sed qd de pieta te
Modesti sentias. Quæris inq̃, qd sentiã? At ego ne in
terrogare quidẽ fas puto, de quo pronũtiatum ẽ. con
ticuit. me laus, & gratulatio secuta est, quod nec fa=
mam meam aliquo responso utili fortasse, inhonesto
tamen læseram, nec me laqueis tam insidiosæ inter
rogationis inuolueram. Nunc ergo conscientia exter
ritus, apprehendit Cæcilium Celerem, mox Fabium
Iustum rogat, ut me sibi reconcilient. nec contentus,
peruenit ad Spurinnam. Huic suppliciter, ut ẽ, cum
timet, abiectissimus, Rogo, mane uideas Pliniũ dom.
sed planè mane (neque enim diutius ferre solicitudi
nem possum) & quoquo modo efficias, ne mihi ira
scatur. Euigilaueram. Nũtius à Spurinna. Venio ad
te. immo ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. cum
alter ad alterum tenderemus, exponit Reguli manda
ta, addit preces suas, ut decebat optimum uirũ pro
dissimillimo, parce. Cui ego. Dispicies ipse, quid renũ
tiandum Regulo putes. Te decipi à me non oportet.
Expecto Mauricum (nondum ab exilio uenerat)
ideo nihil alterutram in partem respondere tibi pos
sum, facturus quicquid ille decreuerit. Illum enim
esse huius consilij ducẽ, me comitem decet. Paucos post
dies ipse me Regulus conuenit in prætoris officio il-
luc persecutus, secretum petit. Ait timere se, ne ani-
mo meo penitus hæreret, quod in centumuirali iudi=
cio aliquando dixisset, cum responderet mihi, & Sa
trio Rufo. Satrius Rufus, cui nõ ẽ cum Cicerõe æmu
latio, & qui contentus est eloquentia seculi nostri. Re
spondi nunc me ĩtelligere maligne dictum, quia ipse

confiteretur, cæterum potuisse honorificum existimari. Est enim inquam mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitandum nõ optima quæq; proponere. Sed tu, qui huius iudicij meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Mettii Modesti pietate sentirem? expalluit notabiliter, quamuis palleat semper. hæsitabundus, interrogaui, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto. Vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exuli nocere uoluisse. subiunxit egregiam causam. Scripsit inquit, in epistola quadam, quæ apud Domitianum recitata est. Regulus omnium bipedum nequissimus. quod quidem Modestus uerissime scripserat. Hic ferè nobis sermonis terminus. Neque enim uolui progredi lõgius, ut mihi omnia libera seruarem, dũ Mauricus uenit. nec me præterit: esse Regulũ δυσκαθαίρετον. Est enim locuples, factiosus, curatur à multis, timetur à pluribus, quod plerunq; fortius amore est. Potest tamen fieri, ut hæc concussa labantur. Nam gratia malorum tam infida est, quàm ipsi. Verum, ut idem sæpius dicam, expecto Mauricum. Vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis prouidere. Mihi et tentandi aliquid, & quiescendi illo authore ratio constabit. Hæc tibĩ scripsi, quia æquum erat te, pro amore mutuo, non solum omnia mea facta, dictaq;, uerum etiã consilia cognoscere.

Vale.

C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

r Idebis, & licet rideas. ego Plinius ille, quē nosti, apros treis, et quidem pulcherrimos cœpi. ipse inquis? ipse, non tñ, ut oio ab inertia mea, et quiete discederem. Ad retia sedebā. Erāt in proxumo nō uenabulum, aut lancea, sed stylus, & pugillares. meditabar aliquid, enotabamq;, ut si manus uacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contemnas hoc studendi genus. Mirum ē, ut animus à cogitatione, motuq; corporis excitetur. Iam undiq; syluæ, et solitudo, ipsumq; illud silentium, quod uenationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. proinde, cum uenabere, licebit authore me, ut panarium, & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quàm Mineruam inerrare. Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO S.

ui Ide, in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis, idemq; regni dederis, quo Homerus Ioui Opti. Max. τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν. Nam ego quoq; simili nutu, ac renutu, respondere uoto tuo possum. Etenim sicut fas ē mihi, præserti te exigente, excusare Bæticas contra unum hominē aduocationem, ita nec fidei nostræ, nec constantiæ, quam diligis, cōuenit adesse contra prouinciam, quam tot officiis, to

laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuin xerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorũ alterutrũ petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, uerum etiam iudicio satisfaciã. Neq; enim tantopere mihi consyderandum est. Quid uir optimus in præsentia uelis, quã quid semper sis probaturus. Me circa idus octobres spero Romæ futurum, eadémq; hæc præsentem quoq; tua, meaq; fide Gallo confirmaturum, tui tñ nunc iam licet spondeas de animo meo ἦ, κ̀ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε. cur. n. non usquequaq; homericis uersibus agã tecũ? quatenus tu me tuis agere nõ pateris, quorũ tãta cupiditate ardeo, ut uidear mihi hac sola mercede posse corrũpi, ut uel contra Bæticos adsim. pene præterij, quod minime prætereundum fuit, accepisse me careotas optimas, q̃ nunc cũ ficis et boletis certamen hñt. Vale.

C. PLINIVS POMPEIO SATVR NINO SVO S.

Peropportune mihi redditæ sunt literæ tuæ quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem. cũ ego idipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria spõte currenti, paritérq; & tibi ueniam recusandi laboris, & mihi exigendi uerecundiam sustulisti. Nã nec me timide uti decet eo, quod oblatum est, nec te grauari, quod depoposcisti. Non est tamen, quod ab homine desidioso aliquid noui operis expectes. petiturus sum eni, ut rursus uaces sermoni, quẽ apud municipes meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te iã quæ

dam notasse, sed generaliter· ideo nunc rogo, ut non tantum uniuersitati eius attendas, uerum etiam particulas, qua soles lima, persequaris. Erit enim et post emendationem liberum nobis uel publicare, uel cótinere. Quin immo fortasse hanc ipsam cunctationẽ nostram in alterutram sententiã emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione, dũ sæpius retractat, inueniet, aut dignum, dum idipsum experitur, efficiet. Quãquam huius cunctatiõis meæ caussæ non tam in scriptis, quàm in ipso materiæ genere cõsistunt. Est enim paulò quasi gloriosius, et elatius. onerabit hoc modestiã nostrã, ẽt si stylus ipse fuerat pressus, demissusq;. Propterea, quod cogimur, cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic, & lubricus locus est, etiam cum illi necessitas lenocinatur. Etenim si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quàm difficile ẽ obtinere, ne molesta uideatur oratio de se, aut de suis disserentis? Nã cum ipsi· honestati, tũ aliquam tò magis gloriæ eius, prædicationiq; inuidemus. atq; ea demum recte facta minus detorquemus, & carpimus, quæ in obscuritate, & silentio reponuntur. qua ex causa sæpe ipse mecũ, nobis ne tantum, quicquid illud est, composuisse, an et aliјs debeamus, ut nobis. admonet istud quoq;, quod pleraque, quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem, nec gratiã retinent. Ac ne longius exempla repetamus, quid utilius fuit, quàm munificentiæ rationem etiam stylo prosequi? per hoc enim assequebamur, primum, ut honestis cogitationibus immorare

mur, deinde ut pulchritudinem illarum lōgiore tra ctatu perviderēmus, postremo, ut subitæ largitionis comitē, pœnitētiā caveremus. nascebatur ex his exer citatio quædam contemnendæ pecuniæ. Nam cum omneis homines ad custodiā eius natura restrixerit, nos contra multum, ac diu pensitatus amor liberalita tis communibus auaritiæ uinculis eximebat, tantò que laudabilior munificentia nostra fore uidebatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio tra hebamur. Accedebat his caussis, quod nō ludos, aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimenta ingenu orum pollicebamur. Oculorum porrò, et aurium uo luptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratiōe, q̄ reprimi. Ut uero aliquis libenter educationis tædiū, laboremq; suscipiat, non præmiis modo, uerum etiam exquisitis adhortatio- nibus impetrandum est. Nam si medici salubreis, sed uoluptate carenteis cibos blandioribus alloquiis prosequuntur, quantò magis decuit publicæ consu- lentem, utilissimum munus, sed pàrinde non popu- lare comitate orationis inducere? præsertim cum enitendum haberemus, ut quod parentibus datur, et orbis probaretur, honoremq; paucorum cæteri pati enter expectarent, & mererentur. Sed ut tunc com munibus magis commodis, quàm priuatæ iactantiæ studebamus, cum itentionem, effectumq; muneris no stri uellemus intelligi, ita nunc in ratione edendi ue- remur, ne forte non aliorū utilitatibus, sed propriæ laudi seruisse uideamur. Præterea meminimus quan tò maiore animo honestatis fructus i conscientia, quā

in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet, nec si casu aliqua non sequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pulchrũ est. ij uero, qui benefacta sua uerbis adornant, non ideo prædicare, q̃a fecerint, sed ut prædicarent, fecisse credũtur. Siquod magnificum referente alio fuisset, ipso, qui gesserat recensente, uanescit. Homines enim, cum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si silẽda feceris, factum ipsum, si laudanda, quod non sileas, ipse culparis. Me uero peculiaris quædam impedit ratio, etenim hunc ipsum sermonem non apud populum, sed apud decuriones habui, nec in propatulo, sed in curia. Vereor ergo, ut sit satis congruens, cum in dicendo assentationem uulgi, acclamationémque defugerim, nũc eadem illa editione sectari, cumque plebẽ ipsam, cui consulebatur limine curiæ, parietibusq; discreuerim, nequam in speciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam, ad quos ex munere nostro nihil pertinet, præter exemplum, uelut obuia ostentatione conquirere. habes cunctationis meæ caussas. obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi authoritas pro ratione sufficit. Vale.

C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

MIrum est, quàm singulis diebus in urbe ratio aut constet, aut constare uideatur, pluribus, cunctisq; non constet. Nam siquem iter. roges, hodie quid egisti? respondeat, officio togæ uirilis interfui. sponsalia, aut nuptias frequẽtaui. ille me

ad ſignandum teſtamentum, ille in aduocationẽ, ille in conſilium rogauit. hæc, quo die feceris, neceſſaria, eadem, ſi quotidie feciſſe te reputes, inania uidentur, multo magis cum ſeceſſeris. Tunc enim ſubit recordatio, quot dies, q̃ frigidis reb. abſumpſi, quod euenit mihi poſt, q̃ in Laurentino meo aut lego aliq̃d aut ſcribo, aut etiam corpori uaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio, quod audiſſe, nihil dico, quod dixiſſe pœniteat. Nemo me apud quenquam ſiniſtris ſermonibus carpit. neminem ipſe reprehendo, niſi unum me cũ parũ cõmode ſcribo. nulla ſpe, nullo timore ſolicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum, & cum libellis loquor. O rectã, ſyncerámq; uitam. O dulce otium, honeſtumq́; ac penè omni negotio pulchrius, O mare, o litus, uerũ, ſecretumq́; μουσεῖον, q̃ multa inuenitis, quàm multa dictatis. Proinde tu quoq; ſtrepitum iſtum, inanemq́; diſcurſum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occaſio, relinque, teq́; ſtudijs, uel otio trade. Satius eſt enim (ut Attilius noſter eruditiſſime ſimul, et facetiſſime dixit) otioſum eſſe, quàm nihil agere. Vale.

C. PLINIVS ATTIO CLEMENTI SVO S.

I quãdo urbs noſtra liberalibus ſtudijs floruit, nunc maxime floret. multa, claráq; exempla ſunt. ſuffecerit unum Euphrates philoſophus. Hunc ego ĩ Syria, cũ adoleſcentulus militarem, penitus, & domi inſpexi, amariq; ab eo laborari, etſi non erat laborandum. Eſt enim obuius,

et expositus, plenusq; humanitate, quã præcipit. at que utinam sic ipse, quam spem tunc ille de me conce pit, impleuerim, ut ille multum uirtutibus suis addi dit. at ego nunc illas miror, qa magis ĩtelligo. quã quam ne nunc quidem satis intelligo. ut enim de pictore, scalptore, fictore nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic emi nent, et elucent, ut mediocriter quoq; doctos aduer tant, & adficiant. disputat subtiliter, grauiter, or nate. Frequenter etiam platonicam illam sublimita tem, & latitudinem effingit. Sermo est copiosus, & uarius, dulcis in primis, & qui repugnanteis quoq; ducat, impellat. Ad hoc proceritas corporis, deco ra facies, demissus capillus, ĩgens, et cana barba, quæ licet fortuita, et inania putentur, illi tamen plurimũ uenerationis adquirunt. Nullus horror in cultu, nul la tristitia, multum seueritatis. reuerearis, occursum non reformides. Vitæ sanctitas summa, comitas par. insectatur uitia, non homines. nec castigat erranteis, sed emendat. Sequaris monentem attentus, et pendens et persuadere tibi, etiam cum persuaserit, cupias. Iã uero liberi tres, duo mares, quos diligentissime insti tuit. Socer Pompeius Iulianus, cum cætera uita, tum uel hoc uno magnus, & clarus, q ipse prouĩciæ pri ceps inter altissimas conditiones generum nõ hono ribus principem, sed sapientia elegit. quanq̃ quid ego plura de uiro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quod non licet? Nã distringor officio ut maxi mo, sic molestissimo. sedeo pro tribunali. sub noto li

bellos, conficio tabulas, scribo plurimas, sed illiteratissimas literas, soleo nonnunquam (Nam idipsum quando contingit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me consolatur. affirmat, etiã esse hanc philosophiæ, & quidem pulcherrimam partem, Agere negotiũ publicum, cognoscere, iudicare, promere, et exercere iustitiam, quæq; ipsi doceant, in usu habere. Mihi tamen hoc unũ non persuadet, satius esse ista facere, quàm cum illo dies totos audiendo, discẽdoq; cõsumere. Quo magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxime ueneris (uenias autem ob hoc maturius.) illi te expoliendum, limandumq; permittas. Neq; n. ego, ut multi, iuideo alijs bonũ, quo ipse careo, sed contra sensum quendam, uoluptatemque percipio, si ea, quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse. Vale.

C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO S.

Lim nullas mihi epistolas mittis. Nihil est inquis, quod scribam, at hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas, uel solũ illud unde incipere priores solebant. Si uales bene est, ego ualeo, Hoc mihi sufficit. est enim maximum. ludere me putas. serio peto. fac sciam, quid agas, quod sine solicitudie summa nescire nõ possum. Vale.

C. PLINIVS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Iacturam grauissimam feci, si iactura dicenda est tanti uiri amissio. decessit Corellius Rufus, et quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimũ genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis uidetur. Nam utcunq; in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatiũ est, in iis uero, quos accersita mors aufert, hic insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu uiuere. Corelliũ quidẽ summa ratio, quæ sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quanquam plurimas uiuẽdi caussas habẽtem, optimam consientiam, optimam famam, maximam authoritatem, præterea filiam, uxorem, nepotem, sorores, interq; tot pignora, ueros amicos. Sed tam longa, tam iniqua ualetudine conflictabatur, ut hæc tanta pretia uiuẽdi, mortis rationibus uincerentur. Tertio et tricesimo anno (ut ipsum audiebam) pedũ dolore correptus est. (patrius hic illi. Nam plerunque morbi quoq; per successiones quasdam, ut alia traduntur) hunc abstinentia, sanctitate, quoad uiridis ætas, uicit, & fregit, nouissime cum senectute ingrauescentem, uiribus animi sustinebat. Cum quidẽ incredibiles cruciatus, et indignissima tormenta pateretur, (Iam enim dolor non pedibus solis, ut prius ĩsidebat, sed omnia membra peruagabatur) Veni ad eum Domitiani temporibus in suburbano iacentem. Serui è cubiculo recesserunt. habebat is hoc mo-

ris, quoties intrasset fidelior amicus. quin etiam uxor, quanq̃ omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circuntulit oculos, & cur inquit me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? ut scilicet isti latroni uel uno die supersim. dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. affuit tamen deus uoto, cuius ille compos, ut iã securus, liberq; moriturus, multa illa uitæ sed minora retinacula abrupit. increuerat ualetudo, quam temperantia mitigare tentauit, perseuerãtem constantia fugit. Iã dies alter, tertius, quartus. abstinebat cibo. misit ad me uxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium cum tristissimo nuntio, destinasse Corellium mori, nec aut suis, aut filiæ precibus flecti, solum superesse me, à quo reuocari posset ad uitam. Cucurri. perueneram in proximum, cum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum, tã obstinate magis, ac magis induruisse. dixerat sane medico admouenti cibum, κέκρικα. quæ uox quantum admirationis i animo meo, tantũ desyderij reliquit. Cogito, quo amico, quo uiro caream. Impleuit quidẽ annũ sept. et saxagẽsimum, q̃ ætas ẽt robustissimis satis longa est. Scio, euasit perpetuã ualetudinẽ. Scio decessit superstitibus suis, florente rep. quæ illi omnibus suis carior erat, et hoc scio. Ego tñ tanq̃ et iuuenis & fortissimi morte doleo. doleo autem, licet me imbecillũ putes, meo nomine. Amisi enim, amisi uitæ meæ testem, rectorem, magistrum. in summa dicam, quod recenti dolore contubernali meo Caluisio dixi, Vereor ne negligentius uiuam. proinde adhibe

solatia

solatia mihi, nõ hæc, senex erat, infirmus erat. hæc enim noui, Sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.

C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO S.

m Agnum prouẽtum poetarum annus hic adtulit. toto mense aprili nullus fere dies, quo nõ recitaret aliquis. iuuat me, ꝙ uigent studia. proferunt se ingenia hominum, & ostentant, tametsi ad audiendum pigre coitur. pleriq; in stationibus sedent, tempusq; audiendi, fabulis conterunt, ac subinde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librũ, tum demum, ac tunc quoq; lente, cunctanterq; ueniunt, nec tamen permanent, sed ãte finem recedunt, alij dissimulanter, & furtim, alij simpliciter, & libere. At hercule memoria parẽtum Claudium Cæsarem ferunt, cum in palatio spatiaretur, audissetq; clamorem, caussam requisisset, cumq; dictum esset, recitare Nonianum, subitum recitanti, inopinatumq; uenisse. Nunc otiosissimus quisq; multò ante rogatus, & identidem admonitus, aut non uenit, aut si uenit, queritur se diem, quia non perdiderit, perdidisse, sed tantò magis laudandi, probandiq; sunt, quos à scribendi, recitandiq; studio hæc auditorum desidia, uel superbia non retardat. Equidẽ propè nemini defui. Erant sanè pleriq; amici. Neq; eni

est ferè quisquam, qui studia, ut non simul & nos amet. His ex caussis longius, quàm destinauerã tempus in urbe consumpsi. possum iam repetere secessum, & scribere aliquid, quod nõ recitem, ne uidear, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed creditor. Nam ut in cæteris rebus, ita in audiẽdi officio perit gratia, si reposcatur. Vale.

C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO S.

p Etis, ut fratris tui filiæ prospiciã maritum, quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim quantopere summum illum uirum suspexerim, dilexerimq;, quibus ille adolescentiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus, ut laudandus uiderer, effecerit. Nihil est, quod à te mandari mihi aut maius, aut gratius, nihil quod honestius à me suscipi possit, quàm, ut eligam iuuenem, ex quo nasci nepotes Aruleno Rustico deceat, qui quidem diu quærẽdus fuisset, nisi paratus, & quasi prouisus esset Mutius Acilianus, qui me, ut iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) familiarissime diligit, reueretur ut senem, nã ita à me formari, et institui cupit, ut ego à uobis solebã. Patria ẽ ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multũ adhuc uerecũdiæ, frugalitatis antiquæ retinet, ac seruat. Pater Minutius Macrinus eqstris ordĩs pricæps, qa nihil altius uoluit, Adlectus à Diuo Vespasiano inter prætorios, honestã qetẽ huic nostræ, ãbitiõi dicam, an dignitati? cõstantissime prætulit. Habet aui

am maternam Serranã procul à me municipio Patauio, nosti loci mores. Serrana tamen patauinis quoque seueritatis exemplum est. Contigit & auũculus ei P. Acilius grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa nihil erit in domo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano uero ipsi plurimũ uigoris, industriæ, quanquã in maxima uerecundia quæsturam, tribunatum, præturam honestissime per cucurrit, ac iam pro se tibi necessitatem ambiẽdi re misit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa. Est ingenua totius corporis pulchritu do, & quidam Senatorius decor, quæ ego nequaquã arbitror negligenda. debet enim hoc castitati puella rum quasi præmium dari. Nescio an adijciã esse pa tri eius ãplas facultates. nam cũ imaginor uos, qui bus quærimus generum, silendũ đ facultatibus pu to, cum publicos mores, atq; etiam leges ciuitatis intue or, quæ uel in primis census hominum spectandos ar bitrantur. ne id quidem prætereundum uidetur, & sanè de posteris, & his pluribus cogitanti, hic quoq; in conditionibus diligendis ponẽdus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supràq; ista, quàm res patitur, sustulisse. At ego fide mea spondeo futurum, ut omnia longe ampliora, quàm à me præ dicantur, inuenias. Diligo quidem adole scentem ardẽtissime, sicut meretur, Sed hoc ipsum amantis est, non onerare eum laudibus.

Vale.

C. PLINIVS SEPTITIO CLA RO SVO S.

h Eus tu, promittis ad cœnam, nec uenis. dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. paratæ erant lactucæ singulæ, cocleæ ternæ, oua bina, alica cum mulso, et niue. Nam hãc quoq; computabis, imo hanc in primis, quæ perit ĩ ferculo, oliuulæ bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses Comœdũ, uel lectorem, uel lyristen, uel, quæ mea liberalitas, omnes. at tu apud nescio quem, ostrea, uuluas, echinos Gaditanos maluisti. dabis pœnas. nõ dico quas, dure fecisti, inuidisti nescio an tibi, certe mihi sed tamen et tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus. Potes apparatius cœnare apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius. in summa experire. Et nisi postea te alijs potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

C. PLINIVS ERVCIO SVO. S.

a Mabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum. laudabamq; eius ingenium, etiam ante, quàm scirem quàm uarium, quã flexibile, quàm multiplex esset, nunc uero totum me tenet, habet, possidet. audiui caussas agentem acriter & ardenter, nec minus polite, & ornate siue meditata, siue subita proferret. adsũt aptæ, crebræq; sententiæ, grauis, & decora constructio, sonantia uerba, et antiqua. Omnia hæc mire placent, cum impetu quo

dam, & flumine præuehuntur, placent si retractentur. Séties quod ego, cũ orationes eius in manus sumpseris, quas facile cuilibet ueterum, quorum ẽ æmulus, comparabis. Idem tamẽ in historia magis satisfaciet uel breuitate, uel luce, uel suauitate, uel splẽdore, etiam sublimitate narrandi, nã in concionibus eadẽ, quæ in orationibus uis est, pressior tamen, & circunscriptior, & adductior. præterea facit uersus quales Catullus, aut Caluus. Quantũillis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inserit, sanè sed data opera mollius, leuiusq;, duriusculos quosdam, & hoc quasi Catullus, aut Caluus. Legit mihi nuper epistolas (uxoris esse dicebat) Plautum, uel Terentium metro solutum legi credidi. Quæ siue uxoris sunt, ut affirmat, siue ipsius, ut negat, pari gloria dignus, qui aut illa componat, aut uxorẽ, quam uirginem accepit, tam doctam, politamq; reddiderit. Est ergo mecum per diem totum, eundem ante, quàm scribam, eundem cum scripsi, eundem etiam cum remittor, non tanquam eundem lego. Quod te quoq; ut facias, et hortor, & moneo. neq; enim debet operibus eius obesse, quod uiuit. An si inter eos, quos nunquam uidimus, floruisset, non solum libros eius, uerum etiam imagines conquireremus, eiusdem nũc honor præsentis, et gratia quasi satietate languescit? at hoc prauum, malignumq; est, non admirari hominem admiratione dignissimum, quia uidere, complecti, nec laudare tantum, uerum etiam amare contingit. Vale.

C. PLINIVS CORNELIO TITIANO SVO S.

e St adhuc curæ hominibus fides, & officiũ. Sunt qui defunctorum quoq; amicos agãt. Titinius Capito ab Imperatore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere. pulchrum, et magna laude dignũ amicitia principis in hoc uti, quantumq; gratia ualeas aliorũ honoribus experiri. Est omnino Capitoni i usu, claros colere. Mirum est, qua religione, quo studio, imagines Brutorum, Cassiorũ, Catonum domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusq; uitam egregijs carminibus exornat. Scias ipsum plurimis uirtutibus abũdare, qui alienas sic amat. Redditus est L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit pariter, & suæ. Neque enim magis decorum, & insigne est, statuã in foro populi romani habere, quã ponere. Vale.

C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

s Cribis te perterritum somnio, uereri, nequid aduersi in actione patiaris. Rogas, ut dilationem petam, & pauculos dies, certe proximũ excusem, difficile ẽ, sed experiar, καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι. Refert tamen, euentura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud, quod times tu, egregiã actionem portendere uidetur. Susceperam caussam Iunij Pastoris, cum mihi

quiescenti uisa est socrus mea aduoluta genibus, ne agerem, obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc. Eram in quadruplici iudicio. Eram contra potentissimos ciuitatis, atq; etiã Cæsaris amicos, quæ singula excutere mentem mihi post tam triste somniũ poterant. Egi tñ, λογισάμενος illud ἐκεῖνο, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Nã mi hi, etsiquid carius patria fides uidebatur, prosper cessit, atq; ideo illa actio mihi aureis hominum, illa ianuam famæ patefecit. Proinde despice, an tu quoq; sub hoc exemplo somnium istud i bonum uertas. Aut si tutius putas illud cautissimi cuiusq; præceptum. Quod dubites, ne feceris, id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inueniã, agamq; caussam tuã, ut ipsam agere, cũ tu uoles, possis. Est enim sanè alia ratio tua, alia mea fuit, nam iudiciũ centumuirale differri nullo modo, istud ægre quidem, sed tamen potest. Vale.

C. PLINIVS ROMATIO FIRMO SVO S.

m

Vniceps tu meus, et condiscipulus, et ab ineunte ætate contubernalis, pater tuus, et matri, et auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuersitas passa est, familiaris, magnæ, et graues causæ, cur suscipere, augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum milliũ censum, satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur, ut te nõ decurione solum, uerum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestreis facultates, ccc. millia numũm. Te memorem huius munereis

amicitiæ nostræ diuturnitas spondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, nisi scirem spōte facturū, ut dignitate à me data, q̄ modestissime, ut à me data utare. nam soliatius custodiendus ē honor, in quo etiam beneficium amici tuendū e. Vale.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

f Requens mihi disputatio est cum quodā docto homine, et perito, cui nihil æque in caussis agendis, ut breuitas placet, quā ego custodiēdā esse confiteor, si caussa permittat, alioquin præuaricatio est, transire dicenda, præuaricatio etiā cursim, et breuiter attingere, quæ sint inculcanda, infigenda, repetenda. Nam plerisq; longiore tractatu uis quædam, & pondus accedit, utq; corpori ferrū, sic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hic ille mecum authoritatibus agit. Ac mihi ex græcis orationes Lysiæ ostentat, ex nostris Gracchorum, Catonisq;, quorum sanè plurimæ sunt circūcisæ, et breues. Ego Lysiæ Demosthenē, Aeschinem Hyperidē, multosq; præterea Gracchis, & Catoni Pollionem, Cæsarem, Cælium, in primis M. Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse, quæ maxima. Et hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisq;, quo maior. Vides ut statuas, signa, picturas, hominum deniq;, multorumq; animalium formas, arborū etiam, si modo sint decoræ, nihil magis, quàm amplitudo commendet. Idem orationibus, euenit. quin etiā uoluminibus ipsis authoritatē quan-

dam, & pulchritudinem adijcit magnitudo. Hæc ille, multaq; alia quæ à me in eandem sententiã solent dici, ut est in disputando, incomprehensibilis, et lubricus, ita eludit, ut contendat hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse, q̃ ediderint. Ego contra puto. Testes sunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno, in quibus breuis, et nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur, ex his apparet, illum permulta dixisse, cum ederet, omisisse. Idem pro Cluẽtio ait se totam caussam uetere instituto solum perorasse. Et pro Cornelio quadriduo egisse, ne dubitare possimus, quæ per plureis dies, ut necesse erat, latius dixerit, postea recisa, ac purgata in unũ librum grãdem quidem, unũ tamen coarctasse. At aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita uideri, sed ego forsitan fallar, persuasum habeo, posse fieri, ut sit actio bona, quæ non sit bona oratio, non posse non bonam actionem esse, quæ sit bona oratio. est enim oratio actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporaleis inuenimus, in his etiam, quas tantum editas scimus, ut in Verrem artificem, quem nam? recte admones, Polycletum esse dicebant. Sequitur ergo, ut actio sit absolutissima, quæ maxime orationis similitudinem expresserit. si modo iustum, et debitum tempus accipiat, quod si negetur, nulla orationis, maxima iudicis culpa est. Adsunt huic opinioni meæ leges, quæ lõgissima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, sed copiam, hoc est diligentiam suadẽt, quã præ-

ſtare niſi in anguſtiſſimis cauſſis non poteſt breuitas. Adijciam, quod me docuit uſus magiſter egregius, fre quenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in conſi lio fui. aliud alios mouet, ac plerunq; paruæ res ma xime trahuntur. uaria ſunt hominũ iudicia, nariæ uoluntates, inde, qui eandẽ cauſſam ſimul audierunt, ſæpe diuerſum, interdum idem, ſed ex diuerſis ani mi motibus ſentiunt. Præterea ſuæ quiſq; iuentioni fauet, & quaſi fortiſſimum complectitur, cum ab alio dictum eſt, quod ipſe præuidit. Omnibus ergo dan- dum eſt aliquid, quod teneant, quod agnoſcant. Di xit aliquando mihi Regulus, cum ſimul adeſſemus, Tu oĩa, quæ ſunt in cauſſa, putas exſequenda, Ego iugulum ſtatim uideo, hũc premo (premit ſanè, quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat) reſpõdi. poſ- ſe fieri ut genu eſſet, aut talus, ubi iugulũ putaret. At ego inquam, qui iugulum perſpicere non poſ- ſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα deni que λίθον κινῶ, utq; in agri cultura non uineas tã tum, uerum etiam arbuſta, nec arbuſta tantum, uerũ etiam campos curo, & exerceo, utq; in ipſis campis non far, aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, cæ teráq; legumina fero, ſic in actione plura quaſi ſemi na latius ſpargo, ut quæ prouenerint, colligam. Neq; enim minus imperſpicua, incerta, fallacia ſunt iu dicum ingenia, quàm tempeſtatum, terrarumq;. Nec me præterit ſummum oratorem Periclem ſic à comi co Eupolide laudari. πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ, τάχει

πειθώτις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν,
οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Verũ huic ipsi Pericli nec illa πιθὼ, nec illud ἐκήλει breuitate, uel uelocitate, uel utraq; (differunt .n.) sine facultate summa cõtigisset. nam delectare, persuadere copiam, dicendi, spatiumq́; desyderat, relinquere uero aculeum in audiẽtium animis, is demum potest, qui non pungit, sed infigit. Adde, quæ de eodẽ Pericle Cóicus alter, ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν ἑλλάδα, Non enim amputata oratio, & abscissa, sed lata, & magnifica, et excelsa tonat, fulgurat, omnia deniq; perturbat, ac miscet. optimus tñ modus est, qs negat? sed non minus nõ seruat modũ, qui infra rem, quàm qui supra, qui adstrictius, quàm qui effusius dicit. Itaq; audis frequenter, ut illud immodice, & redundanter, ita hoc ieiune, & infirme. alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse, æque uterque, sed ille imbecillitate, hic uiribus peccat, quo certe etsi non limatioris, maioris tamen ingenij uitium est. Nec uero cũ hæc dico, illũ homericũ ἀμετροεπῆ probo, sed hunc, καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν, non quia nõ et ille mihi ualidissime placeat, παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tñ detur electio, illam orationem similem niuibus hybernis, id est crebram, assiduam, et largam, postremo diuinam, et cœlestem uolo. At ẽ gratior multis actio breuis. Est, sed inertibus, quorũ delitias, desidiamq́; quasi iudicium respicere, ridiculum est. Nam si hos in consilio habeas, non solum satius ẽ breuiter dicere, sed omnino nõ dicere. Hæc ẽ adhuc sententia mea, quá mutabo, si dissenseris tu. Sed plane cur dissentias, explices rogo. Quamuis enim cedere authoritati tuæ debeã,

Rectius tamen arbitror in tanta re, ratione, quàm au thoritate superari. proinde, si non errare uideor, id ipsum, quàm uoles breui epistola. Sed tamen scribe. Confirmaris enim iudicium meum, si errauero, longissimã para. Nũ corrupi te, qui tibi, si mihi accede res, breuis epistolæ necessitatem, si dissentires, longissimæ imposui? Vale.

C. PLINIVS PLINIO PATER NO SVO S.

u Tanimi tui iudicio, sic oculorum plurimũ tribuo, non quia multũ ne tibi placeas, sed quia tantum, quantum ego sapis, quanquam hoc quoq; multũ ẽ. Omissis iocis, credo decenters esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo, superest, ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus, q̃ oculis iudicatur. Vale.

C. PLINIVS CATILIO SE VERO SVO S.

d Iu iam in urbe hæreo, & quidem attonitus. perturbat me longa, et pertinax ualetudo Titi Aristonis, quem singulariter, & miror, & diligo. nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius, ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, oẽsq; bonæ artes in uno homine summum periculũ adire uideantur. Quàm peritus ille & priuati iuris, & publici? quantum rerum? quantum exemplorũ? quantum antiquitatis tenet? nihil est, quod discere uelis, quod ille docere non possit. Mihi certe quoties ali-

quid abditum quæro, ille theſaurus eſt. Iam quan=
ta ſermonibus eius fides? quanta authoritas? quã preſ
ſa, & decora cunctatio? quid eſt, quod non ſtatim ſci
at? & tamen plerunq; hæſitat. dubitat diuerſitate ra
tionum, quas acri, magnoq́; iudicio ab origine, cauſ=
ſiſq́; primus repetit, diſcernit, expẽdit. Ad hoc quàm
parcus in uictu, quàm modicus in cultu. Soleo ipſum
cubiculũ illius, ipſumq́; lectum, ut imaginem quan
dam priſcæ frugalitatis aſpicere. ornat hæc magnitu=
do animi, quæ nihil ad oſtentationem, omnia ad con
ſcientiam refert, recteq́; facti, non ex populi ſermone
mercedẽ, ſed ex facto petit. In ſumma, nõ facile quis
quenquam ex iſtis, qui ſapientiæ ſtudium habitu cor=
poris præferunt, huic uiro compararit. Non quidẽ
gymnaſia ſectatur, aut porticus, nec diſputationibus
longis aliorum otium, ſuumq; delectat, ſed in toga,
negotijſq́; uerſatur. multos aduocatione, plureis conſi
lio iuuat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iu
ſtitia, fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mirareris,
ſi intereſſes, qua patientia hãc ipſam ualetudinem to
leret, ut dolori reſiſtat, ut ſiti differat, ut ĩcredibilem
febriũ ardorẽ ĩmotus, opertuſq́; tranſmittat. Nuper
me, paucoſq́; mecũ, quos maxĩe diligit, aduocauit, ro
gauitq́;, ut medicos conſuleremus de ſumma ualetudĩ
nis, ut ſi eẽt ĩſuperabilis, ſpõte exiret è uita, ſin tantũ
difficilis, & longa, reſiſteret, maneretq́;. Dandum
enim precibus uxoris, dandum filiæ lachrymis, dan
dum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modo nõ
eſſent inanes, uolũtaria morte deſereret. Id ego ar=
duum in primis, et præcipua laude dignũ puto. Nam

impetu quodam, & instinctu procurrere ad mortẽ, commune cum multis, deliberare uero, et caussas eius expendere, utq; suaserit ratio, uitæ, mortisq; consilium suscipere, uel ponere, ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur. Superest, ut promissis deus adnuat, tandemq; me hac solicitudine exoluat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est libellos, & pugillareis, studiosumq; otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere, aut assidenti uacat, aut anxio libet. Habes, quid timeam, quid optem, quid etiam i posterũ destinem. Tu quid egeris, quid agas, quid uelis agere, inuicem nobis. sed latioribus epistolis scribe. erit confusioni meæ nõ mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

C. PLINIUS POMPEIO FALCONI SUO S.

Consulis, an existimem te in tribunatu caussas agere debere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes, inanem umbrã, et sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, & quam in ordinem cogi, ut à nullo, ita ne à se quidẽ deceat. Ipse cum tribunus essem, errauerim fortasse, qui mei esse aliquem putaui, sed tanquam essem, abstinui caussis agendis, primum, quod deforme arbitrabar, cui assurgere, cui loco cedere omneis oporteret, hũc oibus sedentibus stare, et qui iubere posset, tacere quencunq;, huic silentium clepsydra indici, et quem interfari nefas esset, hunc etiam conuitia audire, & si inulta pateretur, inertem, si ulcisceretur, insolentem

uideri·Erat hic quoq; æstus, ante oculos si forte me appellasset uel ille, cui adessem, uel ille, quem contra intercederem, auxilium ferrem, an quiescærem, silerem'q;, & quasi è iurato magistratu priuatū ipse me facerem·His rationibus motus, malui me tribunū omnibus exhibere, quàm paucis aduocatum·Sed tu, (iterum dicam) plurimum interest, quid esse tribunatum putes·tuam personam tibi imponas, quæ sapienti uiro ita aptanda est, ut præferatur ·Vale·

C·PLINIVS BABIO HISPANO SVO S.

t Ranquillus contubernalis meus uult emere agellum, quem uenditare amicus tuus dicitur·Rogo cures, quanti æquum ē, emat·Ita enim delectabit emisse·Nam mala emptio semper ingrata est, eò maxime, quod exprobrare stultitiam domino uidetur·In hoc autem agello, si modo arriserit pretium, Tranquilli mei stomachū multa soliciatant, uicinitas urbis, opportunitas uiæ, mediocritas uillæ, modus ruris, qui auocet magis, quàm distrīgat·Scholasticis porrò dominis, ut hic est, sufficit abunde tantū soli, ut releuare caput, reficere oculos, reptare p limitem, unam'q; semitā terrere, omnes'q; uiticulas suas nosse, & numerar earbusculas possint·Hæc tibi, exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi ego tibi debiturus, si prædiolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat·Vale.

C·PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

C·PLINIVS ROMANO SVO S.

Post aliquot annos insigne, atq; etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Virginij Rufi maximi, & clarissimi ciuis, & perinde felicis·Triginta annis gloriæ suæ super uixit·Legit scripta de se carmina, legit historias, et posteritati suæ interfuit.perfunctus est tertio consulatu, ut summum fastigium priuati hominis impleret, cum principis noluisset.Cæsares, quibus suspectus, atq; etiam inuisus uirtutibus fuerat, euasit·reliquit icolumem Optimum, atq; amicissimũ, tanquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reseruatus. Annum tertium, & octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari ueneratione. Vsus est firma ualetudie, nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen·Aditus tantum mortis durior, lõgiorque, sed hic ipse laudabilis. Nam cum uocẽ præpararet acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiorem, & seni, & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum sequitur, colligitq;, per leue, & lubricum pauimentum, fallente uestigio, cecidit, coxamq; fregit, quæ parum apte collocata, reluctante ætate, male coijt. Huius uiri exequiæ magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum

lo, magnum etiam foro & rostris attulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito. Nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit laudator eloquentissimus, & ille quidem plenus annis abijt, plenus honoribus, illis etiam, quos recusauit, nobis tamen quaerendus, ac desyderandus est ut exemplar aeui prioris, mihi uero praecipue, qui illum nó solum publice, sed etiam privatim quantum admirabar, tantum diligebam. primum, quod utriq; eadé regio, municipia finitima, agri etiam, possessionesq; coniunctae. praeterea, q illе tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatú me suffragio ornauit, sic ad omnes honores meos ex secessibus adcucurrit, cum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset, sic i llo die, quo sacerdotes solét nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat. Quin etiam in hac nouissima ualetudine ueritus, ne forte inter quinqueuiros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituebantur, cum illi tot amici senes, consularesq; superessent, me huius aetatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem uerbis, etiam si filium haberem, tibi mandarem. Quibus ex caussis necesse est tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam, si tamen fas est aut fleri, aut omnino mortem uocari, qua tăti uiri mortalitas magis finita, quá uita est. Viuit enim, uiuetq; semper, atq; etiam latius memoria hominum, et sermone uersabitur postquam ab oculis recessit. Volui tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginium cogito, Virginium uideo, Virgi-

nium iam uanis imaginibus, recentibus tamen audio, adloquor, teneo, cui fortasse ciues aliquos uirtutibus pares & habemus, & habebimus, gloria neminem. Vale.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S.

i Rascor, nec liquet mihi, an debeam, sed irascor. scis quàm sit amor iniquus interdũ, ĩpotens sæpe, μικραίτιος semper. hæc tamẽ caussa magna est, nescio an iusta, sed ego tanq̃ non minus iusta, quàm magna sit, grauiter irascor, quod à te tandiu literæ nullæ. Exorare me potes uno modo, si nunc saltem plurimas, & longissimas miseris. hæc mihi sola excusatio uera, cæteræ falsæ uidebuntur. Nõ sum auditurus, non eram Romæ, uel occupatior eram, illud enim nec dij sinant, ut infirmior. Ipse ad uillam partim studijs, partim desidia fruor, quorum utrumq; ex otio nascitur. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

m Agna Isæum fama præcesserat, maior inuentus est. summa est facultas, copia, ubertas. dicit semper ex tempore, sed tanquã diu scripserit. sermo græcus, immo atticus. præfationes tersæ, graciles, dulces, graues interdum, et erectæ. poscit controuersias plureis, electionẽ auditoribus permittit, sæpe etiam imparatus. Surgit, iã igitur incipit. Statim omnia, ac penè pariter ad manum. Sensus reconditi, occursant uerba, sed qualia, quæsita, & exculta. multa lectio ĩ subitis, multa scriptio elucet. pro

cemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelse. Postremo docet, delectat, adficit. Quod maxime dubites, crebra ἐνθυμήματα, syllogismi circunscripti, et effecti, quod stylo quoque assequi magnum est. Incredibilis memoria, repetit altius, quae dixit ex tempore, ne uerbo quidem labitur, ad tantam ἕξιν studio, et exercitatione peruenit. Nã diebus, & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur, annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum ẽ, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut syncerius, aut melius. nos enim, qui in foro, uerisq; litibus terimur, multum malitiae, quamuis nolimus, addiscimus. Schola, & auditorium, et ficta caussa, res inermis, innoxia est, nec minus felix, senibus praesertim. Nam quid in senectute felicius, q̃ quod dulcissimum est i iuuenta? quare ego Isaeũ non disertissimum tantum, uerũ etiam beatissimum iudico, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus, ferreusq; es. Proinde, si nõ ob alia, nosq; ipsos, at certe ut hunc audias, ueni. Nunquam'ne legisti Gaditanum quendã Titi Liuij nomine, gloriaq; commotum, ad uisendum eum ab ultimo terrarum orbe uenisse, statimq; ut uiderat, abisse? ἀφιλόκαλον, illiteratum, iers, ac pene etiam turpe est, nõ putare tanti cognitionẽ, qua nulla est iucũdior, nulla pulchrior, nulla, deniq; humanior. Dices habeo hic, quos legã, nõ minus disertos etiã. sed legendi semper occasio est, audiẽdi nõ semper. Multò magis, ut uulgo dicitur, uiua uox adficit. Nam licet acriora sint, q̃ legas, altius tamen in animo sedent, quae pronuntiatio, uultus, habitus, gestus

etiam dicentis adfigit. nisi uero falsum putamus illud Aeschinis, qui cum legisset Rhodijs orationem Demosthenis, admirantibus cunctis, adiecisse fertur, τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἀκηκόειτε, et erat Aeschines, si Demostheni credimus, μεγαλοφωνότατος. fatebatur tamē longe melius eadem illa pronuntiasse ipsum, qui pepererat. quæ omnia huc tendunt, ut audias Isæum uel ideo tantum, ut audieris. Vale.

C. PLINIVS CALVINAE S.

SI pluribus pater tuus, uel uni cuilibet alij quàm mihi debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hæreditatem etiam uiro grauem, cum uero ego ductus adfinitatis officio, dimissis omnibus, qui non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus extiterim, cumq; uiuente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam summam, quam pater tuus, quasi de meo dixit (erat enim soluenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti, pudoremq; suscipere, ad quod te ne uerbis magis, quàm rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec est, quod uerearis, ne sit mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas sumptuosa, reditus propter conditionem agellorum, nescio minor, an incertior, sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur, ex qua uelut fonte liberalitas nostra decurrit. Quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat, sed temperanda in alijs, in te uero

ficale ratio constabit, etiam si modũ excesserit. Vale.

C·PLINIVS LVPERCO SVO S.

a Ctionem & à te frequenter efflagitatam et à me sæpe promissam exhibui tibi, nõ tamẽ totam, adhuc enim pars eius perpolitur, Interim quæ absolutiora mihi uidebantur, nõ fuit alienum, iudicio tuo his tradi. Tu rogo intentionem scribentis accomodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem solicitudinem præstare deberem. Nam in cæteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum, & fides nostra, in hac etiã pietas subijcetur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam, & amplificare gaudemus, pariterq; & defensioni eius seruimus, & gloriæ. Tu tamẽ hæc ipsa, quantum ratio exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legentium, delitiasq; respicio, ĩtelligo nobis cõmendationen et ex ipsa mediocritatm libri petendã. Idem tamen, qui à te hanc austeritatẽ exigo, cogor id, quod diuersum est, postulare, ut in plerisq; frontem remittas. Sunt enim quædam adolescentium auribus danda, præsertim si materia non refragetur. Nã descriptiones locorum, quæ in hoc libro frequentiores erunt, non historice tantum, sed propè poetice prosequi fas est. Quod tamen siquis extiterit, qui putet nos lautius fecisse, quàm orationis seueritas exigat, huius, ut ita dixerim, tristitiã reliquæ partes actionis exorare debebunt. adnisi certe sumus, ut quamlibet diuersa genera lectorum per plures dicendi species teneremus. Ac sicu tueremur, ne quibusdam pars

aliqua secundum suam cuiusq; naturam non probetur, ita uidemur posse confidere, ut uniuersitatem omnibus uarietas ipsa commendet. Nam & in ratione conuiuiorum, quamuis à plerisq; cibis singuli temperemus, totam tamẽ cœnã laudare omnes solemus, nec ea, quæ stomachus noster recusat, adimũt gratiam illis, quibus capitur. Atq; hæc ego sic accipi uolo, non tanquam adsecutum esse me credam, sed tanquam adsequi laborauerim, fortasse non frustra, si modo tu curam tuam admoueris interĩ istis, mox ijs, quæ sequuntur, Dices te nõ posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoueris, fateor, in præsentia tamen & ista tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt, ut per partem emendari possint. Etenĩ si auulsum statuæ caput, aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam, æqualitatemq; deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex caussa pricipiorũ libri circunferuntur, quàm quia existimatur pars aliqua etiam sine cæteris esse perfecta. Lõgius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi. Sed iam finem faciam, ne modũ, quem etiã orationi adhibendum puto, ĩ epistola excedã. Vale.

C. PLINIVS AVITO SVO S.

Longum ẽ altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris, cœnarem apud quendam, ut sibi uidebatur, lautum, et diligentem, ut mihi, sordidum simul, & sumptuosum, nam sibi, et paucis opima quæ

dam, cæteris uilia, & minuta ponebat. Vinum etiã paruulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi. Et aliud sibi, et nobis, aliud minoribus amicis, (nã gradatĩ amicos habet), aliud suis, nostrisq; libertis. Aíaduertit, qui mihi proximus recumbebat, et an probarem, interrogauit. negaui. tu ergo inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono, ad cœnam enim, non ad notam inuito, cunctisq; rebus ex æquo, quos mensa, et toro æquaui. Etiam' ne libertos? etiam, conuictores enim tunc, nõ libertos puto. Ille magno tibi cõstat? Mime. Qui fieri potest? Quia scilicet liberti mei non idẽ, quod ego bibunt, sed idẽ ego, quod liberti. Et hercule, si gulæ temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. illa ergo reprimẽda, illa quasi ĩ ordinẽ redigenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquantò rectius tua cõtinentia, quàm aliẽa contumelia consulas. Quorsum hæc? ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immensa luxuria specie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori ĩ te meo, quoties tale aliquid incaderit, sub exẽplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memẽto, nihil magis esse uitandũ, q̃ istã luxuriæ, et sordiũ nouam societatem; quæ cũ sint turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Eri à senatu Vestricio Spurinnæ, pricipe authore, triũphalis statua decreta est, non ita, ut multis, qui nunquam in acie steterunt,

nunquam castra uiderunt, nunquam deniq; tubarum sonum nisi in spectaculis audierunt, uerum, ut illis, qui decus istud sudore, et sanguine, et factis assequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem ui, & armis induxit in regnum, ostentatoq; bello, ferocissimam gentem, quod est pulcherrimum uictoriæ genus, terrore perdomuit, & hoc quidē uirtutis præmium, Illud solatiū doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amisit absens, habitus est, Honor statuæ. rarū id ī iuuene, sed pater hoc quoq; merebatur, cuius grauissimo uulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat. ut uita eius breuis, & angusta debuerit hac ueluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, grauitas, authoritas etiam, ut posse senes illos prouocare uirtute, quibus nunc honore adæquatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriæ dolori patris, uerū etiam exemplo prospectum est. acuent ad bonas arteis iuuentutem, adolescentibus quoq; (digni sint modo) tanta præmia constituta, acuent principes uiros ad liberos suscipiendos, & gaudia ex superstitibus, et ex amissis tam gloriosa solatia. His ex caussis statua Cottii publicæ lætor, nec priuatim minus. Amaui consumatissimum iuuenem tam ardenter, quā nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, præter hanc commeare. Etenim si defunctorum imagines domi positæ dolorem nostrum leuant, quanto magis eæ, quibus in celeberrimo loco

non modo species, et uultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur. Vale,

C. PLINIVS CANINIO SVO .S.

S Tudes? an piscatris? an uenaris? an simul omnia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum, nam lacus piscem, feras syluæ, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus adfatim suggerunt. Sed siue omnia simul, siue aliquid facias, non possum dicere. inuideo, angor tamen non & mihi licere, quæ sic concupisco, ut ægri uinũ, balinea, fonteis. Nunquam ne hos arctissimos laqueos, si soluere negatur, abrumpã? nunquam puto. Nã in ueteribus negotiis noua adcrescunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

C.PL.AOLLINARI SVO S.

A Nxium me, & inquietũ habet petitio Sexti Erutij mei, adficior cura, & quam pro me solicitudinem non adij, quasi pro me altero patior, & alioqui meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæsare nostro, ego quæsturam impetraui, meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petẽdi, quem nisi obtinet in senatu, uereor decepisse Cæsarem uidear. Proinde adnitendum est mihi, ut talẽ eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit, quæ caussa, si studium meum non incitaret, ad

lutum tamen cuperem iuuenem probissimum, grauissimũ, eruditissimum, omni deniq; laude dignissimũ, et quidem cum tota domo. Nam pater eius Erutius, clarus uir, sanctus, ãtiquus, disertus, atq; in agẽdis caussis exercitus, quas summa fide, pari cõstantia, nec uerecundia minore defendit. habet auunculum C. Septiciũ, quo nihil uerius, nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, et tamen æqualiter amant, omnibus nunc ego in uno referre gratiam possum. Itaq; prẽdo amicos, supplico, ambio domos, stationésq; circumeo, quantumq; uel authoritate, uel gratia ualeã, precibus experior. Té que obsecro, ut aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes. Reddam uicem, si reposces, reddam, et si nõ reposces diligeris, coleris, frequentaris. Ostẽde modo uelle te, nec deerunt, qui quod tu uelis, cupiant. Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO SVO S.

Omnem te patientem, uel potius durũ, ac penè crudelẽ, qui tam insignes libros tã diu teneas. Quousq; & tibi, & nobis inuidebis, tibi maxiam laudẽ, nobis uoluptatẽ? Sine p ora hominum ferantur, ijsdemq;, quibus lingua Romana, spatiis peruagentur. Magna etiam, longa expectatio est, quam frustrari adhuc, & differre nõ debes. Enotuerunt quidam tui uersus, & inuito te claustra tua refregerunt, hos nisi retrahes in corpus quandoq; ut errones, aliquem, cuius dicantur, inueniant. Habe ante oculos mortalitatẽ, à qua adserere te hoc

uno monimento potes. Nam cætera, fragilia, & caduca nõ minus, quàm ipsi hoĩes, occidunt, desinútq;. dices, ut soles, amici mei uiderint. opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curæ, intentionisq; suscipere & possint, & uelint. Sed dispice, ne sit parum prouidum, sperare ex alijs, quod tibi ipse nõ præstes, Et de editione quidem interim, ut uoles, recita saltem, quo magis libeat emittere, utq; tandem percipias gaudiũ, quod ego olim pro te non temere præsumo. Imaginor enĩ qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentiũ maneat, quo ego, cum dico, uel recito, nõ minus, quàm clamore, delector. Sit modo silentiũ acre, & intentum, et cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cũctatione fraudare, quæ cum modum excedit, uerendum est, ne inertiæ, & desidiæ, uel etiã timiditatis nomen accipiat. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO S.

Solet esse gaudio tibi, siquid actum est in senatu dignum ordine illo, quãuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicæ cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Marius Priscus accusantibus Afris, qbus proconsul præfuit, omissa defensiõe iudices petiit. Ego, et Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum senatui facere, excessisse Pris

cum immanitate, et sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob inocenteis condemnandos, interficiēdos etiā, pecunias accepisset, respondit Fronto Catius, deprecatusq́; est, nequid ultra repetundarū legem quereretur, omniaq́; actionis suæ uela uir mouendarum lachrymarum peritissimus, quodam uelut uento miserationis impleuit. magna contentio, Magni utrinq; clamores, alijs cognitionem senatus lege cōclusam, alijs liberā, solutamq́; dicentibus, quantumq́; admisisset reus, tantum uindicandum. Nouissime consul designatus Iulius Ferox, uir rectus et sanctus Mario quidem iudices interim censuit dandos, euocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas uendidisse, quæ sententia non præualuit modo, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens, adnotumq́; experimentis, quod fauor, & misericordia acreis, & uehementeis primos impetus habent, paulatim consilio, & ratione, quasi restincta considunt, Vnde euenit, ut quod multi clamore permisto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere uelit. patescit enim, cum separaris à turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Venerunt qui adesse erant iussi Vitelius Honoratus, & Flauius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exilium equitis Romani, septemq́; amicorū eius ultimam pœnam, Martianus unius equitis Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse. erat enim fascibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus ī carcere, sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit, Martianus intro-

ductus est absente Prisco. Itaq; Tutius Cerealis con sularis iure senatorio postulauit, ut Priscus certior fieret, siue quia miserabiliorẽ, siue quia inuidiosio- rem fore arbitrabatur, si præsens fuisset, siue (quod maxime credo) quia æquissimum erat, commune cri= men ab utroq; defendi, & si dilui non potuisset, in utroq; puniri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Priceps præ sidebat (erat enim cõsul) ad hoc Ianuarius mensis cũ cætera, tum præcipue senatorum frequentia celeber- rimus, præterea caußæ amplitudo, auctáq; dilatione expectatio, & fama, insitúmq; mortalibus studium magna, & inusitata noscendi omneis undiq; excite rat. Imaginare, quæ solicitudo nobis, qui metus, qui= bus super tanta re, in illo cœtu, præsente Cæsare, di- cendum erat. Equidem in senatu non semel egi, quin immo nusquã audiri benignius soleo, tunc me tamen, ut noua omnia, nouo metu permouebant. Obuersa- batur præter illa, q̃ supra dixi, caussæ difficultas, stabat modo consularis, modo septemuir Epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquam onerosum accu- sare damnatum, quem, ut premebat atrocitas crimi- nis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tueba- tur, ut cunq; tamen animum, cogitationémq; collegi. Cœpi dicere non minore audentium assensu, quàm solicitudine mea. Dixi horis pene quinq;. Nam xii. clepsydris, quas spatiosissimas acceperã, sunt additæ quatuor. Adeo illa ipsa, quæ dura, et aduersa dictu ro uidebantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidẽ mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium

est enim dicere solicitudinem) præstitii, ut libertum meũ post me stantem, sæpius admoneret, uoci, lateriq; consulerem, cum me uehementius putaret intendi, quã gracilitas mea perpeti posset. Respõdit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterum, neq; enim iam inchoari poterat actio, nisi noctis interuentu scinderetur. Postero dixit pro Mario Saluius Liberalis, uir subtilis, dispositus, acer, disertus, in illa uero caussa omneis arteis suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, &, quod eximiũ orationi inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Frõto Catius isigniter, utq; iã locus ille poscebat, plus in precibus temporis, quã in defensione consumpsit. huius actionem uespera inclusit, non tamen sic, ut abrumperet. Itaq; in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrũ, & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo uocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus consul designatus, uir egregius, & pro ueritate firmissimus, censuit septingenta millia, quæ acceperat Marius ærario inferenda, Mario urbe, italiaq; iterdicendũ, Martiano hoc amplius, Africa. In fine sententiæ adiecit, quod ego, & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter, fortiterq; functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mãdatis partibus fuerit. Assenserunt consules designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium collegam, ille & septingenta millia, quæ acceperat Marius, ærario inferẽda, & Martianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum pœnæ, quam iam passus esset, censuit relinquẽ-

dum. Erant in utraq; sententia multi, fortasse etiam plures in hac uel solutiore, uel molliore. Nam quidam ex illis quoq;, qui Cornuto uidebantur assensi, hunc, qui post ipsos censuerat, sequebantur. Sed cum fieret discessio, qui sellis consulum astiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt, Tum illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt. collega cum paucis relictus. Multum postea de impulsoribus suis, præcipue de Regulo questus est, qui se in sententia, quā ipse dictauerat, deseruisset Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis amplissimæ, superest tamen λιτούργιον non leue Hostilius Firmus legatus Marij Prisci, qui permistus caussæ, grauiter, uehementerq; uexatus ē. Nā & rationibus Martiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministeriū commodasse, stipulatusq; de Martiano quinquaginta millia denariorū probabatur, ipse præterea accepisse sestertia decem millia fœdissimo quidē titulo, nomine unguentarij, qui titulus à uita hominis compti semper, & pumicati, non abhorrebat. Placuit censente Cornuto referri de eo proximo senatu, tunc enim, casu, an conscientia, abfuerat. Habes res urbanas, inuicem rusticas scribe quid abusculæ tuæ, quid uineæ, quid segetes agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi æque longam epistolam reddis, non est, quod postea, nisi breuissimam expectes. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO S.

A στόργιον illud, quod ſupereſſe Marij Priſci cauſſæ proxime ſcripſeram, neſcio an ſatis, circunciſum tamen, & adraſum eſt. Firminus inductus in ſenatum Reſpondit crimini noto. ſecutæ ſunt diuerſæ ſententiæ conſulum deſignatorum. Cornutus Tertullus cenſuit ordine mouendũ. acutius Nerua, in ſortitione prouinciæ rationẽ eius non habẽdam, quæ ſententia tanquam mitior, uicit, cum ſit alioqui durior, triſtiorq́;. Quid enim miſerius, quàm exectum, & exemptum honoribus ſenatorijs, labore, et moleſtia non carere? Quid grauius, quàm tanta ignominia adfectũ, non in ſolitudine latere? ſed in hac altiſſima ſpecula conſpiciendum ſe, monſtrandumq́; præbere? Præterea quid publicæ minus aut congruens, aut decorũ, notatum à ſenatu in ſenatu ſedere, ipſisq́; illis, à qbus ſit notatus, æquari? ſummotum à proconſulatu, quia ſe ĩ legatione turpiter gESSerat, de proconſulibus iudicare? dãnatumq́; ſordiũ, uel dãnare alios, uel abſoluere? ſed hoc pluribus uiſum ẽ. Numerantur enim ſententiæ, non ponderantur. nec aliud in publico conſilio poteſt fieri, in quo nihil eſt tam inæquale, quàm æqualitas ipſa. Nã cum ſit impar prudentia, par omnium ius eſt. Imple ui promiſſum, priorisq́; epiſtolæ fidem exolui, quam ex ſpatio temporis iam recepiſſe te colligo. Nam et feſtinanti, & diligenti tabellario dedi, niſi quid impedimenti in uia paſſus eſt. Tuæ nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales

iſtinc

ißunc redire uberrimæ possunt· Vale·

C·PLI·PRISCO SVO S.

T tu occasiones obligandi me auidissime am-
e plecteris, et ego nemini libẽtius debeo, dua-
bus ergo de caussis à te potissimũ petere cõ
stitui· quod impetratum maxime cupio · Regis exerci
tum amplissimum, hinc tibi beneficiorum larga ma-
teria, longum præterea tempus, quo amicos tuos exor
nare potuisti· Cõuertere ad nostros, nec hos multos·
Malles tu quidem multos, sed meæ uerecundiæ suffi
cit unus, aut alter, ac potius unus · Is erit Voconius
Romanus, pater Plinij in equestri gradu clarus, Cla
rior uitricus, immo pater alius · nam huius quoq; no-
mine & pietate successit mater· E primus ipse citerio
ris Hispaniæ· scis quod iudicium prouĩciæ illius, scis
quanta sit grauitas, flamen proxime fuit· hunc ego,
cum simul studeremus, arcte, familiariterq; dilexi· Il
le meus in urbe, ille in secessu contubernalis· Cũ hoc
seria, cũ hoc iocos miscui· Quid enim aut illo fide-
lius amico, aut sodale iucundius? mira in sermone
mira etiam in ore ipso, uultuq; suauitas· Ad hoc in-
genium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in
caussis agendis · Epistolas quidem scribit, ut musas
ipsas latine loqui credas· Amatur à me plurimum·
nec tamen uincitur · Equidem iuuenis statim iuueni
quantum potui per ætatem auidissime cõtuli, & nu
per ab optimo principe trium liberorum eius ĩpe-
traui, quod quanquam parce, et cum delectu daret,
mihi tamẽ tanquam eligeret, indulsit· Hæc beneficia

mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeam, possum, præsertim cum ipse illa tam grate interpretetur, ut dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus, carusq; sit nobis, Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei, quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua, cuius esse eum usq; in intimam familiaritatē capacem, quo magis scire, breuiter tibi studia, mores, omnem deniq; uitam eius expressi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim et quidem efficacissime, qui reddit caussas rogandi. Vale.

C. PLI. MAXIMO SVO S.

u Erum opinaris, distringor centumuiralibus caussis, quæ me exercent magis, quàm delectant. Sũt enim pleræq; paruæ, & exiles. Raro ĩcidit, uel personarum claritate, uel negotii magnitudine ĩsignis. ad hoc perpauci, cum quibus iuuat dicere. cæteri audaces, atq; etiã magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc transeunt tam irreuerenter, & temere, ut mihi Atilius noster, expresse dixisse uideatur, sic in foro pueros à centũuiralibus caussis auspicari, ut ab Homero in scholis. nam hic quoq;, ut illic primũ cœpit esse, quod maximũ est. At hercule, ante memoriã meã, maiores natu ita solebãt dicere ne nobilissimis qdem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente, tanta ueneratione pulcherrimum opus celebrabatur. Nunc re

fractis pudoris, & reuerentiæ claustris, omnia pa tent omnibus. Nec inducuntur, sed irrumpunt. se quuntur auditores actoribus similes, conducti, et re dēpti mancipes, conuenitur a conductis, & redēptis in media Basilica, ubi tam palàm sportulæ, quàm ĩ triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari merce de transitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς uocantur, ἀπὸ τοῦ σοφὸς, καὶ καλεῖσθαι. iisdem lati num nomen impositum est laudicœni. & tamen cre scit in dies fœditas utraq; lingua notata. Heri duo no menclatores mei, (habent sane ætatem eorũ, qui nu per togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandũ trahebantur. tanti constat, ut sis disertissimus. Hoc pretio quanlibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores com mouentur, cum μεσόχορος dedit signum. opus est enim signo apud nõ intelligenteis, ne audienteis qui dem. nam pleriq; non audiunt, nec ulli magis lau dant. Siquando transibis per Basilicam, & uoles sci re, quo modo quisq; dicat, nihil ẽ quod tribunal ascẽ das, nihil quod præbeas aurem, facilis diuinatio. Sci to eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Pri mus hunc audiendi morem induxit Larcius Licinius hactenus tamen, ut auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano præceptore meo audisse memini. narra bat ille. Assectabar Domitium Afrum, cum apud centumuiros diceret grauiter, & lente (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicũ, insolitumq; clamorem, admiratus, reticuit, ubi silẽ tium factum est, repetit, quod abruperat. Iterũ cla

mor, iterum reticuit. et post silentiũ, cœpit idẽ tertio. nouissime quis diceret, quæsiuit, responsum est, Licinius. Tum intermissa caussa centumuiri, iquit, hoc artificium perijt. quod alioqui perire incipiebat, cum perisse Afro uideretur. Nunc uero propè funditus extinctum, & euersum est. Pudet referre, quæ quàm fracta pronuntiatione dicantur, quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. plausus tantum, ac potius sola cymbala, et tympana illis cãticis desunt. ululatus quidem (neque enim alio uocabulo potest exprimi,) theatris quoq; indecora laudatio large supersunt. Nos tamen adhuc, & utilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem fugisse uideamur. Sumus tamen solito rariores. quod initium est gradatim desinendi. Vale.

C. PLI. VALERIO SVO S.

q Vo modo te ueteres Marsi tui? Quo modo emptio noua? placent agri, postquã tui facti sunt? Rarũ id quidem. nihil enim æque gratum est adeptis, quàm concupiscentibus. me prædia materna parum commode tractant, delectant tamen, ut materna. alioqui longa patientia occallui. Habent hunc finem assiduæ querelæ, quod queri pudet. Vale.

C. PLI. ANNIO SVO S.

t V quidem pro cætera tua diligentia, admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte

instituit hæredē, pro non scriptis habendos, quia nō sint confirmati testamento. quod ius ne mihi quidem ignotum est, cum sit ijs etiam notum, qui nihil aliud sciunt. sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum uoluntates, etiam si iure deficerentur, quasi perfectas tuerer. Constat autem codicillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non sint cōfirmati testamento, à me tamen, ut confirmati obseruabū tur. Præsertim cum delatori locus non sit. Nam si uerendum esset, ne, quod ego dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse, & cautior esse deberem. Cum uero liceat hæredi donare, quod in hæreditate subsedit, nihil est, quod obstet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

C. PLI. GALLO SVO S.

m Iraris, cur me Laurentinū, uel (si ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? desines mirari, cum cognoueris gratiam uillæ, opportunitatem loci, litoris spatium. Decem & septē millibus passuum ab urbe secessit, ut peractis, quæ agenda fuerint, saluo iam & cōposito die, possis ibi manere. Aditur non una uia, nam & Laurentina. & Ostiensis eodē ferunt, sed Laurentina à quartodecimo lapide, Ostiēsis ab undecimo relinquēda est. Vtrinq; excipit iter, aliqua ex parte arenosum iumētis paulo grauius & longius, equo breue, & molle. Varia hinc, atq; inde facies, nam modo occurrentibus syluis, uia coarctatur, modo latissimis pratis diffunditur, & patescit. Multi greges ouium, multa ibi

equorum, boumq; armenta, quæ montibus hyeme depulsa, herbis, & tepore uerno nitescunt. Villa usibus capax, nõ sumptuosa tutela. Cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum, deĩde porticus in O literæ similitudinẽ circumactæ, quibus paruula, sed festiua area includitur, egregium hæc aduersum tempestates receptaculum nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est cõtra medias cauædium hilare, mox tricliniũ satis pulchrum, quod in litus excurrit, ac si quando Africo mare impulsum est, fractis iam, & nouissimis fluctibus leuiter adluitur. Vndiq; ualuas, aut fenestras non minores ualuis habet, atq; à lateribus, à frõte quasi tria maria prospectat. A tergo cauædium, porticum, aream, porticum rursus, mox atrium, syluas, et longin quos respicit monteis. huius à læua retractius paulo, cubiculum est amplum. Deinde aliud minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & subiacens mare longius quidem, sed securius ĩtuetur. Huius cubiculi, et triclinij illius obiectu includitur angulus, qui purissimum solem continet, & accendit. hoc hybernaculum, hoc etiã Gymnasium meorũ est. Ibi omnes silent uenti, exceptis, qui nubilũ inducunt, & serenum ante, quàm usum loci eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apsida curuatum, quod ambitum solis fenestris omnibus sequitur. Parieti eius in bibliothecæ speciem armarium insertum est, quod non legendos libros, sed lectitandos capit. adhæret dormitorium membrum transitu interiacente, qui suspensus, & tabulatus conceptũ

uaporem salubri temperamento huc, illuc digerit, & ministrat. Reliqua pars lateris huius seruorum, libertorumq; usibus detinetur, plerisq; tam mundis, ut accipere hospites possint. Ex alio latere cubiculum ẽ politissimum, deinde uel cubiculum grande, uel modica cœnatio, quæ plurimo sole, plurimo mari lucet. Post hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æstiuum, munimentis hybernum. Est enim subductum omnibus uentis. huic cubiculo aliud, & procœton cõmuni pariete iunguntur. inde balinei cella frigidaria spatiosa, & effusa, cuius i contrarijs parie tibus duo baptisteria uelut eiecta sinuantur. abunde capacia, si innare in proximo cogites. Adiacet unctorium hypocauston, adiacet propnigeon balinei. Mox duæ cellæ magis elegantes, quàm sumptuosæ. cohæret calida piscina mirifice, ex qua natantes mare aspiciunt. Nec procul sphæristerium, quod calidissimo soli, inclinato iam die, occurrit. hic turris erigitur, sub qua diætæ duæ totidem in ipsa. Præterea cœnatio, quæ latissimum mare, longissimum litus, amœnissimas uillas prospicit. Est & alia turris, in hac cubiculum, in quo sol nascitur, conditurq; lata post, apotheca, et horreũ. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem, & sonum patitur, eumq; iam languidum, ac desinẽtem hortum, & gestationem uidet, qua hortus includitur, gestatio buxo, aut roremarino, ubi deficit buxus, ambitur. Nam buxus, qua parte defenditur tectis, abunde uiret, aperto cœlo, apertoq; uento, & quanquam longinqua aspergine maris, inarescit. Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera,

& umbrosa, nudis'q; etiam pedibus mollis & cedēs. Hortum morus et ficus frequens uestit, quarum arborum illa uel maxime ferax est terra, maligníor cæteris. hac nō deteriore, q̄ maris facie cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur diætis duabus à tergo, quarū fenestris subiacet uestibulum uillæ, & hortus alius pinguis, & rusticus. Hinc cryptoporticus propè publica operis instar extenditur. Vtrinq; fenestræ, à mari plures, ab horto singulæ, et altius pauciores. Hæ cum serenus dies, & immotus, omnes, cum hinc, uel inde uentus inquietus, qua uenti quiescunt, sine iniuria patent. ante cryptoporticum xystus uiolis odoratus. teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget. quæ ut tenet solem, sic aquilonem inhibet, submouet'q;, quantum'q; caloris ante, tantum retro frigoris. similiter Africum sistit, atq; ita diuersissimos uētos alium alio à latere frangit, & finit. Hæc iucunditas eius hyeme, maior æstate. Nam ante meridiē xystum, post meridiē gestationes, horti'q; proximam partem umbra sua temperat. quæ, ut dies creuit, decreuit'q;, modo breuior, modo lōgior hac, uel illac cadit. Ipsa uero cryptoporticus tunc maxime caret sole, cū ardentissimus culmini eius īsistit. Ad hoc patentibus fenestris fauonios accipit, transmittit'q;, nec unquam aere pigro, & manente ingrauescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, horti diæta est, amores mei, re uera amores. ipse posui. In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, utraq; solem, cubiculū autem ualuis, cryptoporticum fenestra prospicit, qua mare contra parietem medium diæta perquam

eleganter recedit. quæ specularibus, & uelis obdu-
ctis, reductis'ue modo adijcitur cubiculo, modo aufer-
tur. lectum, et duas cathedras capit, à pedibus mare,
à tergo uillæ, à capite syluæ, tot facies locorum, totidẽ
fenestris & distinguit, & miscet. Iunctum est cubi-
culum noctis, & somni, non illud uoces seruulorũ,
non maris murmur, non tempestatum motus, non ful
gurũ lumen, ac ne diem quidem sentit, nisi fenestris
apertis. Tã alti, abditiq; secreti, illa ratio, quod iter
iacens andron parietem cubiculi, hortiq; distinguit.
Atq; ita omnem sonum media innanitate consumit.
applicitum est cubiculo Hyppocaustum perexiguum,
quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio
exigit, aut effundit, aut retinet. Procœton ĩde et cubi
culum porrigitur in solem, quem oriẽtem statim ex-
ceptum, ultra meridiem, obliquũ quidem, sed tamen
seruat. In hanc ego diætam cum me recipio, abesse mi
hi etiã à uilla mea uideor. magnamq; eius uolupta-
tem ecce præcipue saturnalibus capio, cũ reliqua pars
tecti licentia dierum, festis'q; clamoribus personat.
nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studijs meis ob-
strepunt. Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur aqua
salienti, sed puteos, ac potius fonteis habet. sunt enim
in summo. & omnino litoris illius mira natura, quo-
cunq; loco moueris humum obuius, & paratus hu-
mor occurrit, is'q; syncerus, ac ne leuiter quidẽ tanta
maris uicinitate corruptus. Suggerunt affatim ligna
proximæ syluæ. cæteras copias Ostiensis colonia mi-
nistrat. frugi quidem homini sufficit etiam uicus, quẽ
una uilla discernit. in hoc balinea meritoria tria

Magna commoditas, si forte balineum domi, uel subitus aduentus, uel breuior mora calefacere dissuadeat. Litus ornant uarietate gratissima, nūc continua, nunc intermissa tecta uillarum, quæ præstant multarum urbium faciem, siue ipso mari, siue ipso litore utare. quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, sæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non sanè pretiosis piscibus abundat. soleas tamen, & squillas optimas egerit. Villa uero nostra etiam mediterraneas copias præstat, lac in primis, Nā illuc è pascuis pecora conueniunt, siquando aquam, umbram'ue sectantur. Iustis ne de caussis eum tibi uideor incolere, inhabitare, diligere secessum? quē tu nimis urbanus es, nisi concupiscis atq; utinam concupiscas, ut tot, tantisq; dotibus uillulæ nostræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

C. PLI. MVRCIO SVO S.

QVid à te iucundius mihi potuit iniūgi, quā ut præceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in scholam redeo. Et illam dulcissimam ætatem quasi resumo. Sedeo inter iuuenes, ut solebam. Atq; etiam experior quantū apud illos authoritatis ex studijs habeam. Nā proximè frequenti auditorio inter se coràm multi ordinis nostri clare iocabantur, intraui, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quā ad meā pertineret, ac nisi sperare te uellē posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cum omnes qui profitentur, audiero, quid de quoq; sentiā, scri

bam, efficaciamq; quantũ tamen epistola consequi potero, ut ipse omnes audisse uidearis. debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc studium præsertim super tanta re. Nã quid magis interest uestra, quàm ut liberi, dicerem tui, nisi nunc illos magis amares, digni illo patre, te patruo reperiãtur. quam curam mihi etiam si non mandasses, uidicassem. Nec ignoro suscipiendas offensas ĩ eligendo præceptore. Sed oportet me non modo offensas, uerũ etiam simultates pro fratris tui filijs tam æquo animo subire, quàm parentes pro suis. Vale.

C. PL. CEREALI SVO S.

hOrtaris, ut orationem amicis pluribus recitem. faciam, quia hortaris, quamuis uehementer addubitem. neq; enim me præterit, actiones, quæ recitẽtur, ĩpetum omnem, caloremq; ac propè nomen suum perdere, ut quas soleant cõmendare simul, & accendere iudicum consessus, celebritas aduocatorũ expectatio euentus, fama non unius actoris, diductumq; in partes audientiũ studiũ. ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusq; motibus animi consentaneus uigor corporis. unde accidit, ut hi, qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte supersint, eadẽ illa, quæ stantibus, tamen hoc, quod sedẽt, quasi debilitentur, et deprimantur. Recitãtium uero, præcipua pronuntiationis adiumenta oculi, manus præpediũtur, quo minus mirũ est, si auditorũ intẽtione lãguescit, nullis extrinsecus aut blãdimẽtis capta, aut aculeis excitata. his accedit ꝙ oratio, de qua loquor, pugnax, & contentiosa est.

porro ita natura comparatum est, ut ea, quae scripsimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et sanè quotusquisq; tam rectus auditor, quem nō potius dulcia hæc, & sonantia, quā austera, et pressa delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia, ē tamen quae plerunq; euenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant, cum alioqui præcipue auditor adfici debeat, quibus idem si foret iudex, maxime permouetur. potest tamen fieri, ut q̄q̄ in his difficultatibus libro isti nouitas lenocinetur, nouitas apud nostros. apud grecos enim est quiddam, quamuis ex diuerso, nō tamen omnino dissimile. Nam ut illis erat moris, leges, quas ut cōtrarias prioribus legibus arguebāt, aliarum collatione conuincere, ita nobis inesse repetundarū legi quod postularemus, cum hac ipsa lege, tum alijs colligendum fuit. quod nequaquam blādū auribus imperitorum, tanto maiorē apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. nos autem, si placuerit recitare, adhibituri sumus eruditissimum quenq;. sed planè adhuc an sit recitandum, examina tecum, omnes'q;, quos ego moui in utraq; parte calculos, pone. id'q; elige, in quo uicerit ratio. à te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO S.

Assem para, et accipe aureā fabulam, fabulas immo. nā me priorū noua admonuit. Nec refert à qua potissimum incipiam. Verania Pisonis grauiter iacebat, huius dico Pisonis,

quem Galba adoptauit. ad hanc Regulus uenit. primũ ĩpudentiam hominis, qui uenerit ad ægram, cuius marito inimicissimus, ipsi iuisissimus fuerat. Esto si uenit tantũ, at ille etiam proximus toro sedit, quo die, qua hora nata esset, interrogauit. ubi audiuit, cõponit uultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, computat nihil. diu miseram expectatione suspendit. habes inquit climatericum tempus, sed euades. quod ut tibi magis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora, sacrificium facit, affirmat exta cum syderum significatione congruere. Illa ut in periculo credula, poscit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingrauescit, clamat moriẽs, ó hominẽ nequam, perfidum, ac plus etiam, quàm periurũ, qui sibi per salutẽ filij peierasset. Facit hoc Regulus, non minus scelerate, quàm frequenter, quod iram deorũ, quos ipse quotidie fallit, ĩ caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blæsus ille locuples, consularis, nouissima ualetudine cõflictabatur, cupiebat mutare testamentum Regulus, qui speraret aliquid ex nouis tabulis, qa nuper captare eũ cœperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo spiritum homini prorogarent. postquam signatum est testamentum, mutat personam, uertit allocutionem, ijsdemq; medicos, quousq; miserũ cruciatis? quid inuidetis bonã mortẽ, cui dare uitam nõ potestis? moritur Blæsus, et tanqnam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ, an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia ornata fœmina signatura testamentum, sumpserat pulcherri-

mas tunicas. Regulus cum uenisset ad signandum, Ro go inquit has mihi leges. Aurelia ludere hominẽ pu tabat, ille serio istabat. nec multa, coegit mulierẽ ape rire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare. obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset. et Au relia quidem uiuit, ille tamẽ istud tanquam moritu rã coegit. et hic hæreditates, hic legata, quasi merea tur, accipit. ἀλλὰ διατείνομαι in ea ciuitate, in qua iá pridem nõ minora præmia, immo maiora, nequitia & improbitas, quàm pudor & uirtus, habent. Aspi ce Regulum, qui ex paupere & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit, cum con-
suleret, quàm cito sestertium sexcenties imple=
turus esset, inuenisse se exta duplicata, qui
bus portendi millies, & ducenties ha
biturũ. et habebit, si modo, ut cœ
pit, aliena testamenta, quod ẽ
improbissimum genus fal
si, ipsis, quorum sunt il
la, dictauerit.
.Vale.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Nescio, an ullũ iucundius tempus exegerim, quàm quo nuper apud Spurinnam fui, adeo quidem, ut nemnẽ magis ĩ senectute, (si modo senescere datum est,) æmulari uelim. nihil est enim illo uitæ genere distinctius. me autem ut certus syderum cursus, ita uita hominũ disposita delectat, senum præsertim. Nam iuuenes adhuc confusa quædam, et quasi turbata non indecent, senibus placida omnia et ordinata conueniunt, qbus industria sera, turpis ambitio est. hanc regulam Spurinna constantissime seruat. quin etiam parua hæc, parua, si non quotidie fiant, ordine quodam, & uelut orbe circumagit. mane lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat millia passuũ tria. nec minus animum, quàm corpus exercet. si adsunt amici honestissimi sermones explicantur. Si non, liber legitur, interdum etiam præsentibus amicis, si tamen illi nõ grauantur. deinde cõsidet, & liber rursus, aut sermo libro potior. mox uehiculum ascẽdit, adsumit uxorẽ singularis exẽpli, uel aliquẽ amicorũ, ut me proxime. Quã pulchrũ illud, quàm dulce secretũ, quãtũ ibi antiquitatis, quæ facta, quos uiros audias, quibus præceptis ĩbuare. Quamuis ille hoc tempe-

ramentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere uideatur. peractis septem millibus passuum, iterũ ambulat mille, iterũ residet, uel se cubiculo, ac stylo reddit. scribit enim, & quidem utraq; lingua lyrica doctissima. mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas, cuius gratiã cumulat sanctitas scribentis. ubi hora balinei nuntiata est, est autem hyeme nona, æstate octaua, in sole, si caret uento, ambulat nudus. Deinde mouetur pila uehementer, et diu. nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. lotus accubat, & paulisper cibum differt. interim audit legentem remissius aliquid, & dulcius, per hoc omne tempus liberum est amicis uel eadem agere, uel alia, si malint. apponitur cœna nõ minus nitida, quàm frugi, in argento puro, & antiquo. sunt in usu et corinthia, quibus delectatur, & adficitur. Frequẽter comœdis cœna distinguitur, ut uoluptates quoq; studijs condiantur. sumit aliquid de nocte & æstate nemini hoc longum est, tanta comitate conuiuiũ trahitur. Inde illi post septimum, & septuagesimum ãnum aurium, oculorumq; uigor integer, inde agile, & uiuidum corpus, solaq; ex senectute prudentia. Hanc ego uitam uoto, & cogitatione præsumo, ingressurus auidissime ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. interi mille laboribus conteror, quorum mihi & solatium, & exemplum est idem Spurinna. nam ille quoq; quoad honestum fuit, obijt, officia, gessit magistratus, prouincias rexit, multoq; labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo, idq; iã nunc apud te subsigno, ut

signo, ut

signo, ut si me longius euehi uideris, in ius uoces ad hanc epistolam meam, & quiescere iubeas, cum inertiæ crimen effugero. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

q Vod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadẽ materia suppeteret id nũc iure uideor a te meis petiturus. Arrianus Maturus Altinatium est princeps. Cũ dico pricęps, nõ de facultatibus loquor, quæ illi large supersunt, sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego consilio in negotiis, iudicio, in studijs utor. Nam plurimũ fide, plurimũ ueritate, plurimum ĩtelligentia præstat. Amat me, (nihil possum ardentius dicere) ut tu. caret ambitu, ideo se in equestri gradu tenuit, cum facile posset ascendere altissimũ. Mihi tamen ornandus, excolendusq; ẽ. itaq; magni æstimo dignitati eius aliquid adstruere inopinãtis, nescientis, immo etiã fortasse nolentis, adstruere autem, quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis quæ prima occasio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipsum gratissimo debitorem. Quãuis enim ista non adpetat, tam grate tamen excipit, quã si concupiscat. Vale.

C. PL. CORELLIAE HISPVLLAE S.

c Vm patrem tuum grauissimũ, & sanctissimum uirum suspexerim magis, an amauerim, dubitem, teq; in memoriã eius, & in honorem tuum unice diligam, cupiam necesse est,

atq; etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus auo similis existat, equidem malo materno, q̃q̃ illi paternus etiam clarus, spectatusq; contigerit, pater quoq;, & patruus illustri laude cunspicui, quibus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, à quo potissimum accipiat. adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit. præceptores domi habuit, ubi est erroribus modica, uel etiam nulla materia, iam studia eius extra limen proferenda sunt. iã circũspiciẽdus rhetor latinus, cuius scholæ seueritas, pudor in primis, castitas constet. Adest enim adolescenti nostro cum cæteris naturæ, fortunæq; dotibus, eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis nõ præceptor modo, sed custos etiam, rectorq; quærẽdus est. Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorẽ, amatur à me, iudicio tamẽ meo non obstat charitas hominis, quæ ex iudicio nata est. uir est emẽdatus, & grauis, paulo etiã horridior, & durior, ut in hac licentia temporum quantum eloquentia ualeat, pluribus credere potes, nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominũ altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro Genitore me spõsorem accipe. nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum. nihil discet, quod nescisse rectius fuerit, nec minus sæpe ab illo, quã à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proinde fauentibus Dijs, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiã discat, quæ male sine moribus discitur. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

q Vamuis & amici, quos præsentes habebã & sermones hominum factum meum cõprobasse uideantur, magni tamen æstimo scire, quid sentias tu. nam cuius integrare consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. Cũ publicum opus mea pecunia inchoaturus, i Thuscos excucurrissem, accepto ut præfectus ærarij cõmeatu, Legati prouĩciæ Bæticæ quæsturi de proconsulatu Cæcilij Classici, aduocatum me à senatu petierunt. Collegæ optimi, meiq; amantissimi de communis officii necessitatibus prælocuti, excusare me, & eximere tentarunt. factum est senatus cõsultum perquam honorificum, ut darer prouincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iã præsentem aduocatum postulauerunt, implorantes fidem meã, quam essent cõtra Massam Bæbium experti, adlegantes patrocinii fœdus. secuta est Senatus clarissima adsensio, q̃ solet decreta præcurrere. Tũ ego, desino, inq̃. P. C. putare me iustas excusationis caussas adtulisse. placuit & modestia sermonis & ratio. Cõpulit autẽ me ad hoc consilium nõ solum consensus senatus (quanquam hic maxime) uerum etiam alij quidẽ, minores, sed tamẽ innumeri. Veniebat in mẽtem priores nostros etiã singulorum hospitum iniurias accusationibus uoluntarijs exsecutos, quo deformius arbitrabar publici hospicii iura neglegere. Præterea cum recordarer, quãta pro ijsdem Bæticis priore aduocatione, etiam peri=

cula subissem, conseruandum ueteris officii meritum nouo uidebatur. Est enim ita comparatum, ut antiquiora beneficia subeuertas, nisi illa posterioribus cumules. Nã quãlibet saepe obligati, siquid unum neges, hoc solũ meminerunt, quod negatum est. ducebar etiã quod decesserat Classicus, amotumq; erat, quod in eiusmodi caussis solet esse tristissimum periculũ Senatoris. Videbam ergo aduocationi meae nõ minorẽ gratiam, quã si uiueret ille propositam, inuidiam nullã. In summa cõputabam, si munere hoc tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, siquis incidisset, quem non deberem accusare. Nam cum est omnium officiorũ finis aliquis, tum optime libertati uenia, obsequio praeparatur. Audisti cõsilij mei motus. superest alterutra ex parte iudiciũ tuum. In quo mihi aeque iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis authoritas. Vale.

C. PL. MACRO SVO S.

p Ergratũ est mihi, quod tã diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omnes uelis quaerasq;, qui sint oẽs. fungar ĩdicis partibus, atq; etiam, quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim haec quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus, hunc cum praefectus Alae militaret, pari ĩgenio, curaq; composuit. De uita Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriae amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniae uiginti, quibus omnia, quae cũ Germanis gessimus bella, collegit.

Inchoauit, cũ in Germania militaret somnio moni-
tus. Adstitit ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui
Germaniæ latissime uictor ibi perijt. commendabat
memoriam suam, orabatq́;, ut se ab iniuria obliuio
nis adsereret. Studiosi tres in sex uolumina propter
amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabu
lis instituit, & perficit. Dubij sermonis octo scri-
psit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studio-
rum genus paulo liberius, & erectius periculosum
seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi triginta unus.
Naturæ historiarum triginta septem opus diffusum,
eruditum, nec minus uarium, q̃ ipsa natura. Miraris,
quod tot uolumina, multaq́; in his tam scrupulosa ho
mo occupatus absoluerit. magis miraberis, si scieris,
illum aliquandiu caussas actitasse, decessisse anno
sexto et quinquagesimo. medium tempus distentũ, im
peditumq́;, qua officiis maximis, qua amicitia princi
pum egisse. Sed erat acre ingeniũ, incredibile studi
um, summa uigilantia. lucubrare uulcanalibus inci
piebat, nó auspicandi caussã, sed studendi, statim à
nocte multa, hyeme uero ab hora septima, uel cũ tar
dissime, octaua, sæpe sexta, erat sanè somni paratis-
simi, nonnũquam etiam inter ipsa studia instantis, et
deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum impe-
ratorem, nam ille quoq; noctibus utebatur, inde ad
delegatum sibi officium, reuersus domum, quod reli-
quum temporis, studijs reddebat. post cibũ sæpe, quem
interdiu leuem & facilem ueterum more sumebat.
Aestate siquid otii, iacebat i sole, liber legebatur, ad
notabat, excerpebatq́;. nihil enim legit, quod nó ex-

cerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset. Post solem plerũq; frigida lauabatur, deinde gustabat dormiebatq; minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. super hãc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis cũ lector quædam perperam pronuntiasset, reuocasse, & repeti coegisse, huic auunculum meum dixisse, intellexeras nempe? cum ille adnuisset, Cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna, luce, hyeme intra primam noctis, & tanquam aliqua lege cogente hæc iter medios labores, urbisq; fremitum in secessu. solum balinei tempus studijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum destringitur, tergiturq;, audiebat aliquid, aut dictabat. in itinere quasi solutus cæteris curis, huic uni uacabat. ad latus notarius cum libro, & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebãtur, ut ne cœli quidem asperitas ullum studij tẽpus eriperet, qua ex cã Romæ quoq; sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cur ambularem. poteras, iquit, has horas non perdere. nam perire omne tẽpus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit. Electorumq; cõmentarios centum sexaginta mihi reliquit, opistographos quidem, & minutissime scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse se, cum procuraret in Hispania, uẽdere hos cõmentarios Lartio Lycinio quadrĩgẽtis

millibus numũm, & tunc aliquãto pauciores erant. Non'ne uidetur tibi recordanti quãtum legerit, quantũ scripserit, nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuisse? rursus cum audis quid officiorũ studijs laboris impenderit, nec scripsisse satis nec legisse? Quid est enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia nõ possit efficere? Itaq; soleo ridere cum me quidam studiosum uocant, qui si comparer illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantũ, quem partim publica, partim amicorm officia distringunt. Quis ex istis, q tota uita literis adsident, collatus illi, nõ quasi somno & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, cum hoc solum, quod requirebas, scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoq; tibi nõ minus grata, quã ipsos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerum etiã ad simile aliquid elaborãdum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

C. PL. SEVERO SVO S.

e X hæreditate, quæ mihi obuenit, emi proxime Corinthium signum, modicum quidem, sed festiuum, & expressum, quantũ ego sapio, qui fortasse in omni re, ĩ hac certe perquã exiguum sapio. Hoc tamẽ signum ego quoq; intelligo. Est enim nudum, nec aut uitia, siqua sunt, celat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem. ossa, musculi, nerui, uenæ, rugæ, etiã ut spirantis apparent. rari, & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum, pẽdent lacerti, papillæ iacent, re

cessit uenter. A tergo quoq; eadem ætas, ut à tergo æs ipsum quantũ uerus color indicat, uetus, et antiquũ. talia denique omnia, ut possint artificum oculos tene re, delectare imperitorũ, quod me, quanquã tirunculum, solicitauit ad emendũ. Emi autem, nõ, ut habe rem domi, neq; enim ullum adhuc Corinthiũ domi habeo, uerũ, ut in Patria nostra celebri loco ponerẽ ac potissimum in Iouis templo. Videtur enim dignũ templo, dignum deo donũ. Tu ergo, ut soles omnia, quæ à me tibi iniũguntur, suscipe hanc curã. Et iã nũc iube basim fieri, ex quo uoles marmore, quæ no men meũ, honoresq; capiat, si hos quoq; putabis addẽ dos. Ego signum ipsum, ut primum inuenero aliquẽ qui non grauetur, mittam tibi, uel ipse, quod mauis adferam mecum. destino enim, si tamen officii ratio permiserit, excurrere istó. Gaudes quod me uenturũ esse polliceor, sed contrahes frontem, cum adiecero, ad paucos dies, neq; enim diutius abesse me eadem hæc, quæ nondum exire, patiuntur. Vale.

C. PL. CANNIO SVO S.

m Odo nuntiatus est Sylius Italicus ĩ Neapolitano suo inedia uitam finisse. Caussa mortis, ualetudo. erat illi natus insanabilis clauus, cuius tædio ad mortem irreuocabili cõstantia decucurrit, usq; ad supremum diem beatus, & felix, nisi quod minorem è liberis duobus amisit, sed maiorem, meliorem, florentemq;, etiam Consularem reliquit. læserat famam suã sub Nerone. credebatur spõte accusasse. Sed in Vitelij amicitia sapiẽter se, & co

miter gesserat. Ex proconsulatu Asiæ gloriam reportauerat. maculam ueteris industriæ laudabili otio ablucrat. Fuit inter principes, ciuitatis sine potentia, sine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumq; in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequẽti. Doctissimis sermonibus dies trãsigebat. cũ adscribẽdo uacaret, scribebat carmina maiore cura, quàm ingenio. nonunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouissime ita suadẽtibus annis ab urbe secessit, seq; in Campania tenuit, ac ne aduẽtu quidem noui principis, inde cõmotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit, magna illius, q hac libertate ausus ẽ uti erat φιλόκαλος usq; ad emacitatis reprehensionẽ. plureis iisdẽ in locis uillas possidebat, adamatisq; nouis, priores negligebat, multũ ubiq; librorũ, multũ statuarũ, multum imaginũ, quas non habebat modo, uerumetiã uenerabatur. Virgilij ante omneis. cuius natalem religiosius, quàm suũ celebrabat. Neapoli maxime, ubi monimentum eius adire, ut tẽplum, solebat. In hac tranquillitate annũ quintum et septuagesimũ excessit, delicato magis corpore, q̃ infirmo. Vtq; nouissimus à Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiã nobilitate, ultimus ex Neronianis cõsularibus obijt, quo consule Nero perijt. Quod me recordantẽ, fragilitatis humanæ miseratio subit. Quid eni tam circuncisum, tam breue, q̃ hominis uita longissima? An non uidetur tibi Nero modo fuisse, cũ interim ex ijs, qui sub illo gesserant cõsulatum, nemo iam superest, quãquã qd hoc miror? nu

per Lucius Piso pater Pisonis illius, qui à Valerio Festo per summũ facinus in Africa occisus est, dicere solebat neminẽ se uidere in senatu, quẽ consul ipse sententiã rogauisset. Tã angustis terminis tantæ multitudinis uiuacitas ipsa concluditur, ut mihi non uenia solum digna, uerum etiã laude uideantur illæ regiæ lachrymæ. Nam ferunt Xerxem, cũ imensum exercitum oculis obisset, illachrymasse, quod tot millibus tã breuis immineret occasus. sed tanto magis hoc quicquid est temporis futilis et caduci, si nõ datur factis. Nam horũ materia in aliena manu, certe studijs proferamus. et quatenus nobis denegatur diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixisse testemur. Scio te stimulis nõ egere, me tamẽ tui charitas euocat, ut currẽtem quoq; instigem, sicut tu soles me ἀγαθὴ δ' ἔρις, cũ inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

C. PL. TRANQVILLO SVO S.

Facis pro cætera reuerẽtia, quam mihi præstas, quod tam solicite petis, ut tribunatum, quem à Neratio Marcello clarissimo uiro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanũ propinquũ tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minus gratum, alium ꝑ te uidere. neq; enim esse congruens arbitror, quẽ augere honoribus cupias, huic pietatis titulis inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cũ sit egregiũ et mereri beneficia, et dare. utrãq; te laudem simul assecuturum, si quod ipse meruisti,

alij tribuas. Praeterea intelligo mihi quoq; gloriae fore, si ex hoc tuo facto nō fuerit ignotū amicos meos nō gerere tm̃ tribunatus posse, ueũetiã dare. quare ego uere honestissimae uolūtati tuae pareo. Neq; enim adhuc nomen in numeros relatū est. Ideoq; liberum est nobis Syluanū in locum tuū subdere, cui cupio tam gratū esse munus tuum, quàm tibi meum est. Vale.

C. PL. MINITIANO SVO S.

Possum iam perscribere tibi quantum in publica, prouinciae Baeticae caussa laboris exhauserim, nã fuit multiplex, actaq; est saepius cum magna uarietate. Vnde uarietas? unde plures actiões? Caecilius Classicus homo foedus, & aperte malus proconsulatum in ea non minus uiolenter, quàm sordide gesserat eodẽ anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autẽ Priscus ex Baetica, ex Africa Classicus, inde dictũ Baeticorũ, ut plerũq; dolor etiã uenustos facit, non illepidum ferebatur. Dedi malũ & accepi, sed Mariũ una ciuitas publice, multiq; priuati reum peregerunt, in Classicum tota prouincia ĩcubuit. ille accusationem uel fortuita, uel uoluntaria morte praeuertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Vt enim credibile uidebatur uoluisse exire de uita cum defendi non posset, ita mirum, pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Nihilo minus Baetica etiã in defuncti accusatione perstabat. prouisum hoc. legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tũc reductum addiderunt Baetici, quot simul

socios, ministrosq; Classica detulerunt, nominatimq; in eos inquisitionem postulauerunt. aderam Bæticis; mecumq; Lucceius Albinus, uir in dicendo copiosus, ornatus, quem ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate, amare ardentius cœpi. Habet quidẽ gloria in studiis, præsertim quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla cõtentio, cum uterq; pari iugo, nõ pro se, sed pro caussa niteretur. Cuius et magnitudo, et utilitas uisa est postulare, ne tantũ oneris singulis actionibus subiremus. Verebamur, ne nos dies, ne uox, ne latera deficerent, si tot crimina tot reos uno uelut fasce complecteremur. Deinde ne iudicũ intentio multis nominibus, multisq; caussis nõ lassaretur modo, uerum etiam confunderetur. Mox ne gratia singulorum collata, atq; permista, pro singulis quoq; uires omnium acciperet. postremo ne potentissimi, uilissimo quoq; quasi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maxime fauor, & ambitio dominatur, cum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in consilio sertorianũ illud exẽplum, qui robustissimum, & infirmissimum militem iussit caudam equi, reliqua nosti. Nam nos quoq; tam numerosum agmen reorum ita demũ uidebamus posse superari, si per singulos carperetur. placuit in primis ipsum Classicũ ostendere nocẽtem, hic aptissimus ad socios eius, & ministros transitus erat, quia socii, ministriq; probari, nisi illo nocente, nõ poterãt. Ex quibus duos statim Classico iunximus, Bæbium Probum, & Fabium Hispanum, utrunq; gratia, Hispanum etiam facundia ualidũ. Et circa Clas-

sicum quidem breuis, & expeditus labor, sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaq; re, quid ex quaq; caussa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam quandam iactanteis, & gloriosas, his q dem uerbis, io, io liber ad te uenio, iam sestertiũ quadragies redegi, parte uendita Bæticorum. Circa Hispanum & Probum multum sudoris. Horum ante, quàm crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret ministerium crimen esse, quod nõ si effecissem, frustra ministros probassem. Neq; enĩ ita defendebantur, ut negarẽt, sed ut necessitati ueniam precarentur. Esse enim se prouinciales, & ad omne proconsulum imperiũ metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, uir exercitatus, et uigilans, & quanlibet subitis paratus, nunq̃ sibi tantum caliginis, tantum perturbationis effusum, quàm cum ea prærepta, & extorta defensioni suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Cõsilij nostri exitus fuit, bona Classici, quæ habuisset ante prouinciam, placuit Senatui, à reliquis seperari? Illa filiæ, hæc spoliatis reliqui. Additum est, ut pecuniæ, quas creditoribus soluerat, reuocarẽtur. Hispanus, & Probus in quinquẽnium relegati. Adeo graue uisum ẽ quod initio dubitabatur, an omnino crimẽ esset. Post paucos dies Clauium Fuscum Classici generum, & Stilloniũ Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu, Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est Fuscus. actione tertia cõmodissimum putauimus plureis congregare, ne si longius esset extracta cognitio, satietate, et

tædio quodam iustitia cognoscentiū, seueritas'q; lāguesceret, alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reseruati, excepta tamen Classici uxore, quæ sicut implicata suspicionibus, ita non satis cōuinci probationibus uisa ē. nam Classici filia, quæ et ipsa inter reos erat, ne suspicionibus quidē hærebat. itaq; cū ad nomen eius in extrema actione uenissem, neq; enim ut initio, sic etiam in fine. Verēdū erat, ne per hoc totius accusationis authoritas minueretur, honestissimum credidi non premere immerētem, id'q; ipsum dixi & libere et uarie. Nam modo legatos interrogabam, docuissent'ne me aliquid, quod reprobari posse confiderent, modo consilium à senatu petebam putaret ne debere me, si quam haberē in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quasi telū aliquod intendere. postremo totum locum hoc fine conclusi. Dicet aliquis iudicas ergo? Ego uero nō iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum, hic numerosissimæ causæ terminus fuit. quibusdam absolutis pluribus damnatis, atq; etiam relegatis, alijs in tempus, alijs in perpetuum. Eodem senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est, dignum solum'q; par pretiū tanti laboris. Concipere animo potes, q̄ simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes īterrogādi, subleuandi, refutandi. Iam illa quā ardua, quàm molesta, tot reorū amicis secretò rogantibus negare aduersantibus palàm obsistere? Referam unum aliquid ex ijs, quæ dixi. Cum mihi quidam è iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclama

rent, nõ minus inq̃ hic innocens erit, si ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiã offensas subierimus, duntaxat ad breue tempus. Nam fides in præsentia eos, quibus resistit, offendit, deinde ab illis ipsis suspicitur, laudaturq́;. Nõ potui magis te in rem præsentem perducere, dices non fuit tanti, quid enim mihi cũ tam longa epistola? Noli to ergo idẽtidem quærere, quid Romæ geratur, et tamen memẽto esse nõ epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot deniq; reos, caussasq́; complexa sit. Quæ omnia uideor mihi non minus breuiter, quàm diligenter persecutus. Temere dixi diligenter, succurrit, quod præterieram, & quidem sero, sed quanq̃ præpostere, reddetur. facit hoc Homerus, multiq; illius exemplo. est alioqui perdecorum, à me tamen nõ ideo fiet. E testibus quidã siue iratus, q̃ euocatus esset inuitus, siue subornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatum & inquisitorem, reum postulauit, tanquam in caussa Castæ (uxor hæc Classici) præuaricaretur. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de præuaricatore quæratur, uidelicet quia optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non inquisitionis officiũ præsidio fuit, tanta conflagrauit inuidia, homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus usus, ut multi, electusq́; tunc à prouincia ad inquirendũ nõ tanquam bonus, & fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus, dari sibi diem ad diluẽda crimina postulauit. Neutrum impetrauit, coa-

ctus est statim respondere, respondit (malum, prauumq; ingenium hominis faciat,) Vt dubitem confidenter, an constanter, certe paratissime. Obiecta sunt multa, quæ magis, quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo consulares Pomponius Rufus et Libo Frugi læserunt eum testimonio, tanquam apud iudicē sub Domitiano Saluij Liberalis accusatoribus adfuisset, damnatus, & in insulam relegatus est. Itaq; cum Castam accusarem, nihil magis pressi, quàm q̄ accusator eius, præuaricatiōis crimine corruisset. pressi tamen frustra. Accidit enim res contraria, & noua ut accusatore præuaricationis damnato, rea absolueretur. quæris quid nos dum hæc aguntur, indicauimus senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam, rursusq; debere ex integro discere, si ille præuaricator probaretur. Atq; ita dum ille peragitur reus sedimus, Postea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit, eandemq; usq; ad extremum uel constātiam, uel audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquid omiserim, rursus et rursus pene omisi, Summo die Saluius Liberalis reliquos legatos grauiter increpuit, tanquā non omneis, quos mandasset prouinciæ reos, peregissent. Atq; ut est uehemens, & disertus in discrimen adduxit. protexi uiros optimos, eosdemq; gratissimos, mihi certe debere se prædicant, quod illū turbinem euaserint. hic erit epistolæ finis, re uera finis, literam nō addam, etiam si adhuc aliquid prætermisisse me sensero. Vale.

C. PL.

C. PL. SPVRINNAE SVO ET COTTIAE S.

Omposuisse me quædam de filio uestro non dixi uobis, cũ proxime apud uos fui. Primũ quia nõ ideo scripserã, ut dicerẽ, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerẽ, Deinde quia te Spurinna, cũ audisses recitasse me, ut mihi ipse dixisti, qd recitassem, simul audisse credebã. præterea ueritus sum, ne uos festis diebus confunderem, si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. Nunc quoq; paulisper hæsitaui id solum, quod recitaui, mitterem exigentibus uobis, an adijcerem, quæ in aliud uolumen cogito reseruare. Neq; enim affectibus meis uno libello carissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequĩ satis est, cuius famæ latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. Verum hæsitanti mihi, omnia, quæ iã composui, uobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem, simplicius & amicius uisum est, omnia, præcipue cum affirmetis intra uos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile est hucusq; intendere animum in dolore, difficile, sed tamẽ, ut sculptorem, ut pictorem, qui filij uestri imaginem faceret, admoneretis, qd exprimere, quid emẽdare deberet, ita me quoq; formate, regite, qui non fragilem, et caducam sed immortalem, ut uos putatis, effigiem conor efficere, quæ hoc diuturnior erit, quo uerior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PL. IVLIO GENITORI SVO S.

St omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extol lat, inde etiam meum meritum, ut uera, ita supra meritum prædicatione circunfert. Equidem cum essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, et quo notabilius, hoc est, periculosius esset, fui prætor. pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienũ exsolueret, contractũ ex pulcherrimis caussis mussantibus magnis quibusdam, & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atq; hæc feci cũ septem amicis meis aut occisis, aut relegatis, occisis Senecione, Rustico, Heluidio, relegatis Maurico, Gratilla, Arria, Fannia. Tot circa me iactis fulminibus, q̃si ambustus, mihi quoq; impendêre idem exitium certis quibusdam notis augurarer. Nõ ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut ille prædicat, credo, sed tantum effugisse flagitium. Nam et C. Musonium socerum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum, iam tum cum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum, idq; primum nonnullius indolis dedi specimen, quod uirum aut sapientem, aut proximum, simillimumq; sapienti intellegere sum uisus. Nam ex omnibus, quæ nunc se philosophos uocant, uix unum, aut alterum inuenies tanta synceritate, tanta ueritate. Mitto qua patientia corporis, hymes iuxta, et æstates ferat, ut nul lis laboribus cedat, ut nihil in cibo, in potu uolupta-

tibus tribuat, ut oculos, animumq; cōtineat. Sunt hæc magna, sed in alio, in hoc uero minima, si cæteris uirtutibus comparentur. quibus meruit, ut à C. Musonio ex omnibus omnium ordinum assectatoribus gener adsumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tātis laudibus cumulat. uereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, unde cœpi reuertor) non solet tenere. Nam in hoc uno iterdū uir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamē errore uersatur, q plures amicos suos, quàm sunt, arbitratur. Vale.

C. PL. CATILIO SVO S.

Eniā ad cœnam, sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca. Socraticis tantum sermonibus abundet, in his quoq; teneat modū. Erunt officia antelucana, in quæ īcidere impune, ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerit, cum caput ebrij retexissent, erubuisse, deinde adijcit, putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Potuit' ne plus authoritatis tribui Catoni, quā si ebrius quoq; tā uenerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ, ut apparatus & impendij, sic temporis modus constet. neq; enim ij sumus, quos uituperare ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

lIbrum, quo nuper optimo principi Consul gratias egi, misi exigenti tibi, missurus, et si nó exegisses. In hoc consyderes ueli, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enī lectorē nouitas ipsa intentum habet, ī hac nota, uulgata dicta sunt omnia. quo fit, ut quasi otiosus, securusq; lector tātum elocutioni uacet, in qua satisfacere difficilius est, cū sola æstimatur. Atq; utinam ordo saltem, & transitus, & figuræ simul spectarentur. Nam inuenire præclare, enuntiare magnifice interdum etiam barbari solent, disponere apte, figurare uarie, nisi eruditis, negatum est. Nec uero affectanda sunt semper elata, & excelsa. Nam ut in pictura lumen nó alia res magis, quàm umbra commendat, ita orationē tam summittere, quā adtollere decet. Sed qd ego hæc doctissimo uiro? Quin potius illud adnota, quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

C. PL. ACILIO SVO S.

rEm atrocem, nec tantum epistola dignam Largius Macedo uir prætorius à seruis suis passus est, superbus alioqui dominus, et sæuus, & qui seruisse patrem suum parum, immo minimū meminisset. Lauabatur in uilla Formiana. repente eū serui circunsistūt, alius fauces īuadit, alius os uerberat, alius pectus, et uentrem, atq; etiam

(fœdum dictu) uerenda contundit, & cum exanimẽ putarent, abijciunt in feruens pauimentum, ut experirentur, an uiueret. ille, siue quia non sentiebat, siue quia non sentire simulabat, immobilis, et extentus fidem peractæ mortis impleuit, tum demũ quasi æstu solutus effertur, excipiunt serui fideliores. concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt. Ita et uocibus excitatus, et recreatus loci frigore sublatis oculis, agitatoq; corpore, uiuere se (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt serui, quorum magna pars comprehensa est, cæteri requiruntur, ipse paucis diebus ægre refocillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita uiuus uindicatus, ut occisi solent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxij, nec est ꝙ quisquam possit esse securus, quia sit remissus, et mitis. Non enim iudicio domini, sed scelere perimũtur, uerum hæc hactenus. Quid præterea noui. Quidẽ nihil, alioqui subiungerem. Nam et charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addã, quod oppurtune de eodem Macedone succurrit. Cum in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, ut transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruũ, à quo erat tactus, sed ipsum Macedonẽ tã grauiter palma percussit, ut penè concideret. Ita balneũ illi, quasi ꝑ gradus quosdam primũ cõtumeliæ locus, deĩde exitij fuit. Vale.

C. PL. PROCVLO SVO S.

Petis ut libellos tuos in secessu legam, examinem, an editione sint digni. adhibes pre

ces, adlégas exemplum. Rogas enim, ut aliquid subsiciui temporis studijs meis subtrahã, impertiã tuis. Adijcis M. Tullium mira benignitate poetarum ingenia fouisse. Sed ego nec rogãdus sum, nec hortandus. nam et poeticen ipsam religiosissime ueneror, & te ualdissime diligo. Faciam ergo, quod desyderas tam diligenter, quàm libenter. Videor autem iam nunc posse rescribere esse opus pulchrum, nec supprimendum, quantum æstimare licuit ex ijs, quæ me præsente recitasti. si modo mihi nõ iposuit recitatio tua, legis enim suauissime, et peritissime. Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicij mei illarum delinimentis refringantur, hebetẽtur fortasse, et paululum retundantur, reuelli quidem, extorqueriq; non possunt. igitur non temere iam nunc de uniuersitate pronuntio, de partibus experiar legendo. Vale.

C. PL. NEPOTI SVO S.

Dnotasse uideor facta, dictáq; uirorum, fœminarumq;, alia clariora eẽ, alia maiora, corfirmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone. neptis hæc Arriæ illius, quæ marito et solatium mortis, et exẽplum fuit. Multa referebat auiæ suæ, non minora hoc, sed obscuriora, quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore quàm mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcinna Pætus maritus eius, ægrotabat et filius uterq; mortifere, ut uidebatur, filius decessit eximia pulchritudine, pari uerecundia, & parentibus non minus ob alia carus, quàm quod

filius erat. huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus · quinimmo et quoties cubiculum eius ĩtraret, uiuere filium, atq; etiam commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti, quid ageret puer, respondebat, bene quieuit, libenter cibū sumpsit. Deinde cū diu cohibitæ lachrymæ uincerent, prorumperentq;, egrediebatur, tunc se dolorī dabat. satiata siccis oculis, cōposito uultu redibat tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidē illud eiusdē, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere uocē immortalem, ac penè diuinam. Pæte non dolet. Sed tamen ista facienti, dicenti gloria, & æternitas ante oculos erant, quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lachrymas, operire luctū, amissoq; filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma Illyrico contra Claudium mouerat, fuerat Pætus in partibus, occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat ascensurus nauē. Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari uiro seruulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus uestiatur, à quibus calcietur. omnia sola præstabo, non impetrauit. Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensq; nauigium minimo secuta est. Eadem apud Claudium, uxori Scriboniani, cum illa profiteretur indicium, ego inquit te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, et uiuis? Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse. Quin etiā cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret, iterq;

alia dixisset, tu uis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? respondit, si tandiu, tantaq; concordia uixerit tecum, quàm ego cum Pæto, uolo. auxerat hoc responso curam suorum. Attentius custodiebatur, sensit, & nihil agitis, inquit. potestis enim efficere, ut male moriar, ne moriar, nō potestis. Dum hæc dicit, exiluit cathedrā, aduersóq; parieti, caput ingenti impetu impegit, et corruit, focillata dixeram, inquit, uobis, inuenturam me quanlibet duram ad mortem uiam, si uos facilem negassetis. Videtur'ne hæc tibi maiora illo? Pæte nō dolet, ad quod per hæc peruentum est. Cum interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circunfert. Vnde colligitur quod initio dixi, alia eē clariora, alia maiora. Vale.

C. PL. SERVIANO SVO S.

r Ecte' ne omnia, quod iam pridem epistolæ tuæ cessant, an nō oīa recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribēdi uel rara uel nulla? Exime hūc mihi scrupulum, cui par esse nō possum. Exime autem uel data opera Tabellario misso, ego uiaticum, ego etiam præmiū dabo, nūtiet modo, quod opto. Ipse ualeo, si ualere est suspensum, et anxium uiuere, expectantem in horas, timentemq; pro capite amicissimo, quicquid accidere homini potest. Vale.

C. PL. SERVO SVO S.

o Fficium consulatus iniunxit mihi, ut Reip. nomine principi gratias agerem, quod ego

in senatu cum ad rationem et loci et tẽporis ex more fecissem, bono ciui conuenientissimum credidi, eadẽ illa spatiosius, et uberius uolumine amplecti, primũ, ut imperatori nostro uirtutes suæ ueris laudibus cõmendarentur, deinde ut futuri principes, non quasi à magistro, sed tamẽ sub exemplo præmonerẽtur, qua potissimum uia possent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere, qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac propè superbum est, laudare uero optimum principem, ac per hoc posteris, uelut è specula lumen, quod sequantur, ostendere, idem utilitatis habet, adrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem uoluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare uoluissem, non per codicillos, non per libellos, sed si commodum, et si ualde uacaret, admoniti (nunquam porrò aut ualde uacat Romæ, aut commodum est audire recitantem, fœdissimis insuper tempestatibus) per biduum conuenerunt. Cumq; modestia mea finem recitationi facere uoluisset, ut adijcerem, tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studijs? studijs malo, quæ propè extincta refouentur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? Nempe quam in senatu quoq;, ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto temporis solebamus, eadem nunc et qui recitare, et qui audire triduo uelint, inueniuntur, non quia eloquentius quã prius, sed quia liberius, ideoq; libentius scribitur. accedet ergo hoc quoq; laudibus principis nostri, quod res antea tam inuisa, quàm falsa, nunc ut uera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium,

tũ iudiciũ mire probaui. Animaduerti enim seuerissima quæque uel maxime satisfacere. Memini quidẽ me non multis recitasse, quod omnibus scripsi, nihilo minus tamen tanquam sit eadem omnium futura sententia, hac seueritate auriũ lætor. Ac sicut olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in spem adducor posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim, qui placendi cã scribunt, qualia placere uiderint, scribent. Ac mihi quidem cõfido in hoc genere materiæ lætioris stili cõstare rationẽ, cum ea potius, q̃ pressius, et adstrictius, quàm illa, quæ hilarius, et quasi exultãtius scripsi, possint uideri accersita, et inducta. Non ideo tamen segnius precor, ut quandoq; ueniat dies, utinãq; iam uenerit, quo austeris illis, seuerisq; dulcia hæc, blandaq;, uel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantum te uoluptatis absentem, et studiorũ nomine et meo capere, quantum præsens percipere potuisses. Vale.

C. PL. CALVISIO RVFO SVO S.

Dsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Prædia agris meis uicina, atq; etiã inserta uenalia sunt, ĩ his me multa solicitãt, aliqua, nec minora deterrent. Solicitat primum ipsa pulchritudo iungendi. Deinde quod non minus utile, quàm uoluptuosum posse utraq; eâdem opera, eodem uiatico inuisere, sub eodem procuratore, ac penè ijsdem actoribus habere, unam uillam colere et ornare, alteram tãtum tueri. Inest huic cõputationi sum=

ptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum, fabrorum, atq; etiam uenatorij instrumenti, quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diuersa dispergas. Contra, uereor, ne sit incautum, rem tam magnam ijsdem tempestatibus, ijsdem casibus subdere. Tutius uidetur incerta fortunæ possessionum uarietatibus experiri. habet etiam multum iucunditatis soli, cœliq; mutatio, ipsaq; illa peregrinatio intersita. Iam, quod deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi. Constant campis, uineis, syluis, quæ materiã, et ex ea redditum, sicut modicum ita statutum præstant. Sed hæc felicitas terræ, imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sæpius uendidit pignora, & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhausit, quarum defectione, rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi eo plures, quod frugi mancipijs, nam nec ipse usquam uinctos habeo, nec ibi quisquã superest, ut scias quanti uideantur posse emi. Sestertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, uerum et hac penuria colonorum, et communi temporis iniquitate, ut redditus agrorum, sic etiam pretiũ retro abijt. Quæris an hoc ipsum tricies facile colligere possimus. Sum quidem prope totus in prædijs, aliquid tamẽ fœnore, nec molestum erit mutuari. accipiã à socru, cuius arca non secus, ac mea utor. Proinde hoc te nõ moueat si cætera non refragantur, quæ uelim quàm diligentissime examines. Nam cum in omnibus rebus, tũ in disponendis facultatibus plurimum tibi & usus, & prouidentiæ superest. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

m Eministi'ne te sæpe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quã tum'q; ipsi latori uel gloriæ, uel reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc idẽ, ut optimum placuit. omnes comitiorum die tabellas postulauerũt. Excesseramus sanè manifestis illis, apertis'q; suffragiis licentiam concionum. non tempus loquendi, non tacendi modestia, non deniq; sedenti dignitas custodiebatur. Magni undiq; dissoni'q; clamores. procurrebant omnes cum suis candidatis, multa agmina in medio, multi'q; circuli, & indecora confusio. Adeo desciueramus à cõsuetudine parentũ, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestatem loci, pudorem'q; retinebant. supersunt senes, ex quibus audire soleo, hunc ordinem comitiorum. Citato nomine Candidati, silentium summũ. Dicebat ipse pro se, uitã suam explicabat, testes, et laudatores dabat, uel eũ, sub quo militauerat, uel eũ, cui quæstor fuerat, uel utrunq; si poterat. Addebat quosdam ex suffragatoribus, illi grauiter & paucis loquebantur. plus hoc, quàm preces proderat. nonunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiã mores arguebat. Audiebat senatus grauitate cẽsoria, ita sæpius digni, quàm gratiosi præualebant. quæ nunc immodico fauore corrupta ad tacita suffragia, quasi ad remedium decurrerunt, quod interim planè remedium fuit. erat enim nouum, & subitũ. Sed uercor, ne procedente tempore ex ipso remedio uitia

nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis ĩpudentia irrepat. Nam quoto cuiq; eadem honestatis cura secreto, quae palàm. Multi famam, conscientiam pauci uerentur. Sed nimis cito de futuris, interi beneficio tabellarum habebimus magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis iudiciis, sic nos in his comitiis quasi repente apprehensi syncęri iudices fuimus. Haec tibi scripsi primum, ut aliquid noui scriberem, deinde ut nonnunquam de Rep. loquerer, cuius materiae nobis quãto rarior, quàm ueteribus, occasio tanto minus omittenda est. Et Hercule quousq; illa uulgaria? quid agis, Eho, ecquid commode uales? habeant nostrae quoq; literae aliquid nõ humile, nec sordidum, nec priuatis rebus ĩclusum, sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas, laboresq; suscępit. quidam tamẽ salubri tẽperamento, ad nos quoq;, uelut, riui ex illo benignissimo fonte decurrũt, quos et haurire ipsi, & absentibus amicis, quasi ministrare epistolis possumus. Vale.

C. PL. PRISCO SVO S.

Audio Valeriũ Martialẽ decessisse. Et moleste fero. Erat homo ĩgeniosus, acutus, acer, & qui plurimũ in scribendo & salis haberet, et fellis, nec candoris minus. Prosecutus eram uiatico secedentem, dederam hoc amicitiae, dederam etiam uersiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui eos, qui uel singulorum laudes, uel urbiũ scripserãt, aut honoribus, aut pecunia ornare, nostris ue

ro temporibus, ut alia speciosa, & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquã desimus facere laudanda, laudari quoq; ineptum putamus. Quæris, qui sint uersiculi, quibus gratiam retulerim. Remitterem te ad ipsum uolumen, nisi quosdam tenerẽ. Tu si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur musam. mandat, ut domum meam exquilijs quærat, adeat reuerenter.

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam uideto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum studet auribus uirorum,
Hoc, quod sæcula, posteriq; possint
Arpinis quoq; comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas,
Hæc hora est tua cum furit Lyæus.
Cum regnat rosa, cum madent capilli,
Tunc me uel rigidi legant Catones.

Meritó ne eũ, q hæc de me scripsit, et tũc dimisi amicissime, & nunc ut amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi quantum maximũ potuit, daturus amplius si potuisset, tametsi quid homini potest dari maius, quàm gloria, & laus, et æternitas? At non erunt æterna, quæ scripsit. Non erunt fortasse, ille tamen scripsit tanquam essent futura.

Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO S.

e

Vpis post lõgum tempus neptem tuã, meq; unà uidere, gratũ est utriq; nostrum, quod cupis, mutuo mehercule. nam inuicem nos incredibili quodam desyderio uestri tenemur, quod nõ ultra differemus. Atq; adeo iam sarcinulas alligamus festinaturi, quantum itineris ratio permiserit. Erit una, sed breuis mora. deflectemus in Thuscos, nõ ut agros, remq; familiarẽ oculis subijciamus, id enim postponi potest, sed ut fungamur necessario officio. Oppidũ est prædijs nostris uicinũ nomen Tifernium Tyberinum, quod me penè adhuc puerũ patronum cooptauit, tanto maiore studio, quãto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionĩbus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego ut referrẽ gratiam, (nam uinci in amore turpissimum est) Templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem cum sit paratum, differre longius irreligiosum est, erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse, & sequenti die, sed tanto magis uiam ipsam corripiemus. contingat modo te, filiãq; tuam forteis inuenire, nam hilareis certum est, si nos incolumeis receperitis. Vale.

C. PL. CLEMENTI SVO S.

R Egulus filium amisit, hoc uno malo indignus, quod nescio, an malũ putet. Erat puer acris ingenij, sed ambigui, qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. hunc Regulus emancipauit, ut hæres matris existeret. Mancipatum (ita uulgo ex moribus hominis loquebantur,) fœda, & insolita parentibus indulgentiæ simulatione, captabat. incredibile, sed Regulum cogita. Amissum tamen luget insane. habebat puer manulos multos, & iunctos, et solutos, habebat canes maiores, minoresq́; habebat luscinias, psittacos, merulas, omneis Regulus circa rogum trucidauit, nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt, et quasi probent, quasi diligant, cursant, frequentant. Vtq́; breuiter, quod sentio nuntiem, in Regulo demerẽdo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tyberim in hortis, ĩ quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit, ut est in summa auaritia sumptuosus in summa infamia gloriosus. Vexat ergo ciuitatẽ in saluberrimo tempore, et quod uexat, solatium putat, dicit se uelle ducere uxorem. hoc quoq́; sicut alia peruerse. audies breui nuptias lugentis, nuptias senis, quorũ alterũ ĩmaturum, alterum serum est. Vnde hoc augurer quæris? nõ quia adfirmat ipse, quo mẽdacius nihil est, sed quia certum est Regulum esse facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

C.PL. HADRIANO SVO S.

q Vod semel, atq; iterum consul fuisti, similis antiquis, quod procõsul Asiæ, qualis ante te, qualis post te, uix unus, aut alter, non sinit enim me uerecundia tua dicere nemo, quod sanctitate, quod authoritate, ætate quoq; prĩceps ciuitatis, est quidem uenerabile, & pulchrum, ego tamẽ te uel magis in remissionibus miror. Nam seueritatem istã pari iucunditate condire, summæq; grauitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quàm magnum est, id tu cum incredibili quadam suauitate sermonum, tum uel præcipue stylo adsequeris. nam & loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, & quæ scribis complere apes floribus, et innectere uidentur. Ita certe sum refectus ipse, cum græca epigrãmata tua, cũ iambos proxime legerem. quantum ibi humanitatis, uenustatis, quàm dulcia illa? quàm antiqua, quàm arguta, quàm recta? Callimachum me, uel Herodem, uel siquid his melius, tenere credebã. Quorum tamen neuter utrunq; aut absoluit, aut attigit, Hominem'ne Romanum tam græce loqui? Non medius fidius ipsas Athenas tã Atticas dixerim. Quid multa? inuideo græcis, quod illorum lingua scribere maluisti. neq; enim cõiectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc insititio, & inducto, tam præclara opera perfeceris. Vale.

C.PL. SOSSIO SVO S.

c Aluisium nepotem ualidissime diligo, uirũ industrium, rectum, disertum, quod apud

me uel potentissimum est, Idem Caluisium contubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur. est enim filius sororis. Hunc rogo semenstri tribunatu splendidiorem, et sibi et auunculo suo facias. obligabis me, obligabis Caluisium nostrum, obligabis ipsum non minus idoneum debitorē, quàm nos putas. Multa beneficia in multos contulisti, ausim contendere nullū te melius, æq; bene unum, aut alterum conlocasse. Vale.

C. PL. SPARSO SVO S.

Eschinen aiūt petētibus Rhodijs legisse orationem suam, deinde Demosthenis summus utranq; clamorribus. Quod tantorū uirorum contigisse scriptis non miror, cum orationē meam proxime doctissimi hoīes hoc studio, hoc adsensu, hoc etiā labore per biduum audierint. quamuis intentionem eorū nulla hinc, & inde collatio nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodij cum ipsis orationem uirtutibus, tū etiā comparationis aculeis excitabātur, nostra oratio sine æmulationis gratia probabatur. an merito, scies, cū legeris librum, cuius āplitudo non sinit me longiore epistola praeloqui. oportet enim nos in hac certe, in qua possumus breueis esse, quo sit excusatius, quod librū ipsum nō tamen ultra caussæ amplitudinem extēdimus. Vale.

C. PL. NASONI SVO S.

Husci grādine excussi, in regione transpadana, summa abūdātia, sed par uilitas nū

tiatur. solum mihi Laurentinum meum in reditu, nihil quidem ibi possideo, præter tectum, & hortum, statimq; arenas. solum tamē mihi in reditu. ibi enim plurimum scribo, nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me studijs excolo, ac iam possum tibi, ut alijs in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoq; si certa, et fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc litore para. Vale.

C. PL. LEPIDO SVO S.

SAepe tibi dico inesse uim Regulo, mirum est, quàm effigiat, in quod incubuit. placuit ei lugere filiū, luget ut nemo. placuit statuas eius, & imagines quamplurimas facere, hoc omnibus officinis agit. illum coloribus, illū cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipse uero et nuper adhibito ingenti auditorio librum de uita eius recitauit. Tamen eundem librum in exemplaria trāscriptum mille per totam Italiā prouinciasq; dimisit. Scripsit publice, ut à decurionibus eligeretur uocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret eum populo, factum est. Hanc ille uim, seu quo alio nomine uocanda est itentio, quidquid uelis obtinendi, si ad potiora uertisset, quantum boni efficere potuisset, quāquam minor uis bonis, quàm malis iest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa cōfirmat audacia. Exemplo est Regulus, imbecillū latus, os confusum, hæsitans lingua, tardissima inuētio, memoria nulla, nihil deniq; præter ingenium insanū,

& tamen eo impudētia, ipsoq; illo furore peruenit, ut à plurimis orator habeatur. Itaq; Herēnius Senecio mirifice Catonis illud de oratore in hunc è contrario uertit. Orator est uir malus dicēdi imperitus. Nō me hercule Cato ipse tam bene uerū oratorem, quā hic Regulū expressit. Habes'ne, quo tali epistolæ parem gratiam referas? habes si scripseris, nū aliquis in municipio uestro ex sodalibus meis, nū etiā ipse tu hūc luctuosum Reguli librū, ut circulator in foro legeris, scilicet ut ait Demosthenes, τὴν φωνὴν γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων. est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere, quàm gemitū. credas nō de puero scriptum, sed à puero. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO S.

G Ratularis mihi, quod acceperim auguratū, iure gratularis, primum quod grauissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrū est, deinde quod sacerdotium ipsum cum priscum et religiosum, tum hoc quoq; sacrum plane et insigne est, quod non adimitur uiuēti. Nam cætera, quanquam dignitate propemodum paria, ut tribuūtur, sic auferuntur, in hoc fortunæ hactenus licet, ut dari possit. Mihi uero etiam illud gratulatione dignum uidetur, quod successi Iulio Frontino principi uiro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquā in locum suum cooptaret. quod nunc euentus ita cōprobauit, ut nō fortuitū uideretur. Te quidē (ut scribis) hoc maxime delectat auguratus meus, quod M.

Tullius augur fuit. Lætaris enim, quod honoribus eius insistam, quem æmulari in studijs cupio, sed uti nam, ut sacerdotium, idem et consulatum, multo etiã iunior, quàm ille sum consecutus, ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte assequi possim. Sed ni mirum, quæ sunt in manu hominũ, & mihi, et mul tis contigerunt. Illud uero, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest. Vale.

C. PL. VRSO SVO S.

Aussam per hos dies dixit Iulius Bassus ho mo laboriosus, et aduersis suis clarus. accu satus est sub Vespasiano à priuatis duobus ad senatum remissus, diu pependit. tandem'q; absolu tus, uidicatus'q; est. Titũ timuit ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est, reuocatus à Nerua, sorti tus'q; Bithyniam, redit reus, accusatus non minus acri ter, quàm fideliter defensũ, uarias sententias habu- it, plureis tamen, quasi mitioreis? Egit contra eũ Põ ponius Rufus, uir paratus et uehemẽs, Rufo successit Theophanes unus ex legatis prĩceps, fax accusationis et origo, respondi ego, nam mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de or- namentis suis, quæ illi et ex generis claritate, & ex periculis ipsis magna erant, dicerem de conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant, dicerẽ cau- sas, quibus factiosissimum quenq;, ut illũ ipsum Theo phanem offendisset, eundem me uoluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur, ĩ alijs enim quã

nis auditu grauioribus, non absolutionem modo, uerum etiam laudem merebatur. Hoc illum onerabat, quod homo simplex, & incautus quædam à prouincialibus, ut amicus acceperat. Nam fuerat in prouincia eadem quæstor, hæc accusatores furta, ac rapinas ipse munera uocabat. Sed lex munera quoq; accipi uetat. hic ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? negarem? uerebar, ne plané furtum uideretur, quod confiteri timerem, præterea rem manifestam inficiari, augentis erat crimen, nó diluentis, præsertim cum reus ipse nihil integrum aduocatis reliquisset. Multis enim, atq; etiam principi dixerat sola se munuscula duntaxat natali suo, aut saturnalibus accepisse, et plerisq; misisse. Veniam ergo peterem? iugularem reum, quem ita deliquisse concederem, ut seruari, nisi uenia, non posset. tanquam recte factũ tuerer? non illi profuissem sed ipse impudés extitissem. In hac difficultate placuit medium quiddam tenere. Videor tenuisse. actionem meam, ut prælia solet, nox diremit. egeram horis tribus & dimidia. supererat sesquihora. Nam cum é lege accusator sex horas, nouem reus accepisset, ita diuiserat tempora reus inter me, & eum, qui dicturus post erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur. mihi successus actionis silentium, finemq; suadebat. Temerarium est enim secũdis non esse contentum. Ad hoc uerebar, ne me corporis uires iterato labore desererent, quem difficilius ẽ repetere, quàm iungere. Erat etiam periculũ, ne reliqua actio mea, & frigus deposita & tædium resumpta pateretur, ut enim faces ignẽ adsidua concus-

ſione cuſtodiũt, demiſſum ægerrime reparant, ſic et dicentis calor, & audientis itentio, continuatione ſeruatur, intercapedine, et quaſi remiſſione langueſcit. Sed Baſſus multis precibus penè et lachrymis obſecrabat implere meũ tẽpus parui, utilitateq; eius prætuli meæ. Bene ceſſit, inueni ita erectos animos Senatus ita recenteis, ut priore actione icitati magis, quàm ſatiati uiderentur. Succeſſit mihi Lucius Albinus, tam apte, ut orationes noſtræ uarietatem duarũ, cõtextum, unius habuiſſe credãtur. Reſpondit Herennius Pallio inſtanter, et grauiter. Deinde Theophanes rurſus. fecit enim hoc quoq;, ut cætera, impudẽtiſſime. quod poſt duos, et conſulareis, et diſertos, tẽpus ſibi & quidẽ laxius uindicauit. Dixit in noctẽ, atq; etiam inlatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo Honullus, et Fronto mirifice. quartũ diẽ probationes occupauerunt. Cenſuit Bæbius Macer conſul deſignatus lege repetundarum Baſſum teneri. Cepio Hiſpo ſalua dignitate iudices dandos. uterq; recte. Qui fieri poteſt inquis, cum tam diuerſa cenſuerint? quia ſcilicet et Macro legem intuenti, conſentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat, & Cepio cum putaret licere ſenatui, ſicut licet, et mitigare leges, et intendere, nõ ſine ratione ueniã dedit facto, uetito quidẽ, non tñ inuſitato. præualuit ſententia Cepionis. Quin imo conſurgenti ei ad cẽſendũ adclamatum eſt, quod ſolet reſidẽtibus. Ex quo potes æſtimare, quanto conſenſu ſit exceptũ, cum diceret, quod tam fauorabile fuit, cum dicturus uideretur. Sunt tamen ut in ſenatu, ita in ciuitate duas parteis hominũ

iudicia diuisa. Nam quibus sententia Cepionis placu it, sententiam Macri ut rigidam, duramq; reprehẽdunt, quibus Macri, illam alteram dissolutam, atq; etiam incongruentem uocant. Negant enim congruẽs esse, retinere in senatu, cui iudices dederis. Fuit et tertia sententia. Valerius Paulinus adsensus Cepioni, hoc amplius censuit referendum de Theophane, cum legationem renuntiasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege, qua Bassum accusauerat, tenerentur. sed hanc sententiam consules, quanquam maximæ parti senatus mire probabatur, non sunt persecuti. Paulinus tamen et iustitiæ famã, et constantiæ tulit. Misso Senatu, Bassus magna hõinum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eũ fauorabilem renouata discriminum uetus fama, notumq; periculis nomẽ, & in procero corpore mœsta, & squalida senectus. habebis hanc interim epistolam πρόδρομον, expectabis orationem plenã, onustamq;, expectabis diu, neq; enim leuiter, et cursim, ut de re tãta retractanda ẽ. Vale.

C. PL. SABINO SVO S.

SCribis, mihi Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modestum seruum suum nusquam liberũ esse iussisse, idem tñ sic adscripsisse, legatum Modesto, quẽ liberũ esse iussi. Quæris quid sentiam, contuli cum prudentibus, conuenit inter omneis, nec libertatem deberi, quia nõ sit data, nec legatum, q̃a seruo suo dederit. Sed mihi manifestus error uidetur, ideoq; puto nobis quasi scripserit Sabi-

na faciendũ, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido accessurum te sententiæ meæ, Cum religiosissime soleas custodire defunctorum uoluntatẽ, quam bonis hæredibus intellexisse pro iure est. Neq; enim minus apud nos honestas, quã apud alios necessitas ualet. moretur ergo in libertate sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime cauerit. cauit enim, quæ hæredes bene elegit. Vale.

C. PL. MINICIANO SVO S.

Vdisti'ne Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nõdum te puto audisse. Est enim recens nuntius prætorius, hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur. Nunc eò decidit, ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaq; ipse in præfatione dixit dolenter, & grauiter. Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores. Cui sententiæ tantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi uideatur, ideo professus, ut hoc diceret. Idẽ cum græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est) postquã se cõposuit, circunspexitq; habitũ suum, latine, inquit, declamaturus sum dicens tristia & miseranda. Dignũ tamen illum, qui hæc ipsa studia incesti scelere maacularit. Cõfessus est quidẽ incestum, sed incertum utrum quia uerũ erat, an quia grauiora metuebat, si negasset. Fremebat enim Domitianus, æstuabatq; ingenti inuidia, destitutus. nam cum Corneliam Maximillam uestalem defodere uiuam cupisset, ut qui

illuſtrari ſeculũ ſuum eiuſmodi exemplo arbitrã retur Pontificis maximi iure, ſeu potius imanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regiã, ſed in Albanum uillam conuocauit. nec minore ſcelere, quàm quod ulciſci uidebatur, abſentem, inauditamq; damnauit inceſti, cum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, uerum etiam occidiſſet, Nam uidua abortu perijt. miſſi ſtatim pontifices, qui defodiendam, necandãq; curarent. Illa nũc ad Veſtam, nũc ad cæteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime clamitabat. Me Cæſar inceſtam putat, qua ſacra faciente uicit, triumphauit, blandiens hæc, an irridens ex fiducia ſui, an ex contemptu principis dixerit, dubium eſt, dixit donec ad ſupplicium neſcio an innocens, certe tanquam nocens ducta eſt. Quinetiam cum in illud ſubterraneũ cubiculum demitteretur, hæſiſſetq; deſcendenti ſtola, uertit ſe, ac recollegit. cũq; ei carnifex manũ daret, auerſata eſt, et reſiluit, fœdũq; contagiũ quaſi planè à caſto, puroq; corpore nouiſſima ſanctitate reiecit, omnibusq; numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν ἔχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Præterea Celer eques romanus, cui Cornelia obijciebatur, cum in comitio uirgis cæderetur, in hac uoce perſtiterat, quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis, & iniquitatis infamia, arripit Licinianum, quod in agris ſuis occultaſſet Corneliæ libertam. Ille ab ijs, quibus erat curæ, præmonetur, ſi comitium & uirgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad ueniam, fecit, locutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, quale eſt il-

lud, κἦται πάτρουλος. Ait enim ex aduocato nũtius factus sum. Recessit Licinianus gratũ hoc Domitiano, adeo quidem, ut gaudio proderetur, diceretq́; absoluit nos Licinianus, adiecit etiam non esse uerecundiæ eius instandum, ipsi uero permisit, siqua possit, ex rebus suis raperet ante, quàm bona publicarentur, exiliumq́; molle, uelut præmium dedit. Ex quo tamen postea clementia Diui Neruæ translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur, seq́; de fortuna præfationibus uindicat. Vides, quàm obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas, uerum etiam peregrinas tam sedulo scribo, ut altius repetã, et sanè putabã te, quia tunc absfuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quã relegatum ob incestum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor, ut uicissim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quædam incidere,) perscribas. Deniq; quidquid uoles, dummodo non minus longa epistola nunties. ego non paginas tantum, sed etiam uersus, syllabasq́; numerabo. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO S.

Mas Egnatium Marcellinum, atq; etiã mihi sæpe commendas, amabis magis, commẽdabisq́;, si cognoueris recens eius factum. Cum in prouĩciã quæstor exisset, scribamq́;, qui sorte obtigerat, ante legitimũ salarij tempus amisisset quod acceperat scribæ daturus, intellexit, & statuit subsidere apud se nõ oportere. Itaq; reuersus, Cæsarem, deide Cæsare authore, senatum consuluit, quid

fieri de salario uellet. parua quæstio, sed tamẽ quæstio. Hæredes scribæ sibi, præfecti ærario, populoq; uindicabant, acta caussa est. dixit hæredum aduocatus, deinde populi, uterq; percommode. Cælius Strabo ærario censuit inferendum, Bæbius Macer hæredibus dandum, obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego statim feci, quamuis enim abunde sufficiat illi, q̃ est & à principe, & à senatu probatus, gaudebit tamẽ testimonio tuo. Omnes enĩ, qui gloria, famáq; ducuntur, mirum in modum assensio, & laus à minoribus etiam profecta delectat. Te uero Marcellinus ita ueretur, ut iudicio tuo plurimum tribuat. accedit his, quod si cognouerit factum suũ isto usq; penetrasse, necesse est laudis suæ spatio, & cursu, & peregrinatione lætetur. Etenĩ nescio quo pacto uel magis homines iuuat gloria lata, quàm magna. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

Aluum te in urbem uenisse gaudeo, uenisti autem, si quando aliâs, nunc maxime mihi desyderatus. ipse pauculis adhuc diebus in Thusculano commorabor, ut opusculum, quod est in manibus, absoluam. Vereor enim, ne si hanc intentionẽ iam in finẽ laxauero, ægre resumã, interi neq; festinationi meæ pereat, quod sum præsens petiturus, hac quasi præceptoria epistola rogo. sed prius accipe caussas rogandi, deinde ipsum, quod peto. Proxime cum in patria mea fui, uenit ad me salutandũ municipis mei filius prætextatus, huic ego studes ĩquã? respondit etiam. ubi? Mediolani. cur non hic? & pa-

ter eius,(erat enim unà,atq; etiam ipse adduxerat puerum)quia nullos hic præceptores habemus. quare nullos?nam uehementer interesset uestra,qui patres estis,& opportune,cum plures patres audiebãt, liberos uestros hic potissimum discere. Vbi enim aut iucundius morarentur,quàm in patria, aut pudicius continerentur, q̃ sub oculis parentũ,aut minore sumptu,quàm domi?quantulum est ergo collata pecunia conducere præceptores?quodq; nunc in habitationes,in uiatica,in ea,quæ peregre emuntur,impenditis,adijcere mercedibus,atq; ego,qui nondum liberos habeo,paratus sum pro Rep. nostra,quasi pro filia, uel parente tertiam partem eius,quod conferre uobis placebit,dare. Totum etiam pollicere,nisi timerem, ne hoc munus meum quandoq; ambitu corrumperetur,ut accidere multis in locis uideo,in quibus præceptores publice conducuntur, huic uitio uno remedio occurri potest,si parentibus solis ius conducẽdi relinquatur.ijsdemq; religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno negligentes,certe de suo diligentes erunt. dabuntq; operã ne eam pecuniam non nisi dignus accipiat,si accepturus et ab ipsis erit. proĩde consentite,conspirate,maiorẽq; animum ex meo sumite,qui cupio esse quamplurimum,quod debeam conferre. Nihil honestius præstare liberis uestris,nihil gratius patriæ potestis. educentur hic,qui hic nascuntur statĩq; ab infantia natale solum amare,frequentare consuescant. atq; utinam tam claros præceptores inducatis,ut ĩ finitimis oppidis studia hinc petantur. utq; nunc liberi uestri

aliena in loca, ita mox alieni in hunc locũ cõfluãt. Hæc putaui altius, & quasi à fonte repetenda, quo magis scires, quàm gratum mihi foret, si susciperes, quod iniungo. iniungo autem, & pro rei magnitudĩne rogo, ut ex copia studiorũ, quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circunspicias præceptores, quos solicitare possimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. omnia enim libera parẽtibus seruo. Illi iudicent, illi eligant, ego mihi curam tantum, & impendiũ uindico. Proĩde, siquis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc, ea lege, ut hinc nihil aliud certum, q̃ fiduciã suã ferat. Vale.

C. PL. PATERNO SVO S.

Tu fortasse orationem, ut soles, et flagitas, et expectas, at ego quasi ex aliqua peregrína, delicatáq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros. q̃bus nos in uehiculo, in balineo, inter cœnam oblectamus, otium temporis his iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur, describimus aliquid modo pressius, modo altius, atq; ipsa uarietate tentamus efficere, ut alia alijs, quædã fortasse omnib. placeant. Ex quibus tamen si nõnulla tibi paulo petulãtiora uidebũtur, erit eruditionis tuæ cogitare summos illos, & grauissimos uiros, qui talia scripserunt, nõ modo lasciuia rerum, sed ne uerbis quidẽ nudis abstinuisse, quæ nos refugimus, nõ quia seueriores, unde enim? sed quia timidiores sumus. Scimus alioq huius opusculi illam esse uerissimam legem, quam Ca-

tullus expressit.

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, et leporem,
Si sunt molliculi, et parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æstimare, quod malui omnia à te pensitari, quàm electa laudari. Et sanè, quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cum paria esse cœperunt. Præterea sapiens, subtilisq; lector debet nõ diuersis cõferre diuersa, sed singula expendere, nec deterius alios putare, quod est in suo genere perfectũ. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel excusare, uel commendare ineptias ineptissimum est. Vnum illud prædicẽdum uidetur, cogitare me has nugas meas inscribere Hẽdecasyllabi, qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde siue epigrãmata, siue edullia, siue eclogas, siue (ut multi) poemata, seu quod aliud uocare malueris, licebit uoces, Ego tantum Hẽdecasyllabos præsto. À simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas. neq; ẽ difficile, quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum, aut potissimũ esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere. quære quod agas, Molle est humanũ est. habes quod agas. Vale.

C. PL. FVNDANO SVO S.

SI quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius, et bonorũ amantissimus. Cur

enim non me quoq; inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. proinde si utrunq; nostrum probas, de Rufo quoq; necesse est idem sentias, cum sit ad connectendas amicitias uel tenacissimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoq; functus est optimi ciuis officio, quod fœcunditate uxoris large frui uoluit eo seculo, quo plerisq; etiã singulos filios orbitatis præmia graueis faciũt, quibus ille despectis, aui quoq; nomen adsumpsit. Est enim auus et quidem ex Saturio Firmo, quem diliges, ut ego si ut ego propius inspexeris. Hæc eò pertinent, ut scias, quàm copiosam, quàm numerosam domum unio beneficio sis obligaturus, ad quod petendũ, uoto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq; in proximum annum Consulatũ. Ita nos uirtus tua et iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut si eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus iuuenis, nescio an dicã, quod me pater, et sentire, & dicere cupit, adolescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quanquam credere soles omnia. tantum in illo industriæ, probitatis, eruditionis, ingenii, studij, memoriæ deniq; esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, monieremq; circũferres oculos, ac diu pẽsitares, quem potissimum eligeres. Nũc uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solũ dico, dignũ esse

iuuenem, quem more maiorum in filij locum adsumas. Debent autem sapientes uiri, ut tu, tales à rep. liberos accipere, quales à natura solemus optare. Decorus erit tibi Consuli quæstor patre prætorio, propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum, quanquam adolescentulus adhuc, iam tamen inuicẽ ornamento est. proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, & ante omnia, si festinare uideor, ignosce, primũ quia uotis suis amor plerunq; præcurrit, deinde, quod in ea ciuitate, in qua omnia, quasi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, sed sera sunt. In summa, quod rerum, quas adsequi cupias, præsumptio ipsa iucunda est. Reuereatur iam te Bassus ut consulem. Tu dilige illum, ut quæstorem. Nos deniq; utriusq; uestrũ amantissimi, duplici lætitia perfruamur. Etenim cum sic te, sic Bassum diligamus, ut & illum cuiuscunq;, & tuum quẽcunq; quæstorem in petendis honoribus omni ope, omni labore, gratia simus iuuaturi, perquam iucundum nobis erit, si in eundem iuuenem studiũ nostrum & amicitiæ meæ, et consulatus tui ratio contulerit. si deniq; precibus meis tu potissimus adiutor accesseris, cuius senatus et suffragio libentissime indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

C. PL. VALERIO PAVLINO SVO S.

g Aude meo, gaude tuo, gaude etiam publico noīe. Adhuc honor studiis durat, proxime cum dicturus apud Cẽtumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi à tribunali, nisi per ipsos iudi

res non fuit, tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scissis tunicis, ut in frequentia solet, sola uelatus toga, perstitit, & quidem horis septem. Nam tandiu dixi magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiæ nostræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus.

C. PL. GALLO SVO S.

e T admones, & rogas, ut suscipiam absentis Corelliæ caussam contra C. Cæcilium consulem designatum. Quod admones gratias ago, quod rogas, queror. admoneri enim debeo ut sciam. rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est. An ego tueri Corelli filiam dubitem? Est quidem mihi cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atq; hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hoc maior agenda reuerentia est, quod iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipse quamamplissima æstimari uelit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corelli filiæ, omnia ista, frigida, & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem deniq; tulit, quem ego, cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contra solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi. Inspexi enim penitus. nihil à me ille secretum non ioculare, nō serium, non triste, non lætum. Ado

lescentulus eram, etiam mihi ab illo honor, atq; etiã audebo dicere reuerentia, ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis. ille in inchoandis deductor, & comes. ille in gerendis cõsiliator, & rector. ille deniq; in omnibus officiis nostris, quanquam & imbecillus, & senior, quasi iuuenis, et ualidus conspiciebatur. Quantũ ille famæ meæ domi, in publico, quantum etiam apud principem adstruxit? Nam cum forte de bonis iuuenibus apud Neruam Imperatorem sermo incidisset, & pleriq; me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum authoritatis addebat, deinde grauitate, quam noras, necesse est, inquit, parcius laudem Secundum, quia nihil, nisi ex consilio meo, facit. Qua uoce tribuit mihi, quantum petere uoto, immodicum erat, nihil me facere non sapientissime, cum omnia ex consilio sapientissimi uiri facerem. Quinetiam moriens, filiæ suæ (ut ipsa solet prædicare) multos quidem amicos tibi in longiore uita paraui, præcipuos tamen Secundum, & Cornutum. quod dum recordor intellego mihi laborandũ, ne qua parte uidear hanc de me fiduciam prouidentissimi uiri destituisse. Quare ego uero Corelliæ adero promptissime, nec subire offensas recusabo. quanquam non solum ueniam me, uerũ etiam laudem apud istum ipsum à quo, ut ais, noua lis fortasse ut fœminæ intenditur, arbitror consecuturum, si hæc eadem in actione latius scilicet, & uberius, quàm epistolarum angustiæ sinunt, contigerit mihi uel in excusationem, uel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

C. PL. ANTONINO SVO S.

q Vemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere miror Epigrammata tua græca, quã, quod quædam æmulari latine & exprimere tentaui? In deterius quidem accidit hoc primum imbecillitate ingenij mei, deinde inopia, ac potius, ut Lucretius ait, egestate patrij sermonis. Quod si hæc, & quæ sunt latina, & mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur, quantũ putas inesse eis gratiæ, quæ et à te, et græce proferuntur? Vale.

C. PL. HISPVLLAE SVAE S.

c Vm sis pietatis exemplum, fratremq; optimum, et amantissimum tui pari charitate dilexeris, filiamq; eius, ut tuam diligas, nec tantum amitæ eius, uerum etiam patris amissi affectum repræsentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoueris dignam patre, dignam te, dignã auo euadere. Summum est acumẽ, summa frugalitas, amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, edifcit etiam. Qua illa solicitudine, cum uideor acturus, quanto cum egi, gaudio afficiatur? Disponit, qui nuntient sibi, quem adsensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicii tulerim. Eadem, siquando recito, in proximum discreta uelo sedet, laudesq; nostras auidissimis auribus excipit. uersus quidem meos cantat, formatq; cithara, nõ artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex caussis i spem certissimam adducor, per=

petuam nobis, maioremq; in dies futuram esse concordiam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt, ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctum, honestumq;, Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consueuerit. Nam cum matrem meam parētis loco uenerere, me à pueritia statim formare, laudare, talemq;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quod illam mihi, illa, quod me sibi dederis, quasi inuicem elegeris. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO. S.

q Vid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quenq; perlegeram, feci. Accipe nunc quid de uniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, et cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenij simul, dolorisq; uelis latissime uectus es, et horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem, et magnificentiam ingenium, ingenio uim, et amaritudinē dolor addidit. Vale.

C. PL. VELIO CEREALI SVO S.

t Ristem, & acerbum casum Heluidiarum sororum, utraq; à partu, utraq; filiam enixa decessit. afficior dolore, (nec tamem supra modū doleo,) Ita mihi luctuosum uidetur, quod puellas honestissimas in flore primo fœcunditas ab-

stulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parentibus statim, & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum. angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoq; perseuerantissime diligo, ut actione mea, libris'q; testatum est. Cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumq; pluribus adminiculis paulo ãte fundatam desolatus fulcit, ac sustinet, Magno tamen fomento dolor meus acquiescet, si hunc saltem fortem, & incolumem, paremq; illi patri, illi auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quod unicus factus est. nosti in amore mollitiã animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

C. PL. SEMPRONIO RVFO SVO S.

Interfui principis optimi cognitioni in consilium adsumptus. Gymnicus agon apud Viẽnẽses ex cuiusdã testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobis'q; amicus in duumuiratu suo tollendum, abolendum'q; curauit. Negabatur ex authoritate publica fecisse. Egit ipse causam non minus feliciter, quàm diserte. Commẽdabat actionẽ, quod tanquã homo romanus, et bonus ciuis in negotio suo mature, et grauiter loquebatur. Cũ sententiæ perrogarẽtur, dixit Iunius Mauricus, quo uiro, nihil firmius, nihil uerius, non esse restituẽdum Viennensibus agona, adiecit, uellem etiam Romæ tolli posset. cõstanter inquis, & fortiter. Quid ni? Sed hoc Maurico nouum non est. Idem apud Neruam Impe-

uatorē nō minus fortiter. Cœnabat Nerua cū paucis. Veiento proximus, atq; etiam in sinu recūbebat. Dixi omnia. Cum hominem nominaui. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus orbatus ingenio sæuo mala cæcitatis addiderat. non uerebatur, non erubescebat, non miserebatur. sæpius à Domitiano non secus ac tela, quæ & ipsa cæca, & improuida feruntur, in optimum quēq; contorquebatur. De huius nequitia, sanguinarijsq; sententijs in commune omnes super cœnam loquebātur. Tum ipse imperator. Quid putamus passurū fuisse, si uiueret et Mauricus nobiscū cœnaret? Longius abijt, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viēnensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium uitia intra ipsos resident, nostra late uagantur. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur. Vale.

C. PL. POMPONIO BASSO SVO S.

m Agnam cepi uoluptatem, cum ex communibus amicis cognoui, te, ut sapientia tua dignum est, & disponere otium, & ferre, habitare amœnissime, et nunc terra, nunc mari corpus agitare, multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumq; plurimum scias, quotidie tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumq; se reip. quādiu decebat, obtulerit. Nam & prima uitæ tēpora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem

annis .lx. otio reddunt. Quando mihi licebit? quãdo per ætatem honestũ erit imitari istud pulcherrimæ qe tis exemplum? quando secessus mei nõ desidiæ nomen, sed tranquillitatis accipient? Vale.

C. PL. VALENTI SVO S.

p Roxime cũ apud cẽtũuiros ĩ quadruplici iudicio dixissem, subit recordatio egisse me iuuenẽ, æque in quadruplici. processit animus, ut solet, longius. cœpi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus erã, qui in utroq; dixissem. tantas cõuersiones, aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex ijs, qui tunc egerãt, decesserũt, exulãt alij. huic ætas, & ualetudo silentium suasit, hic sponte beatissimo otio fruitur, alius exercitum regit, illum ciuilibus officijs principis amicitia exemit. Circa nosipsos, quàm multa mutata sunt, studijs processimus, studijs periclitati sumus. Rursúsq; processimus. profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterúmq; prosunt. Si computes annos, exiguum tempus. si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere, cum uideamus tot uarietates tam uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omnes cogitationes meas tecum communicare, ijsdémq; te uel præceptis, uel exẽplis monere, quibus ipse me moneo, q̃ ratio huius epistolæ fuit. Vale.

C. PL. MESIO MAXIMO SVO S.

s Cripseram tibi uerẽdum esse, ne ex tacitis suffragijs uitium aliquod existeret, factum

est proximis comitijs, in quibusdam tabellis multa iocularia, atq; etiam fœda dictu, in una uero pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus, magnoq; clamore ei, qui scripsisset iratum principem est comprecatus. ille tamen fefellit, et latuit, fortasse etiam inter indignãtes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tẽpore, tam scurriliter ludat? Qui deniq; omnino in senatu dicax, et urbanus, et bellus est. Tãtum licentiæ prauis ingenijs adijcit illa fiducia. Quis enim sciet? poposcit tabellas, stylum accepit, demisit caput, neminẽ ueretur, se contemnit. Inde ista ludibria, scæna, & pulpito digna. Quo te uertas, quæ remedia conquiras? ubiq; uitia remedijs fortiora, ἀλλὰ ταῦτα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἄλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multum laboris adijcit hæc nostra iners, sed tamen effrenata petulantia. Vale.

C. PL. NEPOTI SVO S.

Petis, ut libellos meos, quos studiosissime comparasti, recognoscendos, emendandosq; curem, faciam. quid enim suscipere libentius debeo, te præsertim exigente? Nam cum uir grauissimus, doctissimus, disertissimus super hæc occupatissimus, maximæ prouinciæ præfuturus tanti putes scripta nostra circunferre tecum, quantopere mihi prouidendum est, ne te hæc pars sarcinarum tanquam superuacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites istos quã commodissimos habeas, deinde, ut reuersus inuenias, quos istis addere uelis. Neq; enim medio-

criter me ad noua opera tu lector hortaris. Vale

C. PL. FALCONI SVO S.

t Ertius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinũ cum summa mea uoluptate, immo etiam admiratione (poemata appellat) multa tenuiter, multa sublimiter, multa uenuste, multa tenere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quod me ipsum laudibus uexit. Nã lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atq; adeo iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus uersus occurrerit, nã cæteros teneo, & iam explicui.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq;. Sed quid ad me,
Vnus Plinius est mihi priores,
Mauult uersiculos foro relicto,
Et quærit, quod amet, putatq; amare.
Ille Plinius ille, quod Catones.
I nunc qui sapias amare noli.

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utriq; contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quã sit emendatus adolescens, qui à grauissimis

ſenibus ſic amatur. Eſt. n. illud uerissimũ. γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷς περ ἥδεται ξυνών. Vale.

C. PL. SEVERO SVO S.

h Erenius Seuerus uir doctissimus, magni æſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum Cornelij Nepotis & Titi Caſſij, petitq; ſi ſunt iſtic, ut eſſe credibile eſt, exſcribẽdas, pingendasq; delegem. Quã curam tibi potiſſimum iniungo, primum, quia deſyderijs meis amiciſſime obſequeris, deinde, quia tibi ſtudiorum ſumma reuerentia, ſummus amor ſtudioſorũ, poſtremo, ꝙ patriã tuam, omnesq;, qui nomẽ eius auxerũt, ut patriam ipſam ueneraris, & diligis. Peto autẽ ut pictorẽ quã diligentiſſimũ aſſumas. Nam cum eſt arduũ ſimilitudinem effingere ex uero, tum longe difficillima eſt imitationis imitatio. à qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem ſinas aberrare. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

e Ia tu cum proxime res agentur, quoquo modo ad iudicandum ueni. Nihil eſt, ꝙ in dextram aurem fiducia mei dormias, non impune ceſſatur. Ecce Licinius nepos, prætor acer, et fortis uir, multam dixit etiam Senatori. Egit ille in ſenatu cauſſam ſuam, egit autem ſic, ut deprecaretur, remiſſa eſt multa, ſed timuit, ſed rogauit, ſed opus uenia fuit. dices nõ omnes prætores tam ſeueri, falleris. Nam uel iſtituere, uel reducere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeueri inſtitutum, reductum'ue exercere, etiã

leuissimi possunt. Vale.

C. L P. LICINIO SVRAE SVO S.

a Ttuli tibi ex patria mea pro munusculo quæstionẽ altissima ista eruditione dignissimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur cœnatiũcula manu facta. Ibi paululũ retentus, in Lariũ lacum decidit. huius mira natura. Ter in die statis auctibus, ac diminutionibus crescit, decrescitq;. Cernitur id palã, & cũ summa uoluptate deprehẽditur. Iuxta recũbis, et uesceris. Atq; etiã ex ipso fonte (nam est frigidissimus) potas. interim ille certis, dimensisq; momentis uel subtrahitur, uel assurgit. Annulum, seu quid aliud ponis in sicco, alluitur sensim, ac nouissime operitur, detegitur rursus, paulatimq; deseritur. Si diutius obserues utrunq; iterum, ac tertio uideas. Spiritus'ne aliquis occultior os fontis, et fauces modo laxat, modo includit, prout in latus incurrit, aut decessit expulsus? Quod in ampullis, cæterisq; generis eiusdem uidemus accidere, quibus non hians, nec statim patens exitus. Nã illa quoq; quanquam prona, & uergentia, per quasdam obluctãtem animæ moras crebris quasi singultibus sistũt, quod effundũt. An quæ Oceano natura, fonti quoq;? quaq; ille ratione aut impellitur, aut resorbetur, hac modicus hic humor uicibus alternis supprimitur, uel geritur? An ut flumina, quæ in mare deferũtur, aduersantibus uẽtis, obuioq; æstu retorquẽtur, ita est aliqd, quod huius fontis excursum per momenta repercutiat? An latentibus uenis certa mensura, quæ dũ colli-

git, quod exhauserat, minor riuus est, & pigrior, cũ collegit, agilior, maiorq; profertur? An nescio quod libramentũ abditũ, et cæcũ, quod cũ exinanitũ est, suscitat & elicit fontem, cũ repletur, moratur, & strãgulat? Scrutare tu caussas, potes enim quæ tantum miraculum efficiunt. mihi abunde est, si satis expressi, quod efficiatur. Vale.

C.PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

C.PL. SEVERO SVO S.

LEgatum mihi obuenit modicum, sed amplissimo gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia Galla exhæredato filio Assudio Curiano, hæredem reliquerat me, dederat cohæredes Sertorium Seuerum prætoriũ uirum, aliosq; equites romanos splendidos. Curianus orabat, ut sibi donarem portionẽ meam, seq; præiudicio iuuarem, eandem tacita conuentione saluam mihi pollicebatur. Respondebam non conuenire moribus meis aliud palàm, aliud agere secretò. Præterea non esse satis honestum donare et locupleti, et orbo. In summa non profuturum ei, si donassem, profuturum, si cessissem esse autẽ me paratum cedere, si iniq; exhæredatum mihi liqueret. Ad hoc ille. rogo cognoscas. Cunctatus paulum, faciam inquam. Neq; enim uideo, cur ipse me minorem putem, quàm tibi uideor.

Sed iam nunc memento, non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit secundum matrem tuã pronuntiandi. Vt uoles ait. Voles enim quod æquissimũ. Adhibui in consilium duos, quos tunc ciuitas nostra spectatissimos habuit, Correlium, & Frontinum. his circundatus, in cubiculo meo sedi. Dixit Curianus, quæ pro se putabat. Respondi paucis ego. Neq; enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. Dein de secessi, & ex consilij sentẽtia, uidetur inquã Curiane mater tua iustas habuisse caussas irascẽdi tibi. Post hoc ille, cum cæteris subscripsit centumuirale iudicium, mecum non subscripsit. Adpetebat iudicii dies. Cohæredes mei componere, & transigere cupiebant, non diffidentia caussæ, sed metu temporum. Verebantur, quod uidebant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obijci, & Gratillæ amicitia et Rustici posset. Rogant me, ut cum Curiano loquar. Conuenimus in ædem Concordiæ. Ibi ego si mater inquã te ex parte quarta scripsisset hæredem, nũ queri posses? Quid si hæredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut nõ amplius apud te, quàm quarta remaneret? igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus à matre, quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. scis te non subscripsisse mecum, & biennium transisse, omniáq; me usucepisse. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorem experiãtur, utq; tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundẽ. Tuli fructum non cõscientiæ modo, uerum etiam famæ. ille ergo Curianus legatũ mihi

reliquit, & factum meum (nisi forte blandior mihi) antiquorum notabili honore signauit. Hæc tibi scripsi, quia de omnibus, quæ me uel delectant, uel angunt. non aliter tecum, quàm mecum loqui soleo. Deinde, quod durum existimabam, te amantissimũ mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, quæ honeste fecisse me credo, testificatio quædam, et quasi præmium accedat. Vale.

C. PL. FLACCO SVO S.

a Cœpi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculũ ponere nec urbis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tẽpestatibus possum. recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quæ facilitas tua, hoc magis dabis ueniam, quod se non mereri fatentur. Vale.

C. PL. ARISTONI SVO S.

c Vm plurima officia tua mi grata, et iucũda sunt, tum uel maxime quod me cælandũ non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum, copiosumq; sermonem, eumq; diuersitate iudiciorum longius processisse, extitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarent, me tamen amice, simpliciterq; reprehenderent, ꝙ hæc scriberem, recitaremq;. Quibus ego, ut augeam meã culpam, ita respondeo. facio nonnunquam uersiculos se-

ueros parum facio nam & comœdias audio, & spe-
cto mimos, et Lyricos lego, & Socraticos intellego. ali
quando præterea rideo, iocor, ludo, utq; omnia inno-
xiæ remissionis genera breuiter amplectar, hõ sum.
Nec uero moleste fero hanc esse de moribus meis exi
stimationem. Vt qui nesciunt talia doctissimos, grauis
simos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mi
rentur. Ab illis autem, quibus notum est, quos, quan-
tosq; authores sequar, facile impetrari posse confido,
ut errare me, sed cum illis sinant, quorum non seria
modo, uerum etiam lusus exprimere, laudabile est.
An ego uerear (neminem uiuentium, nequam in spe
ciem adulationis incidam, nominabo.) Sed ego uerear
ne me non satis deceat, quod decuit M. Tullium, C.
Caluum, Asiniũ Pollionem, M. Messalam, Q. Hor
tensium, M. Brutum, L. Syllam, Q. Catulum, Q.
Scæuolam, Ser. Sulpitium, Varronem, Torquatum,
immo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Gætuli
cum, Annæum Senecam et proxime Verginium Ru
fum, &, si non sufficiunt exempla priuata, Diuum
Iulium, Diuum Augustum, Diuum Neruam. Ti. Cæ
sarem. Neronem enim transeo, quamuis sciam, non
corrumpi in deterius, quæ aliquãdo etiã à malis, sed
honesta manare, quæ sæpius à bonis fiũt, inter quos
uel præcipue numerandus est P. Virgilius, Correli-
us Nepos, & prius Ennius, Acciusq;. Non quidem hi
senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.
Recito tamen. quod illi, an fecerint, nescio. sed illi iu-
dicio suo poterant esse contenti, mihi modestior con-
stãtia est, quàm ut satis absolutum putem, quod à me
probetur

probetur. Itaq; has recitandi caussas sequor. Primum ꝙ ipse, qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reuerentia intendit, deinde, ꝙ de quibus dubitat, quasi ex consilij sententia statuit. Multa etiam à multis admonetur, & si non admoneatur, quid quisq; sentiat, perspicit ex uultu, oculis, nutu, manu, murmure, silẽtio. quæ satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. Atq; adeo, sicui forte eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelliget me, quædam aut commutasse, aut præterisse, fortasse etiam ex suo iudicio, quamuis ipse nihil dixerit mihi. Atq; hæc ita disputo, quasi populũ in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim, quos plureis habere, multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. Vale.

C. PL. VALERIANO SVO S.

r Es parua, sed initium non paruum. uir Prætorius Solers, à senatu petiit, ut sibi instituere in agris suis nundinas permitteretur. Contradixerunt Vicetinorum legati. adfuit Tuscilius Nominatus, dilata caussa est alio senatu. Vicetini sine aduocato intrauerunt. dixerunt se deceptos, lapsi ne uerbo, an quia ita sentiebant. Interrogati à Nepote prætore, quem docuissent responderunt, quem prius. Interrogati, an tunc gratis adfuisset, responderunt, sex millibus nummũ. an rursus aliquid dedissent, dixerunt mille denarios. Nepos postulauit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror longius res procedet. Nam pleraq; tacita tã-

tum, & omnino commota, latissime serpunt. Erexi aureis tuas, quandiu nunc oportet, quàm blande roges, ut reliqua cognoscas, si tamen non ante ob hæc ipsa ueneris Romam, spectatorq; malueris esse, quàm lector. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

Nunciatur mihi C. Fannium decessisse, qui nũtius graui me dolore confudit. primum, quod amaui hominem elegantem, & disertum, deinde, quod iudicio eius uti solebam. Erat enim natura acutus, usu exercitatus, ueritate promptissimus. Angit me super ista, casus ipsius. Decessit ueteri testamento. omisit quos maxime diligebat, prosecutus est, q̃bus offensior erat. Sed hoc utcũq; tolerabile, grauius illud, quod pulcherrimũ opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agendis caussis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone, & iam treis libros absoluerat subtileis, & diligenteis, & latinos. atq; inter sermonem, historiamq; medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem uidetur acerba semper, et immatura mors eorum, qui ĩmortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi caussas quotidie finiunt, qui uero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors nõ repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo ante præsensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectu

lo suo compositus in habitu studentis, habere ante se scrinium (ita solebat.) Mox imaginatus est uenisse Neronem, in toro sedisse. prompsisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq; ad extremũ reuoluisse. idem in secundo, ac tertio fecisse. tunc abisse. expauit. & sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi, et fuit idẽ. Quod me recordantem miseratio subit, quãtum uigiliarum, quãtum laboris exhauserit frustra. occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito te quoq; eadem cogitatione terreri pro istis, quæ inter manus habes. Proinde dum suppetit uita, enitamur, ut mors quampaucissima, quæ abolere possit, inueniat. Vale.

C. PL. APOLLINARI SVO S.

a Maui curam, & solicitudinem tuam, quod cum audisses me æstate Thuscos meos petiturum, ne facerem, suasisti, dum putas insalubres. Est sane grauis, et pestilens ora Thuscorũ, quæ per litus extẽditur. Sed hi procul à mari recesserunt. quinetiã Apennino saluberrimo montiũ subiacent. Atq; adeo, ut omnẽ pro me metũ ponas, accipe tẽperiẽ cœli regionis situm, uillæ amœnitatẽ, quæ et tibi auditu, & mihi relatu iucunda erunt. Cœlum est hyeme frigidum, & gelidum, myrtos, oleas, quæq; alia æstiuo tepore lætantur, aspernatur, ac respuit. Laurum tamen patitur, atq; etiam nitidissimam profert. interdum, sed non sæpius, quàm sub urbe nostra, necat. Aestatis mira clementia. semper aer spiritu ali-

quo mouetur, frequentius tamen auras, quàm uentos habet, hinc senes multi·uideas auos, proauosq;· Iam iuuenũ audias fabulas ueteres, sermonesq; maiorũ· Cũq; ueneris illo, putes alio te seculo natũ· Regionis forma pulcherrima·imaginare Amphitheatrum aliquod immensum, et quale sola rerum natura possit effingere· Lata, & diffusa planicies montibus cingitur· Montes summa sui parte procera nemora, & antiqua habent·frequens ibi, & uaria uenatio· Inde cæduæ syluæ cum ipso monte descendunt, has inter pingues, terreniq; colles, (neq; enim facile usquam saxum, etiam si quæratur, occurrit,) planissimus campis fertilitate non cedunt, opimamq; messem serius tantum, sed non minus percoquunt· Sub his per latus omne uineæ porriguntur· Vnamq; faciem longe, lateq; contexunt· Quarum à fine, imoq;, quasi margine arbusta nascuntur· prata inde, campiq;· Campi, quos non nisi ingentes boues, et fortissima aratra perfringunt, tantis glebis tenacissimum solum cum primum prosecatur, assurgit, ut nono demum sulco perdometur· Prata florida, & gemmea·trifolium, aliasq; herbas, teneras semper, et molles, et quasi nouas alunt· Cuncta enim perennibus riuis nutriuntur· Sed ubi aquæ plurimum, palus nulla, quia deuexa terra, quidquid liquoris accepit, nec absorbuit, effundit in Tyberim· Medios ille agros secat·nauium patiens, omnesq; fruges deuehit in urbem, hyeme dũtaxat, & Vere·æstate summittitur, immensiq; fluminis nomen arenti alueo deserit, Autumno resumit· Magnã capies uoluptatem, si hũc regionis situm ex monte pro

spexeris. Neq; enim terras tibi, sed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam uideberis cernere, ea uarietate, ea descriptione, quocunq; inciderint oculi, reficientur. Villa in colle imo sita prospicit quasi ex summo, ita leuiter, & sensim cliuo fallente consurgit, ut cum ascendere te non putes, sentias ascendisse. A' tergo Apenninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quãlibet sereno, & placido die, non tamen acreis, & immodicas, sed spatio ipso lassas, & infractas magna sui parte meridiem spectat, æstiuũq; solem ab hora sexta, hybernum aliquanto maturius, quasi inuitat in porticum latam, et pro modo longã. Multa in hac membra, atrium etiam ex more ueterum. ante porticum Xystus concisus in plurimas species, distinctusq; buxo, demissus inde, pronusq; puluinus, cui bestiarũ effigies inuicem aduersas buxus inscripsit. Acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus. ambit hunc ambulatio pressis, uarieq; tonsis uiridibus ĩclusa. ab his gestatio in modũ circi, quæ buxum multiformẽ, humilesq;, et retentas manu arbusculas circũit. omnia maceria muniũtur, hãc gradata buxus operit et subtrahit. Pratum inde non minus natura, quàm superiora illa, arte uisendum. Cãpi deinde porrò, multaq; alia prata et arbusta. A' capite porticus Triclinium excurrit, ualuis Xystum desinentem, & protinus pratum, multumq; ruris uidet fenestris. Hac latus Xysti, & quod prosilit uillæ, ac adiacẽtis hippodromi nemus, comasq; prospectat. Cõtra mediam ferè porticum diæta paulũ recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur. In-

ter has marmoreo labro aqua exũdat, circũiectasq; platanos, et subiecta platanis leni aspergine fouet. Est in hac diæta dormitorium cubiculum, quod diẽ, clamorem, sonum excludit, iunctaq; ei quotidiana, amicorumq; cœnatio. Areolam illam porticus alia, eademq; omnia, quæ porticus, aspicit. Est & aliud cubiculum à proxima platano, uiride, & umbrosum, marmore excultum podio tenus, nec cedit gratiæ marmoris, ramos, insidentesq; ramis aues imitata pictura, fonticulus. In hoc fonte crater, circa sipũculi plures miscent iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum triclinio occurrit, alijs fenestris Xystum, alijs despicit pratum. Sed ante piscinam, quæ fenestris seruit, ac subiacet, strepitu, uisuq; iucunda. Nam ex edito desiliens aqua, suscepta marmore albescit. Idem cubiculum hyeme tepidissimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypocauston, et si dies nubilus, immisso uapore, solis uicem supplet. Inde apodyterium Balinei laxũ, et hilare, excipit cælla frigidaria, in qua baptisteriũ amplum atq; opacũ. Si natare latius, aut tepidius uelis, in proximo puteus, ex quo possis rursus astringi, si pœniteat teporis, frigidariæ cællæ cõnectitur media, cui sol benignissime præsto est caldariæ magis, prominet enim. in hac tres descensiones, duæ in sole, tertia à sole. Nõ longius, apodyterio, superpositum est sphæristerium, quod plura genera exercitationis, pluresq; circulos capit. Nec procul à balineo scalæ, quæ in cryptoporticum ferunt, prius ad diætas tres. harum alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia uineis

imminet, diuersasq; cœli parteis, ut prospectus habet in summa cryptoporticu cubiculum ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, uineas, monteis intuetur. Iungitur cubiculum obuium soli maxime hyberno. hinc oritur diæta, quæ uillæ hippodromum adnectit. hæc facies, hic usus à fronte. À latere æstiua cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere uineas, sed tangere uidetur. In media Tricliniũ saluberrimum afflatum ex Apenninis uallibus recipit. Post, latissimis fenestris uineas, ualuis æque uineas, sed per cryptoporticum quasi admittit à latere Triclinij, quod fenestris caret. Scalæ conuiuio utilia, secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui nõ minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa, quàm uineæ præbent. Subest cryptoporticus subterraneæ similis, æstate, incluso frigore riget, contentaq; aere suo nec desyderat auras, nec admittit. post utrãq; cryptoporticum, unde triclinium desinit, incipit porticus, ante medium diem, hyberna, inclinato die, æstiua. hac adeuntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, ut circuit sol, aut sole utũtur, aut umbra. Hanc dispositionem, amœnitatemq; tectorum late, longéq; præcedit hippodromus, medius patescit, statimq; intrantiũ oculis totus offertur, platanis circuitur. Illæ edera uestiuntur, utq; summæ suis, ita imæ alienis frondibus uirent. Edera trũcũ et ramos pererrat, uicinasq; platanos transitu suo cõpulat. has buxus, interiacet. Exteriores buxos circũuenit Laurus. Vmbræq; platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes, in extrema parte he-

micyclio frãgitur, mutatq; faciem, cupressis ambitur, et tegitur densiore umbra. opacior, nigriorq; interiori bus circulis (sunt enim plures) purissimum diem recipit. Inde etiam rosas effert, umbrarumq; frigus non ingrato sole distinguit. Finito uario illo, multiplicíq; curuamine recto limiti redditur, nec huic uni. Nam uiæ plures intercedentibus buxis, diuiduntur, alibi pratulum, alibi ipsa buxus interuenit in formas mille descripta, literis interdum, quæ modo nomen domini dicunt, modo artificis, alternis metulæ surgunt, alternis inserta sunt poma, & in opere urbanissimo subita uelut illati ruris imitatio, medium in spatium breuioribus utrinq; platanis adornatur. Post has acanthus hinc, inde lubricus, & flexuosus, deinde plures figuræ, pluráq; nomina in capite stibadium candido marmore, uite protegitur. Vitem quatuor columellæ carystiæ subeunt. E stibadio aqua uelut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, cauato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atq; ita occulte temperatur, ut impleat, nec redundet. Gustatorium, grauiorq; cœnatio margini iponitur, leuior nauicularum & auium figuris innatans circuit, contra fons egerit aquam, & recipit, nam expulsa in altum in se cadit, iunctisq; hiatibus et absorbetur, et tollitur è regione stibadij aduersum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo à marmore splendet, ualuis in uiridia prominet, & exit, alia uiridis superioribus, inferioribusq; fenestris suspicit, despicitq;. Mox diætula refugit quasi in cubiculũ idẽ, atq; aliud. lectus hic, et undiq; fenestræ, et tamen lu-

men obscurum umbra premente. Nam lætissima uitis per omne tectum in culmen nititur, & ascendit. Non secus ibi, quàm in nemore iaceas, imbrē tantum tanquā in nemore non sentias. hic quoq; fons, nascitur, simulq; subducitur. Sūt locis pluribus disposita sedilia è marmore, quæ ambulatione fessos, ut cubiculū ipsum iuuant, fonticuli sedilibus adiacent, per totum hippodromum inductis fistulis strepunt riui, & qua manus duxit, sequuntur. his nunc illa uiridia, nunc hæc, interdum simul omnia iuuantur. Vitassem iam dudum, ne uiderer argutior, nisi proposuissem omneis angulos tecum epistola circumire. Neq; enim uerebar, ne laboriosum esset legenti tibi, quod uisenti, non fuisset, præsertim cum interquiescere, si liberet, depositaq; epistola, quasi residere sæpius posses. præterea indulsi amori meo. amo enim, quæ maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui. In summa (cur enim non aperiam tibi uel iudicium meum, uel errorem?) Primum ego officium scriptoris existimo, titulum suum legat, atq; identidem interroget se, quid cœperit scribere, sciatq;, si materiæ immoratur, non esse longum, longissimum, si aliquid accersit, atq; attrahit. Vides, quot uersibus Homerus, quot Virgilius arma, hic Aeneæ, Achillis ille describat, breuis tamen uterq; est, qa faciat quod instituit. Vides, ut Aratus minutissima etiam sydera consectetur & colligat. modum tamē seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parua magnis, cum totam uillam oculis tuis subijcere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium loquimur, non epistola,

quæ describit, sed uilla, quæ describitur magna est. Verum illuc, unde cœpi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc, in quod excessi. habes caussas cur ego Thuscos meos Thusculanis Tyburtinis, Prænestinisq; meis præponam. Nam super illa, quæ retuli, altius ibi otium, et pinguius, eoq; securius, nulla necessitas togæ. nemo accersitor ex proximo. Placida omnia, & quiescentia, quod ipsum salubritate regionis, ut purus cœlum, ut aer liquidior accedit, ibi animo, ibi corpore maxime ualeo. Nã studijs animum, uenatu corpus exerceo. Mei quoq; nusquam salubrius degunt, usq; adhuc certe neminem ex ijs, quos eduxeram mecum (uenia sit dicto) ibi amisi. Dij modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco seruent. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO S.

n Ec hæredem instituti, nec præcipere posse Rẽpu. constat. Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes, quadrantem Reip. nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. hoc si ius aspicias, irritum, si defuncti uoluntatẽ, ratum & firmum est. mihi autem defuncti uoluntas (uereor quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant,) antiquior iure est, utiq; in eo, quod ad communem patriam uoluit peruenire, an cui de meo, Sestertium sedecies contuli, huic quadringentorum millium paulo amplius tertiam partem ex aduentitio denegem. Scio te quoq; à iudicio meo non abhorrere, cum eandem Remp. ut ciuis optimus diligas. Velim ergo, cum proxime decurio-

nes contrahentur, quid sit iuris, indices, parce tamen, & modeste, deinde subiungas nos quadringenta milia offerre sicut praeceperit Saturninus. illius hoc munus, illius liberalitas nostrum tantum obsequium uocetur. haec ego scribere publice supersedi. primum, quod memineram pro necessitudine amicitiae nostrae, pro facultate prudentiae tuae & debere te, et posse perinde meis, ac tuis partibus fungi. deinde, q̃a uerebar ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non uiderer. Nam sermonem uultus, gestus, uox ipsa moderatur, epistola omnibus commendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur. Vale.

C. PL. CAPITONI SVO S.

Vades, ut historiam scribam, et suades non solus, multi hoc me saepe monuerunt, et ego uolo, non quia commode facturum esse confido (id enim temere credas, nisi expertus.) Sed q̃a mihi pulchrum in primis uidetur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur, aliorumq; famam cum sua extẽdere. Me autẽ nihil aeque ac diuturnitatis amor & cupido solicitat, res eo homine dignissima, praesertim, qui nullius sibi conscius culpae, posteritatis memoriã nõ reformidet. Itaq; diebus, ac noctibus cogito, si qua me quoq; possim tollere humo. Id enim uoto meo sufficit, illud supra uotum, uictorq; uirum uolitare per ora, quanquam o'. Sed hoc satis est, quod prope sola historia polliceri uidetur. orationi enim, et carmini, est parua gratia nisi eloquentia est summa. histo-

ria quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, & quālibet nuda, rerum cognitione capiuntur, ut qui sermūculis etiam, fabellis'q; ducantur. me uero ad hoc studium impellit domesticum quoq; exemplum. Auunculus meus, idem'q; per adoptionem, pater, historias, et quidē religiosissime scripsit. Inuenio autem apud sapienteis, honestissimum esse, maiorum uestigia sequi, si modo recto itinere praecesserint. Cui ergo cunctor? Egi magnas, & graueis caussas. Has (etiam si mihi tenuis ex eis spes) destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc, quod reliquum est studij, addidero, mecum pariter intercidat. Nam si rationem posteritatis habeas, quidquid non est peractum, pro non inchoato est, dices. potes simul et rescribere actiones, et cōponere historiam. Vtinam. Sed utrunq; tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere. Vndeuicesimo aetatis anno dicere in foro coepi, & nūc demum, quid praestare debeat orator, adhuc tamen per caliginem uideo. quid si huic oneri nouum accesserit. habet quidem oratio & historia multa communia, sed plura diuersa in his ipsis, quae communia uidentur. Narrat illa, narrat haec. sed aliter. huic pleraq; humilia, et sordida, et ex medio petita. illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. hanc saepius ossa musculi, nerui, illam tori quidam, & quasi tubae decent. Haec uel maxime, ui amaritudine, instantia illa tractu, et suauitate, atq; etiā dulcedine placet. Postremo alia uerba, alius sonus alia cōstructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum oratio, al

terum historia est, his ex caussis non adducor, ut duo dissimilia, & hoc ipso diuersa, q maxima confundã, misceamq; ne tanta quasi colluuione turbatus, ibi faciam, quod hic debeo. Ideoq; interim ueniam (ut ne à forensibus uerbis recedam) aduocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quae potissimum tempora adgrediar. Vetera et scripta aliis, parata inquisitio, sed onerosa collatio intacta, et noua, graues offensae, leuis gratia. Nam praeterij, q in tantis uitiis hominũ, plura culpanda sunt, quã laudanda, tum si laudaueris parcus, si culpaueris, nimius fuisse dicaris. quamuis illud plenissime, hoc restrictissime feceris. sed haec me non retardant. est enim mihi pro fide, satis animi. Illud peto praesternas, ad quod hortaris, eligasq; materiam, ne mihi iam scribere parato, alia rursus cũctationis et morae iusta ratio nascatur. Vale.

C. P. L. SATVRNINO SVO S.

u

Arie me adfecerunt literae tuae. nam partim laeta, partim tristia continebant. Laeta q te in urbe teneri nuntiabant, nollem, inquis, sed ego uolo, praeterea, quod recitaturum statim, ut uenissem, pollicebantur. Ago gratias, quod expector. Triste illud, quod Iulius Valens grauiter iacet, quanquã ne hoc quidẽ triste, si illius utilitatibus aestimetur, cuius ĩterest quã maturissime ĩexplicabili morbo liberari. Illud planè nõ triste solum, uerum etiam luctuosum, quod Iulius Auitus decessit. dũ ex quaestura redit, decessit aũt in naui procul à fratre amãtissimo, procul à matre, à sororibus, nihil ista ad mortuum pertinẽt,

sed pertinuerunt, cum moreretur. pertinent ad hos, q super sunt, iam q̃dē in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est summa cōsecuturus, si uirtutes eius maturuissent, quo ille studiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt. Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est? finem epistolæ faciam, ut facere possim etiam lachrymis, quas epistola expressit. Vale.

C. PL. ANTONINO SVO S.

e Vm uersus tuos æmulor, tum maxime, quā sint boni, experior. Vt enim pictores pulchram, absolutamq; faciem raro, nisi in peius effingunt, ita ego ab hoc archetypo labore decido. Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint. Vale.

C. PL. TRANQVILLO SVO S.

l Ibera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. appellantur quotidie, & flagitantur, ac iam periculum est, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum et ipse in edendo hæsitator, tu tamen meam quoq; cunctationem, tarditatemq; uicisti. Proinde, aut rumpe iam moras, aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi Hendecasyllabi nostri blanditiis elicere nō possunt, conuitio scazon

tes extorqueant. perfectum opus, absolutumq́; est, nec iam splendescit lima, sed atteritur. patere me uidere titulum tuum, patere audire describi, legi, uenire uolumina Trãquilli mei. æquum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu pfrueris ex nobis. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO S.

r Ecepi literas tuas, ex quibus cognoui speciosissimã te porticum sub tuo, filijq́; tui noie dedicasse, sequenti die in portarũ ornatũ pecuniam promisisse, ut initiũ nouæ liberalitatis esset consumatio prioris. gaudeo primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redũdat. Deinde, q̄ memoriam Soceri mei pulcherrimis operibus uideo proferri. Postremo, q̄ patria nostra florescit, quam mihi à quocunq; excoli iucundum, à te uero lætissimum est. Quod superest, deos precor, ut animum istum tibi, animo isti tempus quamlongissimum tribuant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto, quod proxime promisisti, inchoes aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse commendat. Vale.

C. PL. SCAVRO SVO S.

r Ecitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos. ut uererer paucos ut uerum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi. Vna, ut soliciatudine icendar, altera, ut admonear, siquid forte me, ut meum fallit, tuli quod

petebam, inueni, qui mihi copiam consilij sui facerent. Ipse præterea quædam emendáda annotaui. emēdaui librum, quem misi tibi. materiam ex titulo cognosces, cætera liber explicabit, quem iam nunc oportet cōsuescere, ut sine præfatione ītelligatur. Tu uelim qd de uniuerso, quid de partibus sentias, scribas mihi. Ero enim uel cautior in continendo, uel constantior in edendo, si huc, uel illuc authoritas tua accesserit. Vale.

C. P L. VALERIANO SVO S.

e T tu rogas, et ego promisi, si rogasses, scripturum me tibi, quem habuisset euentum postulatio Nepotis circa Tuscilium Nominatum. īductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo accusante. etenim legati Vicetinorū nō modo nō presserunt eum, uerum etiam subleuauerunt. summa defensionis, non fidem sibi in aduocatione, sed constantiam defuisse, descendisse ut acturum, atq; etiā in curia uisum. deide sermonibus amicorū perterritū. recessisse monitū enim, ne desyderio Senatoris nō iā quasi de nundinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præsertim in Senatu repugnaret, alioqui maiorem inuidiam, quam proxime passurus erat. Sane prius tamen à paucis adclamatū exeunti. subiunxit preces, multumq; lachrymarū quin etiam tota actione homo in dicendo exercitatus operā dedit, ut deprecari magis (id enim et fauorabilius et tutius) quàm defendi uideretur. Absolutus est sententia designati consulis Afrani Dextri, cuius hæc summa. Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si

causam

caussam Vercetinorũ eodem animo, quo susceperat pertulisset, quia tamen in hoc genus culpæ nõ fraude incidisset, nihilq; dignum animaduersione admisisse conuinceretur, liberandum ita, ut Vercetinis, quod acceperat, redderet. Assenserunt omnes, præter Flauium Aprũ. Is interdicendum ei aduocationibus in quinquennium censuit, & quamuis neminem authoritate traxisset, constanter ĩ sententia mansit. quin etiam Dextrum, qui primũ diuersum censuerat, prolata lege de senatu habẽdo, iurare coegit è Rep. esse, quod censuisset, cui quanquam legitime postulationi, à quibusdam reclamatum est. exprobrare enim censenti ambitionem uidebatur. sed prius quã sententiæ dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum, et grauem, quo questus est uenire aduocationes, uenire etiã præuaricationes, in lites coir, et gloriæ loco poni, ex spolijs ciuium magnos, et statos reditus. recitauit capita legum, admonuit senatusconsultorum, in fine dixit petendũ ab optimo prĩcipe, ut quia leges, quia senatusconsulta contemnerentur, ipse tantis uitiis mederetur. pauci dies, & liber principis seuerus, & tamen moderatus. leges ipsum. est in publicis actis. Quã me iuuat, ꝙ in caussis agẽdis non modo pactione, dono, munere, uerũ etiã xenijs semper abstinui. oportet quidem, quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda uitare. Iucundum tamen si prohiberi publice uideas, quod nũquam tibi ipse permiseris. Erit fortasse, immo nõ dubie, huius propositi mei et minor laus, et obscurior fama, cum omnes ex necessitate facient, quod ego sponte

faciebam. interim fruor uoluptate, cum alij diuinũ me, alij meis rapinis, meæ auaritiæ occursum per ludum, ac iocum dictitant. Vale.

C. PL. PONTIO SVO S.

Excesseram in municipium, cum mihi nunciatũ est, Cornutũ Tertullũ accepisse Aemiliæ uitæ curã. Exprimere nõ possum, quanto sim gaudio adfectus, & ipsius & meo nomine. Ipsius, ꝙ sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucundus esse honor ultro datus, Meo, ꝙ aliquanto magis me delectat mandatum mihi officiũ, postquã par Cornuto datum uideo. neq; enim augeri dignitate, quàm æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid omni genere laudis ad exẽplar antiqtatis expressius? quod mihi cognitũ est nõ fama, qua alioqui optima & meritissima fruitur, sed lõgis, magnisq; experimẽtis. unà diligimus, unà dileximus oẽs ferè, quos ætas nostra utroq; sexu æmulandos tulit, quæ societas amicitiarum arctissima nos familiaritate coniunxit. Accessit uinculum necessitudinis publicæ. Idẽ enim mihi, ut scis, collega, quasi uoto petitus, in præfectura ærarij fuit, fuit et in consulatu. tum ego, qui uir, et quantus esset, altissime inspexi, cum sequerer, ut magistrum, ut parentem uererer, quod non tam ætatis maturitate, ꝗ uitæ merebatur. His ex caussis, ut illi, sic mihi gratulor, nec priuati magis, quàm publice, ꝙ tandem homines non ad pericula, ut prius, uerũ ad honores uirtute perueniunt. In infinitum epistolã ex-

tendam, si gaudio meo indulgeam. Præuertor ad ea, quæ me agentem hic nuntius deprehendit. eram cũ prosocero meo, eram cũ amita uxoris, eram cũ amicis diu desyderatis, circũibam agellos, audiebam multum rusticarum querelarum, rationes legebam inuitus et cursim (alijs enim chartis, alijs sum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nã includor angustiis cõmeatus, eoq; ipso, ꝙ delegatũ Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoq; sub idẽ tempus Campania tua remittat, nequis, cum in urbẽ rediero, cõtubernio nostro dies pereat. Vale.

C. PL. MARCELLINO SVO S.

tRistissimus hæc tibi scribo. Fundani nostri filia minore defuncta, qua puella nihil ũquã festiuius, amabilius, nec modo lõgiore uita, sed prope immortalitate dignius uidi. Nondum annos quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat, & tamen suauitas puellaris cum uirginali uerecundia. ut illa patris ceruicibus inhærebat? ut nos amicos paternos et amanter, et modeste cõplectebatur? ut nutrices, et pædagogos, ut præceptores pro suo quẽq; officio diligebat? quã studiose, quã intellegẽter lectitabat? Vt parce, custoditeq; ludebat? qua illa temperantia, qua patientia, qua etiã constantia nouissimam ualetudinem tulit? medicis obsequebatur, sororem, patrẽ adhortabatur. ipsamq; se destitutam corporis sui uiribus uigore animi sustinebat, durauit hic illi usq; ad extremum, nec aut spatio ualetudinis, aut metu mor-

tis ĩfractus est, quo plureis, grauioreis'q; nobis cauſ ſas relinqueret, et deſyderij, et doloris. O triste planè, acerbum'q; funus, morte ipſa mortis tempus ĩdignius. Iam destinata erat egregio iuueni. Iam electus nuptiarũ dies, Iam nos uocati. Quod gaudiũ, quo mœrore mutatum est? Non possum exprimere uerbis, quantum animo uulnus acceperim, cum audiui Fundanum ipſum, ut multa, luctuoſa dolor ĩuenit, præcipientem, quod in uesteis, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in thura, et unguenta, et odores impenderetur. Est quidem ille eruditus, & ſapiens; ut qui ſe ab ineunte ætate altioribus studijs, artibus'q; dediderit, ſed nunc omnia, quæ audijt, ſæpe'q; dixit, aſpernatur, expulſis'q; uirtutibus alijs, pietatis est totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaueris quid amiſerit. Amiſit enim filiam, quæ non minus mores eius, quàm os, uultum'q; referebat, totum'q; patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proĩde ſiquas ad eũ de dolore tam iusto literas mittes, memento adhibere ſolatium, nõ quaſi castigatorũ, et nimis forte, ſed molle, et humanum. Quod ut facilius admittat, multum faciet medij temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc uulnus, medentiũ manus reformidat, deinde patitur, atq; ultro requirit, ſic recens animi dolor conſolationes reijcit, ac refugit, mox deſyderat, & clemẽter admotis adquieſcit. Vale.

C. PL. SPVRINNAE SVO S.

Cio quantoopere bonis artibus faueas, quãtum gaudium capias, ſi nobiles iuuenes di-

gnum aliquid maioribus suis faciant. quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie i auditorio Calpurni Pisonis. Recitabat καταστερισμῶν eruditā sane, luculentamq; materiam (scriptæ legis erat) fluentibus et teneris et enodibus sublimibus etiam, ut poposcit locus. Apte enim et uarie nunc attollebatur, nunc residebat, excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucūda mutabat, oīa īgenio pari. Cōmendabat hæc uoce suauissima, uocē uerecundia, multū sanguinis, multū solicitudinis i ore, magna ornamenta recitantis. Etenī nescio, quo pacto magis in studijs homines timor, quā fiducia decet. Ne plura. quanquam libet plura, quo sunt pulchriora de iuuene. rariora de nobili recitatione finita, multum, ac diu exosculatus adolescentē, qui est acerrimus stimulus monēdi, laudibus incitaui, pergeret, qua cœpisset, lumenq;, quod sibi maiores sui prætulissent, posteris præferret. Gratulatus sum optimæ matri, gratulatus et fratri, qui ex auditorio illo non minorē pietatis gloriam, quàm ille alter eloquētiæ tulit. iam nobiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dij faciant, ut talia tibi sæpius nuntiem. faueo enim seculo, ne sit sterile, et effœtū mireq; cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant, quæ nūc mihi hos adolescentes tacite laudare, adhortari, & quod amborum gloriæ satis magnum est, adgnoscere uidentur. Vale.

C. PL. MACRO SVO S.

b Ene est mihi, quia tibi bene est. habes uxorem tecum, habes filium, frueris mari, fon-

tibus, uiridibus, Agro, Villa amoenissima. neq; enim dubito esse amoenissimam, in qua se composuerat homo, felicior ante, quàm felicissimus fieret. Ego in Thuscis et uenor, et studeo, quæ interdum alternis, et interdum simul facio. nec tamen adhuc possum pronuntiare, utrum sit difficilius, capere aliquid, an scribere. Vale.

C. PL. PAVLINO SVO S.

Video, quã molliter tuos habeas, quo simplicius tibi confitebor, qua indulgẽtia meos tractem. est mihi semper in animo et Homericum illud, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, et hoc nostrũ patris familias. q̃ si essem natura asperior, et durior, frangeret me tamen ĩfirmitas Liberti mei Zosimi, Cui tanto maior humanitas exhibenda est, quanto illa magis eget, homo probus, officiosus, literatus et ars quidem eius, & quasi inscriptio comœdus, in qua plurimum facit. Nã pronuntiat acriter, sapiẽter, apte, decenter. etiam utitur et cithara perite ultra, quàm comœdo necesse est. Idem tam commode orationes, et historias, et carmina legit, ut hoc solũ didicisse uideatur. hæc tibi sedulo exposui, quo magis scires, quàm multa unus mihi, et quàm iucunda ministeria præstaret. accedit huc longa iam charitas hominis, quam ipsa pericula auxerunt. Est enim à natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet, et accendat, quàm carendi metus, quem ego pro hoc non semel patior. nam ante aliquot annos, dum intente, instanterq; pronũtiat, sanguinem reiecit, atq; ob hoc in Aegyptum missus, à me

post longam perigrinationem confirmatus, rediJt nuper, deinde dum per continuos dies nimis ĩperat uoci, ueteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit. Qua ex caussa destinaui eum mittere in prædia tua, quæ Foroiuli possides. audiui. n. te sæpe referentem esse ibi, & aera salubrem, & in huiusmodi curationibus accommodatissimũ. rogo ergo scribas tuis, ut illi uilla, ut domus pateat. offerant etiam sumptibus eius, siquid opus erit, erit autẽ opus modico. est enim tam parcus, & continens, ut non solum delitias, uerum etiã necessitates ualetudinis frugalitate restringat. ego proficiscenti tantum uiatici dabo, quantum sufficit eunti in tua. Vale.

C. PL. VRSO SVO S.

iTerum Bithyni, breue tempus, à Iulio Basso, et Rufiũ Varenum proconsulem detulerunt, Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum, & postularant et acceperant, inducti in senatum, inquisitionem postulauerunt. Varenus petit, ut sibi quoq; defensionis caussa euocare testes liceret, recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno non sine euentu, nam bene, an male, liber iudicabit. In actionibus eni utrãq; in partem fortuna dominatur, multum commendationis et detrahit, & adfert memoria, uox, gestus, tempus ipsum, postremo uel amor, uel odium rei. liber offensis, liber gratia, liber et secundis casibus, et aduersis caret. Respondit mihi Fonteius magnus unus ex Bithynis, plurimis uerbis, paucissimis rebus. est

plerisq; græcorum, ut illi, pro copia uolubilitas. tam longas, tamq; rigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent. Itaq; Iulius Candidus non inuenuste solet dicere, aliud esse eloquẽtiam, aliud loquẽtiam. nam eloquentia uix uni, aut alteri, imo si Marco Antonio credimus, nemini. hæc uero, quã Cãdidus loquentiam appellat, multum, atq; etiã impudẽtissimo cuiq; maxime contingit. Postero die dixit pro Vareno Homulus callide, acriter, culte. cõtra Nigrinus presse, grauiter, ornate. Censuit Acilius Rufus consul designatus inquisitionẽ Bithynis dandã, postulationem Vareni silentio præteriyt. hæc forma negandi fuit. Cornelius Priscus consularis et accusatoribus, quæ petebant, et reo tribuit, uicitq; numero. impetrauimus rem, nec lege comprehensam, nec satis usitatam. iustam tamen, quare iustam, non sum epistola exsecuturus, ut desyderes actionem. Nam si uerum est Homericum illud τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι, ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται, prouidendum est mihi ne gratiam nouitatis & florem, quæ oratiunculam meam uel maxime commendat, epistolæ loquacitate præcerpam. Vale

C. PL. RVFO SVO S.

d Escenderam in Basilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione respondere debebam. sedebant iudices, centumuiri uenerant, obuersabant aduocati, silentium longum, tandem à prætore nuntius. dimittuntur centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nunquã ita

paratus sum, ut nõ mora læter. cã dilationis Nepos prætor, qui legibus q̃rit. proposuerat breue edictũ, admonebat accusatores, admonebat reos, exsecuturũ se, quæ senatusconsulto continerentur, suberat edicto senatusconsultum hoc. omnes, qui quid negotii habe= rent, iurare prius, quàm agerent, iubebantur. nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, ca= uisse. his enim uerbis, ac mille præterea et uenire ad= uocationes, et emi uetabantur. Peractis tamen nego- tiis, permittebantur pecuniam dũtaxat decemmilliũ dare. hoc facto Nepotis, commotus prætor, qui centũ= uiralibus præsidet, deliberaturus, an sequeretur exẽ plum inopinatum, nobis otium dedit. interim tota ci= uitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi, in uenimus, qui curua corrigeret. quid, ante hunc, præ= tores non fuerunt? quis autem hic est, qui emendet pu blicos mores? Alij contra. rectissime fecit initurus ma- gistratum. iura cognouit, senatuscõsulta legit, repri= mit fœdissimas pactiones. rem pulcherrimam turpis- sime uenire non patitur. tales ubiq; sermones, qui ta= men alterutram in partem ex euẽtu præualebunt, est omnino iniquum, sed usu receptũ, quod honesta con= silia, uel turpia prout male, aut prospere cedũt, ita uel probantur, uel reprehẽdũtur. In de plerunq; eadem facta, modo dili gentiæ, modo uanitatis, modo libertatis, modo furo= ris nomẽ accipiũt.

Vale.

C.PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

C.PL. TIRONI SVO S.

q Vandiu ego trans Padum, tu in piceno, minus te requirebam. Postquam ego i urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis. Seu quod ipsa loca, in quibus esse unà solemus, acrius me tui cómonent, seu quod desyderium absentiũ nihil perinde, ac uicinitas acuit. Quoq; propius accesseris ad spem fruẽdi, hoc ipatientius careas. quid quid in caussa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde incõsulte properaui, reuertar, uel ob hoc solum, ut experiar, an mihi, cum sine me Romæ cœperis esse, simileis his epistolas mittas. Vale.

C.PL. ARRIANO SVO S.

s Oleo nonnunquã in iudicijs quærere Marcum Regulum, nolo enim dicere desyderare. cur ergo quæro? habebat studijs honorẽ, timebat, pallebat, scribebat, quamuis nõ posset dediscere illud ipsum, quod oculũ modo dextrum, modo sinistrũ circunlinebat, dextrum, si à petitore, alterum, si à possessore esset acturus, quod Candidum splenium in hoc, aut illud superalium transferebat, quod semper aruspices consulebat de actionis euentu, animi superstitione, sed tamen & à magno studio rum honore ueniebat. iam illa perquam iucunda

unà dicentibus, quod libera tẽpora petebat, quod audi turos conrogabat. Quid enim iucundius, quàm sub alterius inuidia, quandiu uelis, et in alieno auditorio, quasi deprehensum, commode dicere? sed utcunq; se habent ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus, melius si ante. nunc enim sanè poterat sine malo publico uiuere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, nonnunquam eum quærere. Nam postquam obijt ille, increbuit passim, et inualuit cõsuetudo, binas, uel singulas clepsydras, interdum & dimidias et dandi et petendi. Nam et qui dicunt, egisse malunt, quàm agere, et qui audiunt, finire, quàm iudicare tanta negligentia, tanta desidia, tanta deniq; inreuerentia studiorum, periculorumq; est. an nos sapientiores maioribus nostris? Nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, quæ tot dies, tot cõperendinationes largiuntur? hebetes illi, et supra modum tardi? nos apertius dicimus, celerius intellegimus, religiosius iudicamus, quia paucioribus clepsydris præcipitamus, caussas, quàm diebus explicari solebant. O Regule, qui iã ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties iudico, quod uel sæpius facio, quàm dico, quantum quis plurimum postulat aquæ, do. etenim temerarium existimo diuinare, quàm spatiosa sit caussa inaudita, tempusq; negotio finire, cuius modũ ignores, præsertim cum primam religioni suæ iudex patientiam debeat, quæ pars magna iustitiæ est. At quædã superuacua dicuntur etiam, sed satius est et hæc dici, quã nõ dici necessaria. Præterea, an sint superuacua, nisi cũ

audieris, scire non possis. Sed de his melius coràm, ut de pluribus uitiis ciuitatis. Nam tu quoq; amore cõmunium soles emẽdari cupere, quæ iã corrigere difficile est. Nunc respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? in mea noui nihil. mihi autem & gratiora sunt bona, quod perseuerant, et leuiora incommoda, quod assueui. Vale.

C. PL. VERO SVO S.

g Ratias ago, quod agellum, quẽ nutrici meæ donaueram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centummillium numũm, postea, decrescente reditu, etiam pretium minuit, quod nũc, te curante, reparabit. Tu modo memineris commendari tibi à me non arbores, & terrã, quanquã hæc quoq;, sed munusculum meum, quod esse quamfructuosissimum non illius magis interest, quæ accepit, quàm mea, qui dedi. Vale.

C. PL. CALPVRNIAE SVAE S.

n Vnquam sum magis de occupationibus meis questus, quæ me non sunt passæ, aut proficiscẽtem te ualetudinis caussa in Cãpaniã prosequi, aut profectam, è uestigio subsequi. Nũc enĩ præcipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid uiribus, quid corpusculo adpareres, et qui deniq; secessus, uoluptates, regionis'q; abũdantiam inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te non sine cura desyderarem. Est enim suspensum, et anxium de eo, quem ardentissime diligas, interdum ni-

hil ſcire. Nunc uero me cũ abſentiæ, tum infirmita tis tuæ ratio, incerta, et uaria ſolicitudine exterret. uereor omnia. quæq; natura metuentiũ eſt, ea maxime mihi, quæ maxime abominor, fingo. quo impenſius rogo, ut timori meo quotidie ſingulis, uel etiam binis epiſtolis cóſulas. ero enim ſecurior, dũ lego, ſtatimq; timebo, cum legero. Vale.

C. PL. VRSO SVO S.

Cripſeram tenuiſſe Varenum, ut ſibi euocare teſteis liceret, quod pluribus æquum, quibuſdam iniquum, & quidem pertinaciter uiſum, maxime Licinio Nepoti, qui ſequenti Senatu, cum de rebus alijs referretur, de proximo Senatuſconſulto diſſeruit, finitamq; cauſſam retractauit. addidit etiam, petendum à conſulibus, ut referrent ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci, ut ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibusq; denũtiandi poteſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoq; fieret, fuerũt, quibus hæc eius oratio, ut ſera, & intempeſtiua, et præpoſtera diſpliceret, quæ omiſſo contradicendi tempore, caſtigaret peractum, cui potuiſſet ocurrere. Iuuẽtius quidem Celſus prætor, tanquam emendatorem ſenatus, et multis, et uehementer increpuit. reſpódit Nepos, rurſusq; Celſus, neuter contumelijs temperauit. nolo referre, quæ dici ab ipſis moleſte tuli, quo magis quoſdam è numero noſtro improbaui, qui modo ad Celſum, modo ad Nepotem, prout hic uel ille diceret cupiditate audiẽdi curſitabãt, et nũc, quaſi ſtimula-

rent et accenderent, nūc quasi reconciliarēt, cōponerentq; frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarem, ut in ludicro aliquo precarentur. Mihi quidem illud etiā peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respondit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum, ut homines iurgaturi, idipsum inuicem scirent, tanquam conuenissent. Vale.

C. PL. FVNDANO SVO S.

S I quādo, nunc præcipue cuperem esse te Romæ, et sis rogo. opus est mihi uoti, laboris, solicitudinis socio. petit honores Iulius Naso. petit cum multis, cum bonis, quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, et exerceor spe, adficior metu, et me consularem esse non sentio. nam rursus mihi uideor oīum, quæ decucurri Cādidatus. meretur hanc curam longa mei charitate. est mihi cū illo non sanè paterna amicitia. neq; enim potuit esse per meam ætatem. Solebat tamen uix dum adolescentulo mihi pater eius cum magna laude monstrari. erat nō studiosorum tantum, uerum etiam studiorum amātissimus, ac propè quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequētabam, Quintilianū, Niceten Sacerdotē uentitabat. Vir alioqui clarus, et grauis, et qui prodesse filio memoria sui debeat. sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille, multi, quibus notus, sed nō, nisi uiuentes reuerentur, quo magis huic omissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia ifir-

ma ipsi enitendum, et laborandum est. quod quidē semper, quasi prouideret hoc tempus, sedulo fecit, parauit amicos, quos parauerat, coluit, me certe, ut primum sibi aetas iudicare permisit, ad amorē, imitationemq; delegit. dicenti mihi sollicite adsistit, adsidet recitanti, primus etiam, et cum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, ā te cum fratre, cuius nuper amissi ego suscipere parteis, ego uicem debeo implere. doleo enim et illum immatura morte indignissime raptum, et hunc optimi fratris adiumento destitutum, solisq; amicis relictū. Quibus ex caussis exigo, ut uenias, et suffragio meo tuum iungas. permultum interest mea, te ostentare, et tum circuire. ea est authoritas tua, ut putem me efficacius tecum, etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, siqua te retinent. hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi Candidatū, et suscepisse me notum est, ego ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni, quod petit, illius honor, si negatur, mea repulsa est. Vale.

C. PL. CALPVRNIAE SVAE S.

Cribis te absentia mea nō mediocriter affici, Vnumq; habere solatium, ꝙ pro me libellos meos teneas saepe enim ī uestigio meo colloces, gratum quod his fomentis aquiescis. īuicem ego epistolas tuas lectito, atq; idētidem in manus quasi nouas sumo. sed eo magis ad desyderiū tui accendor. Nam cuius literae tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest? tu tamen

frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

C. PL. PRISCO SVO S.

a Tilium Crescentem et nosti, et amas. quis enim illum spectatior paulo, aut nō nouit, aut non amat? hunc ego, non ut multi, sed arctissime diligo. oppida nostra unius diei itinere dirimuntur. ipsi amare inuicem, qui est flagrantissimus amor, adolescentuli cœpimus, mā sit hic postea, nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciunt, qui alterutrū nostrum familiarius intuentur. Nam et ille amicitiam meam latissime prædicatione circunfert, et ego præ me fero, quā sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quinetiam, cum insolentiā cuiusdā tribunatū plebis inituri, uereretur, idq; indicasset mihi, respondi οὔτις ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας κεῖρας ἐποίσει, quorsus hæc, ut scias nō posse Atilum, me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, quorsus hæc? Debuit ei pecuniā Valerius Varus, huius est hæres Maximus noster, quem & ipse amo, sed coniūctius tu. Rogo ergo, exigo etiā pro iure amicitiæ cures, ut Atilio meo salua sit non sors modo, sed etiam usura plurimum annorū. homo est alieni abstinentissimus, sui diligēs, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate reditus. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad uoluptatem tantum, et gloriā exercet, grauis est ei uel minima iactura, quia reparare, quod amiseris grauius est. Exime hunc illi, Exime hunc mihi scrupulū, sine me

ne me

ne me suauitate eius, sine leporibus perfrui. neq; enim possum tristem uidere, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti facetias hominis, quas uelim attendas, ne in bilem, et amaritudinem uertat iniuria. quam uim habeat offensus, crede ei, quã in amore habet non feret magnum, & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum, ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo, sed non tanquam pro mea, hoc est grauius irascar. quanquam quid denũtiationibus, et quasi minis ago? quin potius, ut cœperam, rogo, oro, des operã, ne ille se, quod ualidissime uereor, à me, ego me neglectũ à te putem. dabis autem si hoc perinde curæ est tibi quàm illud mihi. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si meipsum? fero tamen, et ignosco. eundem enim commẽdassem tibi, si te Romæ morante, ipse absfuissem. habet hoc solicitudo, quod omnia necessaria putat: tu tamen censeo alios roges. ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C. PL. ALBINO SVO S.

Cum uenissem in Socrus meæ uillam Alsiensem, quæ aliquando Rufi Verginii fuit, ipse mihi locus optimi illius, & maximi uiri desyderium non sine dolore renouauit. hunc enim incolere secessum, atq; etiam senectutis suæ nidulum

uocare consuerat. Quocunq; me contulissem illum animus, illum oculi requirebant. libuit etiam monimentum eius uidere, & uidisse pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in caussa modici, ac potius exigui, sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimũ mortis annum reliquias, neglectumq; cinerẽ sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat, caueratq;, ut diuinum illud, et immortale factum uersibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam,
  Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniaq; hæredum officia præsumere. Nam cui non est uerendum, quod uidemus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

Diem lætum. adhibitus in consilium à præfecto urbis, audij ex diuerso agẽtes summæ spei, summæ indolis iuuenes Fuscum Salinatorem, et Tumidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus nostris, sed literis ipsis ornamẽto futurum. mira utriq; probitas. constantia salua. decorus habitus. os latinũ. uox uirilis. tenax memoria. magnum ingeniũ. iudicium æquale quæ singula mihi uoluptati fuerunt, atq; inter hæc illud, quod et ipsi

me, ut rectorem, ut magistrum intuebãtur, et ij, qui audiebant, me æmulari, meis istare uestigijs uidebãtur. O diẽ (repetam enim) lætum, notandum mihi cãdidissimo calculo. Quid eni aut publice lætius, q̃ clarissimos iuuenes nomẽ et famam ex studijs petere? aut mihi optatius quã me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium, ut perpetuo capiã, deos oro. ab ijsdem teste te peto, ut omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quàm me, uelint. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO suo. S.

t V uero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, et me suscipere, quidquid ad curã tuã pertinet. Itaq; Bittio Prisco quãtum plurimum potuero præstabo, præsertim in arena mea, hoc est apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes, at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quanto opere me diligas, cũ sic exegeris mecum, ut solebas cũ tuo filio. nec dissimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebã bonam caussam, cũ summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proide etiam atq; etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, (nunquam enim cessabo) conuitium facias. Quod & ego intelligam à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

C. PL. VRSO SVO S.

Nquam'ne uidisti quenquam tam laboriosum, et exercitum, quàm Varenum meũ? cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, et quasi rursus petendũ fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere, et labefactare sunt ausi, atq; etiam absenti principi criminari, ab illo ad senatũ remissi, non destiterunt. egit Claudius Capito irreuerẽter magis, quàm cõstãter, ut qui senatusconsultum apud Senatum accusaret. respondit Fronto Catius grauiter, et firme. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoq;, qui prius negarant Vareno, quæ petebat, eadem danda, postquã erant data, censuerunt. singulos enim integrare dissentire fas esse, peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum. Acilius tantũ Rufus et cum eo septem, an octo? septem immo, in priore sentẽtia perseuerarũt. erant in hac paucitate nonnulli, quorũ temporaria grauitas, uel potius grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamẽ æstima, quantum nos ĩ ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi prælusio, atq; præcursio has contentiones excitauit. Vale.

C. PL. MAVRIÇO SVO S.

Olicitas me, in Formianum ueniã ea conditione, nequid contra commodũ tuum facias, qua pactione inuicem mihi caueo. neq; enim mare, et litus, sed te, otium, libertatem sequor, alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim

omnia aut ad alienum arbitriũ, aut ad suum facere. mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil, nisi totum, & merum uelit. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

m Irificæ rei non interfuisti, ne ego quidem, sed me recens fabula excœpit. Passenius Paulus splendidus eques Romanus, et in primis eruditus, scribit elegos, gentiliciũ hoc illi. est enim municeps Propertij, atq; etiã inter maiores suos Propertium numerat. is cũ recitaret, ita cœpit dicere. Prisce iubes, ad hoc Iauolenus Priscus (aderat enĩ ut Paulo amicissimus) ego uero nõ iubeo. cogita qui risus hominũ, qui ioci. est omnino Priscus dubiæ sanitatis. interest tamẽ officiis, adhibetur consilijs, atq; etiã ius ciuile publice respondet, quo magis quod tunc fecit, et ridiculum, et notabile fuit. Interi Paulo aliena deliratio aliquãtum frigoris attulit. tã sollicite recitaturis prouidendum est, non solum ut sint ipsi sani, uerumetiam, ut sanos adhibeant. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

p Etis, ut tibi auonculi mei exitum scribam, quo uerius tradere posteris possis. gratias, ago. Nã uideo, morti eius, si celebretur à te immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enĩ pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima opera, et mansura condiderit, multum tamẽ perpetuitati eius scriptorum tuo=

rum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda, beatissimos uero quibus utrunq;, horum in numero auonculus meus et suis libris, & tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam, quod iniungis. Erat Miseni, classemq; ĩperio præsens rege bat nono Kal. sept. hora diei ferè septima. mater mea ĩdicat ei, apparere nubẽ inusitata et magnitudine et specie. Vsus ille sole, mox frigida, gustauerat iacens, studebatq;, poscit soleas, ascẽdit locum, ex quo maxĩme miraculum illud conspici poterat. nubes incertum procul intuentibus ex quo monte (Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur, cuius similitudinem, et formam non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longissimo uelut trunco elata in altum, quibusdam ramis diffundebatur, credo quia recenti spiritu euecta, deide senescente eo destituta, aut etiam põdere suo uicta, in latitudinẽ uanescebat, candida ĩterdũ, interdũ sordida, et maculosa, prout terrã, cinerẽ ue sustulerat. magnum, propiusq; noscendum ut eruditissimo uiro uisum. Iubet liburnicam aptari, mihi si uenire unà uellem, facit copiam, respondi studere me malle, et forte ipse, quod scriberẽ, dederat. egrediebatur domo, accipit codicillos, Rectinæ Nasci imminenti periculo exterritæ. nam uilla eius subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga, ut se tanto discrimine eriperet, orabat. uertit ille cõsilium, et quod studioso animo inchoabat, obit maximo. deducit quadrimeres, ascendit ipse nõ Rectinæ modo, sed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxi-

lium. properat illuc, unde alij fugiunt, rectúq; cursum, recta gubernacula i periculum tenet, adeo solutus metu, ut omneis illius mali motus, omneis figuras, ut deprehẽderat oculis, dictaret, enotaretq;. Iá nauibus cinis incidebat, quo propius accederent calidior, et densior, iam pumices etiã, nigriq;, et ambusti, et fracti igne lapides. Iam uadũ subitum, ruináq; mõtis litora obstantia, cunctatusq; paulum, an retro flecteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti, forteis iquit fortuna iuuat. Pomponianum pete, Stabijs erat, diremptus sinu medio. Nam sensim circumactis, curuatisq; litoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cum cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naueis certus fugæ, si contrarius uentus resedisset, quo tunc auonculus meus secundissimo inuectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utq; timorẽ eius, sua securitate leniret, deferri se i balineũ iubet, lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut quod est æq; magnum, similis hilari. interim è Vesuuio mõte pluribus locis latissimæ flammæ, atq; incendia relucebant, quorum fulgor, et claritas tenebris noctis excitabatur, ille agrestiũ trepidatione ignis relictas, desertasq; uillas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat, tum se quieti dedit, et quieuit uerissimo equidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior, et sonantior erat, abijs, qui limini obuersabantur, audiebatur. sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior

in cubiculo mora esset, exitus negaretur, excitatus, procedit, seq; Pomponiano, cæterisq;, qui peruigilarant, reddit. In commune consultant. an intra tecta subsistant? an in aperto uagentur? Nã crebris, uastisq; tremoribus tecta nutabant, et quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri uidebantur. Sub diuo rursus, quanquam leuium, exesorumq; punicum casus metuebatur. quod tamen periculorum collatio elegit, et apud illum quidem ratio rationẽ, apud alios timorem timor uicit, ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus decidentia fuit, iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, densiorq;, quam tamẽ faces multæ, uariaq; lumina soluebant. placuit egredi in litus, et e proximo aspicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc uastum, & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans semel, atq; iterum frigidam poposcit, hausitq;, deinde flammæ, flammarumq; prænuntius odor sulfuris, alios in fugam uertunt, excitant illum, innixus seruis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine, spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, et angustus, et frequenter interæstuans erat. Vbi dies reditus is, ab eo, quẽ nouissime uiderat, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum, opertumq;, ut fuerat indutus. habitus corporis quiescenti, quàm defuncto similior. Interim Miseni ego, et mater. sed nihil ad historiam. nec tu aliud, quàm de exitu eius scire uoluisti, finem ergo faciam. unum adijciam omnia me quibus inter-

fueram, quæq; statim, cum maxime uera memorantur, audiuerã, persecutum. tu potissima excerpes. aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PL RESTITVTO SVO S.

i Ndignatiunculam, quam in cuiusdã amici auditorio cœpi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contingit coràm, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus. hunc duo, aut tres, ut sibi, et paucis uidẽtur, diserti, surdis, mutisq; similes audiebant, non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non deniq; adsurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas, quæ tanta sapiẽtia? quæ immo pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia? In hoc totũ diẽ ĩpendere, ut offendas, ut inimicũ relinquas, ad quẽ tanq̃ amicissimus ueneris? disertior ipse es? tanto magis ne inuideris. Nã q inuidet, minor est. deniq; siue plus, siue minus, siue idẽ præstas, lauda, uel inferiorẽ, uel superiorẽ, uel parem. Superiorẽ, quia nisi laudandus ille, nõ potes ipse nõ laudari, ĩferiorẽ, aut parem, quia pertinet ad tuã gloriam quam maximũ uideri, quẽ præcedis, uel exæquas. equidẽ omneis, qui aliquid in studijs faciunt, uenerari etiam, mirariq; soleo. est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, à quibus contẽnitur, ĩterimit. Nisi forte aliud iudicas tu, quanquã quis uno te reuerẽtior huius operis, quis benignior æstimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationẽ meam prodidi, quẽ ha-

bere socium maxime poteram. Vale.

C. PL. SABINO SVO S.

r Ogas, ut agam Firmanorum publicã caussam, quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. cupio enim et ornatissimam Coloniã aduocationis officio, et te gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, ut soles prædicare, ad præsidium, ornamentumq; tibi sumpseris, nihil est, quod negare debeam, præsertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honestius pijs, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius nostris, obliga fidem meam, quos labore, et studio meo dignos, cum splendor ipsorũ, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est, optimos esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PL. NEPOTI SVO S.

s Cis tu accessisse pretiũ agris, præcipue suburbanis. caussa subitæ caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas uoces senatui expressit. Candidati ne conuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant. ex quibus duo priora tam aperte, quàm imodice fiebant. hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deinde noster usus uigilãter hoc consensu senatus, sententiæ loco postulauit, ut cõsules, desyderiũ uniuersorũ notũ principi facerent, peterentq;, sicut alijs uitijs, huic quoq; prouidentia sua occurreret. occurrit. Nam sumptus candidatorũ

fœdos illos, et infames ambitus lege restrinxit. eosdē patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quæ solo continerētur, deforme arbitratus (ut erat) hono rem petituros, urbem, Italiamq; non pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo quasi peregrinantes habe re. Concursant ergo candidati, certatim quidquid ue nale audiūt, emptitant, ut sint quoq; plura uenalia, efficiunt. Proīde, si pœnitet te Italicorum prædiorū, hoc uendundi tempus, tam hercule, quàm in prouin cijs comparandi, dum idem candidati illic uendunt, ut hic emant. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

Is te adductū literis, quas exigenti tibi de morte auōculi mei scripsi, cupere cognosce re, quos ego Miseni relictus (id enim īgres sus abruperam) non solum metus, uerum etiā casus pertulerim. quanquam animus meminisse horret, inci piam. Profecto auonculo, ipse reliquum tempus stu dijs, (ideo remanserā,) impēdi. mox balineū, cœna, somnus inquietus, et breuis, præcesserat per multos dies tremor terræ minus formidolosus, quia Campa niæ solitus, illa uero nocte ita inualuit, ut nō moueri omnia, sed euerti crederētur. irrūpit cubiculū meū mater, surgebā inuicem, si quiesceret, excitaturus, re sedimus in area domus, quæ mare à tectis modico spa tio diuidebat, dubito constantiam uocare, an impru dentiam debeam. agebam enim duodeuicesimum an num. Posco librum Titi Liuij, & quasi per otiū le go, atq; etiam ut cœperā, excerpo. ecce amicus auon-

culi, qui nuper ad eum ex Hispania uenerat, ut me, et matrem sedenteis, me uero etiá legentem uidet, illius patientiam, securitatem meam corripit, nihilo segnius ego intentus in librum iam hora dici prima, et adhuc dubius, & quasi languidus dies, iam quassatis circũiacentibus tectis, quanquã in aperto loco, angusto tamẽ magnus, et certus ruinæ metus. tũ demũ excedere oppido uisum. sequitur uulgus attonitum. quodq́; in pauore simile prudentiæ, alienum consilium suo præfert, ingentiq; agmine abeunteis premit, & impellit. egressi tecta consistimus, multa ibi mirãda, multas formidines patimur. Nam uehicula, quæ produci iusseramus, quanquã in planissimo campo in contrarias parteis agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem uestigio quiescebant. præterea mare in se resorberi, & tremore terræ quasi repelli uidebamus. Certe processerat litus, multáq; animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra, & horrenda ignei spiritus tortis, uibratisq; discursibus rupta, in longas flammarum figuras dehiscebat, fulgoribus illæ et similes, et maiores erant. Tũ uero ille idẽ ex Hispania amicus, acrius, et instantius, si frater, inquit, tuus, tuus auonculus uiuit, uult eẽ uos saluos. si perijt, superstites uoluit. proinde quid cessatis euadere? respondimus, non commissuros, non ut de salute eius incerti nostræ consuleremus. non moratus ultra proripit se, effusóq; cursu periculo aufertur, nec multo post, illa nubes descẽdere in terras, operire maria, cinxerat Capreas, et absconderat. Miseni quod procurrit, abstulerat. tum mater

orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem. posse
enim iuuenem, se et annis et corpore grauem bene mo
riturã, si mihi caussa mortis non fuisset. ego cõtra sal
uum me, nisi unà, non futurum. deinde manũ eius
amplexus, addere gradum cogo, paret ægre, incu-
satq; se, quod me moretur. iam cinis adhuc tamen ra-
rus, respicio, densa caligo tergis imminebat, quæ nos,
torrẽtis modo infusa terræ, sequebatur. Deflectamus
inquam, dum uidemus, ne in uia strati, comitantium
turba ĩ tenebris obteramur. Viam deserueramus, et
nox nõ qualis illunis, aut nubila, sed qualis in locis
clausis lumine extincto. audires ululatus fœminarũ,
infantium quiritatus, clamores uirorum, alij paren-
tes, alij liberos, alij coniuges uocibus requirebãt. uo
cibus noscitabant, hi suum casum, illi suorũ misera
bantur. erant, qui metu mortis mortem precarentur.
multi ad deos manus tollere, plures nusquã iã deos
ullos, æternamq; illam, et nouissimam noctem mũ-
do interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis, menti
tisq; terroribus uera pericula augerẽt. Aderant, qui
Miseni illud ruisse, illud ardere falsò, sed credenti-
bus nuntiabant, paulum reluxit, quod non dies no-
bis, sed aduentantis ignis indiciũ uidebatur, et ignis
quidem longius substitit, tenebræ rursus, cinis rursus
multus et grauis, hunc identidem assurgentes excutie
bamus, operti alioqui, atq; etiam obliti pondere esse-
mus. possem gloriari, non gemitum mihi, non uocem
parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cũ
omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen
mortalitatis solatio, credidissem. Tandem illa caligo

tenuata quasi in fumũ nebulãue decessit. Mox dies uere, sol etiam effulsit, luridus tamẽ, qualis esse, cum deficit, solet. occurrebant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoq; cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis utcũq; corporibus, suspensam, dubiamq; mẽtem spe, ac metu exigimus, metus præualebat. nam et tremor terræ perseuerabat, et pleriq; lymphati terrificis uaticinationibus et sua et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem quanquã & expertis periculũ, et expectantibus, abeundi consilium, donec de auonculo nuntius ueniret. Hæc nequaquam historia digna. nõ scripturus leges, et tibi scilicet, qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem uidebuntur. Vale.

C. PL. CANINIO SVO S.

CVm ex ijs, qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. neq; enim quasi lassa, et effœta natura nihil iam laudabile parit. atq; adeo nuper audij Verginium Romanum paucis legentẽ comœdiam ad exemplar ueteris comœdiæ scriptam, tã bene, ut esse quandoq; possit exemplar. Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes. est enim probitate morũ, ingenti elegantia, operum uarietate monstrabilis. scripsit mimiambos tenuiter, argute, uenuste, atq; ĩ hoc genere eloquentissime. Nullum est enim genus, quod absolutum, nõ possit eloquentissimum dici. scripsit comœdias, Menandrum, aliosq; ætatis eiusdẽ æmulatus, licet has inter Plautinas, Terẽtianasq; numeres.

nunc primum se in uetere comœdia, sed non tanquã inciperet, ostendit, non illi uis, non granditas, nõ subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. ornauit uirtutes, insectatus est uitia. fictis nominibus decenter, ueris usus est apte, circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poetis mentiri licet. In summa extorquebo ei librum, legendumq;, immo ediscendum mittam tibi. neq; enim dubito futurũ, ut nõ deponas, si semel sumpseris. Vale.

C. PL. TIRONI SVO S.

m Agna res acta est oĩum, qui sunt prouinciis præfuturi, magna omnium, qui se simpliciter credũt amicis. Lustricus Bruttianus cũ Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitiis deprehẽdisset, Cæsari scripsit. Atticinus flagitiis addidit, ut quem deceperat, accusaret. recepta cognitio est. fui in consilio. egit uterq; pro se, egit autẽ carptim, & κατὰ κεφάλαιον. Quo genere ueritas statim ostenditur. protulit Bruttianus testamẽtum suũ, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. hoc enim et arcana familiaritas, et querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur. enumerauit crimina fœda, manifestáq;. ille cum diluere nõ posset, ita recessit, ut dũ defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, interceperat commentarios, interciderat'q;, ac per summum nefas utebatur aduersus amicum crimine suo. Fecit pulcherrime Cæsar. non enĩ de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogauit, dãnatus & in insulã relegatus. Bruttiano iustissimum integritatis testimoniũ redditum, quẽ

quidem etiam cõstantiæ gloria secuta est. Nam defensus expeditissime, accusauit uehementer, nec minus acer, quàm bonus, et syncerus apparuit. quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam, præmonerem. Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas. deinde scias, siquis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem, qua tamen ne sit opus, etiam, atq; etiam attende. Neq; enim tam iucundum est uindicari, quàm decipi miserum. Vale.

C. PL. TRIARIO SVO S.

Impense petis, ut agã caussam pertinentem ad curam tuã, pulchram alioqui, et famosam, faciã, sed nõ gratis. Qui fieri potest inquis, ut non gratis? tu potes, exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. peto, atq; etiam paciscor, ut simul agat Cremutius Ruso. solitũ hoc mihi etiam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes ostendere foro, assignare famæ. Quod sicui præstare, Rusoni meo debeo, uel propter natales ipsius, uel propter eximiã mei charitatem, quem magni æstimo iisdem iudicijs, ex iisdem etiã partibus cõspici, audiri. obliga me, obliga ante, quã dicat. nam cũ dixerit gratias ages. spõdeo solicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini caussæ suffecturũ. est idolis optimæ, breui producturus alios, si iterim prouectus fuerit à nobis. Neq; enĩ cuiquã tam clarum statim ingeniũ est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorq; contingat. Vale.

C. PL.

C. PL. MACRO SVO S.

q Vàm multum interest, quid à quoq; fiat. eadem enim facta claritate, uel obscuritate facientium, aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur. Nauigabam per Lariū nostrum, cum senior amicus ostendit mihi uillam, atq; etiam cubiculum, quod in lacum prominet. ex hoc inquit aliquando municeps nostra cum marito se præcipitauit. caussam requisij. Maritus ex diutino morbo circa uelanda corporis ulceribus putrescebat. Vxor, ut inspiceret, exegit. neq; enim quenquam fidelius indicaturum, posset'ne sanari. uidit, desperauit. Hortata est, ut moreretur, comesq; ipsa mortis, dux immo, & exēplum, & necessitas fuit. Nam se cum marito ligauit, abiecitq; in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi proxime auditum est, non quia minus illo clarissimo Arriæ facto, sed quia minor est ipsa. Vale.

C. PL. HISPANO SVO S.

ſ Cribis Robustum splendidum equitem Romanum cum Atilio Caro amico meo Ocriculum usq; commune iter fecisse, deinde nusquam comparuisse. petis, ut Carus ueniat, nosq;, si potest, in aliqua inquisitionis uestigia inducat. ueniet, uereor ne frustra. suspicor enim tale nescio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atq; etiam proficiscenti quadringenta millia numûm ad instruen

dum'se, ornandum'q; donauerã, nec postea aut epistolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. interceptus'ne sit à suis, an cum suis non dubiũ. certe nõ ipse, quisquã ex seruis eius apparuit. utinam ne in Robusto idem experiamur, tamen arcessamus Carum, demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate, mira etiã sagacitate patrẽ quærit, dij faueant, ut sic inueniat ipsum, quemadmodũ iam cum quo fuisset, inueni. Vale.

C. PL. SERVIANO SVO S.

g Audeo et gratulor, q̃ Fusco Salinatori filiã tuam destinasti. Domus patritia, pater honestissimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, etiam disertus, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex grauitate. neq; enim amore decipior. amo quidem effuse, et ita officijs, ita reuerẽtia meruit, iudicio tamen, et quidem tanto acrius, quanto magis amo, tibiq;, ut qui explorauerim, spondeo habiturum te generum, quo melior fingi, ne uoto quidẽ potuit. superest, ut auum te quãmaturissime simillimũ sui faciat. Quàm felix tempus illud, quo mihi liberos illius nepotes tuos, ut meos uel liberos, uel nepotes ex uestro sinu sumere, & quasi pari iure tenere contingat. Vale.

C. PL. SEVERO SVO S.

r Ogas, ut cogitem, quid designatus consul in honorem principis censeo. facilis inuentio, nõ facilis electio. est enim ex uirtutibus eius

largæ materia, tamen quod sentiam, indicabo, si prius hæsitationem meam ostendero. dubito num idem tibi suadere, quod mihi debeam. designatus ego cõsul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber, et constans, sed tãquam intelligens principis nostri, cuius uidebam hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. recordabar etiam plurimos honores pessimo cuiq; delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quàm diuersitate censendi, quod ipsum non dissimulatione, et silentio præterij, ne forte nõ iudicium illud meum, sed obliuio uideretur. hoc tunc ego, sed non omnibus eadem placent. nec conueniunt quidem. præterea faciendi aliquid, uel nõ faciendi uera ratio, cum hominum ipsorum, tum rerũ etiam ac temporum conditione initur. Nam recentia opera maximi principis præbent facultatẽ, noua, magna, uera censendi. quibus ex caussis (ut supra scripsi) dubito an idem nũc tibi, quod tũc mihi, suadeam. Illud non dubito, debuisse me in partem consilij tui ponere, quid ipse fecissem. Vale.

C. PL. PONTIO SVO S.

Scio, quæ tibi caussa fuerit impedimento, quo minus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses. sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum, quàm rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omnes improbe accepi tamẽ. Nam me tui, ut ita facerem, rogabant, & uerebar ne et mihi, & illis ira

scereris, si non fecissem. in posterũ nisi adhibueris modum, ego adhibebo. etiam tuis denuntiaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relaturos. Dices oportere me tuis rebus ut meis uti etiam, sed perinde illis, ac meis parco. Vale.

C. PL. QVADRATO SVO S.

a Vidius Quietus, qui me unice dilexit, et cui non minimum gaudeo, probauit, ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sæpe referebat, præcipere solitum suscipiendas esse caussas, aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinenteis. cur amicorum? non eget interpretatione. cur destitutas? quod in illis maxime et constantia agentis, & humanitas cerneretur. cur pertinenteis ad exemplum? quia plurimum refert bonum, an malum induceretur. Ad hæc ego genera caussarum, ambitiose fortasse, addam tamen claras, et illustreis. æquum enim est agere nonnunquam gloriæ, & famæ. Idem dignitati, ac uerecundiæ tuæ statuo. Nec me præterit usitatum esse, et haberi optimũ dicendi magistrum. Video ẽt multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerent, agendo consecutos. Sed et illud quod uel Pollionis, uel tanquã Pollionis accepi, uerissimum experior. Commode agendo factum est, ut sæpe agerem. sæpe agendo, ut minus commode. quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas, nec fiducia, sed temeritas paratur. Nec uero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod in=

firmitate uocis, mollitia frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, ſcribe, meditare ut poſſis, cum voles, dicere. dices, cum uelle debebis. Hoc ferè temperamentum ipſe ſeruaui. nonnunquam neceſſitati, quæ pars rationis eſt, parui. egi enim quaſdam à Senatu iuſſus. quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraſeæ diuiſione, hoc eſt ad exemplum pertinentes. Adfui Bethycis contra Bæbium Maſſam. quæſitum eſt, an danda eſſet inquiſitio, data eſt. Adfui rurſus, iiſdem querentibus de Cecilio Claſſico. quæſitum eſt an prouinciales ut ſocios miniſtrosq; proconſulis plecti oporteret, pœnas luerunt. Accuſaui Marium Priſcum, qui lege repetundarum damnatus utebatur clementia legis, cuius ſeueritatem immanitate criminum exceſſerat, relegatus eſt. Tuitus ſum Iulium Baſſum, ut incuſtoditum nimis, et incautum, ita minime malum, iudicibus acceptis in Senatu remanſit. Dixi proxime pro Vareno poſtulante, ut ſibi inuicem euocare teſtes liceret, impetratum eſt. in poſterum opto ut ea potiſſimum iubeat, quæ me deceat uel ſponte feciſſe. Vale.

C. P L. FABATO SVO S.

d Ebemus mehercule natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cum lætitia noſtrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia, & cura hic hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camiliani, quam in Campania poſſides, eſt quidem uetuſtate uexata, ea tamen, quæ ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leuiſſime læſa ſunt. Attendimus ergo, ut quamſa

luberrime reficiantur. Ego uideor habere multos ami cos, sed huius generis, cuius et tu quæris, & res exigit, propè neminem. Sunt enim omnes togati, & urbani. rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquem, & agrestem, cui neq; labor ille gra uis, nec cura sordida, nec tristis solitudo uideatur. tu de Rufo honestissime cogitas. fuit enim filio tuo fami liaris, quid tamen noui sibi præstare poscit, ignoro, uelle plurimum credo. Vale.

C.P L. CORNELIANO SVO S.

Vocatus in consilium à Cæsare nostro ad Cẽ tũ cællas (hoc loco nomẽ) magnã cœpi uolu ptatem. Quid enim iucundius, quàm prin cipis iustitiam, grauitatem, comitatẽ, in secessu quoq; ubi hæc maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt ua riæ cognitiones, et quæ uirtutes iudicis per plureis spe cies experirenter. Dixit caussam Claudius Aristion princeps Ephesiorũ homo munificus, & innoxiæ po pularitatis. inde inuidia, & ab dissimillimis delator immissus. itaq; absolutus, uindicatusq; est. Sequenti die audita est Galitta adulterij rea. Nupta hæc tribuno militum honores petituro, et suam, & mariti dignita tem, cẽturionis amore maculauerat. maritus legato cõ sulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excussis proba tionibus, centurionem exauthorauit, atq; etiam rele gauit. supererat crimini, quod nisi duorum esse non pote rat, reliqua pars ultionis. sed maritum non sine ali qua reprehensione patientiæ, amor uxoris retarda bat, quam quidem etiam post delatum adulterium do

mi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. admonitus, ut perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari etiã inuito accusatore necesse erat. damnata, et Iuliæ legis pœnis relicta ẽ. Cæsar et nomen centurionis, & cõmemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omnes eiusmodi caussas reuocare ad se uideretur. tertio die inducta cognitio est multis sermonibus, & uario rumore iactata Iulij Tironis codicillis, quos ex parte ueros esse constabat, ex parte falsi dicebãtur. Substituebantur crimini Sempronius Senecio eques Ro. & Eurythmus Cæsaris libertus, & procurator. Hæredes, cum Cæsar esset in Dacia communiter epistola scripta petierant, ut susciperet cognitionem, susceperat, reuersus diem dixerat, & cum ex hæredibus quidam quasi reuerentia Eurythmi remitteret accusationem, pulcherrime dixerat, nec ille Polycletus est, nec ego Nero. indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. à parte hæredum intrauerunt duo, omnino postularũt, ut omnes hæredes agere cogerentur, cum detulissent omnes, aut sibi quoq; desistere permitteretur. Locutus ẽ Cæsar summa grauitate, summa moderatione, cumq; aduocatus Senecionis, & Eurythmi dixisset suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur, non curo, inquit, an isti suspicionibus relinquantur, ego relinquor. Dein conuersus ad nos ἐπίσκεσθε quid facere debeamus. isti enim queri uolunt, q͂ sibi licuerit non accusare. tum ex consilij sententia iussit denuntiari hæredibus omnibus, aut agerent, aut singuli approbarent caussas non agendi,

alioqui se uel de calumnia pronuntiaturum. Vides quàm honesti, quàm seueri dies, quos iucundissimæ remissiones sequebantur. adhibebamur quotidie cœnæ. erat modica, si principem cogites, interdũ ἀκροάματα audiebamus, interdum iucundissimus sermonibus nox ducebatur. summo die abeũtibus nobis (tam diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa. Sed mihi, ut grauitas cognitionum, consilij honor, suauitas, simplicitasq; conuictus, ita locus ipse periucundus fuit. uilla pulcherrima cingitur uiridissimis agris. imminet litori, cuius in sinu portus, uelut amphitheatrum, cuius sinistrum brachiũ firmissimo opere munitum est. dextrum elaboratur. in ore insula adsurgit, quæ illatum uento mare, obiacens frangat, tutũq; ab utroq; latere decursum nauibus præstet. adsurgit autẽ arte uisenda, ingentia saxa latissima nauis prouehit. contra hæc alia super alia deiecta ipso pondere manent, ac sensim quodam uelut aggere construũtur. eminet iam, & apparet saxeũ dorsum, impactosq; fluctus in immensum elidit, et tollit. uastus illic fragor, canumq; circa mare. saxis deĩde pilæ adijciuntur, quæ procedente tempore enatam insulã imitentur. habebit hic portus & nomẽ authoris eritq; uel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo utetur. Vale,

C. P. L. QVINTILIANO SVO S.

Quamuis et ipse sis continentissimus, & filiã tuam ita institueris, ut decebat filiam tuam Tutilij neptem, cum tamen sit nuptura ho-

nestissimo uiro Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit, debet secundum conditiones mariti ueste, comitatu augeri, quibus non quidē augetur dignitas, ornatur tamen, et instruitur. Te porrò animo beatissimum, modicum facultatibus scio. itaq; partem oneris tui mihi uindico, et tanquam parens alter puellæ nostræ confero quinquaginta millia numûm, plus collaturus, nisi à uerecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse confiderem, ne recusares. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

tOllite cuncta, inquit cœptosq; auferte labores, seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, et accipe orationem meam, ut illi arma diuina. Nū superbius potui?re uera, ut inter me as pulchram. Nā mihi satis est certare mecum. est hæc pro Accia Variola et dignitate personæ & exempli raritate et iudicij magnitudine insignis. Nam fœmina splendide nata, nupta prætori uiro exhæredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quàm ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum et octoginta. (tot enim quatuor consilijs conscribūtur,) ingens utrinq; aduocatorum et numerosa subsellia præstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, atq; etiā ex superiore basilicæ parte, qua fœminæ, qua uiri & audiendi, quod difficile, et quod facile uisendi studio imminebant. Magna expectatio patrum, magna fi-

liarum, magna etiam nouercarum. secutus est uarius euentus. Nã duobus consilijs uicimus, totidem uicti sumus. notabilis prorsus, et mira eadẽ in caussa, ijsdem iudicibus, ijsdẽ aduocatis, eodẽ tempore tanta diuersitas accidit casu, quod non casus uideretur. uicta est nouerca. Ipsa hæres ex parte sexta. Victus Suberinus, q exhæredatus à patre, singulari ĩpudẽtia alieni patris bona uindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui primum, ut ex epistola scires, quæ ex oratione non poteras, Deinde, nam detegam arteis, ut orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio uidereris. quàm sit licet magna, non despero gratiam breuissime impetraturam. nam et copia, rerũ, et arguta diuisione, et narratiunculis pluribus, et eloquẽdi uarietate renouatur. sunt multa (nõ auderẽ nisi tibi dicere) elata, multa pugnantia, multa subtilia. interuenit enĩ acribus illis, et erectis frequẽs necessitas cõputandi, ac penè calculos, tabulâq; poscendi, ut repente in priuati iudicij formã centumuirale uertatur. dedimus uela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori, et in amplissima caussa quasi magno mari pluribus uentis sumus uecti. in summa solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterũ dicam, ut inter meas ὑπὲρ κτησιφῶντος esse. an uere, tu facillime iudicabis, qui tam memoriter tenes omneis, ut conferre cum hac, dum hãc solam legis, possis. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

r Ecte fecisti, q gladiatorum munus Veronensibus nostris promisisti, à quibus olim ama

ris, suspiceris, ornaris. Inde etiam uxorem carissimam tibi habuisti, cuius memoriæ, aut opus aliquod, aut spectaculum, atq; hoc potissimum, quod maxime funeri debebatur. præterea tanto consensu rogabaris, ut negare non constans, sed durum uideretur. Illud quoq; egregie, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiã magnus animus osten ditur. Vellem Africanæ, quas coemeras plurimas ad præfinitum diem occurrissent, sed licet cessauerint. illæ tempestate detẽtæ. tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes, non per te stetit. Vale.

C.PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

C.PL. RESTITVTO SVO S.

Terret me hæc tua tam pertinax ualetudo, et quanquam te temperatissimũ nouerim, uereor tamen, nequid illĩ etiã in mores tuos liceat. proinde moneo, patienter resistas. hoc laudabile, hoc salutare admittit humana natura. Quod suadeo ipse certe sic agere sanus cum meis soleo. Spero quidem, si forte in aduersam ualetudinem incidero, nihil me desyderaturum uel pudore, uel patientia dignum. Si tamẽ superauerit morbus, denuntio, nequid mihi detur, nisi permittentibus medicis, sciatisq;, si dederitis, ita uindicaturum, ut solent

alij, quæ negantur quinetiam cum perustus ardentissima febri, tandem remissus, unctusq́; acciperem à medico potionem, porrexi manum, ut tangeret, dixi, admotumq́; iam labris poculum reddidi. Postea cum uicesimo ualetudinis die balineo præpararer, mussanteisq́; medicos repēte uidissem, caussam requisii, responderunt, posse me tutò lauari, nō tamē omnino sine aliqua suspicione. Quid inquā necesse est? atq; ita spe balinei, cui iam uidebar inferri placide, leniterq́; dimissa, ad abstinentiā rursus, nō secus, ac modo ad balineum, animum, uultumq́; composui, quæ tibi scripsi primum, ut te nō sine exemplo monerem, deinde, ut in posterum ipse ad eandem temperantiā astringerer. cum me hac epistola quasi pignore obligauissem. Vale.

C. PL. IVSTO SVO S.

Q Vemadmodum congruit, ut simul et affirmes te adsiduis occupationibus impediri, & scripta nostra desyderes? quæ uix ab otiosis impetrare aliquid perituri temporis possunt. patiar ergo æstatē inquietam nobis, exercitamq́; transcurrere, & hyeme demū, cum credibile erit noctibus saltem uacare te posse, quæram quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde est, si epistolæ non sunt molestæ. sunt autem, et ideo breuiores erunt. Vale.

C. PL. PRAESENTI SVO S.

T Anta'ne perseuerantia? tu modo ī Lucania, modo in Cāpania. Ipse enim inquis Luca

nus. uxor Campana iusta caussa longioris absentiæ, non perpetuæ tamen. Quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiæ tam superiores, quàm minores? quousq; regna uis? quousq; uigilabis, cum uoles? dormies, quandiu uoles? quousq; calcei? nusquã toga feriata? liber totos dies? tempus est reuisere molestias nostras, uel ob hoc solum, ne uoluptates istæ satietate languescant. Saluta paulisper, quo sit tibi iucundius salutari. terere in hac turba, ut te solitudo delectet. Sed quid imprudens, quẽ euocare conor, retardo? fortasse enĩ his ipsis admoneris, ut te magis ac magis otio inuoluas. quod ego nõ abrumpi, sed intermitti uolo. ut. n. si cœnam tibi facerẽ, dulcibus cibis acres, acutosq; miscerem, ut obtunsus illis, & oblitus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor, ut iucundissimum genus uitæ nõnullis interdũ quasi acrioribus condias. Vale.

C. PL. PONTIO SVO S.

Is legisse te Hendecasyllabos meos. requiris etiam quẽadmodum cœperim scribere homo, ut tibi uideor, seuerus, ut ipse fateor, nõ ineptus. Nunquam à poeticæ (altius enim repetam) alienus fui, quinetiã quatuordecim natus annos græcam tragœdiam scripsi. Qualem inquis? nescio. tragœdia uocatur. Mox cum è militia rediens, in Icaria insula uentis detinerer, latinos elegos in illud ipsum mare, ipsamq; insulam feci. expertus sum me aliquãdo & heroico, hẽdecasyllabis nunc primum, quorũ hic natalis, hæc caussa est. Legebantur in Lauren-

tino mihi libri Asinij Galli de cōparatione patris, et Ciceronis. incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum. dein cum meridie (erat enim æstas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, cœpi reputare maximos oratores hoc studij genus et in oblectationibus habuisse, & in laude posuisse. Intendi animum, contraq; opinionem meam post longam desuetudinē, perquam exiguo temporis momento idipsum, quod me ad scribēdū solicitauerat, his uersibus exaraui.

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare, palmamq;, decusq;,
Lasciuum inueni lusum Ciceronis, & illo
Spectandum ingenio, quo seria condidit, & quo
Humanis salibus multo, uarioq; lepore
Magnorum ostendit menteis gaudere uirorum.
Nam queritur, q fraude mala frustratus amantem
Paucula cœnato sibi debita sauia Tiro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post hæc, inquam, nostros cælamus amores?
Nullumq; in medium timidi damus? atq; fatemur
Tironisq; dolos, Tironis nosce fugaces
Blanditias, et furta, nouas addentia flammas?

Transi ad elegos, hos quoq; non minus celeriter explicui. addidi alios facilitate corruptus. Deinde i urbē reuersus, sodalibus legi. probauerūt, dein plura metra, siquid otij, maxime in itinere tentaui. Postremo placuit exemplo multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen absoluere, nec pœnitet. legitur, describitur, cantatur etiam, et græcis quoq; quos latine huius libelli amor docuit. nunc cithara, nunc lyra

personatur. Sed quid ego tam gloriose, quanquã poetis furere concessum est, & tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant, siue errãt, me delectant. unum precor, ut posteri quoq; aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

C. PL. CALPVRNIAE SVAE S.

Incredibile est quanto desyderio tui tenear. In caussa, amor primum, Deinde, quod nõ consueuimus abesse, inde est, quod magnam partem noctiũ in imagine tua uigil exigo. inde, quod interdiu qbus horis te uisere solebam, ad diætam tuã ipsi me, ut uerissime dicitur, pedes ducunt, quod deniq; æger et mœstus et similis excluso à uacuo limine cedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro, & amicorum litibus conteror. æstima tu, quæ uita mea sit, cui requies in labore, in miseria, curisq; solatium est. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

Rara, et notabilis res contigit Vareno, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius, ut temere inchoatam omisisse narrantur. Dico, adest prouinciæ legatus, attulit decretum concilij ad Cæsarem, attulit ad multos principes uiros, attulit etiam ad nos Vareni aduocatos. præstat tamen idem ille Magnus, quinetiam Nigrinum optimum uirũ pertinacissimum exercet. per hunc à consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. assistebam Vareno iam tantum, ut amicus. et tacere de-

creueram. Nihil enim tam contrarium, quàm si aduocatus à senatu datus defenderem, ut reum, cui opus esset, ne reus uideretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini, consules ad me oculos retulissent, scietis inquam constare nobis silentij nostri rationem, cum ueros legatos prouinciæ audieritis. contra, Nigrinus, ad quem missi sunt. ego ad me quoq; habeo decretũ prouinciæ. Rursus ille potest tibi liquere. ad hoc ego, si tibi ex diuerso liquet, potest & mihi, quod est melius, liquere. Tum legatus Polyænus caussas abolitæ accusationis exposuit, postulauitq́;, ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit Magnus. Iterumq́; Polyænus, ipse raro et breuiter interlocutus. multum me in silentio tenui. Accepi enim, non minus interdum oratoriũ esse tacere, q̃ dicere, atq; adeo repeto, quibusdam me capitis reis uel magis silentio, quàm oratione accuratissime profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio scribundæ epistolæ fuerit, de studijs disputare?) Libertos eius, eosdemq́; cohæredes suos, falsi ut ueneficij reos detulerit ad principem, iudicemq́; impetrauerat Iulium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem cœtu, erat enim caussa notissima, præterea utrinq; ingenia clarissima. finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. postea Mater adit principem, affirmauit se nouas probationes inuenisse. præceptum est Suburano, ut uacaret finitam caussam retractanti, siquid noui afferret. aderat matri Iulius Africanus nepos illius oratoris, quo audito Passienus Crispus dixit bene mehercule bene, sed quo tam bene Iu

lius Nepos

lius Nepos iuuenis ingeniosus, sed nõ parum calli=dus, cum multa dixisset, adsignatumq; tempus implesset, rogo inquit, Suburane permittas mihi unum uersum dicere. tum ego, cum omnes me, ut diu responsurum intuerentur, respondissem, inquam si unum illũ uersum Africanus adiecisset, in quo non dubito, oĩa noua fuisse. Non facile me repeto, tantum consecutum adsensum agendo, quantum nõ agendo similiter nũc et probatum et exceptum est, quod pro Vareno hactenus non tacui. Consules ut Polyænus postulabat, omnia integra principi seruauerũt, cuius cognitionẽ suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno, aut securitatem, & otium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget. Vale.

C. PL. SATVRNINO SVO S.

ET proxime Prisco nostro, et rursus, quia ita iussisti, gratias egi libẽtissime quidẽ. est eñi mihi periucundum, ꝙ uiri optimi, mihiq; amicissimi adeo cohæsistis, ut inuicem uos obligari putetis. Nam ille quoq; præcipuam se uoluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatq; tecũ honestissimo certamine mutuæ charitatis, quã ipsum tẽpus augebit. Te negotiis distineri, ob hoc moleste fero, quod ꝺ seruire studijs nõ potes, si tamen alteram litem per iudicem, alteram, ut ais, ipse finieris, incipies primum istic otio frui, deide satiatus ad nos reuerti. Vale.

C. PL. PRISCO SVO S.

EXprimere nõ possum, quàm iucundum sit mihi, quod Saturninus noster summas tibi

apud me gratias alijs super alias epistolis agit. perge, ut cœpisti, uirumq; optimum quam familiarissime dilige, magnam uoluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. nam cum omnibus uirtutibus abūdet, tum hac præcipue, quod habet maximam in amore constantiam. Vale.

C. PL. FVSCO SVO S.

q Væris quemadmodum in secessu, quo iandiu frueris, putem te studere oportere, utile in primis, et multi præcipiunt, uel ex græco in latinum, uel ex latino uertere in græcum. quo genere exercitationis proprietas, splendorq; uerborū, copia figurarum, uis explicandi. Præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur. simul quæ legentem fefellissent, trāsferentem fugere nō possunt, intellegentia ex hoc, et iudicium acquiritur. nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, ut rem, argumētumq; teneas quasi æmulum scribere, lectisq; conferre, ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius, magna gratulatio, si nonnulla, tum magnus pudor, si cuncta ille melius. licebit interdum et notissima eligere, et certare cum electis. audax hæc, non tamen improba, quia secreta contentio, quā quam multos uidemus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quosq; subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse. poteris et quæ dixeris, post obliuionē retractare, multa detinere, plura trāsire. alia interscribere, alia rescribere. laboriosum istud, et tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum recale-

scere ex itegro, et resumere impetū fractum, omissumq́;. Postremo noua uelut mēbra peracto corpori itexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse praecipuum studium orādi, sed nō ideo semper pugnacem hunc, et quasi bellatorium stylum suaserim. ut enim terrae uarijs, mutatisq́; seminibus, ita ingenia nostra, nunc hac nunc illac meditatione recoluntur. Volo interdū aliquem ex historia locū adprehendas, uolo epistolam diligentius scribas. nam saepe in orationes quoq; nō historica modo, sed propè poetica descriptionum necessitas incidit, et pressus sermo, purusq́; ex epistolis petitur. fas est et carmine remitti, non dico continuo, et lōgo (Id enim perfici nisi in otio nō potest) sed hoc arguto et breui, quod apte quantaslibet occupationes, curasq́; distinguit. Lusus uocantur, sed hi lusus nō minorem iterdum gloriā, quàm seria cōsequuntur. atq; adeo, cur enim te aduersus non uersibus adhorter.

Vt laus est cerae mollis, cedensq́; sequatur?
Si doctos digitos, iussáq; fiat opus.
Et nunc informet Martem, castamq́; Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.
Vtq; sacri fontes non sola incendia sistunt,
Saepe etiam flores, uernáq; prata iuuant,
Sic hominum ingenium flecti, duciq́; per arteis
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaq; sūmi oratores, summi etiā uiri sic se aut exercebant, aut delectabant, Immo delectabant, exercebantq́;. Nam mirū est, ut his opusculis animus intendatur, remittatur. recipiūt eni amores, odia, iras,

misericordiam, urbanitatem, omnia deniq;, quae in uita, atq; etiam in foro, caussisq; uersantur. Inest his quoq; eadem, quae alijs carminibus utilitas, quod metri necessitate deuincti soluta oratione laetamur, et quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse, quàm requirebas. Vnũ tamen omisi, non enĩ dixi, quae legenda arbitrarer. quanquam dixi, cũ dicerem, quae scribenda. tu memineris, sui cuisq; generis authores diligenter eligere. aiunt enĩ nõ multũ legendũ esse, sed multa. Qui sint hi adeo notum, prouocatũq; est, ut demostratione nõ egeat, et alioqui tam immodice epistola me extẽdi, ut dum tibi quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. quin ergo pugillareis sumis, et aliquid ex his uel istud ipsum, quod coeperas scribis. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

Quia ipse cum prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio, te quoq; existimo uelle de Vareno et Bithynis reliqua cognoscere. Acta caussa hinc à Polyaeno, idẽ à Magno finitis actionibus, Caesar neutra, inquit, pars de mora queretur. Erit mihi curae, explorare prouinciae uoluntatem. Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubiũ est, an merito accusetur, qui quo nomine, accusetur, incertum est. Superest, ne rursus prouĩciae, quod damnasse dicitur, placeat, agatq; poenitentiam poenitentiae suae. Vale.

C.PL. FABATO SVO S.

MIraris, quod Hermes libertus meus hæreditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata auctione pro meo quincúce ex septingentis millibus Corelliæ addixerit, adijcis posse eos nógentis millibus uenire, ac tãto magis quæris, an quod gesserit ratum seruem, ego uero seruo. Quibus ex caussis accipe. cupio enim et tibi probatũ, et cohæredibus meis excusatum esse, quod me ab illis, maiore officio iubente, secerno. Corelliam cum summa reuerẽtia diligo, primũ, ut sororẽ Corellij Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est, deíde, ut matri meæ familiarissimam. Sunt mihi et cum marito eius Minutio iusto, optimo uiro uetera iura, fuerũt et cũ filio maxima, adeo quidem, ut prætore me ludis meis præsederit. Hæc, cũ proxime istic fui, indicauit mihi cupere se, aliquid circa Larium nostrũ possidere, ego illi ex prædijs meis, quod uellet, et quanti uellet, obtuli, exceptis paternis, maternisq;, his enĩ cedere ne Corelliæ quidẽ possum. Igitur cũ obuenisset mihi hæreditas, in qua prædia ista, scripsi ei uenalia futura. has epistolas Hermes tulit, exigẽtiq;, ut statim portionem meam sibi addiceret, paruit. uides quàm ratum habere debeam, quod Libertus meus meis moribus gessit? superest, ut cohæredes æquo animo ferant, separatim me uẽdidisse, quod mihi licuit omnino nó uendere. nec uero coguntur imitari meũ exẽplũ. nó enĩ illis eadẽ cum Corellia iura sunt, possunt ergo intueri utilitatẽ suã, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

C. PL. MINVTIO SVO S.

l Ibellum formatũ à me, sicut exegeras, quo amicus tuus immo noster (quid enim nõ cõmune nobis?) si reposceret, uteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, idest disperdendi haberes. habebis tamen an emendandi, nescio, utiq; disperdendi ὑμεῖς οἱ ἄξυλοι optima quæq; detrahitis. quod si feceris, boni cõsulam. Postea enim illis ex aliqua occasione, ut meis utar, & beneficio fastidij tui ipse laudabor, ut in eo, quod adnotatum inuenies. et suprascripto aliter explicetur nam cũ suspicarer futurum, ut tibi tumidius uideretur, quoniam est sonantius, et elatius, non alienum existimaui, ne te torqueres, addere stati pressius quiddã, et exilius, uel potius humilius, et peius, uestro tamen iudicio rectius. cur enim non usquequaq; tenuitatem uestram insequar, et exagitem? hæc ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres. Illud serio uide, ut mihi uiaticum reddas, quod impendi data opera, curso redimisso, ne tu, cum hoc legeres non partem libelli, sed totum libellum improbares, negaresq; ullius pretii esse, cuius pretium reposceres. Vale.

C. PL. FEROCI SVO S.

e Adẽ epistola et studere, et non studere significat, ænigmata loquor. ita plane donec distinctius, quod sentio, enuntiẽ. negat enim te studere. sed est tam polita, quæ, nisi à studente, non potest scribi. aut es tu super omnes beatus, si talia

per desidiam, et otium perficis. Vale.

C. PL. CORELLIAE SVAE S.

t V quidem honestissime, quod tam impense et rogas, & exigis, ut accipi iubeam à te pretium agrorum non ex septingentis millibus, quanti illos à Liberto meo, sed ex nõgentis, quãti à publicanis partem uicessimã emisti. Inuicem ego et rogo, & exigo, ut non solum, quid te, uerum etiã quid me deceat, aspicias, patiarisq; me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

C. PL. SATVRNINO SVO S.

r Equiris quid agam? quæ nosti, distringor officio, amicis deseruio, studeo iterdum, quod non interdum sed solum, semperq; facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat, et alia omnia, quã quæ uelis agere, moleste ferre, nisi ea, quæ agis, essent honestissima. Nam & Rei publicæ suæ negotia curare, & disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundũ tibi futurum sciebam, noueram simplicitatem eius, noueram comitatem, eundem esse, quod minus norã gratissimum, experior, cum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

C. PL FABATO SOCERO SVO S.

c Alestrium Tironem familiarissime diligo, et priuatis mihi, et publicis necessitudinibus

impliatum, simul, militauimus, simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in prætura sum consecutus, cum mihi Cæsar annum remisisset. ego in uillas eius sæpe secessi, ille in domo mea sæpe conualuit. Hic nũc proconsul prouinciam Bethycam per Ticinum ẽ petiturus. Spero, immo confido facile me impetraturũ, ut ex itinere deflectat ad te, si uoles uindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti. nihil est, quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire, non erit longum mea caussa. proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq;, quid uelis, consule, illi tam iucundũ, quod ego, quàm mihi quod tu iubes. Vale.

C. PL. CELERI SVO S.

Va cuiq; ratio recitãdi, mihi, quod sæpe iã dixi, ut, siqd me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod scribis, fuisse quosdam, qui reprehenderent, qđ orationes omnino recitarem. Nisi uero has solas non putant emendandas, à quibus libenter requisieram, cur concedant (si concedunt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei, ueritatiq; componitur. cur tragœdiam, quæ non auditoriũ, sed scænam, et actores, cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum, et lyram poscunt. At horum recitatio usu iam recepta est, num ergo culpandus est ille, qui cœpit? quanquam orationes quoq; et nostri quidam, et græci lectitauerunt. Superuacuum tamen est recitare, quæ dixeris. etiam

si eadem omnia, iisdē omnibus, si statim recites, si uero multa inferas, multa cōmutes, si quosdā nouos, quosdam eosdē, sed post tempus adsumas, cur minus probabilis sit caussā recitandi, quae dixeris, quàm edēdi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. nec uero ego, dum recito, laudari, sed dum legor cupio. itaq; nullum emendandi genus omitto. ac primum, quae scripsi, mecum ipse pertracto, deinde, duobus, aut tribus lego, mox aliis trado annotāda, notasq; eorum, si dubito, cum uno rursus, aut altero pensito, nouissime pluribus recito. Ac siquid mihi credis, tūc acerrime emendo. nā tanto diligētius, quanto solicitius intendo. Optime autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idq; adeo sic habe. nonne si locuturus es cū aliquo, quanlibet docto uno, tamen minus commoueris, quàm si cum multis, uel ī doctis? Nonne cum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis? tum commutata nō dico plurima, sed omnia cupis? utiq; si latior scena, et corona diffusior. nam illos quoq; sordidos, pullatosq; reueremur, nonne si prima quaeq; improbari putas, debilitaris, et cōcidis? opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum, collatumq; consilium, quibusq; singulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaq; Pomponius Secundus, hic scriptor tragoediarum, siquid forte familiarior amicus, tollendum, ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum prouoco, atq; ita ex populi uel silentio, uel adsensu, aut suā, aut amici sententiam sequebatur. tantum ille populo dabat. recte

an secus, nihil ad me. ego enim non populum aduoca-re, sed certos electosq; soleo, quos intuear, quibus cre-dam, quos deniq; & tanquam singulos obseruem, & tanquam nõ singulos timeam. Nam quod M. Cicero de stylo, ego de metu sentio. timor est emendator asper-rimus. Hoc ipsum quod nos recitaturos cogitamus, emendat. quod auditorium ingredimur, emendat. quod pallemus, horrescimus, circunspicimus, emen-dat. Proinde non pœnitet me consuetudinis meæ, quã utilissimam experior. Adeoq; nõ deterreor sermun-culis istorũ, ut ultro te rogem, monstres aliquid, quod his addam. Nihil enim curæ meæ satis est. Cogito, q̃ sit magnum dare aliquid in manus hominũ, nec per-suadere mihi possum, non et cum multis et sæpe tra-ctandum, quod placere, & semper & omnibus cu-pias. Vale.

C. PL. CANINIO SVO S.

d Eliberas mecum, quemadmodum pecuniã, quam municipibus nostris in epulum ob-tulisti, post te quoq; salua sit, honesta cõsul-tatio, nõ expedita sentẽtia. numeres Reipublicæ sum-mam, uerendum est, ne delabatur. des agros, ut publi-ci neglegentur. equidem nihil commodius inuenio, q̃ quod ipse feci. nam pro quingentis millibus nummũm quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumq; pro-miseram, agrum ex meis longe pluris actori publico mancipaui, eundem uectigali imposito præcepi. ccc. millia annua daturus. per hoc enim et Reipublicæ sors in tuto, nec redditus incertus, et ager ipse propter id

quod uectigali large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inueniet. nec ignoro melius aliquã to, quàm donasse, uideor cauisse, cũ pulcherrimi agri pretiũ necessitas uectigalis infregerit. Sed oportet priuatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multosq; diligentius muneri suo consulere, quã facultatibus. Vale.

C. PL. PRISCO SVO S.

Angit me Fanniæ ualetudo. contraxit hanc dum adsidet Iuniæ Virgini sponte primũ. est enim adfinis deinde etiam ex authoritate pontificum. nam uirgines, cum ui morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarũ curæ, custodiæq; mandantur, quo munere Fannia dũ sedulo fungitur, hoc discrimine implicata est. insident febres, tussis increscit, summa macies, summa defectio, animus tantum, et spiritus uiget Heluidio marito, Thrasea patre dignissima. Reliqua labuntur, meq; non metu tantum, uerum etiam dolore conficiunt. doleo enim maximam fœminam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile uisuris. quæ castitas illi? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta cõstantia? bis maritũ secuta in exiliũ ẽ, tertio ipsa propter maritũ relegata. Nam cum Senecio reus esset, quod de uita Heluidij libros composuisset, rogatũq; se à Fannia in defensione dixisset, quærente minaciter Mettio Caro an rogasset, respondit, rogaui, an commentarios scripturo dedisset, dedi, an sciente matre, nesciente. Postremo nullam uocem cedentem periculo emisit. quinetiam illos ipsos libros,

quanquam ex necessitate, et metu temporum abolitos senatusconsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulitq; in exiliũ exilij caussam. Eadem quàm iucũda, quàm comis, quàm deniq; (quod paucis datum est) nõ minus amabilis, quàm ueneranda erit, nequam postea uxoribus nostris ostentare possimus, erit à qua uiri quoq; fortitudinis exempla sumamus, quæ sic cernentes, audientes'q; miremur, ut illas, quæ leguntur, ac mihi domus ipsa nutare, conuulsáq; sedibus suis ruitura supra uidetur. Licet adhuc posteros habeat. quantis eñi uirtutibus, quantis'q; factis' assequẽtur, ut hæc non nouissima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit, et torquet, quod matrem eius illam, nihil possum illustrius dicere, tantæ fœminæ matrem rursus uideor amittere, quàm hæc, ut reddit, ac refert nobis, sic auferat secum, meq; et nouo pariter, et rescisso uulnere adficiet. utranq; colui, utranq; dilexi, utram magis, nescio, nec discerni uolebãt. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. ego solatium relegatarum, ego ultor reuersarum, nõ feci tamen paria, atq; eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad te, quas si deus aliquis in gaudiũ uerterit, de metu non querar. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

Librum tuũ legi, et quamdiligentissime potui, adnotaui, quæ cõmutanda, quæ eximenda arbitrarer. nam et ego uerũ dicere assueui, et tu libẽter audire, neq; enim ulli patientius repre

hendunntur, quã qui maxime laudari meretur. Nũc à te librum meum cũ annotationibus tuis expecto. O iucundas, o pulchras uices, quàm me delectat, quod siqua posteris cura nostri, usquequaq; narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide uixerimus. Erit rarũ et isigne, duos homines ætate, dignitate propemodũ æquales, nonnullius i literis nominis. (cogor enĩ de te quoq; parcius dicere, quia de me simul dico) alterũ alterius studia fuisse. Equidem adolescentulus cum iam tu fama, gloriaq; floreres, te sequi, tibi lógo, sed proximus iteruallo et esse, et haberi cócupiscebam. et erant multa clarissima igenia, sed tu mihi (ita simi litudo naturæ ferebat) maxime imitabilis, maxime imitandus uidebaris. Quo magis gaudeo, quod siqs de studijs sermo, unà nominamur, quod de te loquẽti bus statim occurro, nec desunt, qui utriq; nostrũ præ ferantur. Sed nos nihil interest mea, quo loco iungimur. Nam mihi primus, qui à te proximus. quinetiã in testamẽtis debes adnotasse, nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadẽ legata et quidem pariter accipimus, quæ omnia huc spectant, ut inuicem ar dentius diligamus, cum tot uinculis nos studia, mores, fama, suprema deniq; hominum iudicia constringant. Vale.

C. PL. CORNVTO SVO S.

p Areo collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, consulo. Nam et tunc tecto ue hiculo undiq; iclusus, quasi i cubiculo per ueni. et hic nõ stylo modo, uerum etiam lectionibus

difficulter, sed abstineo, solisq; auribus studeo, cubicula abductis uelis opaca, nec tamẽ obscura facio. cryptoporticus quoq; adopertis iferioribus fenestris, tãtum umbræ, quantũ luminis habent. paulatim lucem ferre condisco. balineum adsumo, quia prodest. uinum, quia nó nocet, parcissime tamen. ita assueui et nunc custos adest. gallinas, ut à te missas libenter accepi, quas satis acribus oculis, quanquã adhuc lippis pinguissimas uidi. Vale.

C. PL. FALCONI SVO S.

m Inus miraberis, me tam instanter petisse, ut in amicum meum conferres tribunatum, cũ scieris, quis ille, qualisq;. possum autem iam tibi et nomen indicare, et describere ipsum. postquã polliceris. Est Cornelius Minitianus ornamentum regionis meæ, seu dignitate, seu moribus, natus splẽdide, abundat facultatibus, amat studia, ut solẽt pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus aduocatus, fidelissimus amicus. Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO S.

g Audeo quidẽ esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tironi possis. Sed ut perseueres esse tam fortis rogo, ne tibi cõtra rationem ætatis tantũ laboris iniungas. Quinimmo denuntio, ut illũ et domi, & intra domum atq; etiam

intra cubiculi limen expectes, etenim cũ à me ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obseruo, exigere officium, quod parenti suo remisisset. Vale.

C PL. GEMINIO SVO S.

n Vmidia Quadratilla paulo minus octogesimo ætatis anno decessit usq; ad nouissimam ualetudinem uiridis, atq; etiam ultra matronalem modum compacto corpore, et robusto, decessit honestissimo testamento. reliquit hæredes, ex besse nepotẽ, ex tertia partem neptẽ. Neptẽ paruã noui, nepotem familiarissime diligo, adolescentẽ singularẽ, nec ijs tantum, quos sanguine attingit inter propinquos amandum, ac primum conspicuus forma omnes sermones malignorũ & puer, et iuuenis euasit, intra quartum et uicessimum annum maritus, et si deus adnuisset, pater. uixit in contubernio auiæ delicatæ, seuerissime, et tamen obsequẽtissime. habebat illa pantomimos, fouebatq; effusius, quàm principi fœminæ conueniret. hos Quadratus non in theatro, nõ domi spectabat, nec illa exigebat. audij ipsam cũ mihi commendaret nepotis sui studia, solere se ut fœminam in illo otio sexus laxare animum lusu calculorum, solere spectare pantomimos suos, sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo præcepisse abiret, studeretq;, quod mihi nõ amore eius magis facere, quàm reuerentia uidebatur. miraberis, et ego miratus sum. Proximis sacerdotalibus ludis productis in commissione pantomimis cum simul thea-

tro ego, et Quadratus egrederemur, ait mihi, scis me hodie primum uidisse saltantem auiæ meæ Libertũ, hoc nepos. At hercule alienissimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixisse honorẽ per adulationis officium) in theatrum cursitabant, exultabãt, plaudebant, mirabantur, ac deinde singulos gestus dominæ cum canticis reddebant qui nunc exiguissima legata theatralis operæ corollariũ accipient ab hærede, qui nõ spectabat. Hæc scripsi quia soles siquid incidit noui, nõ inuitus audire, deinde, quia iucundum est mihi, quod ceperam gaudiũ scribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis, lætor etiam, ꝙ domus aliquando C. Cassii huius, qui Cassianæ scholæ princeps et parens fuit, seruiet domino nõ minori. implebit enim illam Quadratus meus, et decebit, rursus'q; ei pristinam dignitatem, celebritatem, gloriam reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

C. PL. RVFO SVO S.

Quantum eruditorum aut modestia ipsorũ, aut quies operit, & subtrahit famæ. at nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt, cũ illi, qui tacẽt, hoc amplius præstent, quod maximũ opus silẽtio reuerẽtur. Expertus scribo, quod scribo. Terẽtius Iunior equestribus militiis, atq; etiam procuratione Narbonensis prouinciæ integerrime functus recepit se in agros suos, speratis'q; honoribus trãquillissimũ otiũ prætulit.

tulit. Hunc ego inuitatus hospitio, ut bonum patrem familiæ, ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum uersari putabam, & cœperam, cũ ille me doctissimo sermone reuocauit ad studia. quàm tersa omnia? quàm latina? quàm græca? Nam tantum utraq; lingua ualet, ut ea magis uideatur excellere, qua cum maxime loquitur. quantum ille legit? quantum tenet? Athenis uiuere hominem, nõ in uilla putes. Quid multa? auxit solicitudinem meam, effecitq; ut illis, quos doctissimos noui, non minus hos seductos, & quasi rusticos uerear. Idem suadeo tibi. sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos & quidem ardentissimo ingenio, diligentius scrutatus, inuenies. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

Nuper me cuiusdam amici langor admonuit, optimos esse nos, dũ infirmi sumus. Quẽ enim infirmum aut auaritia, aut libido solicitat? non amoribus seruit, nõ adpetit honores, opes negligit, & quantulumcunq;, ut relicturus, satis habet, tunc deos, tunc hominem esse se meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidẽ malignus aut attendit, aut alitur, balinea imaginatur, & fontes. Hæc summa curarum, summa uotorum, mollemq; i posterum et pinguem, si cõtingat euadere, hoc est innoxiam, beatamq; destinat uitam. possum ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conan-

tur, ipse breuiter tibi, mihiq; praecipere, ut taleis esse sani perseueremus, qualeis nos futuros profitemur infirmi. Vale.

C. PL. SVRAE SVO S.

E T mihi discendi, et tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquã uelim scire, esse phantasmata, & habere propriam figuram, numẽq; aliquod putes, an inania, et uana ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credã, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc, et obscurus obtinenti Africã comes haeserat. inclinato die spatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq;, perterrito, Africam se futurorũ praenuntiã dixit, iturũ enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiã cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibiq; moriturum. facta sunt omnia. Praeterea accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe implicatus morbo, futura praeteritis, aduersa secundis auguratus spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit. Iam illud non'ne et magis terribile, et nõ minus mirum est, quod exponam, ut accepi. Erat Athenis spatiosa, & capax domus, sed infamis, et pestilens, per silentium noctis sonus ferri, et si attenderes acrius, strepitus, uinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat senex Idolon macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus cathenas gerebat, quatiebatq;,

inde inhabitantibus tristes, diræq; noctes per metum uigilabantur. morbus & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq; quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat. lõgiorisq; caussa timoris timor erat. deserta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi mõstro relicta, proscribebatur tamen seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoq; pretio, quia suspecta uilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilo minus, immo tanto magis conducit. ubi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillareis, stylum, lumẽ, suos omneis in interiora dimittit, ipse ad scribendum animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulacra, et inaneis sibi metus fingeret. initio, quale ubiq; silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri, ille non tollere oculos, nõ remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusq; prætendere, tum crebescere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri. respicit, uidet, adgnoscitq; narratam sibi effigiem, stabat, innuebatq; digito simi lis uocanti, hic contra, ut paululum expectaret, manu significat, rursusq; ceris, et stylo incumbit, illa scribentis capiti cathenis insonabat, respicit rursus idem, quod prius, innuentem, nec moratus, tollit lumen, & sequitur, ibat illa lento gradu quasi grauis uinculis. postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem, desertus herbas, & folia concerpta signum loco ponit. postero die adit magistratus, monet,

ut illum locum effodi iubeant, inueniuntur ossa inserta cathenis, & implicata, quae corpus aeuo, terraq; putrefactum nuda et exesa reliquerat uinculis, collecta publice sepeliuntur, domus postea rite conditis manibus caruit. Et haec quidē adfirmantibus credo, illud adfirmare alijs possum. Est libertus mihi non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is uisus est sibi cernere quendam in toro residentem, admouentemq; capiti suo cultros, atq; etiam ex ipso uertice amputantem capillos. ubi iluxit, ipse circa uerticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. exiguum tē poris medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. puer in paedagogio mistus pluribus dormiebat, uenerunt per fenestras, (ita narrat) i tunicis albis duo, cubantemq; detōderunt, & qua uenerant, recesserūt. hunc quoq; tonsum, sparsosq; circa capillos dies ostendit. nihil notabile secutum, nisi forte, quod nō fui reus futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius uixisset. nam in scrinio eius datus à Caro de me libellus inuentus est, ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos depulsisse, quod imminebat, periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. digna res est, quā diu, multumq; consyderes, ne ego quidem indignus, cui copiam scientiae tuae facias. licet etiam utranq; in partem, ut soles, disputes, ex altera tamen fortius, ne me suspensum, incertumq; dimittas, cum mihi consulendi caussa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

C. PL. SEPTICIO SVO S.

Is quosdam apud te reprehēdisse. quod amicos meos ex omni occasione ultra modum laudem. agnosco crimen, amplector etiam. quid enim honestius culpa benignitatis? qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint quid inuident mihi felicissimo errore? ut enim non sint tales quales à me prædicantur, ego tamen beatus, quod mihi uidentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant. nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium uocant, mihi nūquam persuadebunt, ut meos amari à me nimium putē. Vale.

C. PL. MONTANO SVO S.

Idebis, deinde indignaberis, deinde ridebis si legeris, quod nisi legeris non potes credere. Est uia tiburtina intra primum lapidē. proxime adnotaui monimentum Pallantis, ita īscriptum. huic senatus ob fidem, pietatemq; erga patronos ornamenta prætoria decreuit, et sestertium centies quinquagies, cuius honore cōtentus fuit. Equidem nunquam sum miratus, quæ sæpius à fortuna, quàm à iudice proficiscerētur. Maxime tamen hic me titulus admonuit, quàm essent inimica, et inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has sordes abijcerētur. quæ deniq; ille furcifer, & recipere ausus est et recusare, atq; etiam, ut moderationis exemplum posteris prodere. Sed quid indignor? Ridere satius est, ne se magnū aliquod adeptos putent, qui huc felicitate per

ueniunt, ut rideantur. Vale.

C. PL. GENITORI SVO S.

Orqueor, q̄ discipulum, ut scribis, optimæ spei amisisti, cuius et ualetudine, et morte impedita studia tua, quid nesciam? cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cum'q; oẽs, quos probas, effusissime diligas. Me huc quoq; urbana negotia persequūtur. Non desunt eni, q me aut iudicem, aut arbitrum faciant. accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. instat & necessitas agrorum locandorum perquam molesta. adeo rarum est inuenire idoneos conductores, quibus ex caussis precario studeo, studeo tamen. nam et scribo aliquid et lego. sed cum lego ex comparatione sentio, quàm male scribā. licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Heluidij orationi Demosthenis κατὰ μειδίου confers, quam sanè cum componerem, illos habui in manibus, non ut æmularer, i probum enim, ac penè furiosum, sed tamen imitarer, et sequerer, quantum aut diuersitas ingeniorū maximi et minimi, aut caussæ dissimilitudo pateretur. Vale.

C. PL. CORNVTO SVO S.

Laudius Pollio amari à te cupit. dignus hoc ipso, quod cupit, deinde, quod ipse te diligit. neq; enim ferè quisquam exigit istud, nisi qui facit, uir alioqui rectus, integer, quietus, ac

penè ultra modum, siquis tamen ultra modum uerecundus. Hunc cum simul militaremus, non solum ut commilito inspexi, præerat alæ miliariæ. Ego iussus à legato consulari rationem alarũ, & cohortium excutere, ut magnam quorundam, fœdamq; auaritiam, neglegentiam parem, ita huius summam integritatem, sollicitam diligentiam inueni. Postea promotus ad amplissimas procurationes nulla occasione corruptus, ab insito abstinentiæ amore deflexit, nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum uarietate continuam laudẽ humanitatis infregit, eademq; firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit, et posuit à Corellio nostro ex liberalitate imperatoris Neruæ emendis, diuidẽdisq; agris adiutor adsumptus. etenim qua gloria dignum est, summo uiro in tanta eligendi facultate præcipue placuisse? idẽ quàm reuerenter, quàm fideliter amicos colat multorũ supremis iudiciis, in his Annii Bassi grauissimi ciuis credere potes, cuius memoriam tam grata prædicatione prorogat, et extendit, ut librum de uita eius, nam studia quoq; sicut alias artes bonas ueneratur, ediderit pulchrum. Istud et raritate ipsa probandum, cum pleriq; hactenus defunctorum meminerint, ut querãtur. Hũc hominem adpetentissimum tuĩ mihi crede complectere, adprende, immo et inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. neq; enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cœpit. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO S.

d Electori iucundũ tibi fuiſſe Tironis mei aduentum. quod uero ſcribis oblata occaſione proconſulis plurimos manumiſſos, unicæ lætor. cupio enim patriam noſtram, omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen ciuium numero. id enim oppidis firmiſſimum ornamentum. illud etiam me nõ ut ambitioſum, ſed tamẽ iuuat, quod adijcis. meq́; & gratiarum actione et laude celebratos. eſt enim ut Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, utiq; ſi te mereri putes. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

a Vguror, nec me fallit augurium, hiſtorias tuas immortales futuras. Quo magis illis (ingenue fatebor,) inſeri cupio. nam ſi eſſe nobis curæ ſolet, ut facies noſtra ab optimo quoq; artifice exprimatur, non'ne debemus optare, ut operibus ſimilis tui ſcriptor, prædicatorq́; contingat? Demõſtro itaq;, quanquam diligentiam tuam fugere non poſſit, cum ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quo magis credas iucundum mihi futurum, ſi factum meum, cuius gratia periculo creuit, tuo ingenio, tuo teſtimonio, ornaueris, dederat me ſenatus cũ Herẽnio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ contra Bæbium Maſſam, damnatoq́; Maſſa, cenſuerat, ut bona eius publice cuſtodirentur. Senecio cum exploraſſet conſules poſtulationibus uacaturos, conuenit me, & qua concordia inquit iniunctam nobis accuſationem executi ſumus,

hac adeamus consules, petamusq; ne bona dissipari sinant, quorum esse in custodia debent. respondi, cum simus aduocati à senatu dati, dispice, num peractas putes partes nostras, senatus cognitione finita. et ille, tu quem uoles, tibi terminũ statues, cui nulla cũ prouincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo, et hoc recenti, ipse et natus ibi et quæstor in ea fuit. tum ego si fixum tibi istud, ac deliberatum, sequar te, ut si qua ex hoc inuidia erit, non tua tantum sit. uenimus ad consules, dicit Senecio, quæ res ferebat, aliqua subiungo, uix dum conticueramus. Et Massa questus Senecionem non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implesse, impietatis reum postulat. horror omnium, ego autem uereor inquam clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo præuaricationem obiecerit, quod non et me reum postulet. quæ uox & statim excepta, et postea multo sermone celebrata est. Diuus quidem Nerua. nam priuatus quoq; attendebat his, quæ recte in publicum fierent missis ad me grauissimis literis, non mihi solum, uerum etiam seculo est gratulatus, cui exemplum, (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc utcunq; se habent, notiora, clariora, maiora tu facies. quanquam non exigo, ut excedas actæ rei modum. nam nec historia debet egredi ueritatem, & honeste factis ueritas suffi cit. Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS.

C. PL. SEPTICIO SVO S.

i Ter commode explicui, excepto quod quidam ex meis, aduersam ualetudinem feruentissimis æstibus contraxerunt. Encolpius quidem lector ille seria nostra, ille delitiæ, exasperatis faucibus puluere sanguinem reiecit. Quàm triste hoc ipsi, quàm acerbum mihi, si is, cui omnis ex studiis gratia, inhabilis studiis fuerit, quis deinde libellos meos sic leget? sic amabit? quem aures meæ sic sequentur? Sed Dij lætiora promittunt. stetit sanguis. resedit dolor. præterea continens ipse. Nos soliciti, medici diligentes. ad hoc salubritas cœli, secessus, quies, tantum salutis, quantum otii pollicentur. Vale.

C. PL. CALVISIO. SVO S.

a Lij in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores reuertantur. ego ut pauperior. Vendideram uindemias certatim negotiatoribus ementibus, inuitabat pretium, et quod tunc, & quod forte uidebatur. spes fefellit. Erat expeditū omnibus remittere æqualiter, sed non satis æquum. Mihi autē egregium in primis uidetur, ut foris, ita domi, ut in magnis, ita in paruis, ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaq; omnibus quidē, nequis mihi nó donatus abiret,

partem octauam pretii, quo quis emerat, concessi. deinde iis, qui amplissimas summas emptionib. occupauerant, separatim consului. Nã & me magis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, quàm decem millibus emerant, ad illam communem, et quasi publicam octauam addidi. decimam eius summæ, quæ decem millia excesserat. Vereor, ne parum expresserim, apertius calculos ostendã, si qui forte quindecim millibus emerant, hi et qndecim millium octauam, et quinq; millium decimam tulerunt. Præterea cum reputarem quosdã ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequaquam uerum arbitrabar, quos non æquasset fides solutionis, hos benignitate remissionis æquari. Rursus ergo iis, qui soluerant, eius quod soluerant, decimam remisi. per hoc enim aptissime et in præteritum singulis pro cuiusq; merito gratia referri, et in futurum omnes, cum ad emendum, tum etiam ad soluendum adlici uidebantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit. Sed fuit tanti. nam regione tota, et nouitas remissionis, et forma laudatur ex ipsis etiam, quos non una (ut dicitur) pertica, sed distincte, gradatimq; tractaui. Quanto quis melior, et probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. Vale.

C. PL. SPARSO SVO S.

l Ibrum, quem nouissime tibi misi, ex omnibus meis uel maxime placere significas. est eadem opinio cuiusdã eruditissimi, quo ma

gis adducor, ut neutrum falli putem, quia non est cre dibile utrunq; falli, et quia tamen blandior mihi. uo lo enim proxima quæq; absolutissima uideri, & ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi, cōmunicaturus tecum, ut pri mum diligentem tabellarium inuenero. Erexi expe ctationem tuam, quam uereor, ne destituat oratio in manus sumpta. Interim tamen tanquam placituram (et fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PL. CANINIO SVO S.

OPtime facis, quod bellum Dacicum scribere paras. Nam quæ tam recens, tam copiosa, tā lata, quæ deniq; tam poetica, et quanquam in uerissimis rebus, tam fabulosa materia? dices im missa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum re gia, pulsum etiam uita regem, nihil desperantem. su per hæc actos bis triumphos, quorum alter ex inui cta gente primus, alter nouissimus fuit. Vna, sed ma xima difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum, immensum etiam tuo ingenio, quāquam altissime ad surgat, & amplissime operibus increscat. Nonnullus & in illo labor, ut barbara, & fera nomina, in pri mis regis ipsius græcis uersibus non resultent. Sed nihil est, quod non arte, curáq;, si non potest uinci, mi tigetur. Præterea, si datur Homero & mollia uoca bula, et græca ad leuitatem uersus contrahere, extē dere, inflectere, cur tibi similis audētia præsertim nō delicata, sed necessaria negetur? Proinde iure uatum

inuocatis Dijs, & inter Deos, ipso, cuius res, opera, cõsilia dictaturus es, immitte rudentes, pande uela, ac si quando alias, toto ingenio uehere. cur enim non ego quoq; poeticæ cum poeta? Illud iam nunc paciscor, prima quæq; ut absolueris, mitte, immo etiam ante, quã absoluas, sic, ut erunt recentia, si rudia, si adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere ut effecta. Scio itaq; & à me æstimabuntur, ut cœpta, spectabuntur ut membra, extremamq́; limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoq; norim, quæ nosse neminẽ uelles. In summa potero fortasse scripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiusq́;, sed ipsum te magis amabo, magis laudabo, quanto celerius, & incautius miseris. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO S.

g Raue uulnus Macrinus noster accepit, amisit uxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac trigintanouem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reuerentiam marito suo præstitit, cum ipsa summam mereretur? quot, quantasq́; uirtutes ex diuersis ætatibus sumptas collegit, et miscuit? Habet quidem Macrinus grande solatium, quod tantum bonum tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbatur, quod amisit. Nam fruendis uoluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo suspensus pro homine amicissimo, dũ admittere aduocamenta, & cicatricem pati possit, quã nihil æq;, ac necessi

tas ipsa. et dies longa, et satietas dolor inducit. Vale.

C. PL. MONTANO SVO S.

Ognouisse iam ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monimentum Pallãtis sub hac inscriptione. huic senatus ob fidem, pietatem'q; erga patronos ornamenta prætoria decreuit et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. postea mihi uisum est pretiũ curæ, ipsum S. C. quærere. inueni tam copiosum, et effusum, ut ille superbissimus titulus modicus, atq; etiam demissus uideretur. Conferant se, misceant'q; non dico illi ueteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi Marij, Syllæ, Pompeij, nolo progredi longius, infra Pallantis laudes iacebunt. urbanos, qui illa censuerunt, putem, an miseros? dicerem Vrbanos, si senatũ deceret urbanitas. Miseros? sed nemo tam miser est, ut illa cogatur ambitio ergo, et procedendi libido. sed qs adeo demens, ut aut per suum, aut per publicum dedecus procedere uellet in ea ciuitate, in qua hic esset usus florentissimæ dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quod Pallanti seruo prætoria ornamenta offeruntur, quippe offeruntur à seruis. Mitto quod censent, non exhortandum modo, uerũ etiam compellẽdum ad usum aureorum annulorum. erat enim contra maiestatem, senatus, si ferreis prætorius uteretur. Leuia hæc, et transeũda. Illa memoranda, quod nomine Pallantis senatus, nec expiata postea ea iniuria est. Pallantis nomine senatus gratias agit Cæsari, quod et ipse cum summo honore mẽ

tionem eius prosecutus esset, et senatui facultatem fecisset testandi erga eum beneuolētiam suam. Quid.n. senatui pulchrius, quàm ut erga Pallantem satis gratus uideretur? Additur ut Pallas, cui se omnes pro uirili parte obligatos fatentur, singularis fide, singularis industriæ fructum meritissimo ferat, prolatos imperij fines, redditos exercitus Reip. credas. Adstruitur his, cum senatui, populoq; Romano liberalitatis gratior repræsentari nulla materia posset, quā si abstinentissimi, fidelissimiq; custodis pricipalium opum facultates adiuuare contigisset. hoc tunc uotum senatus. hoc præcipuum gaudium populi. hæc liberalitatis materia gratissima, si Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egestione contingeret. iam quæ sequuntur, uoluisse quidem senatum censere dandum ex ærario sesterstiū centies quinquagies, et quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tāto impensius petere à publico parente, ut eum compelleret ad cedēdum senatui. id deerat, ut cum Pallante authoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut senatui cederet, ut illi superbissimæ absinētiæ Cæsar ipse patronus, ipse aduocaretur, ne sestertiū centies quinquagies sperneret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice oblatis, adrogantius facere, quàm si accepisset. Senatus tamen id quoq; similis querenti, laudibus tulit, his quidem uerbis. Sed cum princeps optimus, parensq; publicus rogatus à Pallante, eā partem sententiæ, quæ pertinebat ad dandū ei ex ærario centies quinquagies sestertiū, remitti uoluisset, testari senatum, et se, libenter, ac merito hanc summam inter

reliquos honores ob fidem, diligentiam'q; Pallantis decernere cœpisse, uoluntati tamen principis sui, cui nulla re fas putaret repugnare, in hac quoq; re obsequi. Imaginare Pallantem uelut intercedentem senatusconsulto, moderantem'q; honores suos, & sestertium centies quinquagies, ut nimium recusantem, cũ prætoria ornamenta tanquam minus recepisset. Imaginare Cæsarem liberti precibus, uel potius imperio coràm senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum, usquequaq; testantem merito, libenter'q;, se hanc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere, et perseueraturum fuisse, se, nisi obsequeretur principis uoluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Ita ne sestertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, uerecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit in hoc præcipue non obsecuturi, si in nulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? manedum, et maiora accipe. Vtiq; cum sit utile, principis benignitatem promptissimam ad laudem, præmia'q; merentium inlustrari ubiq;, & maxime iis locis, quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius cura possent, & Pallantis spectatissima fides, atq; innocentia exemplo prouocare studium tam honestæ æmulationis posset, eaque quarto Cal. Februarii, quæ proxime fuissent, in amplissimo ordine optimus princeps recitasset, senatus'q; consulta de his rebus facta in ære inciderentur, id'q; æs figeretur ad statuam loricatam diui Iulij. Parũ uisum tantorum dedecorum esse curiam testem? dele-

ctus est

ctus est celeberrimus locus, i quo legẽda præsentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære signari omneis honores fastidiosissimi Mancipij, quosq; repudiasset, quosq; quantum ad decernenteis pertinet, gessisset, incisa, & insculpta sunt publicas, æternisq; monimentis prætoria ornamenta Pallantis sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius, quid dicam, nescio, ut uellent in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, Patientiam Cæsar, humilitatem Senatus. Nec puduit rationẽ turpitudini obtẽdere. egregiam quidem, pulchramq; rationem, ut exẽplo Pallantis præmiorũ ad studium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum uilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamẽ honesto loco nati, qui peterent, cuperentq; quod dari liberto, promitti seruis uidebant. Quã iuuat, quod in tempora illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis uixerim, pudet. Non dubito similiter adfici te. Scio quàm sit tibi uiuus, et ingenuus animus, Ideoq; facilius est, ut me (quanquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quàm nimis credas. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

n Eq; ut magistro magister, neq; ut discipulo discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister. nam tu magister, ego contra. atq; adeo tu i scholam reuocas, ego adhuc saturnalia extendo, librum misisti. non potui longius hyperbaton

facere, atq; hoc ipso probare, eũ esse, qui nõ modo magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici sumam personam magistri, exeramq; in librum tuum ius, quod dedisti eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te ulciscaris. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

u Idisti'ne aliquando Clitumnum fontem? si nondum, et puto nõdum, alioqui narrasses mihi. uide, quẽ ego (pœnitet tarditatis) proxime uidi. Modicus collis adsurgit antiqua cupressu nemorosus, et opacus, hunc subter fons exit, et exprimitur pluribus uenis, sed imparibus, eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus et uitreus, ut numerare iactas stipes, & relucentes calculos possis. Inde non loci deuexitate, sed ipsa sui copia, & quasi pondere impellitur. Fons adhuc, & iam amplissimum flumen, atq; etiam nauium patiens, quas obuias quoq; et contrario nisu in diuersa tendentes, transmittit, et perfert, adeo ualidus, ut illa, qua properat, ipse tanquam per solum planum remis nõ adiuuetur, idem ægerrime remis, contisq; superetur aduersus. iucundum utrunq; per iocum, ludumq; fluitantibus, ut flexerint cursum, laborẽ otio, otium labore uariare. Ripæ fraxino multa, multa populo uestiuntur. Quas perspicuus amnis uelut mersas uiridi imagine adnumerat. Rigor aquæ certauerit niuibus, nec color cedit. Adiacet templum priscum, et religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; prætexta. Præsens numen, atq; etiam fatidicũ idicant sor-

teis· sparsa sunt circa sacella complura, totidemq; Dei, sua cuiq; ueneratio, suum nomen, quibusdam uero etiam fontes. Nam præter illum quasi parentem cæterorum, sunt minores capite discreti, sed flumini miscetur, quod ponte transmittitur. Is terminus sacri, profaniq;· In superiore parte nauigare tantum, infra etiam natare concessum· Balineum Hispellates, quibus illũ locum diuus Aug· dono dedit, publice præbent et hospitium· Nec desunt uillæ, quæ secutæ fluminis amœnitatem, margini insistunt · In summa nihil erit, ex quo non captes uoluptatem nam studebis quoq;, et leges multa multorũ omnibus columnis, omnibus parietibus ĩscripta, quibus fons ille, Deusq; celebratur· plura laudabis, nonnulla ridebis, quanquam tu uero, quæ tua humanitas, nulla ridebis· Vale·

C·PL· VRSO SVO S.

OLim non librũ in manus, nõ stylum sumpsi· olim nescio quid sit otium, quid quies, quid deniq; illud iners quidem, iucundum tamẽ nil agere· nihil esse· Adeo multa me negotia amicorum nec sedere, nec studere patiuntur· Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitiæ officiũ deseratur, quod religiosissime custodiẽdũ studia ipsa præcipiũt· Vale

C·PL· FABATO PROSOC· SVO S.

QVo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc tristior audies, neptem tum abortum fecisse, dum se prægnantem esse puellariter nescit, ac per hoc quædam custodienda prægnatio-

nibus omittit, facit omittenda, quem errorem magnis documentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur, ut necesse est, grauiter accipias senectutẽ tuam quasi paratis posteris destitutam, sic debes agere Dijs gratias, quod ita tibi in præsentia pronepotes negauerunt, ut seruarent neptem, illos reddituri, quorum nobis spem certiorem hæc ipsa, quanquam parum prospere explorata foecunditas facit. ijsdem nũc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, cõfirmo. neq; enim ardẽtius tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. quibus uideo à meo, tuoq; latere pronum ad honores iter, et audita latius nomina, et nõ subitas imagines relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

C. PL. ISPVLLAE SVO S.

CVm affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorẽ, intelligo prius tibi, quod est posterius nuntiandũ, ut præsumpta lætitia solicitudini locũ non relinquat, quanquam uereor ne post gratulationem quoq; in metum redeas, atq; ita gaudeas periculo liberatam, ut simul, quod periclitata sit, perhorrescas. iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita incipit refici. transmissumq; discrimen cõualescẽdo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine. impune dixisse liceat. fuit nulla sua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati uteri triste experimentum. Proinde et si non contigit tibi desyderiũ fratris amissi, aut nepote eius, aut nepte solari, memento tamen dilatum magis istud,

quàm negatum, cum salua sit, ex qua sperari potest. simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud fœminas uenia est. Vale.

C. PL. MINICIANO SVO S.

h Vnc solum diẽ excuso. Recitaturus est Tittinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, et inter præcipua seculi ornamenta numerandus, colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit, multorum, qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium, omnium exemplum, ipsarum deniq; literarum iam senescentium reductor, ac reformator. Domum suam recitantibus præbet, auditoria, non apud se tantum benignitate mira frequentat, mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porrò tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior caussa referenda. An si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti ad uadimonia mea, nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studijs cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti? in quo obligari ego ne dicam soleo, certe maxime possum. Quod si illi nullam uicem, nulla quasi mutua officia deberem, solicitarer tamen uel ingenio hominis pulcherrimo, et maximo, & in summa seueritate dulcissimo, uel honestate, materia. Scribit exitus inlustrium uirorum in ijs, quorundá mihi carissimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorumq; exequias celebrare nõ licuit, horum quasi funeribus laudationibus, seris quidem, sed tanto magis ueris interesse. Vale.

C. PL. GENIALI SVO S.

p Robo, quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum a disertissimo uiro discere, quid laudandum, quid reprehẽdendũ, simul ita institui, ut uerũ dicere adsuescas. uides, quem sequi, cuius debeas implere uestigia. O te beatum, cui contigit unum, atq; idem optimum, et cõiunctissimum exemplar, qui deniq; eum potissimum imitandum habes, cui natura esse te simillimum uoluit. Vale.

C. PL. ARISTONI SVO S.

c Vm sis peritissimus et priuati iuris, et publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, errauerim in senatu proxime nec'nec, non ut in præteritum (serum enim) uerum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, cur quæris, quod nosse debeas? Priorum temporum seruitus, ut aliarum optimarũ artiũ, sic etiã iuris Senatorij obliuionem quandam, et ignorationẽ induxit. Quotus enim quisq; tam patiens, ut uelit discere, quod in usu nõ sit habiturus? Adde, quod difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas. Itaq; reducta libertas rudeis nos, et imperitos deprehendit. cuius dulcedine accensi cogimur quædam facere ante, quàm nosse. erat autem antiquitus institutũ, ut a maioribus natu, non auribus modo, uerum etiam oculis disceremus, quæ facienda, mox ipsi, ac per uices quasdã tradenda minoribus haberemus. ide adole-

scentuli statim castrensibus stipẽdijs imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere, dum sequũtur, adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant curiae foribus, et consilij publica spectatores ante, quàm cõsortes erant. Suus cuiq; parens pro magistro, aut cui parens non erat maximus quisq;, et uetustissimus pro parente. Quae potestas referentibus, quod censentibus ius, quae uis magistratibus, quae caeteris libertas, ubi cedendũ, ubi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quae distinctio pugnantiũ sentẽtiarũ, quae executio prioribus aliquid addentium. Omnem deniq; senatorium morem, quod fidelissimum percipiendi genus, exemplis docebãtur. At nos iuuenes, fuimus quidẽ in castris, sed cum suspecta uirtus, inertia in pretio, cũ ducibus authoritas nulla, nulla militibus uerecundia, nusq̃ imperiũ, nusq̃ obsequiũ, oĩa soluta, turbata, atq; etiã in cõtrariũ uersa. postremo obliuiscenda magis, q̃ tenenda, Iidem prospeximus curiam, sed curiã trepidã, et elinguẽ, cum dicere, quod uelles, periculosum, quod nolles, miserũ esset. Quid tunc disci potuit. quid didicisse iuuit, cum senatus aut ad otium summũ, aut ad summum nefas uocaretur? et modo ludibrio, modo dolori retẽtus nũquã seria tristia saepe censeret? eadem mala iam senatores, iam participes malorum multos per annos uidimus, tulimusq;, quibus ingenia nostra in posterũ quoq; hebetata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nã tanto breuius omne, quanto felicius tempus) quod libet scire, qđ simus, libet exercere, quod sumus, quod iustius peto, primum, ut erroris, siquis est error, tribuas ueniam,

deinde medearis scientia tua, cui superfuit curæ, sic iura publica, ut priuata, sic antiqua, ut recentia, sic rara, ut adsidua tractare. Atq; ego arbitror illis ẽt, quibus plurimarũ rerum agitatio frequens nihil esse ignotum patiebatur, Genus quæstionis, quod adfero ad te, aut nõ satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse. hoc et ego excusatior, si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoq; docere, quod in obscuro est, an didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri consulis incertum sua, an suorũ manu, scelere, an obsequio perempti, hos alius, quis? Ego, sed nihil refert, post quæstionẽ supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, ut non possent esse, nisi singulæ. quid enim commune habet occidere, et relegare? & non hercule magis, q̃ relegare et absoluere, quanquam propior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluerit, quã quæ occidit. utraq; enim ex illis uitam relinquit, hæc adimit. Cum interim et qui morte puniebant, et qui relegabant unà sedebant, et temporaria simulatione cõcordiæ discordiã differebant. Ego postulabam, ut tribus sententiis cõstaret suus numerus, nec se breuibus induciis duæ iungerent. Exigebam ergo, ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent à relegante, nec interim contra absoluenteis mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum uidebatur, eum quidem, qui libertos relegandos, seruos supplicio adficien-

dos censuisset, coactum esse diuidere sententiam, hunc autē, qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiā unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentiū. Atq; adeo permitte mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peracta re tāquam adhuc itegra, rationem iudicii mei reddere, quæq; tunc carptim, multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. fingamus treis omnino iudices in hanc caussam datos esse, horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui, utrum'ne sententiæ duæ conlatis uiribus nouissimam prement, an separatim unaquæq; tantundem, quantum altera ualebit. nec magis poterit cum secunda prima connecti, quàm secunda cum tertia. Igitur in senatu quoq; numerari tanq̄ contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quod si unus, atq; idem et perdendos censeret, et relegandos, num ex sentētia unius, et perire possent, et relegari? Num deniq; omnino una sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret? quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, uideri potest una sentētia, quæ dicitur à duobus, quæ non uideretur una, si ab uno diceretur. Quid lex, non aperte docet dirimi debere sententias occidentis, et relegantis, cum ita discensionē fieri iubet? qui hæc sentitis, in hanc partem, qui alia omnia in illam partē ite, qua sentitis. Examina singula uerba, et expēde, qui hæc censetis, hoc est, qui relegandos putatis, in hanc partem, idest in eam, in qua sedet, qui censuit

relegandos. Ex quo manifestum est, non posse in eadẽ parte remanere eos, qui interficiendos arbitrãtur. q̃ alia omnia animaduertis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia, num ergo dubium est, alia omnia sentire eos, qui occidunt, quàm qui relegant? in illam partem ite, qua sentitis, nońne uidetur ipsa lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem uocare, cogere, impellere non consulere etiam, ubi quisq; remanere, quo transgredi debeat, non tantum solennibus uerbis, sed manu, gestúq; demonstrat? At enim futurum est, ut si diuidantur sententiæ interficientis, et relegantis, prævaleat illa, quæ absoluit. Quid istud adcensentets, quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod est mitius. oportet tamen eos, qui puniũt, et qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari. scilicet ut i spectaculis quibusdam sors aliquem seponit, ac seruat, qui cum uictore contendat, sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, et ex duabus sententiis eã, quæ superior exierit, tertia expectat. Quid, quod prima sententia comprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non unus, atq; idem locus sententiarum, quarum nullus est? Postea planius repetam, nisi dicente sententiam eo, qui relegat, illi, qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea dissentient ab eo, cui pauloante consenserint. Sed quid ego similis docẽti, cum discere uelim an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Obtinui quidem, quod postulabam, nihilo minus tamen quæro, an postulare debuerim, an abstinere.

Quem admodum abstinuit is, qui ultimum supplicium sumendũ esse censebat. Nescio an iure, certe æqtate postulationis meæ uictus, omissa sententia sua, accessit releganti, ueritus scilicet, ne si diuiderẽtur sententiæ, quod alioqui fore uidebatur, ea, quæ absoluendos esse censebat, numero præualeret. Etenim lõge plures in hac una, quàm in duabus singulis erãt. Tum illi quoq;, qui authoritate eius trahebantur, trãseunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso authore desertam, secutiq; sunt quasi trãsfugam, quẽ ducem sequebantur. Sic ex tribus sententiis duæ factæ tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cũ ambas superare non posset, elegit ab utra uinceretur. Vale.

C. PL. IVNIORI SVO S.

Neraui te tot pariter missis uoluminibus sed oneraui primum, quia exegeras, deinde, quia scripseras, tam graciles istic uindemias esse, ut planè scirem tibi uacaturum, (quod uulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere, quæ legas, si modo unde chartæ emi possint, quæ si scabræ, bibulæ'ue sint, aut non scribendũ, aut necessario quidquid scripserimus boni, mali ue deleuimus. Vale.

C. PL. PATERNO SVO S.

Onfecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam et quidem iuuenum. Solatia duo

nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen unum facilitas manumittendi, uideor enim non omnino immaturos perdidisse quos iam liberos perdidi, alterum, cum permitto seruis quoq; quasi testamenta facere, eaq; ut legitima custodio, mandant, rogantq;, quod uisum, pareo ocyus. suis diuidunt, donant, relinquunt duntaxat intra domum. nam seruis Resp. quædã, et quasi ciuitas, domus est. Sed quãquam his solatiis adquiescam, debilitor, et frãgor eadem illa humanitate, quæ me, ut hoc ipsum permitterem, induxit. Non ideo tamen uelim durior fieri, nec ignoro alios, eiusmodi casus nihil amplius uocare, quàm damnum, eoq; sibi magnos homines, & sapiẽtes uideri, qui an magni, sapiẽtesq; sint, nescio, homines non sunt. Hominis est enim adfici dolore, sentire, resistere tamen et solatia admittere, non solatiis non egere. Verum de his plura fortasse, quàm debui, sed pauciora, quàm uolui. Est enim quædam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinu defleas, apud quem lachrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

Vm istic quoq; immite, et turbidũ cœlum? hic adsiduæ tẽpestates, et crebra diluuia. Tyberis alueum excessit, & demissioribus ripis alte superfunditur. quanquam fossa, quam prouidentissimus imperator fecit, exhaustus premit ualles, innatat campis, quaq; planum solum, pro solo cernitur. inde, quæ solet flumina accipere, et per-

mista deuehere, uelut obuius retro cogit, atq; ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio delicatissimus amniũ, ideo'q; adiacẽtibus uillis uelut inuitatus, retentus'q;, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, et fregit, et rapuit. subruit monteis, et decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quærit, impluit tecta, ac se super ruinas euexit, atq; extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit, alibi diuitum apparatus, et grauem supellectilem, alibi instrumenta ruris. ibi boues, aratra, rectores. hic soluta, et libera armenta. atq; inter hæc arborum truncos, aut uillarum trabeis atq; culmina, uarie, late'q; fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo uacauerunt, ad quæ nõ ascendit amnis. Nam pro amne imber assiduus, & deiecti nubibus turbines. proruta opera, quibus pretiosa rura cinguntur, quassata, atq; etiam decussa monimenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, et aucta luctibus damna. Nequid simile istic, pro mensura periculi, uereor, te'q; rogo, si nihil tale est, quammaturissime soliatudini meæ consulas. Sed etsi tale, id quoq; nunties. Nam paruulum differt patiaris aduersa, an expectes. nisi quod tamen est dolẽdi modus, non est timendi. doleas enim quantum scias accidisse, timeas, quantum possit accidere. Vale.

C. PL. RVFINO SVO S.

FAlsum est nimirum, quod creditur uulgo, testamenta hominum speculum esse morum,

cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quàm uita. Nam cum se captandum præbuisset, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. prosecutus est nepotes plurimis, iucũdissimisq; legatis. Prosecutus etiam pronepotem. In summa omnia pietate plenissima, ac tanto magis quoniã inexspectata sunt. Ergo uarij tota ciuitate sermones. alij fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seq; ipsos, dum insectantur illũ, turpissimis cõfessionibus produnt, q̃ de illo uti de patre, auo, proauo, quasi orbi querantur. alij cõtra hoc ipsum laudibus ferũt, quod sit frustratus ĩprobas spes hominũ, quos sic decipere pro moribus temporum, prudẽtia est. Addunt etiam nõ fuisse ei liberum alio testamento mori. neq; enim reliquisse opes filiæ, sed reddidisse. quibus auctus per filiã fuerat. Nam Curtius mancipia perosus, generum suum Domitium Lucanum (frater est Tulli) sub ea cõditione, ut filiam eius, Neptem suam institueret hæredem, si esset manu patris emissa, emiserat pater, adoptauerat patruus. atq; ita circunscripto testamento, consors frater in patris potestate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, et quidem cum opibus amplissimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum, ut diuites fierent inuitissimis, à quibus facti sunt. Qui etiam Domitius Afer, qui illos in numen adsumpsit, reliquit testamentum ante octo et decem annos nuncupatum, adeoq; postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horũ, illius aspe-

ritas, qui numero ciuium excidit, quem socium etiam in liberis habuit. Felicitas horum, quibus successit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed hæc quoq; hæreditas Afri, ut reliqua cum fratre quæsita, transmittenda erãt filiæ fratris, à quo Tullus ex asse hæres institutus, prælatus'q; filiæ fuerat, ut conciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor scripsit. In quo deniq; omnibus adfinitatibus pro cuiusq; officio gratia relata est, relata & uxori. Accepit amœnissimas uillas, accepit magnam pecuniam uxor optima, et patientissima, ac tanto melius de uiro merita, quanto magis est reprehẽsa, quod nupsit. Nã mulier natalibus clara, moribus proba, Aetate decliuis, diu uidua, mater olim, parum decore secuta matrimoniũ uidebatur diuitis senis ita perditi morbo, ut esse tædio posset uxori, quam iuuenis, sanus'q; duxisset. Quippe omnibus membris extortus, et fractus tantas opes solis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem, nisi ab alijs mouebatur. Quinetiam (Fœdum, miserandum'q; dictu) denteis lauandos, fricandos'q; præbebat. Auditum est frequenter ab ipso, cũ quereretur de contumelijs debilitatis suæ, digitos seruorũ suorũ quotidie lĩgere. Viuebat tamen, et uiuere uolebat sustentante maxime uxore, quæ culpam inchoati matrimonij in gloriam perseuerantia uerterat. Habes omneis fabulas urbis. Nam sunt uenales tabulæ Tulli. exspectatur auctio. fuit enim tam copiosus, ut amplissimos hortos, eodem, quo emerat, die instruxerit plurimis, et antiquissimis statuis. tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ

neglegebatur. Inuicem tu, siquid epistola dignum, ne grauare scribere. Nam, cum aures hominum nouitate lætantur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

e T gaudium mihi, et solatium in literis, nihilq; tam lætum, quod his lætius, nihil tam triste, quod non per has minus triste. Itaq; et infirmitate uxoris, et meorum periculo, quorũdã uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugio, quæ præstant, ut aduersa magis intellegam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, siquando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies. quia uereor, ne ipsi, ut tristis. parum intenderim. Imperare enim dolori, ut scriberẽ, potui, ut uacuo animo, lætoq;, non potui. Porrò ut ex studijs gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PL. GALLO SVO S.

a D quæ noscenda iter ingredi, trãsmittere mare solemus, ea sub oculis posita neglegimus. seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, lõginqua sectemur, seu quod omnium rerũ cupido languescit, cum facilis occasio est, seu quod differimus, tanquam sæpe uisuri, quod datur uidere, quoties uelis cernere. Quacũq; de caussa permulta in urbe nostra, iuxtaq; urbẽ, non ocu

lis modo

lis modo, sed ne auribus quidem nouimus. Quæ si tulisset Achaia, Aegyptus, aliáq; quælibet miraculorũ ferax, cõmendatrix'q; terra, audita, perlecta, lustratáq; haberemus. Ipse certe nuper, quod nec audierã ante, nec uiderã, audij pariter, et uidi. Exegerat pro socer meus, ut amærina prædia sua inspicerem, hæc perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus nomine Vadimonis, simul quædam incredibilia narrantur. perueni ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotæ circunscriptus, et undiq; æqualis, nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria, et quasi artificis manu cauata, et excisa. Color cœruleo albidior, & pressior sulpure, odor, saporq; medicatus. uis qua fracta, solidantur. Spatium modicum, quod tamen sentiat uentos, et fluctibus intumescat. nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulæ herbidæ, omnes arundine et iunco tectæ, quæ'q; alia fœcũdior palus, ipsáq; illa extremitas lacus effert. Sua cuiq; figura, ut modus cũctis margo derasus, quia frequenter, uel litori, uel sibi illisæ terunt, teruntur'q;, Par omnibus altitudo, par leuitas. quippe in speciem carinæ humili radice descendunt, hæc ab omni latere perspicitur. eadem aqua pariter suspensa & mersa. Interdum iunctæ, copulatæ'q;, & continentis similes eunt. Interdum discordantibus uentis digeruntur, nonnunquam destitutæ tranquillitate singulæ fluitant. Sæpe minores maioribus, uelut cymbulæ onerariis, adhærescunt. Sæpe inter se maiores, minores'q; quasi cursum, certamen'q; desumunt. rursus omnes in eundem locum adpulsæ, qua steterunt, pro

mouent terram. Et modo hac, modo illac lacum reddunt, auferuntq;. Auctum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, ut in extremam ripam procedere solere, nec prius intellegere mobile solum quàm litore abrepta, quasi illata, & imposita circunfusum undiq; lacum pauent. mox, quò tulerit uentus egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascẽdisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, altéq; conditum meat, ac siquid ante quàm subduceretur, accepit, seruat, et profert. Hæc tibi scripsi, quia nec minus ignota, quàm mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoq;, ut me nihil æque, ac naturæ opera delectant. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO S.

u T in uita, sic in studijs pulcherrimum, & humanissimum æstimo, seueritatem, comitatemq; miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat. Qua ratione ductus, grauiora opera lusibus, iocisq; distinguo. Ad hos proferendos et tempus, et locum opportunissimum elegi, utq; iam nunc adsuescerẽt, et ab otiosis, & in triclinio audiri. Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte accidit, ut eo die mane in aduocationem subitam rogarer. quod mihi caussam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus, nequis ut inreuerentem operis argueret, quod recitaturus, quanquam et amicis, et paucis, idem

iterum amicis, foro et negotijs non abstruissem. Addidi hunc ordinem, me et in scribendo sequi, ut necessitates uoluptatibus, seria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit & opusculis uarius, et metris, ita solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. Recitaui biduo. hoc adsensus audientium exegit. Et tamen ut alij transeunt quædam, imputantq;, quod transeant, sic ego nihil prætereo, atq; etiam non præterire me testor. Lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere non potest electa recitantibus. At illud modestius, et fortasse reuerētius, sed hoc simplicius, et amātius. Amat. n. qui se sic amari putat, ut tædiū nō pertimescat. alioqui quid præstant sodales, si conueniunt uoluptatis suæ caussa? delicatus, ac similis ignoto est, qui amici librū bonum mauolt audire, quàm facere. Non dubito cupere te pro cætera mei charitate quammaturissime legere hūc adhuc musteum librū. Leges sed retractatum, quæ caussa recitandi fuit, & tamen nonnulla iam ex eo nosti, hæc uel emendata postea uel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus, et rescripta cognosces. Nam plerisq; mutatis, ea quoq; mutata uidentur, quæ manent. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO S.

n Osti'ne hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum uitijs irascuntur, quasi inuideant, & grauissime puniunt, quos maxime imitantur? cum eos etiam, qui non indigent clementia

ullius nihil magis, quàm lenitas deceat. Atqui ego optimum, et emendatissimũ existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquã ipse quotidie peccet, ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni uitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis, etiam qui dare ueniã nisi sibi nesciunt. Mandemusq́; memoriæ, quod uir mitissimus, et ob hoc quoq; maximus Trasea crebro dicere solebat. Qui uitia odit, homines odit. Fortasse quæris, quod commotus hoc scribam. Quidam, sed melius cordm. quanquam ne tunc quidem. Vereor enĩ, ne id, quod improbo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quammaxime præcipimus, repugnet. Quisquis ille, qualiscunq;, sileatur, quem insignire exempli nihil, non insignire humanitatis plurimum refert. Vale.

C. P L. MARCELLINO SVO S.

OMnia mihi studia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excussit, eripuit dolor, quem ex morte Iunii Auiti grauissimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, Suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat. ad hoc ita me dilexerat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc adolescentibus nostris. Nam quotus quisq; uel ætate alterius, uel authoritate, ut minor cedit? Statim sapiũt statim sciunt omnia, neminem uerentur, imitantur neminem, atq; ipsi sibi exempla sunt. Sed nõ auitus, cuius hæc præcipua prudentia, quod alios prudentio

res arbitrabatur. hæc præcipua eruditio, quod discere uolebat. semper ille aut de studijs aliquid, aut de officijs uitæ consulebat. semper ita recedebat, ut melior factus, & erat factus, uel eo, quod audierat, uel quod omnino quæsierat. Quod ille obsequium Seruiano exactissimo uiro præstitit? quem legatum tribunus ita et intellexit, et excepit, ut ex Germania in Pannoniam transeuntem, non ut commilito, sed ut comes, adsectorq; sequeretur, qua industria, qua modestia quæstor consulibus suis (et plures habuit) nō minus iucundus, & gratus, quàm usui fuit? quo discursu, qua uigilantia hanc ipsam ædilitatem, cui præreptus est, petijt? Quod uel maxime dolorem meum uicerat, obuersantur oculis passi labores, & infructuosæ preces, & honor, quem meruit. Tantum redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus, redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ consultationes. Adficior adolescentia ipsius, adficior necessitudinum casu. Erat ille grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum uirginem acceperat. erat filia, quam paulo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in diuersa conuertit. Modo designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorem, filiam pupillam, ignaramq; patris reliquit. Accedit lachrymis meis, quod absens, & impendentis mali nescius, pariter ægrum, pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem hæc. neq; enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

a Mor in te meus cogit, non ut praecipiā, (neq; eni praeceptore eges) admoneā tamē, ut quae scis, teneas, et obserues, aut scias melius. cogita te missum in prouinciam Achaiam illam ueram et meram Graeciam, ubi humanitas, literae, etiā fruges inuentae esse creduntur, missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, idest ad homines maxime liberos, qui ius à natura datum uirtute, meritis, amicitia, foedere deniq;, & religione, tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum. reuerere gloriam ueterē, & hanc ipsam senectutem, quae in homine uenerabilis, in urbibus sacra est. sit apud te honor antiquitatis. sit ingentibus factis, sit in fabulis quoq;. Nihil ex cuiusq̄ dignitate, nihil ex libertate, nihil ex cuiusquā iactatione decerpseris. habe ante oculos hanc esse terram, quae nobis miserit iura, quae leges non uicta, sed petentibus dederit, Athenas esse, quas adeas, Lacedaemonem esse, quam regas, quibus reliquā umbram, & residuū libertatis nomē eripere durum, ferū, barbarumq; est. uides à medicis, quanquam in aduersa ualetudine nihil serui, ac liberi differant, mollius tamen liberos, clementiusq; tractari? Recordare quid quaeq; ciuitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit, absit superbia, asperitas. nec timueris contemptum, an contemnitur, qui imperium, qui fasces habet? nisi qui humilis, et sordidus, et q̄ se primus ipse contemnit. Male uim suam potestas aliorū contumelijs experitur. male terrore ueneratio ad-

quiritur. longe'q; ualentior amor ad optinendũ, quod uelis, quàm timor. nam timor abit, si recedas, manet amor, ac sic ut ille in odium, hic in reuerentiã uertatur. Te uero etiam atq; etiã (Repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsum interpretari, quale, quantumq; sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? porrò quàm turpe si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen est tecum. onerat te quæsturæ tuæ fama, quã ex Bithynia optimã reuexisti, onerat testimoniũ principis, onerat tribunatus, prætura, atq; hæc ipsa legatio quasi præmium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quàm suburbanam, ne inter seruientes, q̃ liberos, ne sorte, q̃ iudicio missus, ne rudis, et incognitus, quàm exploratus, probatusq; humanior, melior, peritior fuisse uidearis. cum sit alioqui, ut sæpe audiuisti, sæpe legisti multo deformius amittere, quàm non adsequi laudem. Hæc uelim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non præcipientem, quanquam præcipientem quoq;. Quippe non uereor in amore, ne modum excesserim. neq; enim periculum est, ne sit nimium, quod esse maximum debet. Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER NONVS.

C. PL. MAXIMO SVO S.

Saepe te monui, ut libros, quos uel pro te, uel in Plantam, immo et pro te et in illũ, (ita enim materia cogebat,) composuisti, quammaturissime emitteres, quod nũc praecipue morte eius audita, & hortor & moneo. Quamuis enim legeris multis, legendosq; dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantia, et fama. Erit autem, si notũ aequis, iniquisq; fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionẽ morte praeuẽtam. Simul uitabis illud οὐχ ὁσίη φθιμένοισι λοιδορεῖν. Nam quod de uiuente scriptum, de uiuente recitatũ est, in defunctum quoq; tanquam uiuentem adhuc editur, si editur statim. Igitur siquid aliud in manibus, differ, interim hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, absolutum uidetur, sed iam uideatur et tibi, cuius cunctationem ne res ipsa desyderat et temporis ratio praecidit. Vale.

C. PL. SABINO SVO S.

Facis iucunde, quod nõ solum plurimas epistolas meas, uerum etiam longissimas flagitas, in quibus parcior fui, partim quia tuas

occupationes uerebar, partim quia ipse multum distringebar plerunq; frigidis negotiis, quæ simul & auocant animum, & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. neq; enim eadem nostra conditio, quæ. M. Tullij, ad cuius exemplum nos uocas. illi enim et copiosissimum ingenium, et par ingenio materia, quãta uarietas rerum, quam magnitudo largissime suppetebat. Nos quàm angustis terminis cludamur, etiam tacente me perspicis, nisi forte uolumus scholasticas tibi, atq; (ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur cum arma uestra, cum castra, deniq; cornua, tubas sudorem, puluerem, soles, cogitamus. Habes, ut puto, iustam excusationem, quam tamen dubito, an tibi probari uelim. Est enim summi amoris negare ueniã breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Vale.

C. PL. PAVLINO SVO S.

a Lius alium, ego beatissimum existimo, qui bonæ, mansuræq; famæ præsumptione per fruitur, certusq; posteritatis cum futura gloria uiuit, ac nihil nisi præmium æternitatis ante oculos. pingue illud, altumq; otium placeat. Et. n. omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem suã, aut mortalitatem cogitare, et illos quidem contendere, eniti, hos quiescere, non reniti, nec breuẽ uitam caducis laboribus fatigare, ut uideo multos misera simul, et ingrata imagine industriæ ad uilitatem sui perueni re. Hæc ego tecum quæ quotidie mecũ, ut desinã me-

cum si dissenties tu, quanquam non dissenties, ut qui semper clarum aliquid, et imortale meditare. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

u Ererer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola acceperisses, nisi esset generis eius, ut sæpe incipere, sæpe desinere uideatur. nam singulis criminibus singulæ uelut causæ continentur. Poteris ergo undecunq; cœperis, ubicunq; desieris. quæ deinceps sequentur, & quasi incipientia legere et quasi cohærētia, meq; in uniuersitate longissimū, breuissimū in partibus iudicare. Vale.

C. PL. TIRONI SVO S.

e Gregie facis (inquiro enim, & perseuero) φ iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas, cuius præcipua pars est honestissimum quenq; complecti, atq; ita à minoribus amari, ut simul à principibus diligare. Pleriq; autem dum uerentur, ne gratiæ potentium nimium impertire uideantur sinisteritatis, atq; etiam malignitatis famam consequuntur, à quo uitio tu longe recessisti, scio. Sed temperare mihi non possum, quo minus laudem similis monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum, dignitatumq; custodias, quæ si confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa æqualitate inæqualius. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO S.

o Mne hoc tempus inter pugillares, ac libellos iucundissima quiete transmisi. Quēad-

modum inquis in urbe potuisti? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissime quidem teneor. Nihil nouum, nihil uarium, nihil, quod non semel spectasse, sufficiat. Quo magis miror tot millia uirorum, tã pueriliter identidem currenteis equos, insistenteis curribus hoies uidere. Si tamen aut uelocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla. Nunc fauent panno, pannum amant, & in ipso cursu, medioq; certamine, hic color illuc, ille huc transferatur. Studium, fauorq; transiuit. & repente agitatores illos equos, illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina relinquent. Tanta gratia, tanta authoritas ĩ una uilissima tunica, Mitto apud uulgus, quod uilius tunica est, sed apud quosdam graueis homines, quos ego cum recordor in re inani, frigida, assidua tam insatiabiliter desidere, capio aliquam uoluptatem, quod hac uoluptate non capiar. Ac per hos dies libentissime otium meum in literis colloco, quos alij otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

Edificare te scribis, bene est. inueni patrocinium. aedifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoq; non dissimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum, huius in litore plures uillae meae, sed duae, ut maxime delectant, ita exercent. altera imposita saxis more baiano lacum prospicit. altera aeque more baiano lacum tangit. Itaq; illam tragoediam, hanc appellare comoediam soleo, illã, quod

quasi cothurnis, hanc, quod quasi socculis sustinentur. Sua utriq; amoenitas, & utranq; possidenti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius utitur, hæc unum sinum molli curuamine amplectitur, illa ex editissimo dorso duos dirimit, illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spatiosissimo xysto leuiter inflectitur, illa fluctus non sentit, hæc frangit, ex illa possis despicere piscanteis, ex hac ipse piscari, hamumq; è cubiculo, ac penè etiam lectulo, ut è nauicula iacere, hæ mihi caussæ utriq;, quæ desunt adstruendi, ob ea, quæ supersunt. Sed qd ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

C. P. L. AVGVRINO SVO S.

I laudatus à te, laudare te coepero, uereor,
s ne non tam proferre iudicium meum, quàm referre gratiam uidear. sed licet uidear, oĩa scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamẽ illa, quæ de nobis. Accedit hoc, una, eademq; de caussa. Nam & tu quæ de amicis optimus scribis, et ego quæ de me, ut optima lego. Vale.

C. PL. COLONI SVO S.

Nice probo, quod Pompeij Quintiani morte
u tam dolenter adficeris, ut amissi charitatẽ desyderio extendas, nõ ut pleriq;, qui tantum uiuenteis amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quod florenteis uident. nam miserorum non secus ac defunctorum obliui-

scuntur, sed tibi perẽnis fides, tantaq; in amore constantia, ut finiri nisi tua morte non possit, & hercules, is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius, felices amabat, miseros tuebatur, desyderabat amissos. Iã illa quanta probitas in ore, q̃ta in sermone cunctatio, quàm pari libra grauitas, comitasq;, quod studium literarum, quod iudicium, qua pietate cum dissimillimo patre uiuebat, cum non obstabat illi, quo minus uir optimus uideretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quã quam sic amasti uiuentem, ut hoc potius, quàm de illo sileri uelis, à me præsertim, cuius prædicatione putas uitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsamq; illam, qua est raptus ætatem posse restitui. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

Cupio præceptis tuis parere, sed aprorum tanta penuria est, ut Mineruæ et Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non possit. Itaq; Mineruæ tantum seruiẽdum est, delicate tamen, ut in secessu, et æstate. In uia planè nonnulla leuiora, statimq; delenda ea garrulitate, qua sermones in uehiculo seruntur extẽdi. His quædam addidi in uilla, cum aliud non liberet. Itaq; poemata quiescunt, quæ tu inter nemora, et lucos commodissime perfici putas oratiunculam unam, alteram retractaui, quanquam id genus operis inamabile, inamœnum, magisq; laboribus ruris, quàm uoluptatibus simile. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO S.

Pistolam tuam iucundissimã recepi, eo maxime, quod aliqd ad te scribi uolebas, quod libris iseri posset, obueniat materia uel hæc ipsa, quam mõstras, uel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla, circunfero oculos, et occurrẽt. Bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libẽtius ex literis tuis cognoui uẽditari libellos meos, quibus peregre manere gratiã, quã in urbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

C. PL. IVNIORI SVO S.

Astigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius equos, & canes emeret. huic ego, iuuene digresso, heus tu, nũquam'ne fecisti, quod à patre corripi posset? fecisti dico, non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? nõ omnes homines aliquo erro reducuntur? nõ hic in illo sibi, in hoc alius ĩdulget? hæc tibi admonitus imodicæ seueritatis exẽplo pro amore mutuo scripsi, nequando tu quoq; filiũ tuum acerbius, duriusq; tractares. Cogita & illum puerũ esse, et te fuisse, atq; ita hoc, quod es pater utere, ut memineris hominem te esse, et hoĩs patrẽ. Vale.

C. PL. QVADRATO SVO S.

Vanto studiosius, intentiusq; legisti libros, quos de Heluidij ultione cõposui, tanto im-

pensius postulas, ut perscribam tibi, quæq; extra libros, quæq; circa libros, totum deniq; ordinem rei, cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum, ac deliberaui, esse magnam, pulchramq; materiam insectandi nocentes, miseros uindicandi, se proferendi. Porrò inter multa scelera multorũ, nullum atrocius uidebatur, quàm quod in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pares uirtutes secessu tegebat. Fuerat cum Arria et Fannia, quarũ altera Heluidij nouerca, altera mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata, ut publicum fas, et indignitas facti, et exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisq; inimicos suos duntaxat minores incondito, turbidoq; clamore postulauerat simul, & oppresserat. Ego et modestius, et constantius arbitratus immanissimum reum non communi temporum inuidia, sed proprio crimine urgere. Cũ iam satis ille primus impetus deferuisset, & languidior in dies ira ad iustitiam redisset, quanquam tum maxime tristis amissa nuper uxore, mitto ad Anteiam (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo ut ueniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt uenit, destinatũ est inquam mihi, maritum tuum non inultum pati, nuntia Arriæ et Fanniæ (ab exilio redierant) consule te, consule illas, an uelitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo. sed non ita gloriæ meæ fauerim, ut uobis societatem eius inuideam. perfert Anteia mandata, nec illæ mo

rantur. Opportune senatus intra diem tertiũ. Omnia ego semper ad Corellium retuli, quem prouidentissimum ætatis nostræ, sapientissimumq; cognoui. hoc tamen contentus in consilio meo fui, ueritus ne uetaret. (erat enim cunctantior, cautiorq;) sed nõ sustinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturũ me indicarem, quod an facerem, non deliberabam, expertus usu, De eo quod destinaueris, non esse consulendos, quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto, dico paulisper maximo adsensu, ubi cœpi crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine undiq; mihi reclamari. alius sciamus, qui sit, de quo extra ordinem referas. alius, quis est ante relationẽ reus? alius salui simus, qui supersumus. Audio impertubatus, interritus, tantum susceptæ rei honestas ualet, tantum ad fiduciam, uel metum differt. nolint homines, quod facias, an nõ probent. Longum est omnia, quæ tunc hinc inde iacta sunt, recensere. Nouissime consul, Secundæ sententiæ loco dices, siquid uolueris. permiseras inquam, quod usq; adhuc omnibus permisisti. Resideo. aguntur alia interea. me quidã ex consularibus amicis secretò, curatoq; sermone quasi nimis fortiter, incauteq; progressum corripit, reuocat, monet, ut desistã, adiecit etiam. Notabilem te futuris principibus fecisti. esto inquam dum malis. Vix ille discesserat, rursus alter, quid audes? cur ruis? quibus te periculis obijcis? quid præsentibus confidis incertus futurorũ? lacessis hominem iam præfectum ærarij, & breui consulem. Præterea qua gratia? quibus amicitiis fultum? nominat quendam,

qui tunc

qui tunc ad orientem amplissimum et famosissimum exercitum, non sine magnis, dubijsq; rumoribus obtinebat. Ad hæc ego. Omnia percepi, atq; animo mecũ ante peregi, nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum factum ulciscor, Iã censendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris consul designatus, dicit Fabritius Veiento, Fabius Posthumus, Vectius Proculus collega Publicij Certi, de quo agebatur. Vxoris autem meæ, quam amiseram, uitricus. Post hos Ammius Flaccus, omnes Certum nondum à me nominatum, ut nominatum defendunt, crimenq; quasi in medio relictum defensione suscipiunt, quæ præterea dixerint, nõ est necesse narrare, in libris habes. Sum enim cuncta ipsorũ uerbis persecutus. Dicunt cõtra Auidius Quietus, Cornutus Tertullus, iniquissimum esse, querelas dolentium excludi, ideoq; Arriæ, et Fanniæ ius querendi non auferendũ, nec interesse cuius ordinis quis sit. Sed quam caussam habeat. Cornutus datũ se à cõsulibus tutorem Heludij filiæ petentibus matre eius, et uitrico, nũc quoq; non sustinere deserere officij sui parteis, in quo tamen et suo dolori modum imponere, et optimarum fœminarum ferre modestissimum adfectum, quas contentas esse admonere Senatũ Publicij Certi cruẽtæ adulationis. Et petere, si pœna flagitii manifestissimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tũ Satrius Rufus medio, ambiguoq; sermone, puto, inquit, iniuriã factam Publicio Certo, si non absoluitur, nominatus est ab amicis Arriæ, et Fanniæ, nominatus ab amicis suis, nec debemus soli-

citi esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus, si innocens est, sicuti et spero, et malo, et donec aliquid probetur, credo poteritis absoluere. Hæc illi, quo quisq; ordine citabantur. Venitur ad me, consurgo, utor initio, quod in libro est, respondeo singulis. mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant, tanta conuersio uel negotij dignitatem, uel prouentum orationis, uel actoris constantiam subsecuta est. Finio. Incipit respondere Veiento, nemo patitur, obturbatur, obstrepitur, adeo quidem, ut diceret, rogo Patres C. ne me cogatis iplorare auxiliũ tribunorũ. Et statim Murena tribunus, permitto tibi uir clarissime Veiento dicere. tunc quoq; reclamatur. Inter moras consul citatis nominibus, et peracta discessione mittit Senatum, ac penè adhuc stantem, tentantemq; dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita uocitabat) contumelia questus est Homerico uersu ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί. non ferè quisquam i Senatu fuit, qui non me complecteretur, exoscularetur, certatimq; laudẽ cumularet, quod intermissum iandiu morem in publicum cõsulendi, susceptis proprijs simultatibus, reduxissem, quod deniq; senatum inuidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quod seuerus i cæteros, senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. Hæc acta sunt absente Certo. Abfuit enim seu tale aliquid suspicatus, siue, ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidẽ de eo Cæsar ad senatum non remisit. obtinui tamen, quod intenderã. nam collega Certi consulatum, successorẽ Certus ac-

cepit, planeq; factum ē, quod dixeram in fine. Red dat præmiū sub optimo pricipe, quod à pessimo acceepit. Postea actionē meam utcunq; potui, recollegi, addidi multa. Accidit fortuitū, sed non tanquā fortuitum, quod editis libris Certus ītra paucissimos dies implicitus morbo decessit. audi referentes hanc imaginem mētis eius, hanc oculis oberrasse, tanquā uideret Heluidiū respondere mihi. Vera'ne hæc, adfirmare non ausim. interest enim exempli, ut uera uideantur. Habes epistolam, si modū epistolæ cogites, libris, quos legisti, non minorē. sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

n Ec ipse tibi plaudis, et ego nihil magis ex fide, quā de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio. nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico īgenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, et reuerentia posterum. Pergamus modo itinere instituto, quod ut paucos ī lucē, famāq; prouexit, ita multos è tenebris, et silētio protulit. Vale.

C. PL. FALCONI SVO S.

r Efugeram in Thuscos, ut omnia ad arbitriū meum facerem, at hoc ne ī Thuscis quidē, tam multis undiq; rusticorū libellis, et tā querulis īquietor, quos aliquāto magis inuitus, quā meos lego. nam et meos īuitus. retracto enim ratiunculas quasdam, quod post intercapedinem temporis et frigidū et acerbū est ratiocinationes, quasi absen-

te negleguntur. Interdum tamen equum conscendo, et patrēfamiliæ hactenus ago. quod aliquā partē prædiorum, sed pro gestatione percurro. Tu consuetudinem serua, nobisq; sic rusticas urbana acta perscribe. Vale.

C. PL. MAMILIANO SVO S.

SVmmam te uoluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere uenandi non miror, cum historicorum more scribas numerū iniri nō potuisse. Nobis uenari nec uacat, nec libet. Nō uacat, quia uindemiæ in manibus. Non libet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo musto, nouos uersiculos tibi, quos iucundissime exigenti, ut primū uidebuntur deferuisse, mittemus. Vale.

C. PL. GENITORI SVO S.

REcepi literas tuas, quibus quereris tædio tibi fuisse quamuis lautissimam cœnam, quia scurræ, cinædi, moriones, mēsis inerrabāt. Vis tu remittere aliquid ex rugis. equidem nihil tale habeo, habenteis tamen fero, cur ergo non habeo? quia nequaquam me, ut inexpectatū, festiuum'ue delectat, siquid molle à cinædo, petulans à scurra, stultum à morione profertur, nō rationem, sed stomachū tibi narro. Atq; adeo, quàm multos putas esse, quos ea, quibus ego et tu capimur, & ducimur, partim ut inepta, partim ut molestissima offendant. Quā multi cum lector, aut lyristes, aut comœdus inductus est, calceos poscunt, aut nō minore cum tædio recubant,

quàm tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es. Demus igitur alienis oblectationibus ueniam, ut nostris impetremus. Vale.

C. PL. SABINO SVO S.

q Va intentione, quo studio, qua deniq; memoria legeris libellos meos, epistola tua ostẽdit, ipsi igitur exhibes negotium tibi, qui elicis, & inuitas, ut quamplurima communicare tecum uelim, faciam, per parteis tamen, et quasi digesta, ne istam ipsam memoriã, cui gratias ago adsiduitate, et copia turbẽ, oneratamq;, et quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

C. PL. RVSONI SVO S.

s Ignificas legisse te ĩ quadã epistola mea, iussisse Verginiũ Rufum ĩscribi se pulchro suo.

Hic situs est Rufus, pulso q Vindice quondã
Imperium adseruit non sibi, sed patriæ.

Reprehẽdis, quod iusserit, addis etiam melius, rectiusq; Frontinum, quod uetuerit omnino monimentum sibi fieri, meq; ad extremũ, quid de utroq; sentiã, consulis. utrunq; dilexi, miratus sum magis, quem tu reprehendis miratus, atq; ita, ut non putarẽ satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego, qui magnum aliquod, memorandumq; fecerunt, non modo uenia, uerũetiam laude dignissimos iudico, si ĩmortalitatem, quam meruere sectantur. Victuriq; nominis famam supremis etiam

titulis prorogare nituntur. Nec facile quenquam, nisi Verginium inuenio, cuius tanta in prædicando uerecundia, quāta gloria ex facto. ipse sum testis familiariter ab eo dilectus, probatus'q; semel omnino me audiente prouectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Cluuium locutum, Scis Vergini quæ historiæ fides debeatur. proinde siquid in historijs meis legis aliter ac uelles, rogo ignoscas. At hoc seculū Cluui ne tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberū uobis scribere, quæ libuisset? Age dum hunc ipsum Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcior uidetur et pressior, cōparemus. Vetuit extrui monimentum, sed quibus uerbis? impensa monimenti superuacua est, memoria nostri durabit, si uitam meruimus. an restrictius arbitraris per orbem terrarū legendum, dare duraturam memoriam suam, quam uno in loco duobus uersiculis signare, quod feceris? Quanquam non habeo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi, cuius'q; potest apud te iustior esse defensio, quàm ex collatione eius, quem prætulisti. Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum uterq; ad gloriam pari cupiditate, diuerso itinere cōtendit, alter dū expetit debitos titulos, alter dum mauolt uideri contempsisse. Vale.

C. PL. VENATORI SVO S.

TVa uero epistola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præsertim cū de libellis meis tota loqueretur, quos tibi uoluptati

esse non miror, cum omnia nostra, perinde ac nos, ames. Ipse cum maxime uindemias graciles quidẽ, uberiores tamen, quam expectaueram, colligo, si colligere est non unquàm decerpere uuam, torculum inuisere, gustare de lacu mustũ, obrepere. urbani, qui nunc rusticis præsunt, meq; notarijs et lectoribus reliquerunt. Vale.

C. PL. SABINIANO SVO S.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, uenit ad me, aduolutusq; pedibus meis tanquam tuis hæsit. fleuit multum, multum rogauit, multum etiam tacuit, in summa, fecit mihi fidẽ pœnitentiæ. uere credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris scio, et irasceris merito, id quoq; scio, sed tũc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ caussa iustissima est. amasti hominem, et spero amabis. Interim sufficias, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatius facies. Remitte aliqd adolescẽtiæ ipsius, remitte lachrymis, remitte indulgentiæ, ne torseris illum, ne torseris etiam te. torqueris enim, cũ tam lenis irasceris. Vereor ne uidear non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamẽ tanto plenius, et effusius, quanto ipsum acrius, seueriusq; corripui. districte minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi nó idem. nam fortasse iterum rogabo, iterum ĩpetrabo, sit modo tale, ut rogare me, ut præstare te deceat. Vale.

C. PL. SEVERO SVO S.

m Agna me solicitudine adfecit Passeni Pauli ualetudo, et quidẽ plurimis, iustissimisq; de caussis. Vir est optimus, honestissimus, nostri amantissimus. Præterea in literis ueteres æmulatur, exprimit, reddit. Propertiũ in primis, à quo genus ducit, uera soboles, eoq; simillima illi, in quo ille præcipuus. si elegos eius in manum sumpseris, leges opus tersum, molle, iucundum, et planè in Propertii domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum effingi putes. siquid in studijs cognatio ualet, et huius propinquũ. magna uarietas, magna mobilitas. Amat, ut qui uerissime. dolet, ut qui impatientissime. laudat, ut qui benignissime. ludit, ut qui facetissime. omnia deniq; tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo, quàm corpore ille. Tandem illum, tandẽ me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipsius, quæ ex periculo eius tantum discrimen adierunt, quantũ ex salute gloriæ consequentur. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

f Requenter agenti mihi uenit, ut centũuiri, cum diu se intra iudiciũ, authoritatem, grauitatemq; tenuissent, omnes repente quasi uicti, coactiq; consurgerent, laudarentq;. Frequenter è senatu famam, qualem maxime optauerã, retuli, nũquam tamen maiorem cepi uoluptatem, quàm nuper

ex sermone Cornelij Taciti. narrabat sedisse secum Circẽsibus proximus equitẽ Ro. hũc post uarios, eruditos'q; sermones requisisse, Italicus es, an prouincialis, se respondisse, nosti me, et quidẽ ex studiis. Ad hoc illum, Tacitus es, an Plinius? exprimere nõ possum, q̃ sit iucundum mihi, quod nomina nostra quasi literarum propria, non hominum, literis reddũtur, quod uterq; nostrum his etiam ex studijs notus, quibus aliter ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum uir egregius Fidius Rufinus, super eum municeps ipsius, qui illo die primum in urbem, cui Rufinus demostrans me, uides hunc? multa deinde de studijs nostris. Et ille, Plinius est, ĩquit. Verum fatebor, capio magnũ laboris mei fructum. An si Demosthenes iure lætatus est, quod illũ anus Attica ita demonstrauit οὗτός ἐστι δὴ μοσθένης. ego celebritate nominis mei gaudere nõ debeo? Ego uero et gaudeo, et gaudere me dico. Neq; enim uereor, ne iactantior uidear, cum de me aliorum iudicium, non meum profero, præsertim apud te, qui nec illius inuides laudibus, et faues nostris. Vale.

C. PL. SABINIANO SVO S.

b Ene fecisti, quod libertum aliquando tibi carum reducentibus epistolis meis in domum animum recepisti. Iuuabit hoc te. me certe iuuat, primũ, quod te talem uideo, ut in ira regi possis, deinde, quod tantum mihi tribus, ut uel authoritati meæ pareas, uel precibus indulgeas. Igitur et laudo, et gratias ago, simul in posterum moneo, ut te er-

voribus tuorum, et si non fuerit, qui deprecetur, placabilem præstes. Vale.

C. PL. MAMILIANO SVO S.

q Vereris de turba castrensium negotiorum, et tanquam summo otio perfruare, lusus, et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meq; ad similia cōdēda nō mediocriter icitas. Incipio. n. ex hoc genere studiorum non solum oblectationem, uerum etiam gloriam petere, post iudicium tuum uiri grauissimi, eruditissimi, ac super ista uerissimi. Nūc me rerum actus modice, sed tamen distringit, quo finito, aliquid earundem camœnarū i istum benignissimum sinum mittam. Tu passerculis, et columbulis nostris inter aquilas uestras dabis pennas, si tamen et sibi et tibi placebunt, si tantum sibi, continēdos cauea, nido'ue curabis. Vale.

C. PL. LVPERCO SVO S.

d Ixi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem, et sano, sed parum grandi et ornato, ut opinor, apte. Nihil peccat, nisi quod nihil peccat. debet enim orator erigi, attolli, interdū etiā efferuescere, efferri, ac sæpe accedere ad præceps. nā plerunq; altis, et excelsis adiacent abrupta tutius per plana, sed humilius, & depressius. Item frequentior currentibus, quàm reptantibus lapsus. sed his nō labentibus nulla laus, illis nōnulla etiā si labantur. nā ut quasdā arteis, ita eloquentiam nihil magis, quā ancipitia cōmendant. Vides qui per funē in summa

nituntur, quantos soleant excitare clamores, cum iam iamq; casuri uidẽtur. sunt enim maxime mirabilia, quæ maxime inspectata, maxime periculosa, ut quæ græci magis exprimũt, παράδοξα, ideo nequaquam par gubernatoris est uirtus cum placido, & cum turbato mari uehitur, tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum. at cum strident funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus et dijs maris proximus. Cur hæc? quia uisus es mihi in scriptis meis adnotasse quædam, ut tumida, quæ ego sublimia, aut improba, quæ ego audentia, aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimũ autem refert reprehẽdenda adnotes, an insignia. Omnis enim aduertit, quod eminet, et extat, sed acri intentione dijudicandũ est, immodicum sit, an grande, altum, an enorme, atq; ut Homerum potissimum attingam, quem tandem alterutrã in partim potest fingere. ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας οὐρανός. ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο. & totum illud. οὔτι θαλάσσης κύματος συμβολαί. Sed opus est examine et libra. incredibilia sint hæc, & inania, an magnifica, et cœlestia. Ne nunc ego me his similia aut dixisse, aut posse dicere puto, non ita insanio, sed hoc itelligi uolo, laxãdos esse eloquentiæ frenos, nec angustissimo gyro ingeniorum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorũ, alia poetarum. quasi uero M. Tullius minus audeat, quanq̃ hũc omitto. neq; enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse ille norma oratoris, & regula, num se cohibet, et cõprimit, cum dicit illa notissima, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες. & rursus οὐ λίθοις ἐτείχισα

τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ· & statim, οὐκ ἐκ μὲν θα-
λάττης τὴν εὔβοιαν προυβαλόμην, πρὸ τῆς ἀττικῆς. Et alī
bi, ἐγὼ δὲ, οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖ
νον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid au
dentius illo pulcherrimo ac longissimo excessu. νό-
σημα γάρ. quid hæc? breuiora superioribus, sed auda
cia paria, τότε ἐγὼ μὲν τῷ πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολ
λῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν. Ex eadem nota, ὅταν δὲ ἐκ πλεονε
ξίας καὶ πονηρίας ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις
καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Sī
mile his ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις.
Et ibidē σὺ γὰρ εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας ἀριστογεῖτον.
μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἐάλω
κας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας πρὸς τούτους ὁρ-
μίζου. Et dixerat τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βά
σιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας. βάρα
θρα. et deinceps δέδοικα μὴ δόξῃ τέ τισι τὸν ἀεὶ βουλό-
μενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτρίβειν. ἀσθενὴς
μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν. Nec satis οὐδὲ γὰρ τοὺς
προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆ-
σαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον,
ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυ-
μεῖ κακίας. adhuc εἰ γὰρ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλι
γκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia, ut prætereā,
quæ ab Aeschine θαύματα, non ῥήματα uocantur, in
cōtrarium incidi dices, hūc quoq; ob ista culpari. Sed
uide quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso repre-
hendente, et maior ob hoc quoq;. in alijs enim uis, in
his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse
ijs, quæ ī Demosthene carpebat abstinuit? χρὴ γὰρ τὸ

αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δ' ἑτέραν μὲν
φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δι-
καίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ.
alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσ-
ματι. πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντατάλαντα τοὺς
πρέσβεις ἀξιοῦν τοὺς ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ καλλίᾳ διδόναι.
ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν πομπὸν, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ
τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι. Iterũ alio.
καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστα-
σθαι, Quod adeo probauit, ut repetat ἀλλὰ ἐγκαθήμε-
νοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν
εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λό-
γων ἐπιτηρεῖτε. An illa custoditius, pressiusq;, σὺ δὲ
ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων,
ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Altius illa, οὐκ ἀποπέμ-
ψησθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ
συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας
πλέοντα τιμωρήσασθε. et alia. Expecto, ut quædam
ex hac epistola, gubernacula gemũt, et dijs maris pro
ximus, ijsdem notis, quibus ea, de quibus scribo, con
fodias. Intellego enim me dũ ueniam prioribus peto,
in illa ipsa, quæ adnotaueras, incidisse. Sed confodias
licet, dummodo iam nunc destines diem, quo & de il
lis, et de his corã exigere possimus. Aut enim tu me
timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

C. PL. PATERNO SVO S.

Quanta potestas, quanta dignitas, quanta ma
iestas, quantum, deniq; numen sit historiæ,
cum frequenter aliãs, tum proxime sensi.
Recitauerat quidam uerissimum librum, partemq;

eius in alium diem reseruauerat. ecce amici cuiusdã orantes, obsecrantesq́;, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi, quæ fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quæ audire erubescunt. Et ille quidem præstitit, quod rogabatur. sinebat fides. liber tamen, ut factum ipsum manet, manebitq́;, legeturq́; semper tanto magis, quia nõ statim. Incitantur enim homines ad agnoscenda, quæ differuntur. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

POst longum tempus epistolas tuas, sed tres pariter recepi, omnes elegantissimas, amãtissimas, et quales à te uenire præsertim desyderatas, oportebat, quarum una iniungis mihi iucundissimum ministerium, ut ad Plotinam sanctissimam fœminam literæ tuæ perferantur, perferentur. eadem commendas Popilium Artemisiũ, statim præstiti, quod petebat. Indicas etiam modicas te uindemias collegisse, communis hæc mihi tecum, quanquam in diuersissima parte terrarum querela est. Altera epistola nuntias multa te nũc dictare, nunc scribere, q̃bus nos tibi repræsentes, gratias ago, agerẽ magis, si me illa ipsa, quæ scribis, aut dictas, legere noluisses, et erat æquũ, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiam si ad aliũ, quàm ad me pertinerent. Polliceris, ĩ finem, cũ certius de uitæ nostræ ordinatione aliquid audieris, futurũ te fugitiuum rei familiaris, statimq́; ad nos euolaturũ, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfrigere nullo modo possis. Tertia epistola continebat esse tibi redditam orationem

pro Clario, eamq; uisam uberiorem, quàm dicente me audiente te fuerit. Est uberior. multa eni postea inserui. adijcis alias te literas curiosius scriptas misisse, an acceperim quæris, non accepi, et accipere gestio. proinde prima quaq; occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego minime parcus parcissimas putabo. Vale.

C. PL. RVSTICO SVO S.

u T satius est unum aliquid insigniter facere quam plurima mediocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter. quod intuens ego, uarijs me studiorum generibus nulli satis confisus experior. proinde cum hoc uel illud legis, ita singulis ueniam, ut nõ singulis dabis. An cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? quid autẽ ego de uenia quasi ingratus? nam si ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius sperãda, q̃ uenia obsecrãda ẽ, mihi tamẽ uenia sufficit. Vale.

C. PL. GEMINO SVO S.

l Audas mihi, et frequenter præsens, et nunc per epistolas Nonium tuum, quod sit liberalis in quosdam, et ipse laudo, si tamen non in nos solos. Volo eni eum, qui sit uere liberalis tribuere patriæ, propinquis, adfinibus, amicis, sed amicis, dico pauperibus, non ut isti, qui ijs potissimum donant, qui donare maxime possunt. Hos ego uiscatis, hamatisq; muneribus, nõ sua promere puto, sed alie

na corripere. Sunt igenio simili, q quod huic donãt, auferunt illi, famamq; liberalitatis auaritia petunt. Primum est autem suo esse contentum, deide quos præcipue scias indigere, sustentantem, fouentemq;, orbe quodam societatis ambire. Quæ cuncta si facit iste, usquequaq; laudandus est, si unum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum est etiã imperfectæ liberalitatis exemplar, ea inuasit homines habendi cupido, ut possideri magis, quàm possidere uideantur. Vale.

C. PL. SARDO SVO S.

p Ostquam à te recessi, nõ minus tecum, quã cum apud te fui. legi enim librũ tuum idẽtidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quæ de me scripsisti. in quibus quidem percopiosus fuisti. quàm multa. quàm uaria, quàm non eadẽ de eodem, nec tamen diuersa dixisti? Laudem pariter, et gratias agam? neutrum satis possum. et, si possem, timerem ne adrogans esset, ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora, tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

C. PL. TITIANO SVO S.

q Vid agis? quid acturus es? ipse uitam iucũdissimam, idest otiosissimam uiuo. quo fit, ut scribere lõgiores epistolas nolim, uelim legere, illud tanquã delicatus, hoc tanq̃ otiosus. Nihil est. n. aut pigrius delicatis, aut curiosius otiosis. Vale.

C. PL.

C. PL. CANINIO SVO S.

i Ncidi in materiam ueram, sed simillimam fictæ, dignā'q; isto lætissimo, altissimo, planeq; poetico ingenio. incidi autem dum super cœnam uaria miracula hinc inde referūtur. magna authoris fides, tam et si quid poetæ cum fide? tamen author, cui bene uel historiam scripturus credidisses. Est in Africa Hipponēsis Colonia, mari proxima, adiacet ei nauigabile stagnum, quod in modum fluminis æstuariū emergit, quod uice alterna prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno, omnis hic ætas piscandi, nauigandi, atq; etiam natandi studio tenetur, maxime pueri, quos otium, ludus'q; sollicitant, his gloria et uirtus, altissime prouehi, uictor ille, qui longissime ut litus, ita simul nanteis reliquit. hoc certamine puer quidā audentior cæteris in ulteriora tendebat, Delphinus occurrit, et nunc præcedere puerum, nunc sequi, nūc circuire, postremo subire, deponere iterum subire, trepidantem'q; perferre primum in altum, mox flectit ad litus, redditq; terræ, et æqualibus. Serpit per Coloniam fama, concurrere omnes, ipsum puerū tāquā miraculum aspicere, interrogare, audire, narrare. postero die obsidēt litus, prospectant mare, et siquid est mari simile, natāt pueri, inter hos ille, sed cautius, Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum. fugit ille cum cæteris, delphinus quasi inuitet, reuocet, exilit, mergitur, uarios'q; orbeis īplicatat, expeditq;. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus donec homi-

nes innutritos mari subiret timendi pudor, accedunt, et alludunt, et appellant, tangunt etiã, pertrectãtq; præbentẽ, crescit audacia experimẽto maxime. puer qui primus expertus est, adnatat, nanti insilit tergo, fertur, referturq;, adnosci se, amari putat, amat ipse, neuter timet, neuter timetur. huius fiducia, mansuetudo illius augetur. nec non alij pueri dextra, læuaq; simul eunt hortantes, monẽtesq;. ibat una (id quoq; mirum) delphinus alius tantum spectator, et comes. Nihil enim simile aut faciebat, aut patiebatur, sed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum cæteri pueri, incredibile, tam uerum tamen, quàm priora, delphinum gestatorẽ, collusoremq; puerorum in terram quoq; extrahi solitũ, arenisq; siccatum ubi incaluisset, in mare reuolui. cõstat Octauium Auitum legatum proconsulis in litus educto religione praua superfudisse unguentum, cuius ille nouitatem, odoremq; in altum refugisse, nec nisi post multos dies uisum languidum, et mœstum, mox redditis uiribus priorem lasciuiam, & solita ministeria repetisse. Confluebant ad spectaculũ omnes magistratus, quorum aduentu, et mora modica Resp. nouis sumptibus atterebatur. Postremo locus ipse quietem suam, secretumq; perdebat. Placuit secrete interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? q̃q̃ non est opus adfingas aliqd, aut struas, sufficit, ne ea, quæ sunt uera, minuãtur. Vale.

C. PL. TRANQVILLO SVO S.

e Xplicat æstum meum, audio me male legere duntaxat uersus, orationes enim com-

mode, sed tanto minus uersus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. hoc quoq; familiare, quod elegi, nō bene, sed melius scio lecturum, si tamen non fuerit perturbatus. Est enim tam nouus lector, quàm ego poeta. Ipse nescio q̄d illo legente interim faciam, sedeam defixus, et mutus, et similis otioso? an ut quidā, quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu prosequar? Sed puto me non minus male saltare, q̄ legere. Iterum dicam, explica æstum meū, uereq; rescribe, num sit melius pessime legere, quàm ista uel non facere, uel facere. Vale.

C. PL. OPPIO SVO S.

Librum, quem misisti, recepi, et gratias ago. sum tamem hoc tēpore occupatissimus. Ideo nō dum eum legi, cum alioqui ualidissime cupiam, sed eam reuerentiam cum literis ipsis, tum scriptis tuis debeo, ut sumere illa nisi uacuo animo, irreligiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus ualde probo. Est tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quàm emēdat, deinde, quod nos à recentioribus reuocat, simulq; nec absoluit priora, et inchoare posteriora non patitur. Vale.

C. PL. FVSCO SVO S.

Quæris, quēadmodum in Thuscis diem æstate disponam. Euigilo, cum libuit, plerunq; circa horam primā, sæpe ante, tardius raro, clausæ fenestræ manent. mire enim silentio,

et tenebris ab ijs, quæ auocant, abductus, et liber, et mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem, quæ mens uident, quoties non uident alia. Cogito siquid in manibus, cogito ad uerbũ scribenti, emendantiq; similis, nunc pauciora, nunc plura, ut uel difficile, uel facile componi, teneri'ue potuerunt. Notarium uoco, et die admisso, quæ formauerã, dicto, abit, rursusq; reuocatur, rursusq; remittitur. ubi hora quarta, uel quinta, neq; enim certum, dimensumq; tempus, ut dies suasit, in xystum me, uel cryptoporticum confero, reliqua meditor, et dicto, uehiculum ascendo. ibi quoq; idẽ, quod ambulans, aut iacens, durat intentio, mutatione ipsa refecta. paulũ redormio. dein ambulo, mox orationem græcam, latinam'ue clare, et intente non tam uocis caussa, quã stomachi lego, pariter tamen et illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lauor. cœnanti mihi sic cũ uxore, uel paucis liber legitur. post cœnam comœdia aut lyristes. mox cũ meis ambulo, quorũ numero sũt eruditi. ita uarijs sermonibus uespera extenditur, et quanq̃ lõgissimus dies, cito cõditur. Nõnunq̃ ex hoc ordine aliqua mutantur. nã si diu iacui, uel ambulaui, post somnum demum, lectionemq;, non uehiculo, sed quod breuius, quia uelocius, equo gestor. interueniũt amici ex proximis oppidis, partemq; diei ad se trahunt, interdumq; lassato mihi, opportuna interpellatione subueniunt. uenor aliquando, sed non sine pugillaribus, ut quamuis nihil ceperim, non nihil referam, datur et colonis, ut uidetur ipsis non satis temporis, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras

et hæc urbana opera commendant . Vale

C.PL. PAVLINO SVO S.

n Ec tuæ naturæ est tralatitia hæc, et quasi pu
blica officia à familiaribus amicis cõtra ip
sorum commodum exigere, et ego te constā
tius amo, quàm ut uerear, ne aliter ac ueli accipias,
nisi te Kalendis statim consulem uidero, præsertim
cum me necessitas locandorum prædiorum plureis ā
nos ordinatura detineat, in quā noua consilia sumen
da sunt. Nam priore lustro, quāquam post magnas
remissiones, reliqua creuerunt. īde plerisq; nulla iā
cura minuendi æris alieni, quod desperant posse per
solui. rapiunt etiam, consumuntq; , quod natum est,
ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum
ergo augescentibus uitiis et medendū est, medendi una
ratio, si non nummo, sed partibus locem, ac deinde ex
meis aliquos exactores operi custodes fructibus po-
nam, et alioqui nullum iustius genus redditus, q̄ quod
terra, cœlum, annus refert. At hoc magnam fidem,
acreis oculos, numerosas manus poscit, experiūdū ta
men, et quasi in ueteri morbo quælibet mutationis au
xilia tentanda sunt . Vides, quàm non delicata me
caussa obire primum consulatus tui diem non sinat.
quem tamen hic quoq; ut præsens, uotis, gaudio, gra
tulatione celebrabo. Vale.

C.PL. SATVRNINO SVO S.

e Go uero Rufum nostrum laudo, non quia
tu, ut ita facerem, petisti, sed quia est ille di-

gnissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit. iudicaui tamen. neq; enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

C. PL. MVSTIO SVO S.

Aruspicum monitu reficienda est mihi ædes Cereris in prædijs i melius et in maius. uetus sanè, et angusta cũ sit, alioqui stato die frequentissima. Nam idibus septembribus magnus e regione tota coit populus, multæ res aguntur. multa uota suscipiuntur. multa redduntur. sed nullum in proximo suffugium aut imbris, aut solis. Videor ergo munifice simul, religioseq; facturus, si ædẽ quã pulcherrimam extruxero, addidero porticus ædi, illam ad usum deæ, has ad hominũ. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi uidebitur generis, emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. Erit etiam uel faciendum, uel emendũ ipsius Deæ signum, quia ãtiquum illud è ligno quibusdã sui partibus uetustate truncatum est. Quãtum ad porticus nihil ĩterim occurrit, quod uideatur istinc esse repetendum, nisi tamen, ut formam secundum rationem loci scribas. neq; enim possunt circundari templo. Nam solum templi hinc flumine, et abruptissimis ripis, hinc uia cingitur. Est ultra uiam latissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

C. PL. FVSCO SVO S.

Cribis pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognouisti quemadmodum in Thuscis otium æstatis exigerem, requiris, quid ex hoc i Laurētino hyeme permutē. Nihil, nisi quod meridianus somnus eximitur, multumq; de nocte uel ante, uel post diem sumitur, et si agendi necessitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo, uel lyristæ post cœnam locus, sed illa, quæ dictaui identidem retractantur, ac simul memoriæ frequenti emēdatione proficitur. Habes æstate, hyeme consuetudinem, addas huc, licet tantum u m, quæ inter hyemem, æstatemq; mediam?ut nihil de die perdunt, de nocte paruulum acquirunt. Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS AD TRAIANVM IMP.

Gratulatoria ob Imperium.

Va qdē ipietas Imperator sanctissime optauerat, ut quā tardissime succederes patri. Sed Dij immortales festinauerunt uirtutes tuas ad gubernacula Reipublicæ, quā susceperas, admouere. Precor ergo ut tibi et per te generi humano prospera omnia, idest digna seculo tuo contingant. Fortem te, et hilarem Imp. optime et priuatim, & publice opto.

C. PL. TRAIANO IMP.

Gratias agit.

e Xprimere Domine uerbis nõ possum, quã tum mihi gaudiũ attuleris, quod me dignũ putasti iure trium liberorum. quamuis enĩ Iulij Seruiani optimi uiri, tuiq; amantissimi precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intellego, libentius hoc ei te praestitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam uoti mei consecutus, cum inter initia felicissimi principatus tui, probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere, eoq; magis liberos concupisco, quos habere etiam illo tristissimo seculo uolui, sicut potes duobus matrimonijs meis credere, sed Dij melius, qui omnia integra bonitati tuae reseruarunt. malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem et securus, et felix.

C. PL. TRAIANO IMP. S.

De sortione patrocinij aduersus Marium Priscũ.

u T primum me Domine indulgentia uestra promouit ad praefecturam aerarij Saturni omnibus aduocationibus, quibus alioqui nũquam eram promiscue functus, renuntiaui, ut toto animo, delegato mihi officio uacarẽ, qua ex caussa cũ patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum, et petij ueniam huius muneris, et impetraui. Sed cum postea consul designatus censuisses tacendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut

essemus in senatus potestate, pateremurq; nomina nostra in urnam conijci, conuenientissimum esse trãquillitati seculi tui putaui, præsertim tam moderatæ uoluntati amplissimi ordinis non repugnare, cui obsequio meo opto, ut existimes constare rationem, cum oĩa facta dictaq; mea probare sanctissimis moribus tuis cupiam, & ciuis et senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordini, squod iustissime exigebat præstando, quas parteis impleturum te secundum susceptam fidem confido.

C. PL. TRAIANO IMP. S.

Petit latum clauum amico.

Indulgentia tua Imp. optime. quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus et contubernalis meus. Quibus ex caussis et à Diuo patre tuo petieram, ut illum in amplissimum ordinem promoueret, sed hoc uotum meum bonitati tuæ reseruatũ est, quia mater Romani liberalitatem sestertij quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nõdum satis legitime peregerat, quod postea fecit admonita à nobis. nam et fundos emãcipauit et cætera, quæ in emancipatione ĩplenda solent exigi, cõsumauit. Cum sit ergo finitũ, quod spes nostras morabatur, nõ sine magna fiducia subsigno. apud te fidem pro moribus Romani mei quos et liberalia studia exornant, et eximia pietas, quæ hanc

ipsam matris liberalitatem, et statim patris hæredi tatem, et adoptionem à uitrico meruit. auget hæc & natalium et paternarum facultatũ splendor, quibus singulis multũ cõmendationis accessurũ, etiã ex meis precibus ĩdulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo domine, ut me exoptatissimæ mihi gratulationis cõpotẽ facias, et honestis (ut spero) adfectibus meis præstes, ut nõ ĩ me tantum, uerũ et ĩ amico gloriari iudicijs tuis possim.

PLINIVS TRAIANO

Ciuitatẽ Romanã Harpocrati Iatraliptæ suo petit.

P Roximo anno Domine grauissima ualetudine usq; ad periculũ uitæ uexatus, Iatralipten adsumsi, cuius soliatudini, & studio tuæ tantum indulgentiæ beneficio, referre gratiam parem possum. Quare rogo, des ei ciuitatẽ Romanã. Est enim peregrinæ conditionis, manumissus à peregrina. Vocatur ipse Harpocras, matronam habet. Thermuthin Theonis, quæ iampridem defuncta est. Item rogo, des ius Quiritiũ libertis Antoniæ Maximillæ ornatissimæ fœminæ, Hediæ et Antoniæ Harmeridi. Quod à te, petente patrona, peto.

PLINIVS TRAIANO

Agit gratias.

a Go gratias domine, quod et ius Quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, et ciuitatem Romanã Harpocrati Iatraliptæ meo sine mora indulsisti. Sed cum annos eius et censum, si

cut præceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me ante, ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniã esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, cæterosq; pegrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solũ scribere tibi, eum scilicet à peregrina manumissum, patronamq; eius iampridem decessisse, de qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaq;, ut beneficio tuo legitime frui possim. tribuas ei et Alexandrinam ciuitatem, et Romanam. Annos eius & censum, (nequid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras misi.

TRAIANVS PLINIO.

c Iuitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui, sed cum Harpocrati Iatraliptæ tuo iã ciuitatem Romanã impetraueris, huic quoq; petitioni tuæ negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolã tibi ad Pompeiũ Plantam præfectum Aegypti amicum meũ mittam.

PLINIVS TRAIANO

De statuis principum in municipium transferendis.

c Vm diuus pater tuus Domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omneis ciueis ad munificentiã esset cohortatus, petij ab eo, ut statuas principum, quas in longinquis agris, per plureis successiões traditas mihi, qua

leis acceperam, custodiebã, permitteret in municipiũ transferre, adiecta sua statua, quodq; ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, ut adsignarent solum, in quo templum pecunia mea extruerem, illi in honore operis ipsius electionẽ loci mihi obtulerant. Sed primũ mea, deide patris tui ualetudine, postea curis delegati à uobis officij retentus, nunc uideor commodissime posse in rem præsentem excurrere. nam et menstruum meum Kal. septembris finitur, & sequẽs mensis complureis dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia permittas mihi, opus, quod incohaturus sum, exornare & tua statua, deinde, ut hoc facere quammaturissime possim, indulgeas commeatum. Non est autem simplicitatis meæ dissimulare apud bonitatem tuã obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim, quos in eadem regione possideo, locationem alioqui .cccc. excedat. Adeo non potest differri, ut proximam putationem nouus colonus facere debeat. Præterea cõtinuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum rationem nisi præsens inire nõ possum. Debeo ergo Domine ĩdulgentiæ tuæ, et pietati meæ celeritatem, & status ordinationem, si mihi ob utraq; hæc dederis cõmeatum .xxx. dierũ. Neq; enim angustius tempus præfinire possum, cum et municipiũ, et agri, de quibus loquor, sint ultra centesimum et quinquagesimum lapidem.

TRAIANVS PLINIO.

ET multas, et omneis publicas caussas petendi commeatus reddidisti. Mihi autem uel so-

la uolūtas tua sufficisset. Neq; enim dubito te, ut primum potueris, ad tam districtū officiū reuersurum. Statuā poni mihi à te eo, quo desyderas loco, quanquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuae uidear.

PLINIVS TRAIANO.

Impetratae ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium.

e Xprimere Domine uerbis nō possum, quanto me gaudio adfecerint epistolae tuae. ex quibus cognoui te Harpocrati Iatraliptae meo ei Alexandrinam ciuitatem tribuisse, quamuis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocraten νόμου μεμφύτου indico tibi. Rogo ergo indulgentissime imp. ut mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti amicum tuum, sic, ut promisisti, epistolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius domine exoptatissime aduentus tui gaudio frui possim. rogo permittas mihi quamlongissime occurrere tibi.

PLINIVS TRAIANO

Medico sui propinquis ciuitatem petit.

p Roxima infirmitas mea Domine obligauit me Posthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis ex consuetudine bonitatis tuae indulseris. Rogo ergo, ut propinquis eius des ciuitatē Chrysippo

Mithridatis, uxoriq; Chrysippi Stratonicæ Epigoni. Item liberis eiusdem Chrysippi Epigono, & Mithridati, ita ut sint in patris potestate, utq; ijs in libertos seruetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abascanto et P. Cæsio Phosphoro, et Panchariæ Soteridi, quod à te uolẽtibus patronis peto.

PLINIVS TRAIANO

Præturam amico petit.

S Cio domine memoriæ tuæ, quæ est benefiaciendi tenacissima, preces nostras inhærere, quia tamẽ in hoc quoq; indulsisti, admoneo simul, & impense rogo, ut Accium Suram præturæ exornare digneris, cũ locus uacet, ad quam spem alioqui quietissimũ hortatur et nataliũ splendor, et summa integritas in paupertate, et ante omnia felicitas tẽporum, quæ bonam conscientiam ciuium tuorum ad usum indulgentiæ tuæ prouocat, & attollit.

PLINIVS TRAIANO

Sacerdotium sibi petit.

C Vm sciam domine ad testimoniũ, laudẽq; morum meorum pertinere tam boni pricipis iudicio exornari, rogo dignitati, ad quã me prouexit indulgentia tua uel auguratum, uel septemuiratũ, quia uacat, adijcere digneris, ut iure sacerdotij precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate priuata.

PLINIVS TRAIANO

Gratulatoria ob uictoriam.

u Ictoriæ tuæ optime Imp. Maxime pulcherrimæ, antiquissimæ, et tuo nomine, et Reip. gratulor, Deosq; imortaleis precor, ut oẽs cogitationes tuas tam lætus sequatur euentus, ut uirtutibus tantis gloria imperij et nouetur, et augeatur.

PLINIVS TRAIANO.

De itinere suo in Bithyniam.

q Via confido Domine ad curam tuam pertinere, nuntio tibi me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ μαλέαν nauigasse, quamuis contrarijs uentis retentus. Nũc destino partim orarijs nauibus, partim uehiculis prouinciã petere. nam sicut itineri graues æstus, ita cõtinuæ nauigationi Etesiæ reluctantur.

TRAIANVS PLINIO.

r Ecte renuntiasti mi Secunde carissime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere prouinciam peruenias. Prudenter autem cõstituis interim nauibus, interim uehiculis uti, prout loca suaserint.

PLINIVS TRAIANO

In Bithyniam se uenisse scribit.

s Icut saluberrimam nauigationem Domine usq; Ephesum expertus, ita inde postquam

uehiculis iter facere cœpi grauissimis æstibus, atque etiam febriculis uexatus, Pergami substiti. Rursus cum transissem in orarias nauiculas contrarijs uentis retentus, aliquanto tardius, quàm speraueram, idest. XV. Kal. octobreis Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc Reip. Prusensium impendia, redditus, debitores excutio, quod ex ipso tractu magis, ac magis necessarium intelligo. Multæ enim pecuniæ uarijs ex caussis à priuatis detinentur. Præterea quædã minime legitimis sumptibus erogantur. Hæc tibi domine in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo Kal. octob. Domine prouinciam intraui, quam in eo obsequio in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Dispice domine an necessariũ putes mittere huc mensorem. uidentur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur, ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

TRAIANVS PLINIO S.

CVperẽ sine querela corpusculi tui et tuorũ, peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso, ut nauigationi fuisset, quam expertus usque illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam cognoui Secunde Carissime literis tuis. prouinciales credo prospectum sibi à me itelligent. nam et tu dabis operã, ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes

tiones autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ sunt. nam et esse eas uexatas satis constat. Mensores uix etiam iis operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt, sufficienter habeo, sed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi possit, & ideo non deerunt tibi, modo uelis diligenter excutere.

PLINIVS TRAIANO.

De custodiis.

r Ogo domine, consilio me regas hæsitantem, utrum per publicos ciuitatum seruos, quod usq; adhuc factum, an per milites adseruare custodias debeam. Vereor enim ne et per seruos publicos parum fideliter custodiantur, et non exiguum militum numerum hæc cura distringat. interim publicis seruis paucos milites addidi. Video tamen periculum esse, ne idipsum utrisq; neglegentiæ caussa sit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regere posse confidunt.

TRAIANVS PLINIO.

n Ihil opus sit mi Secunde carissime ad continendas custodias plures commilitiones cõuerti. Perseueremus in ea consuetudine, quæ isti prouinciæ est, ut per publicos seruos custodiantur. Etenim ut fideliter hoc faciant, in tua seueritate, ac diligentia positum est. In primis enim, sicut scribis, uerendum est, ne si permisceantur seruis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint, sed et illud hæreat nobis, quampaucissimos milites à signis

auocandos esse.

PLINIVS TRAIANO.

De numero militũ Gabio Basso præfecto adsignatorũ

g Abius Bassus præfectus oræ Ponticæ et reuerentissime, & officiosissime domine uenit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, uir egregius, et indulgentia tua dignus, cui ego notum feci præcepisse te, ut ex cohortibus quibus, me præesse uoluisti, contentus esset beneficiariis decem, equitibus duobus, cẽturione uno. Respondit non sufficere sibi hunc numerum, id'q; se scripturum tibi. Hoc in caussa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

TRAIANVS PLINIO.

e T mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum, qui ut daretur illi mandatis meis, complexus sum. Quid quæris scripsisse me, ut notũ haberes, his literis subiici iussi. Multum itereſt te poscat, an homines in se, ut latius uelint. Nobis autem utilitas demum spectanda est, et quantum fieri potest, curandum ne milites à signis absint.

PLINIVS TRAIANO.

De balineo Prusensium.

p Rusenses domine balineum habent est sordidum et uetus. Id itaq; indulgentia tua re

stituere desyderant, ego tamen æstimans nouum fieri debere, uideris mihi desyderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia, ex qua fiat primum ea, quam reuocare à priuatis, & exigere iam cœpi, deinde, quam ipsi erogare in oleũ soliti, parati sunt in opus balinei conferre, quod alioqui & dignitas ciuitatis, et seculi tui nitor postulat.

TRAIANVS PLINIO.

I instructio noui balinei oneratura uires
s Prusensium non est, possumus desyderio eorum indulgere. modo nequid ideo aut intribuatur, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

PLINIVS TRAIANO.

De aduentu Seruilij.

Eruilius Pudẽs legatus domine. VIII. Cal.
s Decembr. Nicomediã uenit, meq; longæ expectationis solicitudine liberauit.

PLINIVS TRAIANO.

Pro Rosiano Gemino.

Osianum Geminum domine arctissimo ui
r culo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quæstorem in consulatu, mei summe obseruantissimũ, expertus tantam mihi post consulatum reuerentiam præstat, & publicæ ne

ceßitudinis pignera priuatis cumulat officiys. Rogo er go, ut ipse apud te pro dignitate eius, precibus meis fa ueas, cui & si quid mihi credis, indulgentiã tuam da bis. dabit ipse operam, ut in iis, quæ ei mandaue ris, maiora mereatur. Parciorẽ me in laudando facit, quod spero tibi & integritatem eius, & probitatem, et industriam non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, uerum etiam ex commilitio esse notißimam. Illud unum, quod propter charitatem eius nondum mihi uideor satis plene fecisse, etiã atq; etiam facio, teq; domine rogo, gaudere me ex or= nata quæstoris mei dignitate, idest, per illũ mea quã maturißime uelis.

PLINIVS TRAIANO.

De militibus Maximo procuratori adsignandis.

m Aximus libertus & procurator tuus domi= ne, præter decem beneficiarios, quos adsigna ri à me Gemellino optimo uiro iußisti, sibi quoq; confirmat necessarios esse milites, ex his interim, sicut inueneram in ministerio eius, relinquendos exi stimaui, præsertim cum ad frumentum comparandũ iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelæ causa, q a ita desyderabat, addidi duos equites. in futurum, q d seruari uelis, rogo rescribas.

TRAIANVS PLINIO.

n Vnc quidem proficiscentem ad comparatio nem frumentorum Maximũ Libertum meũ

recte militibus instruxisti. fungebatur enim & ipse extraordinario munere, cum ad pristinum actum reuersus fuerit. sufficient illi duo à te dati milites, et totidem à Virdio Gemellino procuratore meo, quem adiuuat.

PLINIVS TRAIANO.

De seruis inter tirones inuentis.

Empronius Cælianus egregius iuuenis, repertos iter tirones duos seruos misit ad me, quorum ego supplicium distuli, ut te conditorem disciplinæ militaris, firmatoremq; consulerem de modo pœnæ. Ipse .n. dubito ob hæc maxime, quod, ut iam dixerant, sacramento militari nondum distributi in numeros erant. Quid ergo debeam sequi, rogo domine scribas, præserti cũ pertineat ad exẽplũ.

TRAIANVS PLINIO.

Ecundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus mittendo ad te eos, de quibus cognosci oportebit, an capitale supplicium meruisse uideantur. Refert autem uoluntarij se obtulerint, an lecti sint, uel etiam uicarij dati. Lecti sunt. inquisitio peccauit. si uicarij dati, penes eos culpa est, qui dederunt, si ipsi cum haberent conditionis suæ cõscientiam, uenerunt, animaduertendum in illos erit. Neq; .n. multum iterest, quod nondũ per numeros distributi sunt. Ille enim dies, pro quo primum probati

sunt, ueritatem ab his originis suæ exegit.

PLINIVS TRAIANO.

De iis, qui ex damnatione serui publici essent.

SAlua magnitudine tua domine descendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. In plerisq; ciuitatibus, maxime Nicomediæ & Nicææ quidã uel in opus damnati, uel in ludum (similia in his genera pœnarum) publicorum seruorum officio, ministerioq; funguntur, atq; etiam ut publici serui annua accipiunt, quod ego cum audissem, diu, multumq; hæsitaui, quid facere deberẽ, nam et reddere pœnæ post longum tempus plerosq; iam senes, et quantum adfirmatur, frugaliter, modesteq; uiuenteis, nimis seuerum arbitrabar, et in publicis officiis retinere damnatos, non satis honestum putabam, eosdem rursus à Republica pasci otiosos, inutile, non pasci, etiam periculosum. Existimabam necessario ergo rem totam, dum te consulerem in suspenso relinqui. Quæres fortasse quemadmodum euenerit, ut pœnis, in quas damnati erant, exoluerentur, et ego quæsii, sed nihil comperi. Quod adfirmare tibi possum, ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur, ita nulla monimenta, q̃bus liberati probarentur. erant tamen qui dicerent deprecantes, iussu proconsulum, legatorumue dimissos. Addebat fidẽ, quod credibile erat, neminem hoc ausum sine authore.

TRAIANVS PLINIO.

m Eminerimus idcirco, te in istam prouinciam missum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autẽ uel hoc maxime corrigendum, quo qui damnati ad pœnam erant, non modo ea sine authore (ut scribis) liberati sunt, sed etiã in conditionem proborum ministrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec ullo idoneo authore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Si qui uetustiores inuenientur & senes ante annos decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quæ non longe à pœna sint. Solent.n. eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones uiarum, & uicorum dari.

PLINIVS TRAIANO.

De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo.

c Vm diuersam partem prouinciæ circumirẽ, Nicomediæ uastissimum ĩcendiũ multas priuatorum domos, & duo publica opera, quã quam uia ĩteriacente Gerusian, & Isson absumpsit. Est autem latius sparsum. primum uiolentia uenti, deinde inertia hominum, quod satis constat otiosos, & immobileis tanti mali spectatores perstitisse, et alioqui nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum deniq; instrumentum ad incendia compescenda, & hæc quidem, ut iam præcepi, parabantur. Tu domine dispice, an instituendum putes collegium fabro

rum, duntaxat hominum. CL. ego attendã, ne quis, nisi faber recipiatur, ne'ue iure concesso in aliud utatur, nec erit difficile custodire tam paucos.

TRAIANVS PLINIO.

t Ibi quidem secundum exempla complurimum in mentẽ uenit posse collegiũ fabrorũ apud Nicomedenses constitui. Sed meminerimus prouinciã istam, et præcipue eas ciuitates eiusmodi factionibus esse uexatas. Quodcunq; nomen, ex quacunq; caussa dederimus ijs, qui in idem contracti fuerint. hetariæ *, quæ breues fient. Satius itaq; est cõparari ea, quæ ad coercendos ignes auxilio esse possint, admoneriq; dominos prædiorũ, ut & ipsi inhibeãt, ac, si res poposcerit, adcursu populi ad hoc uti.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio.

s Olennia uota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscipimus domine pariter, & soluimus, precati Deos, ut uelint ea semper solui, semperq; signari.

TRAIANVS PLINIO.

e T soluisse uos cum prouincialibus dijs immortalibus uota pro mea salute, et icolumitate, et nuncupasse, libenter mi Secunde carissime cognoui ex literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De aquæductu Nicomedensium.

N aquæductu D\~ne Nicomedenses impenderunt HS.XXX. CCC.XXVIIII. Qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam destructus est. rursus in alium ductum erogata sunt. CC. hoc quoq; relicto, nouo impendio est opus, ut aquam habeant, qui tantam pecuniã male perdiderunt. Ipse perueni ad fontem purissimum, ex quo uidetur aqua debere perduci, sicut initio tentatum erat arcuato opere, ne tantũ ad plana ciuitatis, et humilia perueniat. manent adhuc paucissimi arcus, possunt et erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est. aliqua pars, ut mihi uidetur, testaceo opere agenda erit. Id enim & facilius, et uilius. Et in primis necessarium est, mitti à te uel aquilegem, uel architectum, ne rursus eueniat, quod accidit. ego illud unum adfirmo, & utilitatem operis, & pulchritudinem seculo tuo esse dignissimam.

TRAIANVS PLINIO.

Vrandum est, ut aqua in Nicomedensem ciuitatem perducatur. uere credo te ea, qua debebis diligentia, hoc opus adgressurum. Sed mediusfidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere, quorum uitio ad hoc tempus tantam pecuniam Nicomedenses perdiderint, ne cum inter se gratificantur & inchoauerint, quid itaq; compereris per aquæductus, & reliquerint, fer in notitiam meam.

PLINIVS TRAIANO.

De theatro Nicœnsium.

Heatrum Domine Nicææ maxima iam par te constructum imperfectum tamen sestertium, ut audio, neq; enim ratio plus excus sa est, amplius centies hausit, uereor ne frustra. ingentibus enim rimis descendit et hiat, siue in caussa. solum humidum, et molle, siue lapis ipse gracilis, et putris, dignum est certe deliberatione, sit'ne faciendum. aut sit relinquendum, an etiam destruendum. nam fulturæ, ac substructiones, quibus subinde suscipitur non tam firmæ mihi, quàm sumptuosæ uidentur. huic theatro ex priuatorũ pollicitationibus multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caueam, quæ nunc omnia differuntur cessante eo, quod ante peragendum est. Iidem Nicænses gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere cœperunt longe numerosius, laxius'q; q̃ fuerat. etiam aliquantum erogauerunt, periculum est ne parum utiliter. incompositum enim, et sparsum est. Præterea architectus sane æmulus eius, à quo opus ichoatum est, adfirmat parietes (quanquam uiginti et duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse, quia sint cœmẽto medij farti, nec testaceo opere præcincti. Claudiopolitani quoq; in depresso loco, imminente etiã monte ingens balineũ defodiũt magis, quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutæ addunt beneficio tuo aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferunt. Ergo cum timeam, ne illic

publicæ pecunia, hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur, cogor petere à te, nō solum ob theatrum, uerum etiam ob hæc balinea mittas architectum dispecturum, utrum sit utilius post sumptum, qui factus est, quoquo modo consumma re opera, ut inchoata sunt, an quæ uidentur emendanda, corrigere, quæ transferanda, transferre nedum seruare uolumus, quod impensum est, male impendamus quod addendum est.

TRAIANVS PLINIO.

q Vid oporteat fieri circa theatrū, quod inchoatum apud Nicænses est, in re præsenti optime deliberabis, & constitues. mihi sufficiet indicari, cui sententiæ accesseris. tunc autem à priuatis exigi opera tibi curæ sit, cùm theatrum (propter quod illa promissa sunt,) factum erit. Gymnasiis idulgent Græculi, ideo forsitan Nicænses maiore animo constructionem eius adgressi sunt. Sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illi sufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum, quod parū (ut scribis) idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla prouincia est, quæ non peritos, et ingeniosos homines habeat, modo ne existimes breuius esse ab urbe mitti, cū ex Græcia etiā ad nos uenire soliti sunt.

PL. TRAIANO.

De lacu Nicomedensium.

i Ntuenti mihi et fortunæ tuæ, et animi magnitudinem, conuenientissimum uidetur, demon

ſtrari opera non minus æternitate tua, quàm gloria digna, quantumq; pulchritudinis, tantum utilitatis habitura eſt. In Nicomedenſium finibus ampliſſiſſimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ, & ſumptu immodico, et labore uſq; ad uiam nauibus, inde magno labore, maiore impendio uehiculis ad mare deuehuntur. Hoc opus ſed multas manus poſcit. at hæ porrò non deſunt, nam et in agris magna copia eſt hominum, & maxima in ciuitate, certaq; ſpes omneis libentiſſime adgreſſuros opus omnibus fructuoſum, ſupereſt, ut tu libratorem, uel architectum, ſi tibi uidebitur, mittas, qui diligenter exploret, ſit'ne lacus altior mari, quē artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorē eſſe contendunt. Ego per eadem loca inuenio foſſam à rege percuſſam, ſed incertum utrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum (eſt enim imperfecta) Hoc quoq; dubium intercepto rege mortalitate, an deſperato operis effectu. ſed hoc ipſo (feres enim me ambitioſum) pro tua gloria incitor, et accendor, ut cupiā peragi à te, quæ tantū cœperant reges.

TRAIANVS PLINIO.

p Oteſt nos ſolicitare lacus iſte, ut cōmittere illum mari uelimus, ſed planè explorandū eſt diligenter, ne ſi immiſſus in mare fuerit, totus effluat. Certe, quantū aquarū, & unde accipiat, poteris à Calpurnio Macro petere. Libratorē & ego hinc aliquem tibi peritum eiuſmodi operum mittā.

PL. TRAIANO.

De Byzantiorum impendijs.

r Equirenti mihi Byzantiorum Reip. impendia, quæ maxima fecit, indicatum est domine legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eiq; dari numorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putaui, ut simul & sumptus leuaretur, et impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna millia, quæ uiatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mesiæ præest, publicæ salutandum. Hæc ego in posterum circuncidenda existimaui. te domine rogo, ut quid sentias rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

TR. PLINIO.

o Ptime fecisti Secunde carissime duodena ista Byzantijs, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. fungetur his partibus etsi solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis et Mæsiæ præses, si minus illum sumptuose coluerint.

PL. TRAIANO.

De diplomatibus.

d Iplomata domine (quorum dies præterita) omnino obseruari, et quã diu uelis, rogo scribas, meq; hæsitatione liberes. uereor enim

ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem, aut necessaria impediam,

TRAIANVS PLINIO.

d Iplomata (quorũ præteritus est dies) in usu esse non debent. ideo inter prima iniungo mihi, ut per omneis prouincias antemittam noua diplomata, quàm desyderari possint.

PL. TRAIANO.

De priuilegio Apamæorum.

c Vm uellem Apameæ domine cognoscere publicos debitores, et redditum, et impendia, responsum est mihi cupere quidem uniuersos, ut à me rationes Coloniæ legerentur, nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse priuilegium, et uetustissimũ morem, arbitrio suo Remp. administrare. Exegi, ut quæ dicebant, quæq; recitabãt libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperam, misi, quamuis intelligerem pleraq; ex illo addi, de quo quæritur, non pertinere. Te rogo, ut mihi præire digneris, quid me putes obseruare debere. uereor enĩ ne aut excessere, aut non implesse officii mei parteis uidear.

TRAIANVS PLINIO.

l Ibellum Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras, remisit mihi necessitatem. perpendi qualia essent, propter quæ uideri uolunt

eos, qui proconsulibus hanc prouinciam optinuerunt, abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusauerint. Remunerranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea uoluntate, saluis, quae habent, priuilegijs, esse facturum.

PL. TRAIANO.

De religioso templo transferendo.

a Nte aduentum meum Domine Nicomedenses priori foro nouũ adijcere cœperunt, cuius in angulo est ædes uetustissima matris magnæ, aut reficiẽda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quod est multo depressior opere eo, quo cum maxime surgit. Ergo cum quærerem, num esset aliqua lex dicta templo, cognoui aliũ hic, alium apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo domine, an putes ædem, cui nulla lex dicta est, salua religione posse transferi, alioqui commodissimum est, si religio non impedit.

TRAIANVS PLINIO.

p Otes mi Secũde Carissime sine solicitudine religionis, si loci positio uidetur hoc desyderare, ædem matris deũm transferre in eam, quæ est accommodatior, nec te moueat, quod lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ ciuitatis capax non sit dedicationis, quæ fit nostro iure.

PL. TRAIANO

Agit gratias.

d Ifficile est Domine exprimere uerbis, quã tum perceperim lætitiam, quod et mihi & socrui meæ præstitisti, ut ad finẽ eius Cœlium Clementem in hanc prouinciam transferres. ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamuis maxime debeam. itaq; ad uota confugio, deosq; precor, ut iis, quæ in me adsidue confers, non indignus existimer.

PL. TRAIANO.

Ob diem imperij.

d Iem Domine, quo seruasti imperium dum suscipis quantum mereris, lætitia celebrauimus, precati deos, ut generi humano, cuius tutela, et securitas saluti tuæ innisa est, incolumẽ, florentemq; præstarent. præiuimus, et commilitonibus ius iurandum more solenni præstantibus et prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

TRAIANVS PLINIO.

q Vanta religione, ac lætitia commilitones cũ prouincialibus te præeunte, diem imperij mei celebrauerint, libenter mi Secunde carissime cognoui literis tuis.

PL. TRAIANO

De pecunia fœnebri.

P Ecuniæ publicæ Domine prouidentia tua, et ministerio nostro etiam exactæ sunt, & exiguntur, quæ uereor ne otiosæ iaceāt, nā et prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rarissima occasio est, nec inueniuntur, qui uelint debere Reip. præsertim duodenis assibus, quanti à priuatis mutuātur. Dispice ergo Domine, nunquid minuendā usuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putes, et si ne sic reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniā, ita ut recte Reip. caueant, quod quāquam inuitis, et recusantibus minus acerbum erit, leuiore usura constituta.

TRAIANVS PLINIO.

E T ipse nō aliud remedium dispicio mi Secunde carissime, quàm ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur. modū eius ex copia eorum, qui mutuabuntur tu cōstitues, inuitos ad accipiendum compellere, quod fortassis ipsis otiosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.

PL. TRAIANO

Consultatio super restitutione exulis.

S Vmmas domine gratias ago, quod inter maximas occupationes iis, de quibus te consu-

lui, me quoq; regere dignatus es, quod nunc quoq; facias, rogo. Adijt enim me quidam, indicauitq; aduersarios suos à Seruilio Caluo clarissimo uiro in triennium relegatos, in prouincia morari, illi contra, ab eodem se restitutos adfirmauerunt, edictumq; recitauerunt, qua caussa necessarium credidi, rem integram ad te referre. nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam ab alio, aut à me relegatos, ita de ijs, quos alius et relegauerit, et restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu Domine consulendus fuisti, quid obseruare me uelles, tã Hercule de his, quàm de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti in prouincia deprehendũtur. nam hæc quoq; species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumq; à senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex ĩtegro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quẽ relegauerat, an adijsset, docuissetq; procons. per quod effectum est, ut te consulerem reddendum eum pœnæ suæ, an grauius aliquid, et quid potissimum constituẽdum putares, et in hunc, et in eos, si qui forte in simili cõditione inuenirentur. Decretum Calui, et edictum, item decretum Bassi his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

Q Vid in personã eorum statuendum sit, qui à Publio Seruilio Caluo proconsule in triẽnium relegati, et mox eiusdem edicto restituti in prouĩcia remanserunt, proxime tibi rescribã,

cum caussas huius facti a Caluo requisiero, qui a Iulio Basso in perpetuum relegatus est, cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimat se iniuria relegatum, neq; id fecerit, atq; in prouincia morari perseuerauerit, uinctus mitti ad præfectos prætorij mei debet. neq; enim sufficit eum pœnæ suæ restitui, quem contumacia elusit.

PL. TRAIANO.

De Archippo philosopho.

C Vm citarem iudices Domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit, ut philosophus. Fuerunt qui dicerent non modo liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumq; pœnæ, quam fractis uinculis euasisset. Recitata est sententia Velij Pauli procons. qua probabatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum, ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret. adlegabat tamen pro restitutione et libellum a se Domitiano datum, et epistolas eius ad honorem suum pertinentes, et decretum Prusensium. addebat his et tuas literas scriptas sibi, addebat et patris tui edictũ, et epistolam, quibus confirmasset beneficia a Domitiano data. Itaq; quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te cõsulerem de eo, quod mihi constitutione tua dignum uidebatur. ea, quæ sunt utriq; recitata, his literis subieci,

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIVM MAXIMVM.

f Lauius Archippus philosophus impetrauit à me, ut agrũ ei. DC. circa Prusiadam patriam suam emi iuberem, cuius redditu suos alere posset, quod ei præstari uolo, summam expensam liberalitati meæ feres.

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

a Rchippum philosophum bonum uirum, et professione sua etiam maioribus responden tem, commendatum habeas uelim mi Maxime, & plenã ei humanitatem tuã præstes in ijs, quæ uerecunde à te desyderauerit.

EDICTVM DIVI NERVAE

q Vædam sine dubio Quirites ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in ijs bonus princeps, qui pusillum intelligit. Satis est,, cum hoc sibi quisq; ciuium meorum spondere possit me securitatem omnium, quieti meæ prætulisse, uel libenter noua beneficia conferre, et ante me concessa seruare, dum ne tamen aliquam gaudijs publicis adferat hæsitationem, uel eorum, qui impetrauerunt diffidentia, uel eius memoria, qui præstitit, ne-

cessarium pariter credidi, ac lætum obuiam dubitā tibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquam, quod alio principe uel priuatim, uel publicæ consecutus, ideo saltē à me rescindi, ut potius mihi debeat. Si enim grata et certa, nec gratulatio ullius instauratis eget precibus, Nec, qui nō habent, me, quem fortuna imperij uultu meliore respexit, nouis beneficijs uacare patiantur, sed ea demum sciant rogand a esse, quæ non habent.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM

c Vm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consumatæq; sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiā Domitiani standum est.

PLINIVS TRAIANO

De eodem Archippo.

f Lauius Archippus per salutem tuā, æternitatemq; petit à me, ut libellum, quem mihi dedit, mitterē tibi, quod ego sic roganti præstandum putaui, ita tamē ut missurū me, notum accusatrici eius facerem, à qua et ipsa acceptum libellū his epistolis iunxi, quo facilius uelut audita utraq; parte dispiceres, quid statuendum putares.

TRAIANVS PLINIO

Potuit quidẽ ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet, sed meæ naturæ accommodatius est, credere etiam statui eius subuentum interuentu principis, præsertim cum etiã statuarum ei honor toties decretus sit ab ijs, qui ignorabant, qd de illo Paulus procõs. pronuntiasset. quæ tamẽ mi Secunde carissime nõ eo pertinent, ut siquid illi noui criminis obijciatur, minus de eo audiẽdum putes. Libellos furiæ primæ accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolæ tuæ iunxeras, legi.

PL. TRAIANO

De lacu Nicomedensium.

Tu quidem Domine prouidẽtissime uereris ne commissus flumini, atq; ita mari lacus, effluat, sed ego in re præsenti inuenisse uideor, quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa usq; ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter, et dirimi, sic consequemur, ut nec uacuo uideatur flumini mistus, et sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illam breuissimam terram, quæ inter iacebit aduecta fossa onera transponere in flumen, quod ita fiet, si necessitas coget, et spero non coget. Est enim et lacus ipse satis altus, et nunc ĩ contrariã partem flumen emittit, quod interclusum inde, & quo

uolumus auersum, sine ullius detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat, effundet. Præterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui, qui si diligenter colligantur, augebūt illud, quod lacus dederit. Enimuero si placeat fossam longius ducere, et arctius, pressam mari æquare, nec in flumē, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, et reprimet quicquid è lacu ueniet. Quorum si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat cataractis aquæ cursum temperare. Verum & hæc et alia multo sagacius conquiret, explorabitq; librator, quem plane Domine debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna et magnitudine tua, et cura. Ego iterim Calpurnio Macro clarissimo uiro authore te scripsi, ut libratorem quammaxime idoneum mitteret.

TRAIANVS PLINIO

m Anifestum est mi Secūde carissime nec prudentiam, nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa prouisa habeat, per quæ nec periclitetur exhauriri, et magis in usus nobis futurus sit. elice igitur id, quod præcipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrū credo facturū ut te libratore instruat, neq; prouinciæ istæ his artificibus carent.

PLINIVS TRAIANO.

De tabellario regis Sauromatæ.

s Cripsit mihi Domine Lycormas libertus tuus, ut siqua legatio à Bosphoro uenisset ur-

bem petitura, usq; in aduentum suum retineretur: sed legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem in qua ipse sum, nulla adhuc uenit, sed uenit tabellarius Sauromatæ, quē ego, usus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere præcessit, mittendum putaui, ut possis ex Lycormæ, et ex regis epistolis pariter cognoscere, quæ fortasse pariter scire deberes.

PL. TRAIANO

Diploma commodasse.

Rex Sauromates scripsit mihi, esse quædā, quæ deberes quammaturissime scire, qua ex caussa festinationem tabellarij, quem ad te cum epistolis misit, diplomate adiuui.

PL. TRAIANO.

De adsertione ingenuorum, qui pro seruis educati sunt.

Magna Domine & ad totam prouinciā pertinens quæstio est de conditione, et alimētis eorum, quos uocant θρεπτούς, in qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut uniuersale, quod ad Bithynos feretur, consulendum te existimaui, quid obseruari uelles. neq; enim putaui posse me in eo, quod authoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur diui

Augusti ad Anniam pertinens, recitatæ et epistolæ diui Vespasiani ad Lacedæmonios, et diui Titi ad eosdem, dein ad Achæos, et Domitiani ad Auidium Nigrinum et Armeniũ Brocchum proconsules. item ad Lacedæmonios, quæ ideo tibi nõ misi, quia et parum emendatæ, et quædam non certæ fidei uidebantur, et quia uera, et emendata in scriniis tuis esse credebã.

TRAIANVS PLINIO.

q Væstio ista, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expositi, deinde sublati à quibusdam, et in seruitute educati sunt, sæpe tractata ẽ, nec quicquam inuenitur in commẽtarijs eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias sit constitutum. Epistolæ sanè sunt Domitiani ad Auidium Nigrinum et Armenium Brocchum, quæ fortasse debebant obseruari, sed inter eas prouincias, de quibus rescripsit, non est Bithynia, et ideo nec adsertionem denegandam ijs, qui ex eiusmodi caussa in libertatem uindicabũtur, puto, neq; ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

PLINIVS TRAIANO

De legato Regis.

l Egato Sauromatæ regis cum sua sponte Nicææ, ubi me iuenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam domine non putaui. primum, quod incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas uẽturus esset, deinde, quod ipse

proficiſcebar in diuerſam prouinciæ partem, ita offi cij neceſſitate exigente. Hæc in notitiã tuam perferrẽ da exiſtimaui, quia proxime ſcripſeram. petiſſe Lycormam, ut legationẽ, ſiqua ueniſſet à Boſphoro, uſq; in aduentum ſuum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, præſertim cum epiſtolæ Lycormæ, quas detinere, ut ante prædixi, nolui, aliquot diebus hũc legatũ anteceſſuræ uiderẽtur.

PLINIVS TRAIANO

De reliquijs ſepultorum transferendis.

p Etentibus quibuſdam, ut ſibi reliquias ſuorum, aut propter iniuriam uetuſtatis, aut propter fluminis incurſum, aliaq; his ſimilia quæcunq;, ſecundum exemplum proconſulum transferre permitterem, quia ſciebam in urbe noſtra ex eiuſmodi cauſſis collegium pontificum adiri ſolere, Te domine maximum pontificem conſulendum putaui, quid obſeruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

d Vrum eſt iniungere neceſſitatem prouincialibus pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas iuſtas cauſſas trãſferre ex loco in alium locum uelint. Sequenda ergo potius tibi exempla ſunt eorum, qui iſti prouinciæ præfuerunt, ex cauſſa cuiq; ita aut permittendum, aut negandum.

PLINIVS TRAIANO

De loco balinei Prusensibus concedendo

q Vaerenti mihi domine Prusæ, ubi posset balineũ, quod indulsisti fieri, placuit locus, in quo fuit aliquando domus (ut audio) pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur, ut fœdissima facies ciuitatis ornetur, atq; etiam, ut ipsa ciuitas amplietur, nec ulla ædificia tollantur, sed quæ sunt uetustate sublapsa, reparẽtur ĩ melius. Est autem huius domus conditio talis. Legauerat eã Claudius Polyænus Claudio Cæsari, iussitq; in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditũ aliquandiu ciuitas percepit, deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta cum peristylio domus tota collapsa est, ac iam penè nihil ex ea, nisi solũ superest, quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue uenire iusseris, propter opportunitatem loci, pro summo munere accipi, et ego si permiseris, cogito in area uacua balineum collocare. Eum autem locum, in quo ædificia fuerunt, exhedra ex porticibus amplecti, atq; tibi cõsecrare, cuius beneficio elegãs opus, dignumq; nomine tuo fiet. Exẽplar testamenti, quanquam mẽdosum, misi tibi, ex quo cognosces multa Polyænum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quæ, ut domus ipsa, perierunt, à me tamen inquantum poterit, requirentur.

TR. PLINIO

p Ossumus apud Prusenses area ista cum domu collapsa, quam uacare scribis, ad extru-

ctionem balinei uti. illud tamen parum expressisti, an ædes in Peristylio Claudio facta esset. nã si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

PL. TRAIANO.

De adsertione ingenuorum.

P Ostulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis, restituendisq; natalibus, et secundum epistolam Domitiani scriptam Minicio Rufo, & secundum exempla proconsulum, ipse cognoscerem, Respexi ad senatusconsultum pertinens ad eadem genera caussarum, quod de his tantum prouinciis loquitur, quibus proconsules præsunt, ideoq; rem integram distuli, dum domine præceperis, quid obseruare me uelis.

TR. PLINIO.

S I mihi senatusconsultum miseris, quod hæsitationem tibi fecit, æstimabo, an debeas cognoscere de agnoscendis liberis, et natalibus suis restituendis.

PL. TRAIANO

De Callidromo Laberij Maximi fugitiuo.

A Puleius Domine miles, qui est in statione Nicomedẽsi, scripsit mihi quendã nomine Callidromũ cũ detineretur à Maximo et Dioysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, confugisse

ad tuã statuã, perductumq; ad magistratus, idicasse. seruisse aliquando Laberio Maximo, captumq; à Susago in Mœsia, et à Decebalo muneri missum Pacoro Parthiæ regi, pluribusq; annis in ministerio eius fuisse, deinde fugisse, atq; ita in Nicomediam peruenisse, quẽ ego perductũ ad me, cum eadẽ narrasset, mittendum ad te putaui, quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, et quibus ornatus fuisset, subtractam idicabat. Volui enim hanc quoq;, si inueniri potuisset, simul mittere, sicut glebulã misi, quam se ex parthico metallo attulisse dicebat. Signata est ãnulo meo, cuius est aposphragisma quadriga.

PL. TRAIANO

De testamento Largi.

Iulius domine Largus ex ponto, non dum mihi uisus, ac ne auditus quidem, scilicet iudicio tuo credit, dispensationem quandam mihi erga te pietatis suæ, ministeriumq; mandauit. Rogauit enim testamento, ut hæreditatem suam adirem, cerneremq;, ac deinde perceptis quinquaginta millibus numũm, reliquum omne heracleotarum, et theanorum ciuitatibus redderem, ita ut esset arbitrij mei, utrum opera facienda, quæ honori tuo consecrarentur putarem, an institueđos quinquennaleis agonas, qui Traiani appellentur. Quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam.

TRAIANVS PLINIO.

i Vlius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat secundum cuiusq; loci conditionem, ipse dispice, et quod optimũ existimaueris, insequere.

PLINIVS TRAIANO

De centurione Iuliopolim mittendo.

p Rouidentissime domine fecisti, quod præcepisti Calpurnio Macro clarissimo uiro ut legionariũ centurionẽ Byzantium mitteret, ut dispicias, an etiam Iuliopolitanis simili ratione cõsulendum putes, quorum ciuitas, cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantóq; grauiores iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quidquid autẽ Iuliopolitanis præstiteris, id etiã toti prouinciæ proderit. Sũt enim in capite Bithyniæ, plurimísq; per eam cõmeantibus transitum præbent.

TR. PLINIO.

e A conditio est ciuitatis Byzantiorum confluente undiq; in eã cõmeantium turba, ut secundum consuetudinem præcedentium temporum honoribus eius præsidio centurionis legionarÿ consulendum habuerimus, Iuliopolitanis succurrendum eodem modo putauerimus. onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requirent,

quanto infirmiores erunt. Tibi eã fiduciã diligentiæ habeo, ut credam te omni ratione id acturum, ne sint obnoxij iniurijs. Siqui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coerceantur, aut si plus admiserint, quã ut in re præsenti sit satis, puniãtur, si milites erunt, legatis eorum, quæ deprehenderis notum facies, aut si in urbẽ uersus uẽturi erũt, mihi scribes.

PL. TRAIANO.

De magistratibus prouincialium.

Cautum est Domine Pompeia lege, quæ Bithynis data est, nequis capiat magistratum, ne'ue sit in senatu minor annorum .xxx. Eadem lege comprehensum est, ut qui ceperint magistratum, sint in senatu. Secutum est dein edictũ diui Augusti, quo permisit minores, magistratus ab annis duobus & uiginti capere, quæritur ergo, an qui minor .xxx. annorum gessit magistratus, possit à censoribus in senatũ legi, et si potest, an ex ijs, qui quoq; non gesserint, possit quis per eandem interpretationem ab ea ætate Senator legi, à qua illis magistratum gerere permissum est, quod alioqui factitatum adhuc et esse necessarium dicitur, quia sit aliquanto melius honestorum hominũ liberos, quàm è plebe in curiã admitti. Ego à destinatis censoribus, quid sentirem, interrogatus, eos quidem, qui minores .xxx. annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum, et secundum edictum Augusti, et secundum legem Pompeiã legi, quoniã Augustus gerere magistratus minoribus

annis.xxx. permisisset, lex Senatorẽ esse uoluisset, qui gessisset magistratum. De iis autem, qui nõ gessissent, quamuis essent ætatis eiusdem, cuius illi, quibus gerere permissum est, hæsitabam, per quod effectum est, ut te domine consulerẽ, quid obseruari uelles. Capita legis, tum edictum Augusti literis subieci.

TR. PLINIO

i Nterpretationi tuæ mi Secunde carissime idẽ existimo hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiã, ut magistratum quidem capere possent ij, qui non minores duorum et uiginti annorũ essent, et qui accepissent, in Senatum cuiusq; ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto magistratu, eos, qui minores. xxx. annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusq; non existimo legi posse.

PL. TRAIANO

De Dione, qui reliqas suorũ religioso loco posuisset.

c Vm Prusæ ad Olympum domine publicis negotijs intra hospitiũ, eodem die exiturus, uacarẽ, Asclepiades magistratus indicauit appellatum me à Claudio Eumolpo, cum Cocceianus Dion in bule adsignari ciuitati opus, cuius curã egerat, uellet. Tum Eumolpus adsistẽte Flauio Archippo, dixit exigendã esse à Dione rationem operis ãte, quàm Reip. traderetur, quod aliter fecisset, ac debuisset. Adiecit etiam esse, eodẽ opere positã tuã statuã,

et corpora

et corpora sepultorum uxoris Dionis, & filij, postulauitq;, ut cognoscerem pro tribunali. quod cum ego me protinus facturũ dilaturumq;, profectionem dixissem, ut longiorem diem, ad adstruendam caussam darẽ, utq; in aliam ciuitatem cognoscerem, petiit. Ego me auditurum Nicææ respondi. Vbi cũ sedissem cogniturus, idem Eumolpus tanquam adhuc parum instructus, dilationẽ petere cœpit. Contra Dion, ut audiretur, exigere. dicta sunt utrinq; multa, et iam de caussa, ego cum dandam dilationem, et consulendũ existimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi utriq; parti, ut postulationum suarũ libellos darent. Volebam enim te, ipsorũ potissimum uerbis, ea, quæ erant proposita, recognoscere, Et Dion quidem se daturum dixit, et Eumolpus respondit complexurum se libello, quæ Reip. peteret, cæterum, quod ad sepultos pertinet, non accusatorem se, sed aduocatum Flauij Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus sicut Prusiadæ, adsistebat, dixit se libellum daturum. ita nec Eumolpus, nec Archippus, quamplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quẽ huic epistolæ iunxi. Ipse in re præsenti fui, et uidi tuam quoq; statuam in bibliotheca positam. Id autẽ, in quo dicuntur sepulti filij eius, et uxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum alioqui magna sit expectatio, ut necesse sit in ea re, quæ et in confessum uenit, et exemplis defenditur, deliberare.

TRAIANVS PLINIO.

p Otuisti nō hærere mi Secunde Carissime circa id, de quo me consulendum existimasti, cum propositum meum optime nosses, nō ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quæstione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti sub cura tua Cocceiani Dionis excutiatur, cum et utilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

PLINIVS TRAIANO.

De Nicensibus.

r Ogatus domine à Nicensibus publice per ea, quæ mihi et sunt et debent esse sanctissima, idest per æternitatē tuam, salutemq; ut preces suas ad te perferrem, fas non putaui negare, acceptumq; ab his libellum, huic epistolæ iunxi.

TRAIANVS PLINIO.

n Icensibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam uindicationem bonorum à diuo Augusto adfirmant, debebis uacare, contractis oībus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino et Epimocho liberto meo procuratoribus, ut æstimatis etiam iis, quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

PLINIVS TRAIANO.

Commendat, quos expertus est.

m Aximum libertum & procuratorem tuum Domine per omne tempus, quo fuimus una, probum, & industrium, & diligentem, ac sicut rei tuæ amantissimum, ita disciplinæ tenacissimũ, expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

g Abium Bassum Domine præfectum oræ Ponti, integrum, probum, industriũ, atq; inter ista reuerentissimum mei, expertus, uoto pariter & suffragio prosequor ea fide, quam tibi debeo, quam abunde ea, quæ speret instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet, quod indulgentia tua dignus est, apud me et milites et pagani, à quibus iustitia eius & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua priuatim, qua publicæ testimonium pertribuerunt, quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.

PL. TRAIANO.

n Ymphidium Lupum Domine primipilarẽ cõmilitonem habui, cũ ipse tribunus essem, ille præfectus. Inde familiariter diligere cœpi. creuit postea charitas ipsa mutuæ uetustate amicitiæ. Itaq; et quieti eius inieci manum, & exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret, quod ille amicissi

me et otii, et senectutis ratione postposita, et iam fecit, & facturus est, quibus ex caussis necessitudines eius inter meas numero, et filiũ in primis Nymphidiũ Lupum iuuenem probum, industrium, et egregio patre dignissimum suffecturum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimẽtis cognoscere potes, cum præfectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iulij Ferocis, et Fusci Salinatoris clarissimorum uirorũ, meũ gaudium domine, meam gratulationem filij honore continerent.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem natalem.

Pto domine et hunc natalẽ, et plurimos alios quamfelicissimos agas, æternaq; laude florentem uirtutis tuæ gloriam, quam incolumis, et fortis aliis super alia operibus augebis.

TRAIANVS PLINIO.

Gnosco uota tua mi Secunde carissime, quibus precaris, ut plurimos, et felicissimos natales florente statu Reip. nostræ agam.

PLINIVS TRAIANO.

De aqua Sinopensium perducenda.

Inopenses domine aqua deficiũtur, quæ uidetur et bona, et copiosa ab sextodecimo milliario posse perduci. est tamen statim ab ca-

pite paulo amplius mille passibus locus suspectus & mollis, quem ego interim explorare modico impendio iussi, an recipere et sustinere opus possit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit. si tu Domine hoc genus operis & salubritati, & amœnitati ualde sitientis coloniæ indulseris.

TRAIANVS PLINIO.

u T cœpisti Secunde Carissime, explora diligenter, an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aquæductus possit. Neq; enĩ dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in Coloniam Sinopẽsem, si modo et uiribus suis ipsa id adsequi potest, cum plurimum ea res et salubritati et uoluptati eius conlatura sit.

PLINIVS TRAIANO.

De petitione Amisenorum.

a Misenorum ciuitas et liberata et fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem his literis subieci, ut tu Domine dispiceres, quid, et quatenus, aut permittendum, aut prohibendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

a Misenos, quorũ libellum epistolæ tuæ iunxeras, si legibus istorũ, quibus de officio fœderis utuntur, concessum est, Eranũ habere,

possumus, qui minus habeant, non īpedire, eo facilius, si tali collatione non ad turbas, et illicitos cœtus, ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur in cæteris ciuitatibus, quæ nostro iure obstrictæ sunt, res huiusmodi prohibenba est.

PLINIVS TRAIANO.

Ius trium liberorum amico petit.

s Vetonium Tranquillum probissimum, honestissimum, eruditissimum uirū et mores eius secutus et studia, iampridem domine in contuberniū adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quāto hunc propius inspexi. huic ius trium liberorū, necessarium faciunt duæ caussæ. nam et iudicia amicorum promeretur, et parum felix matrimonium expertus est, impetrandumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine quantum beneficiū petam, quod peto à te, cuius in omnibus desyderiis meis plenissimam indulgentiā experior. Potes autem colligere quanto opere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

TRAIANVS PLINIO.

q Vàm parce hæc beneficia tribuam utiq; mi Secunde Carissime, hæret tibi, cum etiam in senatu adfirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum, tuo tamen desyderio, subscripsi et dedisse me ius trium liberorum Suetonio Trā

quillo ea conditione, qua adsueui. referri in commentarios meos iussi.

PLINIVS TRAIANO.

De Christianis.

Olenne est mihi Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius uel cunctationem meã regere, uel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam, ideo nescio, quid et quatenus aut puniri soleat, aut quæri. Nec mediocriter hæsitaui, sit'ne aliquod discrimen ætatum, an quãlibet teneri nihil à robustioribus differant, detur'ne pœnitentiæ uenia, an ei, qui omnino Christianus fuit, desisse non prosit. nomen ipsum, etiam si flagitiis careat, an flagitia cohærenti nomini puniãtur. Interim ijs, qui ad me tanquam Christiani deferebantur, hunc sum secutus modum. Interrogaui ipsos, an essent Christiani, confitenteis iterum, ac tertio interrogaui, supplicium minatus, perseuaranteis duci iussi. Neq; enim dubitabam, qualecunq; esset, quod faterentur, peruicaciã certe, & inflexibilẽ obstinationem debere puniri. Fuerũt alij similis amentiæ, quos, quia ciues Romani erant, adnotaui, in urbem remittendos, mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine authore multorũ nomina continens, qui negant se esse Christianos, aut fuisse, cum præeunte me Deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc iusseram cum simulachris nu-

minum adferri, thure, ac uino supplicarent, præterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt re uera Christiani, dimittendos putaui. Alij ab indice nominati, esse se Christianos dixerũt, & mox negauerunt, fuisse quidem, sed desisse. quidã ante triennium, quidam ante plureis annos, non nemo etiam ante uiginti quoq;. Omnes et imaginem tuam, Deorumq; simulacra uenerati sunt, ij et Christo maledixerunt. Adfirmabant autem hanc fuisse summam, uel culpæ suæ, uel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq; Christo quasi Deo dicere secum inuicem, seq; sacramento nõ in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morẽ sibi discedendi fuisse, rursusq; coeundi ad capiẽdum cibum, promiscuum tamen, et innoxium, quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mãdata tua et cæras* esse uetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, qd esset ueri et per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem prauam, & immodicam. Ideoq; dilata cognitione ad consulendũ te decucurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis utriusq; sexus etiam uocantur in periculum, et uocabuntur. Neq; enim ciuitates tantum, sed uicos etiam, atq; agros superstitionis istius contagio peruagata est, quæ uidetur sisti & corrigi posse. Certe satis constat, prope iam desolata

templa cœpisse celebrari, et sacra solennia diu intermissa repeti, passimq; uenire uictimas, quarũ adhuc rarissimus emptor inueniebatur, ex quo facile est opinari, quæ turba hominum emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.

TRAIANVS PLINIO.

a Ctum, quem debuisti mi Secunde in excutiẽdis caussis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, secutus es. Neq; enim in uniuersum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt, si deferantur et arguantur, puniendi sunt. ita tamen, ut qui negauerit se Christianum esse, idq; re ipsa manifestum fecerit, idest supplicando diis nostris, quamuis suspectus in præteritum fuerit, ueniam ex pœnitentia impetret. Sine authore uero propositi libelli nullo crimine locum habere debent, nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est.

PLINIVS TRAIANO.

De platea Amastrianorum.

a Mastrianorum ciuitas Domine et elegans et ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandemq; longissimam plateam, cuius à latere per spatium omne porrigitur nomine q̃dem flumen, re uero cloaca fœdissima, quæ sicut turpis, et immundissima aspectu, ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex caussis, non minus salubritatis

quam decoris interest ea contegi, quod fiet, si permiseris, curantibus nobis, ne desit quoq; pecunia operi tã magno, quàm necessario.

TRAIANVS PLINIO.

r Ationis est mi Secunde carissime contegi aquam istam, quæ per ciuitatem Amastrianorum fluit, si intecta salubritati obest. Pecunia ne huic operi desit, curaturum te secundum diligentiam tuam certum habeo.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio, et solutio pro Imp. & Rep.

u Ota Domine priorum annorum nuncupata alacres, lætiq; persoluimus, nouáq; rursus curante commilitonum, & prouincialium pietate suscepimus, precati Deos, ut te, remq; publicam florentem & incolumem, ea benignitate seruarent, quam super magnas, plurimasq; uirtutes præcipua sanctitate obsequi deorum honore meruisti.

TRAIANVS PLINIO.

s Oluisse uota dijs immortalibus, te præeunte pro mea incolumitate commilitones cum prouincialibus lætissimo consensu, & in futurum nũcupasse, libenter mi Secunde carissime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem Imperij.

d Iem, in quem tutela generis humani felicissima successione trãslata est, debita religio-

ne celebrauimus commendantes diis imperij tui authoribus et uota publica, & gaudia.

TRAIANVS PLINIO.

d Iem imperij mei debita lætitia et religione commilitonibus, et prouincialibus, præeũte te, celebratum, libenter mi Secunde, Carissime cognoui literis tuis.

PL. TRAIANO.

Ius Quiritium Latinis suis petit.

u Alerius Domine Paulinus, excepto uno, ius Latinorum suorũ mihi reliquit, ex quibus rogo tribus interim ius quiritium des. uereor enim, ne sit immodicum pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modestius uti, quanto pleniorem experior. sunt autem pro quibus peto, C. Valerius Aestiæus. C. Valerius Dionysius. C. Valerius Aper.

TR. PLINIO.

c Vm honestissime iis, qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depositi sunt, consultum uelis, matura per me. Iis interim, quibus nunc petisti, dedisse me ius Quiritium referri in commentarios meos iussi, idem facturus in cæteris, pro quibus petieris.

PL. TRAIANO.

Ciuitatem Romanam petit filiæ centurionis.

r Ogatus Domine à P. Accio Aquila centurione cohortis sextæ equestris, ut mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro statu filiæ suæ implorat, durum putaui negare, cum scirem quantam soleres militum precibus patientiam, humanitatemq; præstare.

TRAIANVS PLINIO.

l Ibellum P. Accij Aquilæ centurionis cohortis sextæ equestris, quem mihi misisti legi, cuius precibus motus dedi filiæ eius ciuitatē romanā. libellū rescripti, quē illi redderes, misi tibi.

PL. TRAIANO.

De exactione pecuniarum.

q Vid habere iuris uelis et Bithynas et Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis uel ex locationibus, uel ex uenditionibus, alijs'ue caussis debeantur, rogo domine rescribas. Ego inueni à plerisq; proconsulibus concessam eis protopraxian, eamq; pro lege ualuisse, existimo tamen tua prouidentia constituendum aliquid, & sanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. nam quæ sunt ab aliis instituta, sint licet sapienter indulta, breuia tamen, & infirma sunt, nisi illis tua contingat authoritas.

TRAIANVS PLINIO.

q Vo iure uti debeant Bithynæ, uel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis, quæ ex quaq; caussa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiusq; animaduertendum est. nam siue habent priuilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiendum est, siue non habent iniuriã priuatorum, id dari à me non oportebit.

PL. TRAIANO.

De Iulio Pisone.

m Edicus Domine Amisenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Pisone denariorum circiter. xxxx. millia donata ei publice ante XX. annos: et bule, et ecclesia consetiente, utebanturq; mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes uetantur. Piso contra plurima se in Remp. contulisse, ac propè totas facultates erogasse dicebat. addebat etiam temporis spatium, postulabatq; ne id, quod pro multis, & olim accepisset, cum euersione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex caussis integram cognitionem differendam existimaui, ut te Domine consulerem, quid sequendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

s Icut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis

retractari, atque in irritum uindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac caussa actum ante uiginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusq; loci, quã pecuniæ publicæ consultum uolo.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione Buleutarum.

Ex Pompeia Domine, qua Bithyni et Pontici utuntur, eos, qui in bulen à censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet, sed ijs, quos indulgentia tua à quibusdam ciuitatibus super legitimum numerũ adijcere permisit, et singula millia denariorũ et bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui à censoribus legerentur, duntaxat in paucissimis ciuitatibus aliud alijs iussit inferre. Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare, nã quod in perpetuum mansurum est, à te constitui decet, cuius factis, dictisq; debetur æternitas.

TRAIANVS PLINIO.

honorariũ decurionatus omnes, qui in quaq; ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant, nec'ne in uniuersum à me non potest statui. Id ergo, quod semper tutissimum est, sequendam cuiusq; ciuitatis legem puto, scilicet, aduersus eos, qui inuiti fiunt decuriones, existimo id acturos, ut erogatio, cæteris præferatur.

PL. TRAIANO

De adiectione ciuium.

l Ege Domine Pompeia permissum Bithynicis ciuitatibus, adscribere sibi, quos uellent ciues, dum ciuitatis non sint alienæ, sed suarum quisq; matrum ciuitatum, quæ sunt in Bithynia. Eadem lege sanctur, quibus de caussis è senatu à censoribus eiciantur, inter quas nihil de ciue alieno cauetur. inde me quidam ex censoribus consulendum putauerunt, an eicere deberent eum, qui esset alterius ciuitatis. Ego quia lex sicut adscribi ciuem alienũ uetabat, ita eici è senatu ob hanc caussam nõ iubebat. Præterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi in omni ciuitate plurimos esse buleutas ex aliis ciuitatibus, futurumq;, ut multi homines, multæq; ciuitates concuterentur, ea parte legis, quæ iampridẽ consensu quodam exoleuisset, necessarium existimaui consulere te, quid seruandum putares. Capita legis his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito hæsisti Secunde carissime, quid à te rescribi oporteret censoribus cõsulẽtibus, an legerent in senatum aliarum ciuitatũ, eiusdem tamen prouinciæ ciues, nam et legis authoritas, et longa consuetudo usurpata contra legem, in diuersum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex præterito nihil nouaremus, sed manerent quamuis contra legem adsciti quarumcunq; ci-

uitatum ciues, in futurum autem lex Pompeia obseruaretur, cuius uim si retro quoq; uelimus custodire, multa necesse est pertubari.

PL. TRAIANO.

De diuisione Sportularum.

q Vi uirilem togam sumunt, uel nuptias faciunt, uel ineunt magistratum, uel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atq; etiã è plebe non exiguum numerum uocare, binosq; denarios, uel singulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes rogo scribas. ipse enim, sicut arbitror, præsertim ex solennibus caussis, concedẽdum iussi inuitationes, ita uereor ne ij, qui mille homines, interdũ etiam plureis uocant, modum excedere, et in speciem diamonẽs incipere uideantur.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito uereris ne in speciem diamonẽs incidat inuitatio, quæ & in numero modum excedit, et quasi per corpora nõ uiritim singulos ex notitia ad solenneis sportulas contrahit, sed ego ideo prudentiã tuã elegi, ut formandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris, et ea constituas, quæ ad perpetuã eius prouinciæ quietẽ essent profutura.

PLINIVS TRAIANO.

De Iselasticis.

a Thletæ Domine ea, quæ pro Iselasticis certaminibus cõstituisti, deberi sibi putant sta-

tim ex

tim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine uicerint, ex quo inuehi possint. ego cõtra scribo iselastici nomine. itaq; eorum uehementer addubitem, an sit potius id tempus, quo iselasian intuendum. Iidẽ obsonia petunt pro eo agone, qui à te iselasticus factus est, quamuis uicerint ante, quàm fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quæ esse iselastica, postquam uicerunt, desierunt, ita pro iis dari, quæ esse cœperunt. Hic quoq; nõ mediocriter hæreo, ne cuiusquã retro habeatur ratio, dandumq; quod tunc cum uincerent, non debebantur. rogo ergo ut dubitationem meam regere, id est beneficia tua interpretari ipse digneris.

TR. PLINIO.

i Selasticum tunc primum mihi uidetur incipere deberi, cum quis in ciuitatem suam ipse εἰσήλασεν. obsonia eorum certaminum, quæ iselastica esse placuit mihi, si ante iselastica non fuerunt, retro non debẽtur. nec proficere pro desyderio athletarum potest, quod eorum, quæ postea iselastica non lege constitui, quam, qui ierant, accipere desierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilo minus quæ ante perceperant, non reuocantur.

PLINIVS TRAIANO.
De diplomatibus.

u Sq; in hoc tempus Domine, neq; cuiquam diplomata commodaui, neq; in rem ullam, ni

si tuam misi, quam perpetuam seruationem meam quædam necessitas rupit. Vxori enim meæ audita morte aui, uolenti ad amitam suam excurrere, usum eorum negare durum putaui, cum talis officij gratia in celeritate cósisteret, scirem'q; te rationem itineris probaturum, cuius caussa erat pietas. Hæc scripsi, quia mihi parum gratus tibi fore uidebar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere sciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitaui facere, quem si consuluissem serò fecissem.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito habuisti Secunde carissime fiduciam animi mei, nec dubitandum fuisset, si expectasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, adiuandum esset, usum eorum intentioni nõ profuisse, cũ apud amitã suã uxor tua deberet ẽt celeritate gratiã aduẽtus sui augere.

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS INITVRI NOVVM CONSVLATVM PANEGYRICVS TRAIANO AVGVSTO DICTVS.

b

Bene, ac sapienter Patres C. maiores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus caperetur, quod nihil rite, nihilq; prouidenter homines sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur. Qui mos, cui potius, quàm consuli? aut quando magis usurpandus, colendusq; est, quàm cũ imperio Senatus, authoritate Reip. ad agendas optimo principi gratias excitamur? Quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus deorum, quàm castus, et sanctus, et diis simillimus princeps? Ac si adhuc dubium fuisset, forte, casuq; rectores terris, an aliquo numine darentur, principem tamen nostrum liqueret diuinitus constitutum. Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Ioue ipso coràm, ac palàm repertus, electus est. Quippe inter aras, et altaria, eodemq; loco, quem deus ille tam manifestus, ac præsens, quàm cœlum, ac sydera insedit. Quo magis aptum, piumq; est, te Iupiter optime antea conditorem, nunc conseruatorẽ imperij nostri precari, ut mihi digna consule, digna Senatu, digna prĩ

cipe contingat oratio, utq; omnibus, quæ dicentur à
me, libertas, fides, ueritas, constet, tantumq; à specie
adulationis absit gratiarum actio mea, quantũ abest
à necessitate. Equidem non consuli modo, sed omni-
bus ciuibus enitendum reor, nequid de principe no-
stro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse ui-
deatur. Quare abeant, ac recedant uoces illæ, quas
metus exprimebat. Nihil, quale ante, dicamus. Nihil
enim, quale antea, patimur. Nec eadem de principe,
quæ prius prædicemus, neq; enim eadem secretò lo-
quimur, quæ prius. Discernatur orationibus nostris
diuersitas temporum, et ex ipso genere gratiarum
agendarum intelligatur, cui, quando sint hactenus ut
deo, nunc nusquam, ut numini, blãdiamur. nõ enim
de tyranno, sed de ciue, non de domino, sed de parẽ
te loquimur. Vnum ille se ex nobis, & hoc magis ex
cellit, atq; eminet, ꝙ unum ex nobis putat, nec minus
hominem se quàm hominibus præesse meminit. Intel-
ligamus ergo bona nostra, dignosq; nos illius usu pro
bemus, atq; identidem cogitemus, si maius principi-
bus præstemus obsequium, qui seruitute ciuium, quã
qui libertate lætantur. et Populus quidem Romanus
dilectum principem seruat, quantoq; pauloante con-
centu formosum alium, hunc fortissimum personat,
quibusq; aliquando clamoribus gestum alterius, &
uocem, huius pietatem, abstinentiam, mansuetudinem
laudat. Quid nos ipsi? diuinitatem principis nostri,
an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor
et gaudiũ tulit, celebrare uniuersi solemus? Iam quid
tam ciuile, tam senatorium, quàm illud additum à no

bis optimi cognomen? quod peculiare huius, & proprium, arrogantia priorum principum fecit. Enimuero quàm commune, quàm ex æquo, quod felices nos felicem illũ prædicamus, alternisq; uotis hæc faciat, hæc audiat, quasi non dicturi nisi fecerit, comprecamur. Ad quas ille uoces lachrymis etiã, ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enim, sentitq; sibi, nõ principi dici. Igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore seruamus, hoc singuli quoq;, meditatiq; teneamus, sciamusq; nullum esse neq; syncerius, neq; acceptius genus gratiarum, quàm quod illas acclamationes æmulemur, quæ fingendi non habent tẽpus. Quantum ad me attinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam principis, moderationemq; submittam, nec minus consyderabo quid aures eius pati possint, quàm quid uirtutibus debeatur. Magna & inusitata principis gloria, cui gratias acturus, nõ tam uereor, ne me in laudibus suis parcum, quàm ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas sola circunstat. Nam merenti gratias agere, facile est Patres C. non enim periculum est, ne cum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat. cum de frugalitate, luxuriam. cum de clementia, crudelitatem. cum de liberalitate, auaritiam. cum de benignitate, liuorem. cum de continentia, libidinem. cum de labore, inertiam. cum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem uereor, ne gratus, ingratus'ue uidear, prout satis, aut parum dixero. Animaduerto enim etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quàm innocentia, & sanctitate lætari, gratio-

remq́; existimari, qui delubris eorum puram, castáq́; mentem, quàm qui meditatum carmen intulerit. Sed parendum est SENATVSCONSVLTO, quod ex utilitate publica placuit, ut consulis uoce sub titulo gratiarum agendarum, boni principes, quæ facerent, recognoscerent, mali, quæ facere deberent. Id nunc eo magis solenne, ac necessarium est, quod parens noster priuatas gratiarum actiones cohibet, & comprimit, intercessurus etiam publicis, si permitteret sibi uetare, quod Senatus iuberet. Vtrunq; Cæsar Auguste moderate, & quod alibi tibi gratias agi non sinis, et quod hic sinis. non enim à teipso tibi honor iste, sed ab agentibus habetur. cedis affectibus nostris. nec nobis munera tua prædicare, sed audire tibi, necesse est. Sæpe ego mecum P. C. tacitus agitaui, qualem, quantumq́; esse oporteret, cuius ditione, nutúq́; maria, terræ, pax, bella gerantur, cum interea fingenti, formantiq́; mihi principem, quē æquata dijs immortalibus potestas deceret, nunquam uoto, saltem concipere succurrit similem huic, quem uidemus. Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace, alium toga, sed non et arma honestarunt. reuerentiā ille terrore, alius amorem humanitate captauit. ille quæsitam domi gloriā in publico, hic in publico partam, domi perdidit. Postremo adhuc nemo extitit, cuius uirtutes nullo uitiorum confinio læderentur. At principi nostro quanta concordia, quantusq́; concentus omnium laudum, omnisq́; gloriæ cōtigit, ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahatur. Iam firmitas, iam proceritas corpo-

vis, iam honor capitis, et dignitas oris ad hoc ætatis in deflexa maturitas, nec sine quodam munere deûm festinantis senectutis insignibus ad augendam maiestatem ornata cæsaries, non'ne longe, lateq; principem ostentant? Talem esse oportuit, quem non bella ciuilia, nec armis oppressa Resp. sed pax, & adoptatio, & tandem exorata terris numina dedissent. An fas erat nihil differre inter imperatorem, quem homines, & quem Dij fecissent? Quorum quidem in te Cæsar iudicium et fauor tunc statim, cum ad exercitum proficiscereris, et quidem inusitato enituit. Nam cæteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister uolatus auium consulentibus nuntiauit. Tibi ascendenti de more capitolium, quanquam non id agentium ciuium clamor, ut iam principi occurrit. Siquidem omnis turba, quæ limen insederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, iam quidem ut tunc arbitrabatur deum, cæterum ut docuit euentus, te consalutauit imperatorem, nec aliter à cunctis omen acceptum est. nã ipse intelligere nolebas. recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturo. Igitur cogendus fuisti. cogi porro non poteras, nisi periculo Patriæ, et nutatione Reip. obstinatum enim tibi nõ suscipere imperium, nisi seruandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorem, motumq; castrensem reor extitisse, quia magna ui, magnoq; terrore modestia tua uincenda erat. At sicut maris, cæliq; temperiem turbines, tempestatesq; commendant, ita ad augendam pacis tuæ gratiam, illum tumultum præcessisse crediderim. Habet has uices cõditio mortalium ut aduersa ex secun-

dis, ex aduersis secunda noscantur. Occultat utrorunq; semina deus, & plerunq; bonorum, malorumq; caussæ sub diuersa specie latent. Magnũ quidẽ illud seculo dedecus, magnum Reip. uulnus impressum est. Imperator, & parens generis humani obsessus, captus, inclusus, ablata mitissimo seni seruandorũ hoium potestas, ereptũq; principi illud in principatu beatissimũ, quod nihil cogitur. Si tamen hæc sola erat ratio, quæ te publicæ salutis gubernaculis admoueret, propè est, ut exclamẽ tanti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector, emendatorq; contingeres. inductum pessimũ exemplũ, ut optimum opponeretur. Postremo coactus princeps, quos nollet occidere, ut daret principem, qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare, sed nescissemus, quantum tibi deberet imperium, si ante adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tam accepisse te beneficium, quàm dedisse. Confugit in sinum tuum concussa Resp. ruensq; imperium super imperatorem imperatoris tibi uoce delatũ est. Imploratus adoptione, & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis, externisq; bellis ad opem patriæ ferẽdam reuocari solebant, ita filius, ac parens uno, eodemq; momento rẽ maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc, qui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, immo ultra dantem obligasti. communicato enim imperio solicitior tu, ille securior factus est. O' nouum, atq; inauditũ ad principatum iter, nõ te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor principem fecit. Vi-

dearis licet, quod est amplissimum, consecutus inter ho
mines, felicius tamē erat illud, quod reliquisti, sub bo-
no principe priuatus esse desijsti. assumptus es in la-
borum, curarumq; consortium, nec te læta, et prospe
ra stationis istius, sed aspera, & dura ad capessendā
eam compulerunt. Suscepisti imperiū, postquā alium
suscepti pœnitebat. Nulla adoptati cū eo, qui adopta-
bat, cognatio, nulla necessitudo, nisi quod uterq; opti-
mus erat, dignusq; alter eligi, alter eligere. Itaq; ado
ptatus es, non ut prius alius, atq; alius in uxoris gra
tiā. Adsciuit enim te filiū non uitricus, sed princeps,
eodemq; animo D. Nerua pater tuus factus est, quo
erat omnium. nec decet aliter filium adsumi, si ad-
sumatur à principe. An S. P. Q. Romani. exerci-
tus, prouincias, socios transmissurus uni, successorem
è sinu uxoris accipias? summæq; potestatis hæredem
tantum intra domum tuam quæras, non per totam ci
uitatem circunferas oculos? & hunc tibi proximum,
hunc coniūctissimum existimes, quem optimum, quem
dijs simillimum inueneris? Imperaturus omnibus, eli
gi debet ex omnibus. non enim seruulis tuis dominū,
ut possis esse cōtentus, quasi necessario hærede, sed prin
cipem ciuibus daturus imperator. Superbum istud, et
regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum
fuisse, etiam si nō adoptasses. Fecit hoc Nerua, nihil in
teresse arbitratus genueris, an elegeris, si perinde sine
iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur, nisi tamen,
quod æquiore animo ferunt homines, quem princeps
parum feliciter genuit, quàm quem male elegit. Sedu
lo ergo uitauit hunc casum nec iudicio hominum, sed

deorum etiam in consilium adsumpsit. Itaq; non tuæ in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem torum, sed ante puluinar Iouis Opt. Max. adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, et salus, & securitas fundabatur. Sibi enim dij gloriam illam uendicauerunt. horum opus, horum illud imperium. Nerua tamen minister fuit. Vterq;, qui adoptaret, tã paruit, quàm tu, qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus dijs, ut inuicti imperatoris exortum uictoriæ insigne decoraret. Hanc imperator Nerua in gremio Iouis collocarat, cum repente solito maior, & augustior aduocata hominum concione, deorumq;, te filium sibi, hoc est unicum auxiliũ fessis rebus adsumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate? qua gloria lætus? nam quantulum refert, deponas, an partiaris imperium, nisi quod difficilius hoc est. non secus ac præsenti tibi innixus, tuis humeris se, patriamq; sustentas, tua iuuenta, tuo robore inualuit. Statim consedit omnis tumultus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati, atq; adeo temere fecerat Nerua, si adoptasset alium. Obliti'ne sumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed cœperit? irritamentum istud irarum, & fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare non posset imperium imperator, qui reuerentiam amiserat? Authoritate eius effectum est, cui dabatur. Simul filius, simul Cæsar, mox imperator, et consors tribunitiæ potestatis, & omnia pariter, & statim factus es, quæ proxime parens uerus, tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tuæ moderationis indicium, qđ

non solum successor imperij, sed particeps etiam, sociusq; placuisti. nam successor etiam si nolis habẽdus est, non est habendus socius, nisi uelis. Credent'ne posteri patricio et consulari & triumphali patre genitum, cum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem nõ ab exercitu factum? eidẽ cum Germaniæ præsideret, germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, ut iperator fieret agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, & paruit? Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti, nihilq; magis à te subiecti animi factum est, q̃ quod imperare cœpisti. Iam Cæsar, iam imperator, iam Germanicus absens, et ignarus, et post tanta nomina, quantum ad te pertinet, priuatus. Magnum uideretur, si dicerem, nescisti te imperatorem futurum. eras imperator, & esse te nesciebas. Vt uero ad te fortunæ tuæ nuntius uenit, malebas quidem hoc esse, quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequereris principi ciuis, legatus imperatori, filius patri? Vbi deinde disciplina? ubi mos à maioribus traditus, quodcunque imperator munus iniungeret, æquo animo, paratóq; subeundi? Quid enim si prouincias ex prouincijs, ex bellis bella mandaret? eodem illo uti iure, cum ad imperium reuocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit, nihilq; interesse ire legatum, an redire principem iubeat, nisi quod maior sit obsequij gloria in eo, quod quis minus uelit. Augebat authoritatẽ iubẽtis, in summum discrimẽ authoritas eius adducta, utq; magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab alijs minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus, po-

puliq́; consensum. Non unius Neruæ iudicium illud, illa electio fuit. nam, qui ubiq; sunt, homines. hoc idẽ uotis expetebant. Ille tantum iure principis occupauit, primusq́; fecit, quod omnes facturi erãt. nec Hercule tantoopere cunctis factum placeret, nisi placuisset ante, quàm fieret. At quo temperamento, Di boni potestatem tuam, fortunamq́; moderatus es? imperator titulis & imaginibus, & signis, cæterum modestia, labore, uigilantia, dux, et legatus, et miles, cum iam tua uexilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neq; aliud tibi ex illa adoptione, quàm filij pietatem, filij obsequium adsereres, longamq́; huic nomini ætatem, longamq́; gloriam precarere. Te prouidentia deorum primum in locum prouexerat, tu adhuc in secundo resistere, atq; etiam senescere optabas. Priuatus tibi uidebaris, quandiu imperator, & alius esset. Audita sunt uota tua, sed inquantum optimo illi, & sanctissimo seni utile fuit, quem dij cœlo uendicauerunt, nequid, post illud diuinum, & immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc uenerationem, ut nouissimum esset, authoremq́; eius statim consecrandum, ut quandoq; inter posteros quæreretur, an illud iam deus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus parens, quàm quia tuus, ingens gloria, ingensq́; fama, cum abunde expertus esset, quàm bene humeris tuis sederet imperiũ, tibi terras, te terris reliquit, eo ipso carus omnibus, ac desyderandus, quod prospexerat, ne desyderaretur. Quem tu lachrymis primũ ita, ut filiũ decuit, mox templis honestasti, non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fecerunt.

Dicauit cœlo Tiberius Augustũ, sed ut maiestatis nu men induceret, Claudium Nero, sed ut irrideret, Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille, ut Dei filius, hic ut frater uideretur. Tu syderibus patrem intulisti, non ad metum ciuium, non in contumeliã nu minum, nõ in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc, cum fit ab ijs, qui et sese deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamen Deũ et facis, et probas, quàm quod ipse talis es. in principe enim, qui electo successore fato concessit, una, itemq; certissima diuinitatis fides est bo nus successor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ accessit? Num hos proximos diuinitate parentum desides, ac superbos potius, q̃ illos ueteres, & antiquos æmuleris, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaserant, contem pserantq;, cuius pulsi, fugatiq;, non aliud maius habebatur indicium, quàm si triumpharetur. Ergo sustulerant animos, et iugum excusserant, nec iã nobiscum de sua libertate, sed de nostra seruitute certabãt, ac ne inducias quidem nisi æquis cõditionibus inibãt, legesq; ut acciperent, dabant. At nunc redijt omnibus terror, et metus, et uotum imperata faciendi. uident enim Romanum ducem unum ex illis ueteribus, et priscis, quibus imperatorium nomen addebant, cõtecti cædibus campi, et infecta uictoriis maria. accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis, immensisq; muneribus paciscimur, ut uicerimus, rogant, supplicant, largimur, negamus, utrunq; ex imperij maiestate. Agunt gratias, qui impetrauerunt,

non audent queri, quibus negatum est. An audeant? qui sciant te adsedisse ferocissimis populis eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimū nobis, cum Danubius ripas gelu iūgit, duratusq́; glacie ingentia tergo bella transportat, cum feræ gentes non telis magis, quàm suo cœlo, suo sydere armantur. Sed ubi i proximo tu, non secus, ac si mutatæ temporum uices essent. illi quidem latibulis suis clausi tenebantur, nostra agmina percursare ripas, et aliena occasiōe si permitteres uti, ultroq́; hyemem suam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hosteis ueneratio, q̄d apud milites? quam admirationem quemadmodum comparasti? cum tecum inediam, tecum ferrent sitim, cum in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium puluerē, sudoremq́; misceres, nihil à cæteris nisi robore, ac præstantia differens, cum libero Marte nunc cominus tela librares, nunc uibrata susciperes, alacer uirtute militum & lætus, quoties aut cassidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret, laudabas quippe feriēteis, hortabarisq́;, ut auderent, et audebant iam, cum spectator, moderatorq́; ineuntium certamina uirorum arma componeres, tela tentares, ac siquid durius accipienti uideretur, ipse uibrares.

Quid cum solatiū fessis, ægris opem ferres? Nō tibi moris tua inire tentoria nisi cōmilitonum ante lustrasses, nec requiē corpori, nisi post omneis dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator nō uideretur, si inter Fabricios, et Scipiones, et Camillos talis esset. tunc enim illū imitationis ardor, semperq́; melior aliquis accenderet. postquam uero studiū armorum à mani-

bus ad oculos, ad uoluptatem à labore translatum est, postquam exercitationibus nostris non ueteranorum aliquis, cui decus muralis, aut ciuica, sed græculus magister adsistit· quàm magnum est ex oībus patrio more, patria uirtute lætari, et sine æmulo, ac sine exẽplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat iperare. Non'ne in cunabula hæc tibi Cæsar, et rudimēta, cum puer ad modū parthica lauro gloriā patris augens, nomenq́; Germanici iā tum mererere, cū ferociā, superbiamq́; Parthorum, ex proximo auditus, magno terrore cohiberes? Rhenumq́;, et Euphraten admirationis tuæ fama coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quàm laudibus peragrares? apud eos semper maior, et clarior, quibus postea contigisses? et necdum imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamq́; cū plurimæ gētes, ac propè infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, alpes, immensiq́; alij mōtes nisi his compararentur muniunt, dirimuntq́;· per hoc omne spatium cum legiones duceres, seu potius (tanta uelocitas erat) raperes, non uehiculum unquam, nō equū respexisti. leuis hic, non subsidium itineris, sed decus, et cū cæteris subsequebatur, ut cuius nullus tibi usus, nisi cum die statiuorum proximum campum alacritate, discursu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum est, quod perseuerasti, plus tamen, quod non timuisti, ne perseuerare non posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniæ bella ab Hispania usq́;, ut ualidissimū præsidium exciuerat, iners ipse, alienisq́; uirtutibus tunc quoq́; īuidus Im

perator, cum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non sine quodam timore conceperit, quantam ille genitus Ioue post labores, duraq; imperia regi suo indomitus semper, indefessusq; referebat, cum alijs super alias expeditionibus itinere illo dignus inuenireris. Tribunus uero disiunctissimas terras teneris adhuc annis uiri firmitate lustrasti, iam tunc præmonente fortuna, ut diu penitus perdisceres, quæ mox præcipere deberes. Neq; enim prospexisse castra, breuemq; militiam quasi transisse contentus, ita egisti tribunum, ut esse statim dux posses, nihilq; discendum haberes tempore docendi. Cognouisti per stipendia decem, mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam aquarum, cœliq; temperiem, ut patrios fontes, patriumq; sydus ferre consuesti, quoties equos, quoties emerita arma mutasti. Veniet ergo tempus, quo posteri uisere, uisendum tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ somnum saxa prætexerint, quod deniq; tectum magnus hospes impleueris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra uestigia ijsdem in locis monstrabuntur. Verum hæc olim, in præsentia quidem quisquis paulo uetustior miles, hic te commilitone censetur. quotus enim quisq;, cuius tu non ante commilito, quàm imperator? Inde est quod propè omnes nomine appellas, quod singulorum fortia facta commemoras. hæc habent adnumeranda tibi pro Rep. uulnera, quibus statim laudator et testis contigisti. Sed magis prædicanda moderatio tua, quod innutritus bellicis laudibus, pacem

amas,

amas, nec quia uel pater tibi triumphalis, uel adoptionis tuae die dicata capitolino Ioui laurus, idcirco ex occasione omni quaeris triumphos. Nõ times bella, nec prouocas. Magnum est imperator Auguste, magnum est, stare in Danubij ripa, si transeas certũ triumphi, nec decertare cupere cum recusantibus, quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. nam ut ipse nolis pugnare, moderatio, fortitudo tua praestat, ut neq; hostes tui uelint. accipiet ergo aliquando capitolium nõ inaneis currus, nec falsae simulacra uictoriae, sed imperatore ueram, ac solidã gloriam reportante, tranquillitatem, et tamen confessa hostium obsequia, ut uincendus nemo fuerit. pulchrius hoc ... ibus triumphis. neq; enim unquã nisi ex contemptu imperij nostri factum est, ut uinceremus. Quod siquis barbarus Rex eò insolentiae, furorisq; processerit, ut iram tuã, indignationemq; mereatur, nae ille siue interfuso mari, seu fluminibus immẽsis, seu praecipiti monte defenditur, omnia haec tam prona, tamq; cedentia uirtutibus tuis sentiet, ut subsedisse monteis, flumina exaruisse, interceptũ mare, illatasq; non classeis nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cernere non spolijs prouinciarum, & extorto socijs auro, sed hostilibus armis, captorumq; regum cathenis triumphum grauem. Videor ingentia ducũ nomina, nec indecora nominibus corpora uocitare. Videor intueri in manibus sequẽtem, mox ipsum te sublimem, instantemq; curru domitarum gentium tergo, ante currũ autem clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, siquis regum uenire in manus

audeat, nec modo telorum tuorum, sed etiam oculo=
rum, minarumq; coniectum toto cãpo, totoq; exerci=
tu opposito perhorrescat. Meruisti proxima modera=
tione, ut quandocunq; te uel inferre, uel propulsare
bellum coegerit imperij dignitas, non ideo uicisse ui=
dearis, ut triumphares, sed triumphare, quia uice=
ris. Aliud ex alio mihi occurrit. quã speciosum est
enim, quod disciplinã castrorũ lapsam, extinctamq;
refouisti, depulso prioris seculi malo. inertia, et contu
macia, et dedignatione parendi? Tutum est reueren-
tiam, tutum charitatẽ mereri. nec ducũ quisquam aut
non amari à militibus, aut amari timet. et inde offen
sæ, gratiæq; pariter. securi instant operibus, adsunt
exercitationibus, arma, mœnia, uiros aptant. quippe,
non is princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet,
quod in hostes paretur. quæ persuasio fuit illorum,
qui hostilia cum facerent, timebant. Eodem ergo tẽ
pore militaria studia, nec animos modo, sed et corpo=
ra ipsa languescere, gladios etiam incuria hebetari,
retundiq; gaudebant. Duces porrò nostri non tam re=
gum cæterorum, quàm suorum principum insidias,
nec tam hostium, quàm commilitonum manus, fer-
rumq; metuebant. Est hæc natura syderibus, ut par-
ua, et exilia ualidorũ exortus obscuret, similiter im
peratoris aduentu legatorum dignitas inumbratur.
tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius
diminutione maior, eandem authoritatem præsente te
quisq;, quàm absente retinebat. quinetiã plerisq; ex
eo reuerentia accesserat, quod tu quoq; illos reuereba
re. Itaq; perinde summis, atq; infimis carus, sic impe

vatorem, cōmilitōem'q; miſcueras, ut ſtudium oīum, laborē'q; et tanquam exactor intenderes, et tanquā particeps, ſocius'q; releuares. Felices illos, quorum fides, et īduſtria, nō per internuntios, et interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probātur. conſecuti ſunt, ut abſens quoq; de abſentibus nemini magis, quàm tibi crederes. Iā te ciuiū deſyderia reuocabant, amorē'q; caſtrorū ſuperabat caritas patriæ. iter inde placidū, ac modeſtum, ut plane à pace redeūtis. Nec uero ergo in laudibus tuis ponam, quod aduentum tuum non pater quiſquam, nō maritus expauit. affectata alijs caſtitas, tibi ingenita, & innata, iter'q; ea, quæ īputare nō poſſis. Nullus in exigendis uehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium. annona, quæ cæteris. Ad hoc comitatus accinctus, et parēs. Diceres magnū aliquē ducem, ac te potiſſimū ad exercitus ire. adeo nihil, aut certe parū ītererat inter imperatorē factum, et breui futurū. Quā diſſimilis nuper alterius principis trāſitus, ſi tamē tranſitus ille, non populatio fuit, cum abactus hoſpitū exerceret, omnia'q; dextra, læua'q; peruſta, et atrita, ut ſi uis aliqua, uel ipſi illi barbari, quos fugiebàt, īciderent. Perſuadendū prouincijs erat, illud iter Domitiani fuiſſe, non principis. itaq; nō tam pro tua gloria, quàm pro utilitate cōmuni edicto ſubiecisti, quid in utrunq; ueſtrum eſſet impenſum. Adſueſcat imperator cū imperio calculum ponere, ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat, quid abſumpſerit, ita fiet, ut non abſumat, quod pudeat dicere. Præterea futuri princi

pes uelint, nolint, sciant, tantum constat, propositisq; duobus exemplis meminerint, perinde coniecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc, uel illud elegerint. Nóne his tot, tantisq; meritis nouos ali quos honores, nouos titulos merebare? at tu etiam no men Patris patriæ recusabas. Quàm lóga nobis cū modestia tua pugna, quā tarde uicimus. Nomē illud, quod alij primo statim principatus die imperatoris et Cæsaris receperunt, tu usq; eò distulisti, donec tu quoq; beneficiorum tuorum parcissimus æstimator iā te mereri fatereris. Itaq; soli omnium contigit tibi, ut Pater patriæ esses ante, quā fieres. Eras enim in ani mis, in iudicijs nostris, nec publicæ pietatis itererat, qd uocarere, nisi quod igrata sibi uidebatur, si te im peratorem potius uocaret, et Cæsarem, cum Patrem experiretur. Quod quidem nomen, qua benignitate, qua indulgentia exerces? ut cum ciuibus tuis, quasi cū liberis parens uiuis? Vt reuersus imperator, qui pri uatus exieras, agnoscis, agnosceris? eosdē nos, eundē te putas, par omnibus, et hoc tantum cæteris maior, quo melior. Ac primū, qui dies ille, quo expectatus, desyderatusq; urbē tuā ingressus es? Iam hoc ipsum, quod ingressus es, quàm mirum, lætumq;? nam prio-res inuehi, et importari solebant, non dico quadriju go curru, et albentibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior alijs, et excelsior, non de patientia nostra quē-dam triumphum, sed de superbia principum egisti. Ergo nō ætas quēquam, non ualetudo, non sexus re-tardauit, quo minus oculos isolito spectaculo imple-

ret. Te paruuli noscere, ostẽtare iuuenes, mirari senes, ægri quoq; neglecto medentium imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem, sanitatem'q; prorepere. Inde alij se satis uixisse, te uiso, te recepto. alij nunc magis esse uiuẽdum prædicabant. Fœminas etiã tũc fœcunditatis suæ maxima uoluptas subijt, cum cernerent, cui principi ciues, cui imperatori milites peperissent. Videres referta tecta, ac laborantia, ac ne eũ quidem uacantem locum, qui non nisi suspensum, et instabile uestigiũ caperet, oppletas undiq; uias, angustum'q; tramitem relictum tibi, alacrem hinc atq; inde populum, ubiq; par gaudium, paremq; clamorem, tam æqualiter ab omnibus ex aduentu tuo lætitia percæpta est, quàm omnibus uenisti, quæ tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac propè in singulos gradus adaucta est. Gratum erat cunctis, quod Senatũ osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras, gratum, quod equestris ordinis decora honore nominum sine monitore signares, gratum, quod tantum ultro clientibus salutatis quasdã familiaritatis notas adderes, gratius tamen, quod sensim, et placide, et quantum respectantium turba pateretur, incederes, quod occursantium populus te quoq;, te imo maxime, astaret, quod primo statim die latus tuũ crederes omnibus. neq;.n. stipatus satellitum manu, sed circunfusus undiq;, nũc Senatus, nũc equestris ordinis flore, prout alterutrũ frequentiæ genus inualuisset. silenteis, quietos'q; lictores tuos subsequebare. nam milites nihil à plebe habitu, trãquillitate, modestia differebant. Vbi uero cœpisti capitolium ascendere, quàm læta omnibus ado

ptionis tuæ recordatio? quàm peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutauerunt imperatorem? quinetiam Deum ipsum tuum præcipuam uoluptatem operis sui percepisse crediderim. Vt quidẽ iisdem uestigiis institisti, quibus parens tuus, ingens illud deorum prolaturus arcanum, quæ circunstantiũ gaudia? quàm recens clamor? quàm similis illi dies, q hunc genuit diem? ut plena altaribus? augusta uictimis cuncta? ut in unius salute collata omnium uota, cum sibi se, ac liberis suis intelligerent precari, quæ pro te precarentur. Inde tu in palatium quidem, sed eo uultu, sed ea moderatione, ut si priuatã domũ peteres, cæteri ad penates suos, quisq; iteraturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset alium eiusmodi introitus, tu quotidie admirabilior, et melior. Talis deniq;, quales alii principes futuros se tantũ pollicẽtur. Solum ergo te cõmendat, augetq; temporis spatium. iunxisti enim, ac miscuisti res diuersissimas, securitatem olim imperantis, et incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quæ prior humanitas. Incedebas pedibus, incedis, lætabaris labore, lætaris, eademq; omnia illa circa te, nihil ipso te fortuna mutauit. liberum est ĩgrediente per publicum princPe, subsistere. occurrere, comitari, præterire. Ambulas inter nos, nõ quasi contingat, et copiam tui, nõ ut ĩputes, facis. Hæret lateri tuo quisquis accessit, finemq; sermoni suus cuiq; pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem à te, et subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. Nam &

illæ cupiditates nostras, libidinesq́; moderantur, no-
biscum tamen & inter nos uersantur. Emines, excel-
lis, ut honor, ut potestas, quæ super homines quidem,
hominum sunt tamen. Ante te principes fastidio no-
stri, & quodam æqualitatis metu, usum pedum ami-
serant. Illos ergo humeri, ceruicesq́; seruorum super
ora nostra, te fama, te gloria, te ciuium pietas super
ipsos principes uehunt, te ad sydera tollit humus, ita
cómunia, et confusa principis uestigia. Nec uereor
P. C. ne longior uidear, cum sit maxime optandũ ut
ea, pro quibus aguntur principi gratiæ, multa sint,
quæ quidem reuerentius fuerit, integra, illibataq́; co
gitationibus uestris reseruari, quàm carptim, breui-
terq́; perstringi, quia ferè sequitur, ut illa quidem, de
quibus taceas, tanta, quanta sunt, esse uideãtur. Nisi
uero leuiter attingi placet, locupletatas trib. datũq;
congiariũ populo, et datũ totum, cum donatiui par-
tem milites accepissent. An mediocris animi est, his
potius repræsentare, quib. magis negari potest? Quã
quam in hac quoq; diuersitate æqualitatis ratio ser-
uata est. æquati sunt enĩ populo milites, eo, quod par
tẽ, sed priores, populus militibus, quod posterior, sed
totum statim accepit. Enimuero qua benignitate diui-
sum est? quantæ curæ tibi fuit, ne quis expers liberalĩ
tatis tuæ fieret? Datum est ijs, qui post edictum tuum,
in locum erasorum subditi fuerãt, æquatiq́; sunt cæ-
teris illi etiam, quibus non erat promissum. Negotijs
aliqs, ualetudine alius, hic mari, ille fluminibus disti
nebatur, expectatũ est, prouisumq́;, ne quis æger, ne-
quis occupatus, ne quis deniq; longe fuisset. ueniret

quisq; cum uellet, ueniret quisq; cum posset. Magnificum Cæsar, et tuum, disiunctissimas terras munificentiæ ingenio uelut admouere, immensáq; spatia liberalitate contrahere, intercedere casibus, occursare fortunæ, atq; omni ope adniti, ne quis è plebe Romana dante congiariũ te hominem magis sentiret se fuisse, q̃ ciuem. Aduẽtante congiarij die, obseruare principis egressum in publicum, insidere examina infantium, futurus populus solebat. labor parentibus erat ostentare paruulos, impositósq; ceruicibus, adulantia uerba, blandásq; uoces edocere. Reddebant illi, quæ monebantur, ac pleriq; irritis precibus surdas principis aureis adstrepebãt, ignariq; quid rogassent, quid nõ impetrassent, donec planè scirent, differebantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti. Et quanquam lætissimũ oculis tuis esset conspectu Romanæ sobolis impleri, omneis tamẽ ante, quã te uiderẽt, adirent'ue, recipi, incidi iussisti, ut iam idẽ ab ĩfantia parẽtẽ publicũ, munere educationis experirẽtur. crescerẽt de tuo qui crescerent tibi, alimentisq; tuis ad stipendia tua peruenirent, tantumq; omnes uni tibi, quantum parentibus suis quisq; deberet. Recte Cæsar, quod spem Romani nominis sumptibus tuis suscipis. Nullum est enim magno principe, ĩmortalitatémq; merituro impendij genus dignius, q̃ quod erogatur in posteros. Locupletes adtollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur. Pauperibus educandis una ratio est, bonus princeps. Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fouet, auget, amplectitur, occasum ĩperij, occasum Reip. accelerat. frustra princeps plebe negle

cta, ut defectũ corpore caput, nutaturumq; instabili põdere tuetur. Facile est cõiectare, quod perceperis gaudium, cum te parentum, liberorum, senum, infantium, puerorum clamor exciperet. Hæc prima paruulorum ciuium uox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta hoc maximum præstitisti, ne rogarent. Super omnia est tamen, quod talis es, ut sub te liberos tollere libeat. expediat. nemo iam parens filio nisi fragilitatis humanæ uices horret, nec inter ĩsanabiles morbos prĩcipis ira numeratur. Magnũ quiddam est educandi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, maius tamen in spem libertatis, in spem securitatis. Atq; adeo nihil largiatur princeps, dum nihil auferat, nõ alat, dum non occidat, nec deerunt, qui filios concupiscant. Cõtra largiatur, et auferat, alat, et occidat, næ ille in tam breui tempore effecerit, ut omnes nõ posterorũ modo, sed sui, parentumq; pœniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quod congiarium das de tuo, alimenta de tuo. neq; à te liberi ciuium, ut ferarũ catuli, sanguine, et cædibus nutriuntur, quodq; gratissimum est accipiẽtibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locupletatisq; tam multis, pauperiorem esse factum principem tantum. quanquam nec hunc quidem. nam cuius est, quicquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet. Alio` me uocat numerosa gloria tua. alio` autem? quasi uero iam satis ueneratus, miratusq; sim, quod tantam pecuniam profudisti, non ut flagitij tibi conscius ab insectatione eius auerteres fa

mam, nec ut tristeis hominum, mœstosq; sermones lætiore materia detineres, nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti, nec tibi bene faciendi fuit causa, ut quæ male feceras, impune fecisses, amor impendio isto, non uenia quæsita est, Populusq; R. obligatus à tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusq; securis, quodq; antea pricipes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quàm populus accepit. Paulominus Patres C. quiq; millia ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas principis nostri cõquisiuit, inuenit, adsciuit, hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumptibus aluntur, patriamq;, non ut patriam tantum, uerum ut altricem amare condiscunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoq; nascentur, quibus alimentis opus non sit. Dent tibi Cæsar ætatem Dij, quam mereris, seruentq; animum, quem dederunt, & quanto maiorem ĩfantium turbam, iterum atq; iterum uidebis incidi. (Augetur enim quotidie et crescit, nõ quia cariores parẽtibus liberi, sed quia principi ciues) dabis congiaria, si uoles, illi tamen propter te nascuntur.

Instar ego perpetui congiarij reor affluentiã ãnonæ, huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ, quàm pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, oriens triumphis, occidensq; lustratus. Nec uero ille ciuilius, quàm parens noster, authoritate, cõsilio, fide reclusit uias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diuersasq; gen-

teris ita commercio miscuit, ut quod genitum esset usq̃, id apud omnes natum esse uideretur. Non'ne cernere datur, ut sine ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico raptæ, perituræq; in horreis messes nequicquam queritantibus socijs auferuntur, deuehunt ipsi, quod terra genuit, quod sydus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus pressi, ad uetera tributa deficiunt. Emit fiscus, quicquid uidetur emere, inde copiæ, inde annona, de qua inter licẽtem, uendentem'q; conueniat, inde hic satietas, nec fames usquã. Aegyptus alẽdis, augendis'q; seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloq; deberet, siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quàm quas ipse deuexerat, tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris, quasi nunquam cessura certaret. hæc inopina siccitate usq; ad iniuriã sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cũctanter alueo sese, ac languide extulerat, ingentibus quoq; tunc quidem ille fluminibus conferendus. hinc pars magna terrarum mergi palanti amne consueta, alto puluere incãduit. frustra tunc Aegyptus nubila optauit, cœlũq; respexit, cum ipse fœcunditatis parens contractior, & exilior iisdem ubertatem eius anni angustiis, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neq; enim solũ uagus ille expanditur amnis intra usurpata semper collium substiterat, atq; hæserat, sed supino etiam, ac detinenti solo, placido se, molli'q; lapsu refugum abstulerat, nec dum satis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, idest ubertate re

gio fraudata, sic opem Cæsaris inuocauit, ut solet amnẽ suum, nec longius illi aduersorũ fuit spatium, quàm dum nuntiat. Tam uelox Cæsar potentia tua est, tam'q; in omnia pariter intenta bonitas, et accinċta, ut tristius aliquod seculo tuo passis ad remediũ salutem'q; sufficiat, ut scias. Omnibus equidẽ gentibus fertiles annos, gratas'q; terras precor, crediderim tamen per hunc Aegypti statum, tuas fortunã uires experiri, tuamq; uigilantiam expectare uoluisse. Nam cum omnia ubiq; secunda merearis, nón ne manifestũ est, siquid aduersi cadat, tuis laudibus, tuisq; uirtutibus materiem, campum'q; prosterni? cum secũda felices, aduersa magnos probẽt. Percrebuerat antiquitus urbem nostram nisi opibus Aegypti ali, sustentari'q; non posse, superbiebat uẽtosa, et insolẽs natio, quod uictorem quidem populum, pasceret tamen, quod'q; in suo flumine, in suis manibus uel abundantia nostra, uel fames esset. Refudimus Nilo suas copias, recepit frumenta, quæ miserat, deportatas'q; meßes reuexit. Discat igitur Aegyptus, credatq; experimento, non alimenta se nobis, sed tributa præstare. sciat se non esse Populo R. necessariam, & tamen seruiat. Post hæc si uolet Nilus, amet alueum suum, & fluminis modum seruet, nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde nauigia inania, et uacua, et similia redeuntibus, hinc plena, et onusta, et qualia solent uenire mittantur, cõuersso'q; munere maris, hinc potius uenti ferentes, & breuis cursus optentur. Mirum Cæsar uideretur, si desidem Aegyptum, cessantem'q; Nilum non sensisset

urbis annona, quæ tuis opibus, tua cura usq; illuc redundauit, ut simul probaretur, et nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere nó posse. Actum erat de fœcundissima gente, si libera fuisset. pudebat sterilitatis insolitæ, nec minus erubescebat fame, quàm torquebatur, cum pariter à te necessitatibus eius, pudoriq; subuẽtum est. Stupebant agricolæ plena horrea, quæ non ipsi refersissent, quibus de campis illa subuecta messis, quá'ue in Aegypti parte alius amnis. Ita beneficio tuo nec maligna tellus, et obsequẽs Nilus Aegypto quidem sæpe, sed gloriæ nostræ nunquam largior fluxit. Quàm nunc iuuat prouincias omnes in fidẽ nostrã, ditionem'q; uenisse, postq̃ contigit prĩceps terrarũ, qui fœcunditatẽ nunc huc, nũc illuc, ut tempus et necessitas posceret, transferret, referret'q;, qui diremptam mari gentem, ut partẽ aliquam populi, plebis'q; Romanæ aleret, ac tueretur. Et cœlo quidẽ nunquam benignitas tanta, ut omnes simul terras uberet, foueat'q;, hic omnibus pariter si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat. hic si non fœcunditatem, at bona fœcunditatis importat. hic æternis commeatibus orientem, occidentem'q; connectit, ut quæ ubiq; ferũtur, quæq; expetũtur, omnes gentes, inuicem capiant, et discant, quanto libertate discordi seruientibus sit utilius unum esse, cui seruiant. Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusq; ad singulos mala, sociatis autem, atq; permistis singulorum mala ad neminem, ad omnes omnia bona pertinent. Sed siue terris diuinitas quædam, siue aliquis amnibus genius, et solum illud, et flumen

ipsum precor, ut hac principis benignitate contentum molli gremio semina recõdat, multiplicata restituat. non equidem reposcimus fœnus, putet tamen esse sol uendum, fallacem quæ unius anni fidem omnibus annis, omnibus'q; postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset. Satis factum, qua ciuium, qua so=ciorum utilitatibus. Visum est spectaculum inde nõ eneruæ, nec fluxum, nec quod animos uirorũ molliret, et frangeret, sed quod ad pulchra uulnera con=temptum'q; mortis accenderet, cum in seruorum etiã noxiorum'q; corporibus amor laudis, et cupido ui-ctoriæ cerneretur. Quã deide in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione, aut intactus, aut maior? Impetratũ est, quod postulaba tur, oblatũ, quod non postulabatur. instituit ultro, et ut cõcupisceremus, admonuit. Ac sic quoq; plura inopinata, plura subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm securus fauor? Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem. nemo spectator spectaculum factus miseras uoluptates un=co, & ignibus expiauit. Demens ille, ueri'q; honoris ignarus, qui crimina maiestatis in arena colligebat, ac se despici, et cõtemni, nisi etiã gladitores eius uene rarenur. sibi maledici, i illis suã diuinitatẽ, suũ nu men uiolari interpretabatur, cũ se idem quod deos, idẽ gladiatores, quod se putabat. At tu Cæsar quã pulchrũ spectaculũ pro illo nobis execrabili reddi disti? uidimus delatorũ iudicium, quasi grassatorum quasi latronũ. non solitudinem illi nouiter, sed tem plum, sed forũ insederant. nulla iã testamẽta se-

cura, nullus status certus, non orbitas, non liberi pro derant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertisti oculos, atq; ut ante castris, ita postea pacem foro, reddidisti, excidisti intestinum malũ, et pro uida seueritate cauisti, ne fundata legibus ciuitas, euersa legibus uideretur. licet ergo cum fortuna, tum liberalitas tua uisenda nobis præbuerit, ut præbuit nunc ingẽtia robora uirorum, et pareis animos, nũc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas, et arcanas, ac sub te primum cõmuneis opes, nihil tamen gratius, nihil seculo dignius, quàm quod contigit, desuper intueri delatorum supina ora, retortasq; ceruices agnoscebamus et fruebamur, cum uelut piaculares publicæ solicitudinis uictimæ supra sanguinem noxiorum ad lẽta supplicia, grauioresq; pœnas ducerentur. Congesti sunt in nauigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti abirent, fugerentq; uastatas delationibus terras. Ac siquem fluctus, ac procellæ scopulis reseruassent, hic nuda saxa, et inhospitale litus incoleret, ageret durã & anxiam uitam, relictaq; post tergum totius generis humani securitate mœreret. Memoranda facies. Delatorum classis permissa omnibus uentis, coactaq; uela tẽpestatibus pãdere, iratosq; fluctus sequi quoscunq; in scopulos detulissent. Iuuabat prospectare statim à portu sparsa nauigia, et apud illũ ipsum mare agere principi gratias, qui clementia sua salua ultionem hominum, terrarumq; dijs maris commendasset. Quantum diuersitas temporum posset, tum maxime cognitum est, cum ijsdẽ, quibus antea cautibus

innocentissimus quisq; tunc nocentissimus adfigeretur, cumq; isulas omneis, quas modo senatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in praesens tantum, sed in aeternum repressisti mille poenarū indagine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdent quas habent. expellere penatibus gestiunt? suis exturbentur. neq;, ut antea, exanguem illam, et ferream frōtem nequicquam conuulnerandam praebeant punctis, et notas suas rideant, sed spectent paria praemio damna, nec maiores spes, quàm metus habeant, timeantq;, quantum timebātur. Ingenti quidem animo D. Titus securitati nostrae, ultioniq; prospexerat, ideoq; numinibus aequatus est. sed quāto tu quandoq; dignior coelo, qui tot res illi adiecisti, propter quas illum deum fecimus. Id hoc magis arduum fuit, quod imperator Nerua te filio, te successore dignissimus, per quem magna quaedam edicto Titi adstruxerat, nihilq; reliquisse tibi uidebatur, qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset inuentum. Quae singula quantum tibi gratiae dispensata adiecissent, at tu simul omnia perfudisti, ut sol et dies non parte aliqua, sed statim totus, nec uni, aut alteri, sed omnibus in commune profertur. Quàm iuuat cernere aerarium silens, & quietum, et quale ante delatores erat. nunc templum illud, nunc uere deus, non spoliarium ciuium, cruentarumq; praedarum saeuū receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo optimo principe boni malis impares essent. Manet tamen honor legum, nihilq; ex publica utilitate conuulsum. nec poena cuiquam remissa, sed

addita

addita est ultio, solumq; mutatum, quod iam non delatores, sed leges timentur. At fortasse non eadem seueritate fiscum, qua ærarium cohibes, immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis. Dicitur actori atq; etiam procuratori tuo, in ius ueni, sequere ad tribunal. nam tribunal quoq; excogitatum cruciatu est par cæteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors et urna fisco iudicem assignat. licet reijcere, licet exclamare hunc nolo, timidus est, & bona seculi parum intelligit. illum nolo, quia Cæsarem fortiter amat. Eodem foro utuntur principatus, et libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius uincitur fiscus, cuius mala caussa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quod eos procuratores habes, ut plerunq; ciues tui non alios iudices malint. liberum est autem disceptanti dicere, nolo eum eligere. neq; enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias, hanc esse beneficiorum principalium summam, si illis & nõ uti licet. Onera imperij pleraq; uectigalia institui, ut pro utilitate communi, ita singulorum iniurijs coegerunt. His uigesima reperta est, tributum tolerabile, et facile hæredibus duntaxat extraneis, domesticis graue. Itaque illis irrogatum est, his remissum, uidelicet quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi seu potius non laturi homines essent destringi aliquid, & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum deniq; societate meruissent, quæq; nunquam ut aliena et speranda, sed ut sua, semperq; possessa, ac deinceps proximo cuiq; trãsmittenda cœpissent. Hæc man

ſuetudo legis ueteribus ciuibus ſeruabatur. Noui ſeu per Latiũ in ciuitate, ſeu beneficio principis ueniſſent, niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi habebantur, quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium uertebatur in grauiſſimam iniuriam, ciuitasq; Romana inſtar erat odij et diſcordiæ & orbitatis, cum cariſſima pignora ſalua ipſorum pietate diſtraheret. Inueniebantur tamen, quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, ut Romanam ciuitatem non uigeſimæ modo, uerum etiam affinitatum damno bene compenſari putarẽt, ſed ijs maxime debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis perueniſſet ad matrem, etiam ſi cognationum iura non recepiſſent, cum ciuitatem adipiſcerentur, eius uigeſimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, ſi modo reductus eſſet in patris poteſtatem, ratus improbe, et inſolenter, ac penè impie his nominibus inſeri publicanum, nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines uelut intercedente uigeſima ſcindi. nullum eſſe tanti uectigal, quod liberos, ac parenteis faceret extraneos. Hactenus ille parcius fortaſſe, quàm decuit optimum principẽ, ſed non parcius quàm optimũ patrem, qui optimũ adoptaturus. hoc quoq; parentis indulgentiſſimi fecit, quod delibaſſet, quædam, ſeu potius demonſtraſſe contentus, largam, ac propè intactam benefaciendi materiam filio reſeruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua aſtruxit, ut quemadmodum in patris filius, ſic in hæreditate filij pater

esset immunis, nec eodem momento, quo pater esse de sisset, hoc quoq; amitteret, quod fuisset. Egregie Cæsar quod lachrymas parentũ uectigales esse non pateris. Bona filij pater sine diminutione possideat, nec socium hæreditatis accipiat, qui non habet luctus. nemo recentem, et attonitam orbitatem ad computationẽ uocet, cogatq; patrem, quid reliquerit filius, scire.

Augeo Patres C. principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem. ambitio enim & iactantia, et effusio, et quid uis potius, quàm liberalitas existimanda est, cui ratio non constat. Dignum ergo Imperator mansuetudine tua, minuere orbitatis iniurias, nec pati quenquam filio amisso insuper affici alio dolore sic quoq; abunde misera res est, pater filio solus hæres, quid si cohæredem non à filio accipiat? Adde quod cum Diuus Nerua sanxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate uigesimæ soluerentur, cogruẽs erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quàm maioribus haberetur? cur'ue non retro quoq; recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæsar illam exceptionem remouisti, si modo filius in potestate patris fuisset, intuitus opinor uim, legem'q; naturæ, quæ semper in ditione parentũ esse liberos iussit, nec uti inter pecudes, sic ĩter hoĩes potestatẽ, et ĩperiũ ualẽtioribus dedit. Nec uero contentus primũ cognationis gradũ abstulisse uigesimæ, secundũ quoq; exemit, cauitq;, ut in sororis bonis frater et cõtra in fratris soror, ut'q; auus auia, in neptis, nepotis'q;, et inuicem illi seruarentur imunes. His quoq; qbus per Latiũ

Ciuitas Romana patuisset, idē indulsit, omnibusq; iter se cognationum iura commisit simul et pariter, et more naturæ, quæ priores principes à singulis rogari gestiebant, non tam præstandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi potest, quantæ benignitatis, quanti spiritus fuerit sparsas, atq;, ut ita dicam, laceras gentilitates colligere, atq; connectere, & quasi renasci iubere, deferre quod negabatur, atq; id præstare cunctis, quod sæpe singuli non impetrassent. Postremo ipsum sibi cripere tot beneficiorum occasiones, tam numerosam obligandi, imputandiq; materiam. indignum credo ei uisum ab homine peti, quod dij dedissent. Sorores estis, & frater, auus et nepotes, quid est ergo cur egetis, ut sitis, uobis estis. Qui pro cætera sua moderatione non minus inuidiosum putat dare hæreditatem, quàm auferre. Læti ergo adite honores, capessite ciuitatem. neminem hoc necessitudinis abruptum uelut truncum, amputatumq; destituet. ijsdem omnes, quibus ante, pignoribus, sed honestiores perfruentur. Ac ne remotus quidem, iamq; deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate uigesimam inferre cogetur. statuit enim communis oīum parēs summā, quæ publicanum pati posset. Carebit onere uigesimæ parua et exilis hæreditas, et si ita gratus hæres uolet, tota sepulchro, tota funeri seruetur, nemo obseruator, nemo castigator adsistet. Cuiuscunq; modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, securus habeat, quietusq; possideat. Ea lex uigesimæ dicta est, ut ad periculum eius perueniri nisi opibus non possit. conuersa est iniquitas in gratulationem, iniuria in uotum,

optat hæres, ut uigesimam debeat. Additum est, ut q eiusmodi ex caussis in idem edicti uigesimam deberent, non dum tamen intulissent, non inferrent. At in præteritum subuenire, ne dij quidem possunt, tu tamen subuenisti, cauistiq; ut desineret quisq; debere, quod non esset postea debiturus. Idem fecisti, ne malos principes habuissemus, quo ingenio si natura pateretur, quàm libenter tot spoliatis tot trucidatis, sanguinem, & bona refudisses. Vetuisti exigi, quod deberi non tuo seculo cœperat. Alius ut contumacibus irasceretur, tarditatemq; soluendi dupli, uel & quadrupli irrogatione multaret. tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an constituas, ut debeatur. Ferres Cæsar curam et solicitudinem consularem. nam mihi cogitãti eundem te collationes remisisse, donatiuum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, uectigalia temperasse, interrogandus uideris, satis'ne cõputaueris imperij reditus, an tantas uires habeat frugalitas principis, ut tot impendiis, tot erogationibus sola sufficiat? Nam quid est caussæ, cur aliis quidem cum omnia raperent, et rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, defuerint omnia? tibi cum tam multa largiaris, et nihil auferas, omnia supersint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui, et tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent. et erant principes ipsi sua sponte auidi, et rapaces, & qui magistris non egerent, plura tamen semper à nobis contra nos didicerunt, sed ad tuas aures cum cæteris omnibus, tũ uel maxime auaris adulationibus obstructus est aditus.

Silent ergo, & quiescunt, et postquam non est, cui suadeatur, qui suadeant, non sunt, quo euenit, ut tibi cum plurimum pro tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locupletabant et fiscum et ærarium, non tam Voconiæ et Iuliæ leges, quàm maiestatis singulare, et unicum crimen eorum, qui crimine uacarent. huius tu metum penitus sustulisti contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quàm qui sibi maiestatem uindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium seruis, uerentur et parent, et dominos habẽt. non enim iam serui principis nostri amici, sed nos sumus. nec pater Patriæ alienis se mancipijs cariorem, quàm ciuibus suis credit, omnes accusatore domestico liberasti, unoq; salutis publicæ signo illud, ut sic dixerim, seruile bellum sustulisti, in quo non minus seruis, quàm dominis præstitisti. hos enim securos, illos bonos fecisti. Non uis interea laudari, nec fortasse laudanda sint, grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum seruos subornantem, monstrantemq; crimina, quæ tanquam delata puniret, magnum & ineuitabile, ac toties cuiq; experiendum malum, quoties quisq; similes principi seruos haberet. In eodem genere ponendum est, quod testamenta nostra secura sunt, nec unus omnium, nunc quia scriptus hæres, non tu falsis, non tu iniquis tabulis aduocatris. nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit, nec quia offendit alius nũcuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteriris, nihilq; inter priuatum, et principem interest, nisi quod nunc à pluribus amaris, nã

et plureis amas. Tenes Cæsar hunc cursum, & probatur experimento, sit'ne feracius, et uberius non ad laudem modo, sed ad pecuniam principi, si hærede illo mori homines uelint, quàm si cogãtur. Donauit pater tuus multa, et ipse donasti, cesserit parum gratus, manent tamen ij, qui bonis eius, nihilq; ex illis ad te, nisi gloria redit. nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniæ prætulit? quotus quisq; principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit, quod esset de suo? non'ne ut Regum, ita Cæsarũ munera illitos cibis hamos, opertos præda laqueos æmulabantur? cum priuatis facultatibus uelut hausta, & multiplicata retro secum quicquid attigerant. referrent? Quàm utile est ad usum secundorum per aduersa uenisse? Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium uita, scis et expertus es quanto opere detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt. meministi, quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus. Nam priuato iudicio principem geris. meliorem immo te præstas, quàm tibi alium precabare. Itaq; sic ibuti sumus, ut quibus erat summa uotorum melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui, ut locum ipsum post te concupiscat. facilius est, ut esse aliqs successor tuus possit, quàm ut uelit. Quis enim curæ tuæ molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus et ipse es, quàm sit onerosum succedere bono principi, et afferebas excusationem adoptari. An prona, paruaq; sunt

ad æmulandum, quod nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salua est omnibus uita, & dignitas uitæ, nec iam consyderatus, ac sapiens, qui ætatem in tenebris agit. Eadem quippe sub principe uirtutibus præmia, quæ in libertate. nec benefactis tantum, & conscientia merces. Amas cõstantiam ciuium, rectosq; ac uiuidos animos, non, ut alij, contundis, ac deprimis, sed foues, et attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis, abundeq; si non nocet. His honores, his sacerdotia, his prouincias offers, hi amicitia tua, hi iudicio florent. acuuntur isti integritatis, & industriæ pretio, similes, dissimiles alliciuntur. nam præmia bonorum, malorumq; bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio ualent, ut non turpe, honestumq;, prout bene aut secus cessit, expetant, fugiant'ue, cæteri ubi laboris inertiæ, uigilantiæ somno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus alios artibus assecutos uident, consectantur, qualesq; sunt illi, tales esse et uideri uolunt, & dum uolunt, fiunt. Et priores quidem principes excepto patre tuo, præterea uno, aut altero, & nimis dixi, uitijs potius ciuium, quã uirtutibus lætabantur, primum, quod in alio sua quenq; natura delectat, deinde, quod patientiores seruitutis arbitrabantur, quos non deceret esse, nisi seruos. horum in sinum omnia congerebant, bonos autẽ otio, aut situ obstrusos, et quasi sepultos non nisi delationibus, et periculis in lucem, ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, et Hercule æquum est, esse eos carissimos bono principi, qui inuisi malo fuerint. Scis, ut sicut diuersa natura, dominatio, et principatus, ita non

alijs esse principem gratiorē, q̄ qui maxime dn̄m grauentur. Hos ergo prouehis, et ostentas quasi specimē, & exēplar, quæ tibi secta uitæ, quod hominū genus placeat. et ideo nō censurā adhuc nō præfecturā morum recepisti, quia tibi beneficijs potius, quàm remedijs ingenia nostra experiri placet, & alioquin nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur quàm qui cogit. Flexibiles quancunq; in partem ducimur à principe, atq;, ut ita dicam, sequaces sumus. huic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra sperauerunt dissimiles, eóq; obsequij continuatione peruenimus, ut propè omnes homines unius moribus uiuamus. porrò non tam sinistre constitutum est, ut qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo Cæsar, et ujm, effectumq; censuræ tuū propositum, tui actus obtinebunt. nā uita principis censura est, eaq; perpetua. ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. quippe infidelis recti magister est metus, melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in se boni habēt, quod approbāt, quæ præcipiunt fieri posse. Et quis terror ualuisset efficere, quod reuerentia tui effecit? obtinuit aliquis, ut spectaculum pantomimorum Populo Ro. tolli pateretur, sed non obtinuit, ut uellet, rogatus es tu, quod cogebat alius, cœpitq; esse beneficium, quod necessitas fuerat. neq; enim à te minore concentu, ut tolleres pantomimos, quàm à patre tuo, ut restitueret, exactū est. Vtrunq; recte, nam et restitui oportebat, quos sustulerat malus princeps, et tolli restitutos. In his enim quæ

à malis bene fiunt, hic tenendus est modus, ut appa-
reat authorem, non displicuisse factum. Idem ergo po
pulus ille aliquando scænici imperatoris spectator, et
applausor, nunc in pantomimis quoq; aduersatur, et
damnat effœminatas arteis, et indecora seculo studia.
Ex quo manifestum est principum disciplinam cape-
re etiam uulgus, cum rem, si ab uno fiat, seuerissimè
fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæsar,
qua consecutus es, ut quod antea uis, & imperiũ, nũc
mores uocarentur. Castigauerunt uitia sua ipsi, qui
castigari merebantur, ijdemq; emendatores, qui emen-
dandi fuerunt. Itaq; nemo de seueritate tua queritur,
et liberum est queri. Sed cum ita comparatum sit, ut
de nullo minus principe querantur homines, quàm
de quo maxime licet, tamen in seculo nihil est, quo
non omne hominum genus lætetur, & gaudeat. boni
prouehuntur, mali, qui est tranquillissimus status ciui
tatis nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, sed
implorantibus, oĩbusq;, quos bonos facis, hãc astruis
laudem, ne coegisse uidearis. Quid uitam? quid mo-
res iuuentutis? quàm principaliter formas. quem ho-
norem dicendi magistris? quam dignitatem sapien-
tiæ doctoribus habes ut sub te spiritum, & sanguinem
& patriam receperunt studia, quæ priorum tempo-
rum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum
omnium conscius princeps, inimicas uitijs arteis non
odio magis, quàm reuerentia relegaret? At tu eas-
dem arteis in complexu, oculis, auribus habes. præ-
stas enim quæcunq; præcipiunt, tantumq; eas diligis,
quantum ab illis probaris. An quisquam studia hu-

manitatis professus non cum omnia tua, tum uel in primis, laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante hos principes arcem publicarum ædium nomine inscripserat, frustra tamen, nisi adoptasset, qui habitare, ut in publicis posset. Quàm bene cum titulo isto moribus tuis conuenit? quanquam omnia sic facis, tanquam nõ alius inscripserit. Quod enim forum, quæ templa tam reserata? non capitolium, ipsáq; illa adoptionis tuæ sedes magis publica, magis omnium. Nullæ obijces, nulli contumeliarum gradus, superatisq; iam mille liminibus ultra semper aliqua dura, et obstantia. Magna ante te, magna post te, iuxta tamen maxima quies. tantum ubiq; silentium, tam altus pudor, ut ad paruos penateis, & larẽ angustum ex domo principis modestiæ tranquillitatis exempla referantur. Ipse autem ut excipis omneis? ut expectas? ut magnã partem dierũ inter tot imperij curas, quasi per otium transigis? Itaq; nõ ut aliâs attoniti, nec ut periculum capitis adituri tardidate, sed securi, & hilares cum cõmodum est, conuenimus, et admittente principe interdum est aliquid, quod nos domi quasi magis necessarium teneat. excusati semper tibi, nec unquam excusandi sumus. Scis enim sibi quẽq; præstare, quod te uideat, quod te frequentet, ac tanto liberalius, ac diutius uoluptatis huius copiam præbes. Nec salutationes tuas fuga. et uastitas sequitur. remoramur, resistimus, ut in communi domo, quam nuper immanissima bellua plurimo terrore munierat, cum uelut quodam specu inclusa nunc propinquorum sanguinem lambe

ret, nunc se ad clarissimorum ciuiũ strages, cædesq́; proferret. Obuersabantur foribus horror, & minæ, & par metus admissis, et exclusis. Ad hæc ipse occursu quoq;, uisuq́; terribilis, superbia in fronte, ira i ocu lis, fœmineus pallor in corpore, in ore, ipudentia mul to rubore suffusa. non adire quisquam, non adloqui audebat, tenebras semper, secretumq́; captantem, nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut so litudinem faceret. Ille tamen, quibus sibi parietibus, et muris salutem suã tueri uidebatur, dolum secum, et insidias, & ultorem scelerum deum inclusit. dimo uit, perfregitq́; custodias pœna, angustosq́; per aditus et obstructos non secus, ac per apertas fores, & inui tantia liminia irrupit, longeq́; tunc illi diuinitas sua, longe arcana illa cubilia, sæuiq́; secessus, in quos timo re, & superbia, et odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus? postquam eius non crudelitatis, sed amoris excubijs, non solitu dine, et claustris defenditur, & quid ergo? discimus ex perimento fidissimam esse custodiam principis ipsius innocentiam. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento nõ egere. frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate nõ fuerit. armis enim arma irritantur. Num autem serias tantũ parteis die rum in oculis nostris, cœtuq́; consumis? Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademq́; illa sociali tas interest? Nũ tibi semper in medio cibus, semperq́; mensa communis? Nũ ex conuictu nostro mutua uolu ptas? Nũ prouocas, reddisq́; sermones? Num ipsum tẽ pus epularum tuarum, cum frugalitas cõtrahat, ex-

tendit humanitas? Num enim ante medium diem distentus solitaria cœna spectator, adnotatorq; conuiuis tuis immunes? nec ieiunis, et inanibus plenus ipse eructans non tam apponis, quàm obijcis cibos, quos dedignaris attingere? ægréq; perpessus superbam illam conuictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam, occultumq; luxum refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suauitatem, tuam, iucunditatemq; miramur, quibus nulla satietas adest, quando syncera omnia, et uera, et ornata grauitate. Neq; enim aut peregrinæ superstitionis mysteria, aut obscœna petulantia mensis principis oberrat, sed benigna inuitatio, et liberales ioci, et studiorum honor. Inde tibi parcus, et breuis somnus, nullumq; amore nostri angustius tempus, quã quod sine nobis agis. Sed cum rebus tuis, ut participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria quã nostra sunt? non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiã saltum immensa possessione circumuenis, nec unius oculis flumina, fonteis, maria deseruiunt. Ecquid, Cæsar non suũ uideat? tandemq; imperium principis, quàm patrimonium maius est. multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores principes occupabant, non ut ipsi fruerẽtur, sed nequis alius. Ergo in uestigia, sedeisq; nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum uirorũ receptacula habitatore seruo terũtur, aut fœda uastitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædeis deterso situ auctas, ac uigenteis, Magnum hoc tuum non erga homines modo, sed erga te

cta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera, eodem, quo extructa sunt, animo, ab interitu uindicare. muta quidem illa, & anima carẽtia, sentire tamen, & lætari uidentur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando cœperint esse donum scientis. Circunfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerum uenalium, qđ sit detestanda auaritia illius, qui tam multa concupiscebat, cum haberet superuacua tam multa, tamen exitialis erat apud principem, huic laxior domus, illi amœnior uilla. nũc princeps in hæc eadem dominos quærit, ipse inducit. ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nũquam nisi Cæsaris suburbanum, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus, quod digni esse uidemur. Nunc uero emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnissima quæq; largiris, & donas, ita inquam donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es. transfers, quod iudicio accepisti, ac nihil magis tuum credis, quàm quod per amicos habes. Idem tam parcus in ædificando, quàm diligens in tuendo. Itaq; nõ ut ante immanium transuectione saxorum urbis tecta quatiuntur. stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumq́;, cum successeris frugalissimo principi, magis reijcere aliquid, & amputare ex ijs, quæ princeps tanquã necessaria reliquit. Præterea pater tuus usibus suis detrahebat, quæ fortuna imperij dederat, tutius quod pater. At quã magnificus in publicum es: hinc porticus, inde delubra

occulta celeritate properantur, ut non consumata, sed tantum commutata uideantur. Hinc immensum latus circa templorum pulchritudinem prouocat, digna populo uictore gentium sedes, nec minus ipsa uisenda, quàm quæ ex illa spectabuntur. uisenda autem cum cætera specie, tum quod æquatus plebis, ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua, & paria, nec magis proprius spectandi Cæsaris suggestus, quàm propria, quæ spectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri, dabitur non cubiculum principis, sed ipsum principē cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinq; millia adiecisti. auxeras enim numerum eius, congiarij facilitate, maioremq́; in posterum suscipi liberalitatis tuæ fide iusseras. Horum unum si præstitisset alius, illi iádudum radiatum caput, et media inter deos sedes auro staret, aut ebore, angustioribusq́; aris, et grandioribus uictimis inuocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras. tibi maximus honor excubare pro templis, postibusq́; prætexi. Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium seruent, cum deorum ipse non adeptus. Itaq; tuam statuam in uestibulo Iouis Opt. Max. unam, alteram'ue, & hanc æream cernimus, at paulo ante aditus omnes, omnes gradus, totaq́; area hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, cum incesti principis statuis permista deorum simulachra sorderent. Ergo iste quidem æreæ, et paucæ manent, manebuntq́;, quá diu templum ipsum. illæ autem aureæ & innumerabiles, strage, & ruina, publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo su-

perbissimos uultus, instare ferro, sæuire securibus, ut si singulos ictus sanguis, dolorq; sequeretur. Nemo tã temperans gaudij, seræq; lætitiæ, quin instar ultionis uideretur cernere laceros artus, trũcata mẽbra, postremo truces, horrẽdasq; imagines, abiectas, excoctasq; flãmis, ut ex illo terrore, & minis in usum hoium, ac uoluptates ignibus mutarentur. Simili reuerentia Cæsar non apud geniũ tuum bonitati tuæ gratias agi, sed apud numen Iouis Opt. Max. pateris. illi debere nos quicqd debeamus, illius qđ bene facias muneris esse, qui te dedit. Ante quidẽ ingentes hostiarũ greges per capitoliũ iter magna sui parte uelut intercepti diuertere uia cogebantur, cum sæuissimi domini atrocissima effigies tanto uictimarũ cruore coleretur, quãtum ipse humani sanguinis profundebat. Omnia Patres C. quæ de alijs principibus à me aut dicuntur, aut dicta sunt, eò pertinent, ut ostendam, quàm longa consuetudine corruptos, deprauatosq; mores principatus parens noster reformet, et corrigat, alioqui nihil non parum grate sine comparatione laudatur. Præterea hoc primum erga optimum imperatorem piorum ciuium officium est, insequi dissimiles. neq; enim satis amarit bonos principes, qui malos satis non oderit. Adijce, quod imperatoris nostri, non aliud amplius, ac diffusius meritum est, quàm quod insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo uindicatus Nero? permitteret credo famam, uitamq; eius carpi, qui mortem ulciscebatur? nec ut in se dicta interpretaretur, quæ de simillimo dicerentur? Quare ego te Cæsar muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis

ro, multis antepono, quod licet nobis & in præteritũ de malis imperatoribus quotidie uindicari, & futuros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Quo constantius Patres C. et dolores nostros, & gaudia proferamus, igemiscamus illis, quæ patiebamur. Simul utrũq; faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsæ gratiarũ actiones agunt. Meminerintq; sic maxime laudari incolumẽ imperatorem, si priores secus meriti reprehẽdantur. Nam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadẽ facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulationis manebat? cum laudes imperatorum ludis etiam et comessationibus celebrarentur, saltarenturq;, atq; in omne ludibrium effœminatis uocibus, modis, gestibus frangerentur? sed illud indignum, quod eodem tẽpore in Senatu, et in scena ab histrione, et à cõsule laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras artes remouisti. Seria ergo te carmina, honorq; æternus annalium, non hæc breuis, et pudẽda prædicatio colit. quinetiam tanto maiore consensu in ueneratione tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenæ silebunt. Sed quid ego istud admiror? cum eos quoq; honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare parcissime, aut omnino soleas recusare. Nihil ante tã uulgare, tam paruum in Senatu agebatur, ut non laudibus principum immoraretur, quibuscũq; censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorũ, aut de instituendo collegio fabrorum consulebamur,

et quasi prolatis imperij finibus nūc ingenteis arcus, excessurosq; templorum fastigium titulos, nunc menseis etiam, nec hos singulos, nomini Cæsarum dicabamus. patiebantur illi, & quasi meruissent, lætabantur. At nunc quis nostrum tanquam oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis honore consumūt? Tuæ moderationis hæc laus constantia nostra, & tibi obsequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum, munusq; iustitiæ conuenimus, hanc simplicitati tuæ, ueritatiq; gratiam relaturi, ut te, quæ uis uelle, quæ non uis nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, à quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset. nam plerosq; ex decretis honoribus, et alij nō recæperūt. nemo ante tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando nō trabibus, aut saxis nomen tuum, sed monimentis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula, fuisse principem, cui florenti, et incolumi nunquam nisi modici honores, sæpius nulli decernerentur. Et sane si uelimus cum priorum temporū necessitate certare, uincemur. ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio ueritate, seruitus libertate, metus amore. Simul cum iam pridem nouitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te nouus honor superest, quàm si aliquando de te tacere audeamus. Age siquando pietas nostra silentium rupit, & uerecundiam tuam uicit, quæ, qualiaq; decernimus nos, tu non recusas, ut appareat non superbia, et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc Cæsar, quàm si recusares

omnes. nam recusare omnes ambitionis, moderatio nis est eligere parcissimos. Quo temperamento et nobis, et ærario prodes, quod sumptibus eius adhibes modum, et qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim ob egregia in Remp. merita priuatis dicabantur. uisuntur eadem è materia Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camillorum. nec discrepat caussa. illi enim reges, hostemq; uictorem mœnibus depulerunt. hic regnum ipsum, quæq; alia captiuitas gignit, arcet, ac submouet, sedemq; obtinet principis, ne sit domino locus. Ac mihi intuenti sapientiã tuã, minus mirũ uidetur, quod mortales istos, caducosq; titulos aut depreceris, aut temperes. Scis enĩ ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria, ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim et statuas, aras etiam, templaq; demolitur, et obscurat obliuio, negligit, carpitq; posteritas, contra cõtemptor ambitionis, et infinitæ potestatis domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus minime necesse est. Non ergo perpetua principi fama, quæ inuitum manet, sed bona concupiscenda est, ea porrò non imaginibus, & statuis, sed uirtute, ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc formam principis, figuramq;, non aurũ melius uel argentum, quàm fauor hominum exprimat, teneatq;, quod quidem prolixe tibi, cumulateq; contingit, cuius lætissima facies et amabilis uultus in omniũ ciuiũ ore, oculis, animo sedet. Adnotasse uos credo Patres C. iandudum me non eligere, quæ re-

feram. propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. nam laudabilia multa etiã mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Auguste gloria tua, quàm quod agentibus tibi gratias nihil uelandum est, nihil omittendũ est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam prædicatio uel transilire, uel præteruehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio sterile, aut uacuum laude? num omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse uideatur, q̃ narrauerit fidelissime? Quo fit, ut propè in immensum diffundatur oratio mea, & nec dum de biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, et quanto plura adhuc restant, ut illud quod secundum consulatum recepisti, quia princeps & pater deferebat. At postquam ad te imperij summam, & cum omniũ rerum, tum etiam tui potestatem dij transtulerint, tertium consulatum recusasti, cum agere tam bonum cõsulem posses. Magnum est differre honorem, gloriam maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc urbis otio et intimo sinu pacis, sed iuxta barbaras gentes, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasq; terras uictoria sequi. Pulchrũ imperio, gloriosum tibi, cum te socii, atq; amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies consulis, multa post secula tribunal uiridi cæspite extructum, nec fascium tantum, sed pilorum, signorumq; honore circundatum, augebant maiestatem præsidentis diuersi postulantium habitus, ac dissonæ uoces, raraq; sine interprete oratio.

Magnificum est ciuibus iura, quid hostibus reddere? speciosum certam fori pacem, quid immanes campos sella curuli, Victorisq; uestigio premere? imminere minacibus ripis tutum, quietumq;, quid spernere barbaros fremitus? hostilemq; terrorem non armorum magis, quàm togarum ostentatione compescere? Itaq; non te apud imagines, sed ipsum præsentem, audientemq; consalutabant imperatorem, nomenq;, quod alij domitis hostibus, tu contemptis merebare. Hæc laus acti consulatus. illa dilati, quod adhuc initio principatus, ut iam excusatus honoribus, & expletus consulatum recusasti, quem noui imperatores destinatum alijs in se transferebant. Fuit etiá qui in principatus sui fine consulatum, quem dederat, ipse magna ex parte iam gestum extorqueret, et raperet. Hoc ergo honore, quē et incipientes principes, et desinentes adeo concupiscút, ut auferant, tu otioso, ac uacante priuatis cessisti. Inuidiosus'ne erat aut tibi tertius cōsulatus? aut principi primus? nam secundū Imperator. quidē sub Imp. tamen inisti, nihilq; imputari in eo uel honori potest, uel exemplo, nisi obsequium. Ita uero quæ ciuitas qn quies, atq; etiam sexies consules uidit, nō illos, qui expirante iam libertate per uim, ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis, et absentibus in rura sua consulatus ferebantur, in hac ciuitate tertium consulatū prīceps generis humani ut per graue recusasti? Tanto'ne Papyrijs etiam et Quintijs moderatior? Augustus et Cæsar et Pater patriæ. At illos Resp. ciebat, qd te non eadem Resp. non Senatus? non consulatus ipse? qui sibi tuis humeris attolli, et augescere uidetur. Non

te ad exemplar eius uoco, qui continuis consulatibus fecerat longum quendam, et sine discrimine annum, iis te confero, quos certum est, quoties consules fuerunt, non sibi præstitisse. Erat in Senatu ter cōsul, cū tu ter tium consulatum recusabas. O nerosum nescio quid uerecundiæ tuæ consensus noster indixerat, ut princeps toties consul esses, quoties Senator tuus nimia modestia, istud etiam priuatus recusasses. An consularis uiri, triumphalisq; filius cum tertio consul creatur, ascendit non debitum hoc illi, nō uel sola generis claritate promeritum? Contigit ergo priuatis aperire annum, fastosq; reserare, & hoc quoq; redditæ libertatis indicium fuit, quod consul alius, quàm Cæsar eēt. Sic exactis regibus, cœpit liber annus. Sic olim seruitus pulsa, priuata fastis nomina induxit. miseros ambitionis, qui ita consules semper, ut semper principes erant, quanquam nō ambitio magis, quā liuor, & malignitas uideri pōt, omnes annos possidere, summumq; illud purpuræ decus nō nisi præcerptū, præfloratumq; transmittere. Tuam uero magnanimitatem an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito semper honore abstinere. modestia cedere. benignitas per alios frui. Sed iam tēpus est, te ipsi consulatui præstare, ut maiorem eū suscipiendo, gerendoq; facias. nam sæpius recusare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquando et non recusaueris. Cum arcus, cum trophæa, cum statuas deprecaris, tribuenda est uerecundiæ tuæ ue-

nia, illa enim sane tibi dicantur. cũ uero postulamus, ut futuros principes doceas inertiæ renuntiare, paulisper delitias differre, paulisper, & saltem ad breuissimum tempus ex illo felicitatis somno, uelut excitatos induere prætextam, quam cum dare possent, occuparint. ascendere curulem, quam detineant, esse deniq;, quod concupierunt, nec ideo tantum uelle consules fieri, ut fuerint. Gessisti alterũ consulatum, scio, illum exercitibus, illum prouincijs, illum etiam cæteris gentibus poteris imputare, nõ potes nobis. Audimus quidem te omne munus consulis obijsse, sed audimus. diceris iustissimus, humanissimus, patientissimus fuisse, sed diceris. æquum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famæ semper & rumoribus credere. Quousq; absentes de absente gaudebimus? liceat experiri, an aliquid superbiæ tibi ille ipse secundus consulatus attulerit. multum in commutandis moribus hominũ medius annus ualet, in principũ plus. Dicimus quidẽ, cui uirtus aliqua contingat, oẽs inesse. cupimus tamen experiri, an nunc quoq; una, eadẽq; res sit, bonus consul, & bonus princeps. Nam præter id, quod est arduum, duas, easq; simul capere potestates summas, tum inest utriq; nonnulla diuersitas, cum principẽ, q̃ dissimillimum Cõsuli deceat, atq; ego uideo proximo anno consulatus recusandi, hanc præcipuam fuisse rationem, quod eum absens gerere non poteras. sed iam urbi, uotisq; publicis redditus, quid est, in quo magis sis approbaturus, quæ, quantaq; fuerint quæ desyderabamus. Parum est, ut in curiã uenias, nisi et conuocas. ut intersis Senatui, nisi et præsides. ut

censentes audias nisi & perrogas. Vis illud augustissimum consul aliquando tribunal maiestati suæ reddere? ascende. uis constare reuerentiam magistratibus, legibus authoritatem, modestiam petulantibus? adi. Quid enim interesset Reip. si priuatus esses, consulentem haberet tantum, an et Senatorē? hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantum, an & consulem. His tot, tantisq; rationibus, quanquam multum reluctata uerecundia principis nostri, tandem tamen cessit. At quēadmodum cessit, non se ut priuatis, sed ut priuatos pares sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum, ut daret. nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non sustinerent tertio consules esse, nisi cum ter consule. Bellorum istud socijs olim periculorū consortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu singularibus uiris, ac de te quidem bene, ac fortiter præstitisti, sed in toga meritis, utriusq; cura, utriusq; uigilantia obstrictus es Cæsar. Sed in principe rarum, ac propè insolitum est, ut se putet obligatum, aut si putet, amet. Debes ergo Cæsar, & soluis. Sed cum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus uideris. quinetiam perquam modica quædā ciuiū merita fortunæ tuæ uiribus in maius extollis. efficis enim ut tantum tibi quisq; præstitisse uideatur, quantum à te recipit. Quid isti benignitati præcer? nisi ut semper obliges, obligeris, incertumq; facias, utrū magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præstitisse. Equidem illum antiquum Senatum contueri uidebar, cum ter consule assidente, tertio consulem designatum rogari sententiam cernerem. Quanti tunc

illi, quantusq; tu. Accidit quidem, ut corpora quãlibet ardua, & excelsa procerioribus admota decrescant, item ut altissime ciuium dignitates collatione fastigij tui, quasi deprimãtur, quantóq; propius ad magnitudinem tuam ascenderint, tantum etiam à sua descendisse uideantur. Illos tamen tu quanquam non potuisti tibi æquare cum uelles, adeo in edito collocasti, ut tantum super cæteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium consulatum eundem in annum, in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur. ut enim felicitatis est, quantum uelis posse, sic magnitudinis uelle, quantum possis. Laudandus quidem & ille, qui tertium consulatum meruit, sed magis sub quo meruit. magnus, memorandusq;, qui tantum præmiũ cepit, sed maior, qui capiẽti dedit. Quid? quod duos pariter tertio cõsulatu collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam caussam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum cõsulatus amplecteretur, et collegã te uni daret. Vterq; nuper consulatum alterum gesserat à patre tuo, id est quanto minus, quàm te datum, utriusq; adhuc oculis pauloante dimissi fasces oberrabant, utriusque solennis ille lictorum, & prænuntius clamor auribus insederat, cum rursus curulis, rursusq; purpura, ut olim cum hostis in proximo, et in summum discrimẽ adducta Resp. expertum honoribus uirum posceret non consulatus hominibus ijsdem, sed ijdem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi beneficiẽdi uis, ut indulgentiam tuam necessitas æmuletur. Modo prætextas exuerant, resumant, modo lictores abire iusse-

rant, reuocent. modo gratulantes amici recesserant, reuertantur. Hominis'ne istud ingenium est? hominis potestas? renouare gaudia, redintegrare lætitiã, nullam'q; requiem gratulationis dare, neq; alia repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere, aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quamplurimis tertios consulatus, & cum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures, quibus debeas dare supersint. Omniũ quidẽ beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quàm ad similes redundat. præcipue tamen ex horum consulatu non ad partem aliquã senatus, sed ad totum senatum tanta lætitia peruenit, ut eundem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse uideantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus cum publicis sumptibus minuendis optimum quenque præficeret, elegit equidem primos. Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit. An parum sæpe experti sumus, hanc esse rerum conditionem, ut Senatus fauor apud principem, aut prosit, aut noceat? Non'ne pauloante nihil magis exitiale erat, quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat, hic senatui carus est, oderat, quos nos amaremus, sed & nos, quos ille. Nunc inter principem, senatum'q; dignissimi cuiusq; charitate certatur. demonstramus inuicem, credimus inuicem, quod'q; maximum amoris mutui signum est eosdem amamus. Proinde Patres C. fauete aperte, diligite constanter. Non iam dissimulandus est amor, ne noceat, non premendum odium, ne pro-

ſit, eadem Cæſar, quæ ſenatus probat, improbatq́; uos ille præſentes, uos etiam abſentes in conſilio habet. tertio conſules fecit, quos uos elegeratis, et fecit hoc ordine, quo electi à uobis erant. Magnus uterq; uidetur ſiue eoſdẽ maxime diligit, quos ſcit nobis eſſe cariſſimos, ſiue illis neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Propoſita ſunt ſenioribus præmia, iuuenibus exempla. adeãt, frequentent ſecuras tandem, ac patentes domos. quiſquis probatos ſenatui uiros ſuſcipit, hic maxime principem promeretur. ſibi enim accreſcere putat, quod cuiq; adſtruatur, nullamq́; in eo gloriam ponit, quod ſit omnibus maior, niſi maximi fuerint, qbus maior eſt. Perſta Cæſari iſta ratione propoſiti, talesq́; nos crede, qualis fama cuiuſq; eſt. huic aures, huic oculos ĩtende. ne reſpexeris clãdeſtinas exiſtimationes, nullisq́; magis quàm audientibus inſidiantes ſuſurros. melius omnibus, quàm ſingulis creditur. ſinguli enim decipere, et decipi poſſunt, nemo omnes, neminem omnes feſellerunt. Reuertor iam ad conſulatum tuum, et ſi ſunt quædam ad conſulatum quidem pertinentia, ante conſulatum tamen, in primis quod comitiis tuis interfuiſti candidatus, non conſulatus tantum, ſed immortalitatis, & gloriæ et exempli, quod ſequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te Populus R. in illa uetere poteſtatis ſuæ ſede. perpeſſus es longum illud carmem comitiorum, nec iam irridendam moram, conſulq́; ſic factus es, ut unus ex nobis, quos facis conſules. Quotus quiſq; principum ante cedentium honorem iſtum, aut conſulatui habuit? aut populo? non alij marcidi

somno, hesternaq; cœna redūdantes comitiorum suorum nuntios operiebantur? Alij sane peruigiles, & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, qbus consules renuntiabantur, exilia, et cædē machinabantur. O' praua, et inscia ueræ maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem concupieris, cumq; ex proximis hortis campum, & comitia prospectes, sic ab illis abesse, tanquā Danubio, Rhenoq; dirimare, auerseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiariq; te consulem iussisse contentus liberæ ciuitati ne simulationem quidem serues, abstineas deniq; comitijs abstrusus, atque abditus quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium. Hæc persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi uiderentur principes esse desinere, siquid facerent tanquam senatores. Pleriq; tamen nō tam superbia, quàm metu quodam submouebantur. an stuprorum sibi, incestarumq; noctium conscij auspicia polluere, sacratumq; campum nefario auderent contaminare uestigio? non adeo deos, hominesq; contempserant, ut in illa spatiosissima sede hominum, deorumq; coniectos in se oculos ferre, ac perpeti possent. Tibi cōtra & moderatio tua suasit, & sanctitas, ut te et religioni deorum, & iudicijs hominum exhiberes. Alij consulatum ante, quàm acciperent, tu & dum accipis, meruisti. Peracta erant solennia comitiorum, si principem cogitares, iamq; se omnis turba commouerat, cum tu mirantibus cunctis, accedis ad consulis sellam, adigendum te præbes in uerba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Vides quàm necessa-

rium fuit consulatum non recusare? non putassemus istud facturum te fuisse, si recusasses. Stupeo Patres C. nec dum satis aut oculis meis, aut auribus credo, atq; identidem me an audierim, an uiderim interrogo. Imperator ergo, et Cæsar, & Augustus pontifex maximus stetit ante gremium consulis? seditq; consul principe ante se stante? & sedit inturbatus, interritus et tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens præbuit iusiurandum, et ille iurauit, expressit, explanauitq; uerba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret. Ingens Cæsar, et par gloria tua siue fecerint istud postea principes, siue non fecerint. Vlla'ne satis prædicatio digna est? idem tertio consulem fecisse, quod primo? idẽ principem, quod priuatum? idem imperatorem, quod sub imperatore? Nescio iam, nescio pulchrius'ne sit istud quod præeunte nullo, an hoc, quod alio præeunte iurasti. In rostris quoq; simili religione ipse te legibus subiecisti. Legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius uis tibi licere q̃ nobis, sic fit ut nos tibi plus uelimus. Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco, non est princeps, sunt leges, sed leges supra principem idem Cæsari consuli, quod cæteris non licet, iurat in legem attendentibus diis, nam cui magis, quàm Cæsari attendant? iurat obseruantibus iis, quibus idem iurandum est, nõ ignarus alioq; nemini religiosius quod iurauerit custodiendum, quàm cuius maxime interest non peierare. itaq; & abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat, cum promitteres, maius

postquam præstitisti. Iam toties procedere in rostra, in assensumq́; illum superbiæ principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus. quàm dignum te, quamq́; diuersum cõsuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum consulatum, immo non gestũ abijciebant per edictum, hoc pro concione, pro rostris pro iureiurando scilicet, ut primis extrema congruerent, utq́; hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse, quod alij non fuissent. Non transiliui Patres C. principis nostri consulatum, sed eundem in locum contuli, quicquid de iureiurando dicendum erat. neq; enim, ut in sterili, ieunaq́; materia eandẽ speciem laudis deducere, ac spargere, atq; identidem tractare debemus. Illuxerat primus cõsulatus tui dies, quo tu curiam ĩgressus, nũc singulos, nunc uniuersos adhortatus es resumere libertatẽ, capessere quasi communis ĩperij curas, inuiglare publicis utilitatibus, et insurgere. Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorũ, quos ĩuidiosa tranquillitate prouectos ĩprouisus turbo perculerat. Quid enim tam infidũ mare, q̃ blanditiæ principum illorum, quibus tanta lenitas, tanta fraus, ut facilius esset iratos, quàm propitios habere? Te uero securi, et alacres quò uocas sequimur. iubes esse liberos, erimus. iubes, quæ sentimus promere in medium, proferemus. Neq; enim adhuc ignauia quadam, et insito torpore cessauimus. Terror, & metus, et misera illa ex periculis facta prudentia mouebat, ut à Rep. (erat autem omnino nulla Resp.) oculos, aureis, animos auerteremus. At nunc tua dextera, tu-

isq; promissis freti, & innixi obsepta diutina seruitute ora reseramus, frenatamq; tot malis linguam resoluimus. Vis enim taleis esse nos, qualeis iubes, nihilq; exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, deniq; quod credentem fallere paret non sine periculo fallẽtis. neq; enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit. Equidem hunc parentis publici sensum, cum exhortatione eius, tum pronuntiatione respexisse uideor. Quæ enim illa grauitas sententiarũ, quàm inaffectata ueritas uerborum? quæ adseueratio in uoce? quæ affirmatio in uultu, quanta in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit ergo semper, quod suaserit, sciétq; nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, sibi parere. nec uerendũ est, ne incautos putet, si fidelitate temporum constàter utamur, quos memini sub malo principe aliter uixisse. Nuncupare uota & pro æternitate imperij, & pro salute ciuium, immo pro salute principũ, ac propter illos, pro æternitate imperij solebamus. Hæc pro imperio nostro, in quæ sint uerba suscepta, operæpretium est adnotare, Si bene Remp. & ex utilitate omnium rexeris, Digna uota, quæ semper suscipiantur, semperq; soluantur. Egit cum dijs ipso te authore Cæsar Resp. ut te sospitẽ, incolumemq; præstarẽt, si tu cæteros præstitisses, si contra, illi quoq; à custodia tui corporis oculos dimouerent, téq; relinquerent uotis, quæ non palàm susciperentur. Alij se superstites Reip. optabant, faciebantq;. tibi salus tua inuisa est, si non sit cum Reip. salute coniuncta. nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibusq;

annis in consilium de te deos mittis, exigisq;, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar, paciscæris cum dijs, ut te, si mereberis, seruent, cum scias, an merearis, neminem magis, quàm deos scire. Non'ne uobis Patres C. hæc diebus, ac noctibus agitare secum uidetur? Ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam præfecti manum armaui, sed ne deorũ quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæso immo, & obtestor, ne unquam pro me uota Rep. inuita suscipiat, aut si susceperit, inuita ne debeat. Capis ergo Cæsar salutis tuæ gloriosissimum fructum ex consensu deorum. nam cum excipias, ut ita demũ te Dei seruent, si bene Remp. & ex utilitate omniũ rexeris, certus es, te bene Remp. gerere, cum seruent. Itaq; securus tibi, et lætus dies erit, qui principes alios cura, & metu distinebat, cum suspensi, & attoniti, patrumq; confisi patientia nostra hinc, atq; inde publicæ seruitutis nuntios expectarent, ac si forte aliquos flumina, niues, uenti præpedissent, statim hoc illud esse credebant, quod merebantur. nec erat discrimen ullum pauoris, propterea, quod cum à malo principe tanquam successor timeatur, quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securitatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt. scis tibi ubiq; iurari, cum ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc sibi non præstat. amamus quidẽ te inquãtum mereris, istud tamen non tui facimus amore, sed nostri. nec unquam illucescat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas nostra, sed fides Cæsar. Turpis

tutela

tutela principis, cui potest imputari. Queri libet, quod in secreta nostra non inquirant principes, nisi quos odimus. Nam si eadē cura bonis, quæ malis esset, quā ubiq; admirationē tui, quod gaudium, exultationē'q; deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domesticis aris, focisq; sermones? scires mollissimis istis auribus parci, et alioqui cū sint odiū, amorq; contraria, hoc perquā simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberalius malos odimus. Cœpisti tamen & affectus nostri, et iudicij experimentum, quantū maximum præsens capere potuisti illo die, quo solicitudini, pudoriq; candidatorū ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret. alij cū lætitia, alij cū spe recesserunt, multis gratulandū, nemo consolādus fuit. Nec ideo segnius iuuenes nostros exhortatus es consulatū circumirent, senatui supplicarent, atq; ita à principe sperarent honores, si à senatu petissent. Quo quidē in loco siquibus opus exemplo, adiecisti, ut te imitarentur. Arduum Cæsar exēplū, et quod imitari nō magis quisq; candidatorum, quā pricipum possit. Quis enim uel uno die reuerētior senatus cādidatus, quàm tu, cū omni uita, tum illo ipso tēpore, quo iudicas de candidatis? An aliud à te quàm Senatus reuerētia obtinuit, ut iuuenibus clarissimæ gentis debitū generi honorem, sed ante, q̃ deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur à pricipe, tandē illos ingentiū uirorū nepotes, illos posteros libertatis nec terret Cæsar, nec pauet, quin immo festinatis honoribus am

plificat, atq; auget, et maioribus suis reddit, siquid usquam stirpis antiquæ, Siquid residuæ claritatis, hoc amplexatur, et refouet, et in usum Reip. promit. Sunt in honore hominum, et in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris, cuius est, ut nobiles et conseruet et efficiat. Præfuerat prouinciæ quæstor unus ex candidatis, in quem ea ciuitas amplissima redditus egregia constitutione fundauerat, hoc senatui allegandum putasti, Cur enim te principe, qui generis tui claritatem uirtute superasti, deterior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quàm eorum, qui parentes habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper hæc nüties, nec pœnis malorum, sed bonorũ præmijs bonos facias. Accensa est iuuentus, erexitq; animos ad æmulandum, quod laudari uidebat. nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret, quicquid à quoq; in prouincijs bene fieret, omnia te scire. utile est Cæsar, et salutare præsidibus prouinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati industriæ suæ maximum præmium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet syncera, rectaq; ingenia, et si nõ detorquebat, hebetabat tamen misera, sed uera reputatio. Vides enim siqd bene fecero, nesciet Cæsar, aut si sciuerit, testimonium nõ reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum cum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium pollicerentur, nec illos à crimine, et hos deterrebat à laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic

quæſita uirtute dignitas offertur. patet enim omnibus
honoris, et gloriæ campus. ex hoc quiſq; quod cupit,
petat, et aſſecutus ſibi debeat. Prouincijs quoq; in po
ſterum, & iniuriarum metum, et accuſandi neceſſita
tem remiſiſti. Nam ſi profuerint, quibus gratias ege-
rint, de nullo queri cogentur, et alioqui nihil magis
prodeſſe candidato adſequētes honores, quàm per-
actos optime magiſtratus. magiſtratus magiſtratu, ho-
nore honor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexe-
rit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana con-
iuratione eblanditas preces, ſed decreta coloniarum,
decreta ciuitatum alleget. Næ ſuffragijs conſularium
uirorum urbes, populi, gentes inſeruntur. efficaciſſi-
mum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere.
Iā quo adſenſu ſenatus, quo gaudio exceptum eſt, cū
candidatis, ut quenq; nominaueras, oſculo occurre
res, deuexus quidē in planum, et quaſi unus ex gra-
tulantibus, te mirer magis, an improbem illos, qui ef-
fecerunt, ut iſtud magnum uideretur? cum uelut affi
xi curulibus ſuis manum tantum, et hanc conctan-
ter, et pigre, et imputantibus ſimiles promerent. Cō
tigit ergo oculis noſtris inſolita facies, princeps et can
didatus equitis ſimul ſtantes, intueri parem accipien-
tibus honorem qui dabat. Quod factum tuum à cū
cto ſenatu, quàm uera acclamatione celebratum eſt,
tanto maior, tanto auguſtior. Nam cui nihil ad augen
dum faſtigium ſupereſt, hic uno modo creſcere poteſt,
ſe ipſe ſubmittat ſecurus magnitudinis ſuæ. neq;
enī ab ullo periculo fortuna pricipū longius abeſt, q̃
ab humilitate. Mihi quidē non tam humanitas tua,

quàm intentio eius admirabilis uidebatur. Quippe cum orationi oculos, uocem, manum commodares, ut si alij eadem ista mandasses, omnes comitatis numeros obibas, atq; etiam cum suffragatorum nomina honore, quo solent, exciperentur, tu quoq; inter excipienteis eras, et ex ore principis ille senatorius assensus audiebatur, quodq; apud Principẽ perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo, cum diceres, optimos, nec ipsorum modo uita à te, sed iudicium senatus comprobabatur, ornariq; se non illos magis, quos laudabas, lætabatur. Nam quod precatus es, ut illa ipsa ordinatio comitiorum bene, ac feliciter eueniret nobis, Reip. nõne tibi tale est, ut nos hunc ordinem uotorum conuertere debeamus? deos deniq; obsecrare, ut omnia, quæ facis, quæq; facies prospere cedant tibi, Reip. nobis, uel si breuius sit optandũ, ut uni tibi, in quo et Resp. et nos sumus. Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda principi et nobis. nunc cõmunia tibi nobiscum tam læta, quàm tristia, nec magis sine te nos esse felices, quàm tu sine nobis potes. An si posses in fine uotorum adiecisses ut ita precibus tuis dij annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeo nihil tibi amore ciuiũ antiquis, ut ante à nobis, deĩde à dijs, atq; ita ab illis amari uelis, si à nobis ameris. Et sanè priorum principũ exitus docuit, ne à dijs quidem amari, nisi quos homines amẽt. Arduũ erat has precationes tuas laudibus adæquare, adæquauimus tamen, qui amoris ardor, qui stimuli, quæ faces, illas nobis acclamationes subiece-

runt? Non nostri Cæsar ingenij, sed tuæ uirtutis, tuorumq; meritorum uoces fuerunt, quas nulla unquã adulatio inuenit, nullus cuiusquã terr... expressit. Quem sic timuimus, ut hæc fingeremus? quẽ sic amauimus, ut hæc fateremur? Nosti necessitatẽ seruitutis. quando simile aliquid audisti, et quando dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quæ appareant quæsita ab inuitis. aliud solicitudinis, aliud securitatis ingenium est. alia tristium inuentio, alia gaudentium, neutrum simulationes expresserint. habent sua uerba miseri, sua uerba felices, ut quæ iam maxime ab utrisq; dicantur. Testis ipse es, quæ in omnium ore lætitia. non amictus cuiquam, non habitus, quem modo extulerat. inde resultantia uocibus tecta, nihilq; tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc non è uestigio suo exiliuit? quis exiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam, et imperio. Nã gaudio quoq; cogendi uis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? nam quanto magis à te reprimebatur, exarsimus non contumacia Cæsar, sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita inquantum nec in nostra. Comprobasti et ipse acclamationũ nostrarum fidem, lachrymarum tuarum ueritate, uidimus humescenteis oculos tuos, demissumq; gaudio uultũ, tantumq; sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atq; hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi nõ eadem caussa lachrymarum, utq; nunquã frõtem tuã hoc ipsum, has sedeis, nobis quasi responsuras iterrogemus, uiderint'ne unquam principis lachrymas? at senatus sæpe uiderunt. Onerasti

futuros pricipes, sed et posteros nostros. nam et hi à pricipibus suis exigent, ut eadẽ audire mereantur, et illi ꝗ nõ audiant indignabuntur. nihil magis pos sum proprie dicere, quàm quod dictum est à cuncto Senatu, ó te felicem, quod cum diceremus, nõ opes tuas, sed animum mirabamur. est enim demũ uera felicitas felicitate dignum uideri. Sed cũ multa illo die dicta sunt sapiẽter et grauiter, tũ uel ĩ primis. Crede nobis, Crede tibi. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamen tui diximus. alius enim fortasse aliũ, ipsum se nemo deceperit. introspiciat modo uitam, seq; quid mereatur, interroget. Proinde dabat uocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. quamuis enim faceremus, quæ amantes solent, illi tamen non amari se, credebant sibi. Super hæc precati sumus, ut sic te amarent Dij, quemadmodum tu nos. quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipsis quidẽ hæc fuit summa uotorum, ut nos sic amarent dij, quo modo tu. Est'ne uerum, quod inter ista clamauimus? O nos felices, Quid enim felicius nobis? quibus non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed Dij, quẽadmodũ pricẽps. Ciuitas religiõibus dedita, semper'q; deorum indulgentiam pie merita, nihil felicitati suæ putat astrui posse, nisi ut dij Cæsarẽ imitentur. Sed quid singula cõsector, et colligo? quasi uero, aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quæ uos Patres C. neq a interciperet obliuio, et in publica acta mittenda, et incidenda in ære censuistis. Ante orationes pricipum tantum eiusmodi gene-

re monimentorum mandari æternitati solebant, acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ claudebantur. erant enim quibus nec Senatus gloriari, nec Princeps possent. Has uero et in singulis exire, et posteris prodi cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit, primum, ut orbis terrarũ pietatis nostræ adhiberetur testis, et conscius, deinde, ut manifestum esset audere nos de bonis, malisq; principibus non tantũ post ipsos iudicare, postremo, ut experimẽto cognosceretur, et ante nos gratos, sed miseros fuisse, q̃bus esse nos gratos probare antea nõ licuit. At qua cõtentione, quo nisu, q̃bus clamoribus expostulatũ est, ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres, deniq;, ut in posterum exemplo prouideres. Discant et principes acclamationes ueras, falsásq; discernere, habeantq; muneris tui ꝙ iam decipi non poterunt. Non instruẽdum illis iter ad bonam famam, sed non deserẽdum, non submouenda adulatio, sed non reducenda est. certũ est et quæ facere, et quæ debeant audire, si faciãt.

Quid nunc ego super ea, quæ sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer? nisi ut hæreat animo tuo gaudium, quod tũc oculis protulisti. Ames illum diem, et tamen uincas. noua merearis, noua audias, eadẽ enim dici nisi ob eadẽ facta non possunt. Iam q̃ antiquum, q̃ consulare, quod triduũ totũ senatus sub exemplo tui sedit, cũ interea nihil præter consulẽ ageres. Interrogauit quisq; quod placuit dissentire, discedere, et copiã iudicij sui Reip. facere, tutũ fuit. consulti omnes atq; etiã dinumerati sumus, uicitq; sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui? quis hi-

ſcere audebat præter miſeros illos, qui primi interro gabantur? cæteri quidem defixi, et attoniti ipſam illam mutam, ac ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horro re perpetiebantur? Vnus, ſolusq; cēſebat, quod ſeque rentur omnes, et omnes improbarent, in primis ipſe, qui cenſuerat. Adeo nulla magis omnibus diſplicent, quàm quæ ſic fiunt, tanquam omnibus placeant. Forte taſſe imperator in ſenatu ad reuerentiam eius compo nebatur, cæterum egreſſus, ſtatim ſe recipiebat ĩ prin cipem, omniaq; conſularia officia abigere, negligere, contemnere ſolebat. Ille uero ita conſul, ut ſi tantum conſul foret, nihil infra ſe putabat, niſi quod infra eos eſſet, ac primum ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus præcurſorum tumultus detineret. una erat in limine mora conſultare aueis, reuererique numinum monitus. nemo perturbabatur, nemo ſubmouebatur. tanta uiatoribus quies, tantus pudor faſcibus, ut plerunq; aliena turba ſubſiſtere, et conſulem et principẽ cogeret. Ipſius quidem officium, tam modicum, tam temperatum, ut antiquus, aliquisq; magnus conſul ſub bono principe incedere uideretur. Iter illi ſæpius in forum, frequenter tamen et in campum. nam comitia conſulum obibat ipſe. tantum ex renuntiatio ne eorum uoluptatis, et quantum prius ex deſtinatio ne capiebat. Stabant candidati ante curulem princi pis, ut ipſe ante cõſulis ſteterat, adigebanturq; in uer ba, in quæ pauloante ipſe iurauerat pricẽps, qui tã tum putat eſſe in iureiurando, ut illud et ab alijs exi

gat. Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi uero quanta religio æquitatis, quanta legum reuerentia? Adibat aliquis ut principē, respondebat se consulem esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius authoritas imminuta est, aucta etiam, siquidē pleraq; ad prætores remittebat, atq; ita ut collegas uocaret, nō q̄a populare, gratūq; audientibus, sed q̄a ita sentiebat. Tantū dignationis i ipso honore ponebat, ut nō amplius esse cēseret, quod aliq̄s collega appellaretur à pricipe, q̄ quod prætor esset. Ad hæc tā assiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari uideretur. Quis nostrum idem curæ, idem sudoris sumit? quis adeo expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sanè æquū est, tantum cæteris præstare consulibus ipsum, qui consules facit. quippe etiā fortunæ uidebatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturosq; amplissimum honorem persuadeat scire se, quid sit, quod daturus sit. sic fit ut illi quoq; sciant, quid acceperint. Quo iustius Senatus ut susciperes quartum consulatum et rogauit, et iussit. Imperij hoc uerbū nō adulationis esse, obsequio tuo crede, quod nō alia in re magis aut Senatus exigere à te, aut præstare Senatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principum illorum omnium, qui dij sibi uidentur, æuū omne et breue, et fragile est. Itaq; optimum quenq; niti, et contendere decet, ut post se quoq; Reip prosit moderationis scilicet, iustitiæq; monimentis, quæ prima statuere consul potest. Hæc nempe intentio tua, ut libertatem reuoces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare? quod

nomen usurpare sæpius debes, quàm quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter, et consulem, quàm tantum consulem. Habes etiam rationem uerecundiæ collegarum tuorum, Collegarum inquam, ita enim et ipse loqueris, et nos loqui uis. onerosa erit modestiæ illorũ tertij consulatus sui recordatio, donec te consulem uideant. neq; enim potest nõ nimiũ esse priuatis, quod principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibusq; apud deos esse consuesti, quorum potens es, uotorum compotes facias. fortasse sufficiat tertius cõsulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, et induxit, ut te iterum, iterumq; consulẽ habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc nõ sciremus, qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis, quàm usum negari. Dabitur'ne rursus uidere cõsulem illum? audiet, reddet, quas proxime uoces? præstabitq; gaudium, quantũ ipse percipiet? præsidebit lætitiæ publicæ author eius, et caussa? tẽtabitq; affectus nostros, ut solet cohibere, nec poterit? pietati Senatus cum modestia principis felix, speciosumq; certamen seu fuerit uicta, seu uicerit. Equidem incognitam quandã, proximãq; maiorem præsumo lætitiã quis enim est tam imbecilli ingenio, qui nõ tanto meliorem consulẽ speret, quanto sæpius fuerit? Alius labores si non continuos desidiæ, ac uoluptati dedisset, otio tamẽ, et quiete recreasset, hic consularibus curis exolutus, principales resumpsit, tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus ut prouinciarum de-

ſyderijs, ut ſingularum etiam ciuitatum præſidijs oc currat, nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpon dendo mora, adeunt ſtatim, demittuntur ſtatim, tan demq́; principis fores excluſa legationum turba non obſidet. Quid in omnibus excogitationibus, quàm mitis ſeueritas, quàm non diſſoluta clementia? nõ locupletãdo fiſco ſedes, nec aliud tibi ſẽtẽtiæ tuæ pretiũ, quàm bene iudicaſſe. Stant ante te litigatores nõ de fortunis ſu ;, ſed de tua æſtimatione ſoliciti, nec tã uerẽtur, quid de cauſſa ſua, quàm quid de moribus ſentias. O uere principis, atq; etiã conſulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumenteisq; populos nõ imperio magis, quàm ratione compeſcere, intercedere iniquitatibus magiſtratũ, infectumq́; reddere, quidquid fieri nõ oportuerit. Poſtremo uelociſſimi ſyderis more omnia inuiſere, oĩa audire, et undecunq; inuocatũ ſtatim numẽ uelut adeſſe, et adſiſtere. Talia eſſe crediderim, quæ ipſe mundi parens temperat nutu, ſiquando oculos demiſit in terras, et facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus eſt; q̃bus nũc per te liber, ſolutusq́; cœlo tantum uacat, poſtquam te dedit, qui erga omne hominum genus uicæ ſua fungereris, fungeris enim, ſufficisq́; mandãti, cum tibi dies omnis ſumma cum utilitate noſtra, cum tua laude cõ datur. Quod ſiquando cum influentibus negotijs paria feciſti, inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris. Quæ enim remiſſio tibi niſi luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montiũ iuga, et horrentibus ſcopulis gradum inferre nullius manu, nullius ueſtigio adiutũ, atq; inter hæc pia mẽ

se adire lucos, et occursare numinibus? Olim hæc experientia iuuentutis, hæc uoluptas erat. his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris, cursu, cum audacibus, robore, cum callidis, astu. nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, et obsidione quadã liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoq; principes, qui obire non poterant. usurpabant autẽ, ut domitas, fractasq; claustris feras, ac deinde in ipsorum quidem ludibrium emissas mentita sagacitate colligerent. Huic par capiendi, quærẽdiq; sudor, summusq;, et idem gratissimus labor inuenire. Enimuero siquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia uela, aut oculis sequitur, aut manibus, sed nunc gubernaculis assidet, nunc cũ ualentissimo quoq; sodaliũ certat frangere fluctus, domitare uentos reluctanteis, remisq; trãsfretare obstãtia freta. Quãtũ dissimilis illi, qui nõ Albani lacus otium, Baianiq; torporem, et silentium ferre, non pulsum saltem, fragoremq; remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret, Itaq; procul ab omni sono inconcussus ipse, et immotus religato, reuinctoq; nauigio, nõ secus ac piaculum aliquod trahebatur. fœda facies, cum Populi R. imperator alienum cursum, alienumq; rectorem uelut capta naue sequeretur. Nec deformitate ista saltẽ flumina carebant, atq; amnes, Danubius, ac Rhenus tãtum illud nostri decoris uehere gaudebant, nõ minore cum pudore imperij, quod hæc Romanæ Aquilæ, Romana signa, Romana deniq; ripa, quàm quod

hostium prospectarent, hostium, quibus moris est eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis superflua, nũc liquida, ac deferẽtia lustrare nauigiis, nandoq; superare. Nec uero laud.uerim per se magno opere duritiam corporis, ac lacertorum, sed sibis ualidior toto corpore animus imperitet, quem non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad segnitiem luxumq; detorqueant, tunc ego seu montibus, seu mari exerceatur, et lætum opere corpus et crescentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarũ magis, quàm his artibus inclaruisse. Simul cogito, cum sint ista ludus, et auocamentum huius, illæ feriæ, & intentæ, & à quibus se in tale otium recipit, uoluptates. Sunt enim uoluptates, quibus optime de cuiusq; grauitate, sanctitate, temperantia creditur. Iam quis adeo dissolutus, cuius nõ occupationibus aliqua species seueritatis ĩsidat? Otio prodimur. An nõ pleriq; principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxum conferebant? cum feriarũ laxamenta curarum, uitiorum contentione supplerent. Habet hoc primũ magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur. principũ uero non modo domus, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus recludit, omniaq; arcana noscẽda famæ proponit, atq; explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inspici. sunt quidem præclara, quæ in publicum profers, sed nõ minora ea, quæ limine tenes. Est magnificũ, quod te ab omni contagione uitiorũ reprimis, ac reuocas, sed magnificẽ-

tius, quod tuos. Quãto enim magis arduũ est alios præstare, quàm se tanto laudabilius, quod cum ipse sis optimus, oẽs circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumpta, aut retenta patientius, ita foris claros domestica destruebat infamia, et ne maximi ciues haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant. Tibi uxor in decus, & gloriam cedit. quid enim illa sanctius? quid antiquius? Non'ne si põtifici maximo deligenda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit? quàm illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium uendicat? quã constanter nõ potentiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem, quod fuistis, probatis ex æquo, nihilq; uobis felicitas addidit, nisi quod scire cœpistis, q̃ bene uterq; uestrũ felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quã parca comitatu? quàm ciuilis incessu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita istituit. nam uxori sufficit obsequi gloria. At cum uideat, quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, nõ & ipsa cum silentio incedat? ingredientemq; pedibus maritum, inquantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam, si diuersa tu facias. Sub hac uero modestia uiri quantam debet uerecundiã uxor marito, fœmina sibi? Soror autẽ tua, ut se sororem esse meminit, ut ĩ illa tua simplicitas, tua ueritas, tuus candor agnoscitur? ut siquis eã uxori tuæ conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius ad recte uiuẽdum bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates, quàm æmulatio in fœminis præsertim. ea porro maxime nascitur ex

coniúctione, alitur æqualitate, exardeſcit inuidia, cuius finis eſt odium. Quo quidẽ admirabilius exiſtimandum eſt, quod mulieribus duabus in una domo, pariq; fortuna nullum certamen, nulla contentio eſt. ſuſpiciunt inuicem, inuicem cedunt, cumq; te utraq; effuſiſſime diligat, nihil ſua putant intereſſe, utram tu magis ames, idemq; utriq; propoſitum, idem tenor uitæ, nihilq;, ex quo ſentias duas eſſe. te eni imitari, te ſubſequi ſtudent, ideo utraq; mores eoſdem, quia utraq; tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua ſecuritas. neq; enim unquam periclitabũtur eſſe priuatæ, quæ non deſierunt. Obtulerat illis Senatus cognomẽ Auguſtarũ, quod certatim deprecatæ ſunt, quandiu appellatione patris patriæ tu recuſaſſes, ſeu quod plus eſſe in eo iudicabant, ſi uxor, et ſoror tua, quàm ſi Auguſtæ dicerentur. Sed quæcunq; illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit, hoc magis dignæ ſunt, quæ in animis noſtris et ſint, et habeantur Auguſtæ, quia nõ uocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm ſi uerum honorem non in ſplendore titulorũ, ſed in iudicijs hominũ reponant, magniſq; nominibus pares ſe faciant, etiam dum recuſant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priſcum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerant aſſentationes, blanditiæ, et peior ordo, amoris ſimulatio. etenim in principum domo nomen tantum amicitiæ inane ſcilicet, irriſumq; manebat. nam quæ poterat eſſe iter eos amicitia, quorum ſibi alij dñi, alij ſerui uidebãtur? Tu hanc pulſam et errantẽ reduxiſti.

Habes amicos, quia amicus ipſe es. neq; enim ut

alia subiectis, ita amor imperatur. neq; est ullus affectus tam erectus, et liber, & dominationis impatiens, nec qui magis uices exigat. Potest fortasse princeps iniq;, potest tamen odio esse nõnullis, etiã si ipse nõ oderit, amari, nisi ipse amet, nõ potest. Diligis ergo, cũ diligaris, et ĩ eo, quod utriq; honestissimũ est, tota gloria tua est, qui superior factus, descendis ĩ omnia familiaritatis officia, et in amicum ex imperatore submitteris, immo tunc maxime imperator cum amicũ ex imperatore agis. Etenim cum plurimis amicitijs fortuna principũ indigeat, præcipuum est principis opus, amicos parare. Placeat tibi semper hæc secta, et cum alias uirtutes tuas, tum hãc cõstantissime teneas, nec unquam persuadeatur humile eẽ principi, nisi odisse iucũdissimũ est in rebus humanis amari, sed nõ minus amare. quorũ utroq; ita frueris, ut cũ ipse ardẽtissime diligas, adhuc tñ ardẽtius diligaris, primũ, quia facilius ẽ unũ amare, q̃ multos, deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo possit te, nisi ĩ gratus, nõ magis amare.

Operæpretium est referre, quod tormentũ tibi iniunxeris, nequid amico negares. dimisisti optimũ uirum, tibiq; carissimum inuitus, et tristis, et quasi retinere nõ posses. quantum amares eum desyderio expertus es, distractus, separatusq;, dũ cedis, et uinceris. Ita quod fando inauditum, cum princeps, & principis amicus diuersa uelletis, id potius factũ est, quod amicus uolebat. O rem memoriæ, literisq; mandandam, præfectum prætori non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus l gere, eundemq; otio, quem pertina

citer

citer amet, reddere, cumq; sis ipse distentus imperij cu
ris, non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intellig
mus Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statione,
et exercita debeamus, cum otiũ à te tanquam res opti
ma et petatur, et detur. Quam ego audio confusionẽ
tuã fuisse? cũ digrediẽtẽ prosequereris, prosecutus. n.
nec tẽperasti tibi, quo minus exeũti in litoreample=
xus osculũ ferres. Stetit Cæsar ĩ illa amicitiæ specula,
precatusq; maria, celeremq;, si tñ ipse uoluisset, recur
sum, nec sustinuit recedentẽ, nõ etiã atq; etiã uotis, la
chrymis sequi. Nã de liberalitate taceo. quibus. n. mu
neribus æquari hæc cura pricipis, hæc patientia po
test? qua meruisti, ut ille sibi nimium fortis, ac pro-
pè durus uideretur. Nec dubito, quin agitauerit se=
cum, an gubernacula retorqueret, et fecisset, nisi quod
penè ipso contubernio principis felicius, iucundiusq;
est desyderare pricipem. Et ille quidem ut maxima
fructus suscepti, ita maiore depositi officij gloria frui
tur, tu autem facilitate ista cõsecutus es, nequem reti=
nere uidearis inuitum. Ciuile hoc erat, et parẽti pu
blico cõueniẽtissimũ nihil cogere, semperq; memi=
nisse, nullã tantam potestatem cuiquam dari posse,
ut nõ sit gratior potestate libertas. Dignus es Cæsar,
q officia mandes deponere optantibus, qui petenti-
bus uacationem inuitus quidem, sed tamen tribuas,
q ab amicis orantibus requiẽ, nõ te relinqui putes,
q semper inuenias, et quos ex otio reuoces, & quos
otio reddas. Vos quoq;, quos parens noster familia=
riter ĩspicere dignatur, fouete iudiciũ eius, quod de
uobis habet. hic uester labor est. princeps enim cum

in uno probauit amare se scire, uacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidē, quis mediocriter diligat? cum leges amandi nō det, sed accipiat? hic præsens, ille mauult absens amari, uterq; ametur, ut mauult. nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia ueniat. tenet quisq; locum, quem semper meruit, faciliusq; est, ut oculis eius uultus absentis, quàm ut animo charitas excidat. Pleriq; principes, cū essent ciuium domini, libertorum erant serui. horum consilijs, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos præturæ etiam, & sacerdotia, et consulatus, immo et ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquā libertis habet, abūdeq; sufficere his credis, si probi, et frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indiciū nō magni principis, magnos libertos. Ac primum neminem ī usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuiquā principū dilectum, statimq; hos ipsos quotidie, deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur, et tanto magis digni, quibus honor omnis præstetur à nobis, quia non est necesse. Iustisne de caussis S. P. Q. R. optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, et in medio positum, nouum tamen scias neminem ante meruisse, quod nō erat excogitandum, siquis meruisset. An satius fuit felicem uocare? quod nō moribus, sed fortunæ datum est. Satius magnum? cui plus inuidiæ, quàm pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, Senatus in optimi nomen, hoc tibi tam proprium, quàm paternum, nec magis definite, distincteq;

designat, qui Traianum, quàm qui optimum appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Lælij, pietate Metelli mõstrabãtur, quæ simul omnia uno isto nomine cotinentur, nec uideri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusq; laude præstantior. Merito tibi ergo post cæteras appellationes hæc est addita, ut maior. Minus est enim imperatorẽ et Cæsarem, et Augustum, quàm omnibus imperatoribus, & Cæsaribus, et Augustis esse meliorem. Ideoq; ille parens hominum, deorumq;, optimi prius, deinde maximi nomine colitur. quo præclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse, quã maximũ. Assecutus es nomen, quod ad alium transire nõ possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum. quod licet omnes postea usurpent, semper tamẽ agnoscetur ut tuum. Etenim ut nomine Augusti admonemur eius, cui primum dicatum est, ita hæc optimi appellatio nunquam memoriæ hominũ sine te recurret, quotiesq; posteri nostri optimum aliquem uocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit uocari. Quanto nunc diue Nerua gaudio frueris, cum uides et esse optimum, et dici, quem tanquam optimum elegisti? Quàm lætum tibi, quod comparatus filio tuo uinceris? Neq; enim alio magis approbatur animi tuĩ magnitudo, q̃ quod optimus ipse nõ timuisti eligere meliorem. Sed et tu pater Traiane, nã tu quoq; si non sydera, proximam tamen syderibus obtines sedem, quantam percipis uoluptatem, cum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorẽ, tantũ principem cernis, cumq; eo, qui adoptauit amicissime, con

tendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse. Macte uterq; ingenti in Remp. merito, cui hoc tantum boni contulistis, licet alteri uestrum filij uirtus triũphalia, cœlum alteri dederit. Non minor tamen uestra laus, quod ista per filium, quã si ipsi meruissetis. Scio Patres C. cum cæteros ciueis, tum præcipue consules oportere sic affici, ut se publicæ magis, quàm priuatim obligatos putent. Vt enim malos pricipes rectius, pulchrius'q; est ex cõibus iniurijs odisse, q̃ proprijs, ita boni speciosius amantur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ hominibus præstant. Quia tamen in consuetudinẽ uenit, ut consules publica gratiarum actione perlata, suo quoq; nomine, quantum debeãt principi, profiteantur, concedite me non pro me magis munere isto, quàm pro collega meo Cornuto Tertullo Consulari uiro fungi. Cur. n. nõ pro illo quoq; gratias agam, pro quo non minus debeo? præsertim cum indulgentissimus imperator in concordia nostra ea præstiterit ambobus, quæ si tantum in alterũ contulisset, ambos tamen æqualiter obligasset. Vtrũq; nostrum ille optimi cuiusq; spoliator, et carnifex, stragibus amicorum, et in proximũ iacto fulmine afflauerat. ijsdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus. ac sicut nunc spes, gaudium'q;, ita tũc cõmunis nobis dolor, et metus erat. Habuerat hunc honorẽ periculis nostris diuus Nerua, ut nos, et si minus ut bonos, tamen promouere uellet, quia mutati seculi signum et hoc esset, quod florerent, quorum præcipuum uotum ante fuerat, ut memoriæ principis elaberentur. Nondum biennium compleramus in offi-

cio laboriosissimo, et maximo, cũ tu nobis optime prin cipum, fortissime imperatorũ consulatum obtulisti, ut ad summũ honorẽ gloria celeritatis accederet. tantũ inter te, et illos principes itereſt, qui beneficijs suis cõ mendationẽ ex difficultate captabãt, gratioresq; acci piẽtibus honores arbitrabãtur, si prius illos despera- tio, et tædiũ, et similis repulsæ mora ĩ notã quandã podoremq; uertissent. Obstat uerecũdia, quo minus percenseamus, quo utrũq; nostrũ testimonio ornaris. ut amore recti, amore Reip. priscis illis cõsulib. æqua ueris. merito nec'ne, neutram in partem decernere au deamus, quia nec fas est affirmationi tuæ derogare, et onerosum confiteri uera esse, quæ de nobis præser- tim, tam magnifica dixisti. Tu tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus possis ista prædicare. Tribuas ueniam, quod inter hæc beneficia tua gratis simũ est nobis, quod nos rursus collegas esse uolui- sti, ita charitas mutua, ita cõgruẽs tenor uitæ, ita una, eademq; ratio propositi postulabat, cuius ea uis, ut morum similitudo concordiæ nostræ gloriã minuat, ac perinde sit mirum, si alter nostrum à collega, ac si à seipso dissentiat. Non ergo temporarium, et subitũ est, quod uterq; collegæ consulatu tanquam iterũ suo gaudet, nisi quod tamẽ, qui rursus consules fiunt, bis quidem, sed temporibus diuersis obligantur, nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterq; in altero consul, sed iterum et pariter sumus. Illud uero quàm insigne? quod nobis præfectis ærario con- sulatum ante, quã successorem dedisti? Aucta est di- gnitas dignitate, neq; continuatus tãtum, sed gemina-

tus eſt honor, finemq; poteſtatis alterius, tanquam pa rū eſſet excipere, præuenit. Tanta tibi ĩtegritatis noſtræ fiducia fuit, ut non dubitares te ſalua diligentiæ tuæ ratione eſſe facturum, ſi nos poſt maximum officium priuatos eſſe non ſineres. Quid, quod eūdem in annum conſulatum noſtrum contuliſti? Ergo nō alia nos pagina, quàm te cōſulem accipiet, et noſtra quoq; nomina addentur faſtis, quibus ipſe perſcriberis. Tu comitijs noſtris præſidere, tu nobis ſanctiſſimū illud carmen præire dignatus es, tuo iudicio conſules facti, tua uoce renūtiati ſumus, ut idem honoribus noſtris ſuffragator in curia, in campo declarator exiſteres. Nam quod eū potiſſimū menſem attribuiſti, quē tuus natalis exornat, quàm pulchrum nobis? quibus edicto, quibus ſpectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principem abſtulit peſſimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos ſub oculis tuis auguſtior ſolito currus accipiet, nos inter ſecūda omnia, et uota certantia, quæ præſenti tibi conferentur, uehemur alacres, et incerti ex utra parte maior auribus noſtris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandū uidetur, quod pateris cōſules eſſe, quos feciſti. quippe nullū periculum, nullus ex principe metus conſulares animos debilitat, & frangit. nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitq; honori ueneratio ſua, nec ſecuritatē authoritate perdemus. Ac ſiquid forte ex conſulatus faſtigio fuerit diminutum, noſtra hæc erit culpa, non ſeculi. licet enim quantum ad principem, licet tales conſules agere, quales ante principes erant.

Vllam'ne tibi pro beneficijs referre gratiam parem
poſſumus? niſi tantum illam, ut ſemper nos memineri-
mus conſules fuiſſe, et conſules tuos. Ea ſentiamus, ea
cenſeamus, quæ conſularibus digna ſunt. Ita uerſe-
mur in Rep. ut credamus eſſe Remp. non conſiliũ no-
ſtrum, non operam ſubtrahamus, nec diſiunctos nos,
et quaſi demiſſos conſulatu, ſed quaſi aſtrictos, et de
uinctos putemus, eũdemq́; locũ laboris et curæ, quem
reuerẽtiæ, dignitatiſq́; teneamus. In fine orationis
præſides, cuſtodeſq́; ĩperij deos ego Conſul pro rebus
humanis, ac te præcipue Capitoline Iupiter precor, ut
beneficijs tuis faueas, tantiſq́; addas munerib. perpe
tuitatẽ. Audiſti, q̃ malo priapi precabamur, exaudi,
quæ pro diſſimillimo optamus. Nõ te diſtrĩgimus uo-
tis. nõ. n. pacem, non concordiã, nõ ſecuritatẽ, nõ opes
oramus, non honores, ſimplex, cunctáq; iſta comple-
xum unum omnium uotum eſt, ſalus pricipis. Nec
uero noua tibi iniungimus. tu enim iam tunc illum ĩ
tutelam recepiſti, cum prædonis auidiſſimi faucibus
eripuiſti. neq;. n. ſine auxilio tuo cũ altiſſima quæq;
quaterentur, hic qui omnibus excelſior, inconcuſſus ſte
tit, præteritus eſt à peſſimo principe, qui præteriri ab
optimo non potuit. Tu clara iudicij tui ſigna miſiſti,
cum proficiſcẽti ad exercitum tuo nomine, tuo honore
ceſſiſti. Tu uoce imperatoris, quid ſentires, locutus. fi
lium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum
elegiſti. Quo maiore fiducia iiſdem illis uotis, quæ
ipſe pro ſe nuncupari iubet, oro, & obteſtor, ſi bene
Rẽp. ſi ex utilitate omnium regit, primum, ut illum
nepotibus noſtris, ac pronepotibus ſerues, deinde, ut

quandoq; successorem ei tribuas, quẽ genuerit, quem formauerit, similemq; fecerit adoptato. aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstresq; aliquẽ, quẽ adoptari i capitolio deceat. Vobis Patres C. quantũ debeam, publicis etiã monimentis cõtinetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modestiæ, uos i istis officijs etiam, quæ ẽ studijs nostris circa tuẽdos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis. Vos proxime destinationẽ consulatus mei his acclamationibus approbauistis. ut itelligam etiam atq; etiam enitendum mihi, ut hunc consensum uestrum complectar, et teneam, & in dies augeam. Etenim memini tũc uerissime iudicari, meruerit quis honorẽ nec'ne, cũ adeptus est. Vos modo fauete huic proposito, et credite, si cursu quondã prouectus ab illo insidiosissimo principe ante, quàm profiteretur odium bonorũ, postquam professus est, substiti, cum uiderem, quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui, si malis temporibus iter mœstos, & pauenteis, bonis inter securos, gaudenteisq; numeror, si deniq; intantum diligo optimum principem, inquantum inuisus pessimo fui. Ego reuerentiæ uestræ sic semper inseruiã, nõ ut me consulẽ, et mox consularẽ, sed ut candidatum consulatus putem.

DIXI

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS DE VIRIS ILLVSTRIBVS LIBER.

De Proca Rege Albanorum.

P Roca Rex Albanorum Amulium & Numitorem filios habuit, quĩbus regnum annuis uicibus habendum reliquit et ut alternis imperarent. sed Amulius fratri imperium non dedit. Et ut eum sobole priuaret, Rheam Siluiam filiam eius Vestæ sacerdotem præfecit, ut uirginitate perpetua teneretur, quæ à Marte compressa, Romulum, & Remum edidit. Amulius ipsam in uincula compegit. Paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit. Ad uagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit. Mox Faustulus pastor collectos Accæ Larentiæ coniugi educandos dedit. Qui postea Amulio ĩterfecto, Numitori auo regnum restituerunt, Ipsi pastoribus coadunatis, ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio uictor, quod ipse xii. Remus vi. uultures uiderat, Romam uocauit, et ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret, edixit, nequis uallum transiliret, quod Remus irridens, transiliuit, et à Fabio Celere centurione rastro fertur occisus.

De Romulo Romanorum Rege primo.

R Omulus Asylum conuenis patefecit, et magno exercitu facto, cum uideret cóiugia de-

esse, per legatos a' finitimis ciuitatibus petijt, quibus negatis, ludos consualia simulauit, ad quos cum utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo, uirgines raptae sunt, ex quibus cum una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, Talassio eam duci responsum. Quae nuptiae quia feliciter cesserunt, institutum est, ut omnibus nuptiis Talassii nomen inuocaretur. Cum foeminas finitimorum Romani ui rapuissent, primi Ceninenses contra eos bellum sumpserunt. Aduersum quos Romulus processit, et exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari praelio deuicit. Spolia opima Ioui Pheretrio in capitolio consecrauit. Sabini ob raptas, bellũ aduersus Romanos sumpserunt, et cũ Romae appropinquarent, Tarpeiam uirginem nacti, quae aquae caussa sacrorũ gratia hauriendae descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suũ in capitolium produxisset. Illa petijt, quod illi in sinistris manibus gerebant, uidelicet annulos, et armillas. Quibus dolose repromissis, Sabinos in arcẽ perduxit, ubi T. Tatius scutis eam obrui praecepit. Nã et ea in laeuis habuerant. Romulus aduersus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat, processit, ac in eo loco, ubi nunc Ro. forum est, pugnam conseruit. Ibi Hostius Hostilius fortissime dimicans cecidit, Cuius interitu cõsternati Romani fugere coeperunt. Tũc Romulus Ioui Statori aedẽ uouit, et exercitui seu forte, seu diuinitus restitit. Tunc raptae in medium processerunt, et hinc patres, inde coniuges deprecatae pacem conciliarunt. Romulus foedus percussit, et Sabĩ

nos in urbem recepit, populum a Curibus oppido Sabinorũ Quirites uocauit. Centũ senatores ab ætate Patres appellauit. Treis equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses a Lucumone Luceres appellauit. Plebem in triginta curias distribuit, easq; raptarũ noĩe appellauit. Cũ apud Capreæ paludẽ exercitum lustraret, nunquã comparuit. Vnde inter Patres, et populum seditione orta, Iulius Proculus uir nobilis in concionem processit, et iureiurando firmauit, Romulum a se in colle Quirinali uisum augustiore forma, cũ ad Deos obiret, eũdemq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum, ut omnium gentium domini existerent. Huius authoritati creditũ est, ædes ĩ colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, et Quirinus est appellatus.

De Numa Pompilio Romanorum Rege. II.

Post consecrationem Romuli, cum diu inter regno seditiones orirentur, Numa Pompilius Põponij filius, Curibus oppido Sabinorum acitus, cum adducentibus auibus, Romam uenisset, ut populũ ferũ religione molliret, sacra plurima instituit, ædẽ Vestæ fecit, Virgines uestales legit, Flamines treis, Dialem, Martialẽ, Quirinalẽ. Salios Martis sacerdotes, quorum primus præsul uocatur xii. instituit. Pontificem Max. creauit, Portas Iano gemino ædificauit. Annum in xii. menseis distribuit, additis Ianuario, et Februario. Leges quoq; plurimas et utileis, et oĩa iussũ Egeriæ nymphæ, uxo

ris suæ se facere simulans. Ob hanc tantam iustitiam bellum ei nemo intulit. morbo solutus in Ianiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terẽtio quodã exarata. qui libri, quia leuers quasdam sacrorum caussas continebãt, ex authoritate patrum cremati sunt.

De Tullo Hostilio Romanorum Rege tertio.

t Vllus Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellũ Albanis indixit, quod trigeminorum certamine finiuit. Albam propter perfidiam ducis Metiĩ Suffecij diruit. Albanos Romam transire iussit. Curiam Hostiliam constituit. montem Cœlium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur, Ioui Elicio litare nõ potuit, Fulmine ictus cum regia cõflagrauit. Cũ inter Romanos, et Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio et Suffecio, placuit rem paucorum certamine finire. Erant apud Romanos trigemini Horatij, tres apud Albanos Curiatij, quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt. Tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, et singulos per interualla, ut uulnerũ erat dolor, interfecit. Et cum spolijs onustus rediret, sororem obuiam habuit, quæ uiso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatijs erat, flere cœpit. frater eam occidit, qui apud duumuiros condemnatus, ad populũ prouocauit, ubi patris lachrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub Tigillum mis-

ſus, quod nunc quoq; uiæ ſuppoſitum Sororium appellatur. Metius Suffecius dux Albanorũ, cum ſe inuidioſum apud ciueis uideret, quod bellũ ſolo trigeminorum certamine finiſſet, ut rẽ corrigeret, Veiẽtes, et Fidenates aduerſum Romanos incitauit. Ipſe à Tullo in auxilium accerſitus, aciem in collẽ ſubduxit, ut fortunam belli experiretur, ac ſequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna uoce ait, illud ſuo iuſſu Metiũ facere. Quare hoſtes territi, uictiq; ſunt. Poſtera die Metius cum ad gratulãdũ Tullo ueniſſet, iuſſu ipſius quadrigis religatus, ac in diuerſa diſtractus ẽ.

De Anco Martio Romanorum Rege quarto.

a Ncus Martius Numæ Pompilij ex filia nepos æquitate, et religione auo ſimilis, Latinos bello domuit. Auentinum, et Ianiculũ monteis urbi addidit. Noua mœnia oppido circundedit. Syluas ad uſum nauium publicauit. Salinarum uectigal inſtituit. Carcerem primus ædificauit. Hoſtiam, Coloniam maritimis commeatibus opportunã in oſtia Tyberis deduxit. Ius fœciale, quo legati ad res repetendas uterẽtur, ab Equicolis tranſtulit, quod primus fertur Heſus excogitaſſe. his rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præſtare, qualem promiſerat, Regem.

De Lucio Tarquinio Priſco Romanorũ Rege. v.

l Vcius Tarquinius Priſcus Lucumo Græci Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens, in Hetruriã cõmigrauit. Ipſe Lucu-

mo dictus, urbe Tarquinijs profugus, Romam petijt. Aduenienti aquila pileum sustulit, et cum alte subuolasset, reposuit. Tanaquil coniux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia, et industria dignitatē, atq; etiam Anci regis familiaritatem consecutus, à quo tutor liberis relictus, regnum itercepit, et ita administrauit, quasi iure adeptus fuisset. Centum Patres in curiam legit, qui minorum gentium sunt appellati. Equitum centurias numero duplicauit, nomina mutare non potuit, Accij Nauij auguris authoritate deterritus, qui fidē artis suæ nouacula, et cote firmauit. Latinos bello domuit. Circum maximum ædificauit. Ludos magnos instituit. De Sabinis, et Priscis Latinis triumphauit. Murum lapidum urbi circundedit. Filium. xiii. annorū, quod in prælio hostem percussisset, prætexta, et bulla donauit. Vnde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Post ab Anci liberis, immissis percussoribus, per dolū regno exutus ē, et iterfectus.

De Seruio Tullio Rege sexto.

Seruius Tullius P. Corniculani, et Ocretiæ captiuæ filius, cū in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est. Hoc uiso, Tanaquil summā ei dignitatem portendi intellexit. Coniugi suasit, ut ita eum, ut liberos suos educaret. Qui cum adoleuisset, gener à Tarqnio assumptus est. Et cū rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populū despiciens ait, Priscum Tarquinium graui quidem, sed non letali uulnere

accepto, petere, ut interim, dum conualescit, Seruio Tullio audientes essent. Seruius Tullius quasi precario regnare cœpit, sed recte imperium administrauit. Hetruscos sæpe domuit, collē Quirinalē, et Viminalem et Exquilias urbi addidit. Aggerem, fossasq; fecit. Populū in q̄tuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit. Annonam, mensuras, pondera, classeis, centuriasq; constituit. Latinorum populis persuasit, uti exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Auentino ædificarēt. Quo effecto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata est, responsum somnio datum, eum populū summam imperij habiturū, qui prius bouem illā immolasset. Latinus bouem in Auētinum egit, et caussam sacerdoti romano exposuit. Ille callidus, dixit prius eum uiuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; uindicauit. Seruius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cum Tarquinij superbi filios pari animo uideret, ut omnium menteis morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt. Feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus aduocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita, Seruius, dum ad curiam properat, iussu Tarquinij gradibus deiectus, et domū refugiens, interfectus est. Tullia statim in forum properauit, & prima coniugem regem salutauit, à qua iussa turba

recedere, cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionem euitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit. Vnde uicus ille sceleratus dictus. Postea Tullia cum coniuge in exilium acta.

De Tarquinio Superbo Romanorũ Rege septimo.

t Arquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Seruio Tullio, regnum sceleste occupauit, tamen bello strenuus, Latinos, Sabinosq; domuit, Suessam Pometiã Hetruscis eripuit. Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit. Et ferias Latinas primus instituit. Lacus in Circo, et cloacam maximam fecit, ubi totius populi uiribus usus ẽ, unde illæ fossæ Quiritũ sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis inuenit. Vnde cognitum est eam urbem caput gentium futuram. et cũ in obsidione Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exiliũ actus, ad Porsenam Hetruriæ regẽ confugit, cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus, Cumas concessit, ubi per summam ignominiã reliquũ uitæ tẽpus exegit.

De Tarquinio Collatino.

t Arquinius Collatinus sorore Tarquinij Superbi genitus, ĩ contubernio iuuenũ regiorum Ardeæ erat. Vbi cum forte ĩ liberiore conuiuio coniugem suam unusquisq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romam petunt. Regias nurus ĩ conuiuio, et luxu deprehẽdunt, exinde Collatiam

de Collatiã petunt. Lucretiam iter ancillas in lanificio offendunt. Ita ea pudicissima iudicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, & iure propinquitatis in domum Collatini uenit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiã expugnauit. Illa postero die aduocatis patre & coniuge, rem exposuit, et se cultro, quem ueste texerat, occidit. Illi in exitiũ regum coniurarunt, eorumq; exilio necem Lucretiæ uindicauerunt.

De Iunio Bruto primo Romanorũ consule.

Iunius Brutus sorore Tarquinij Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occisus, stultitiam finxit. Vnde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi gratia comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit. Vbi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur, ipse terrã osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino, & Collatino in exitium regum coniurauit. Quibus in exilium actis, primus consul creatus, filios suos, fratrisq;, quod cum Aquilijs, & Vitellijs ad recipiendum in urbem Tarquinios coniurauerant, uirgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinij congressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

De Horatio Coclite.

p Orsena rex Hetruscorum, cum Tarquinios in urbē restituere tentaret, et primo impetu Ianiculum cepisset, Horatius Cocles illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiserat, pro ponte Sublitio stetit, & aciem hostium sustinuit, donec pons à tergo interrumperetur, cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit. Ob hoc ei tantum agri publice datū est, quantū uno die circū arari potuisset, statua quoq; ei in Vlcanali posita.

De Mutio, qui manum foculo immisit.

c Vm Porsena Rex urbem obsideret, Mutius Scæuola Cordus uir Romanæ constantiæ Senatum adijt, & ueniam transfugiendi petijt, necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsenæ uenit, Ibiq; purpuratum pro rege deceptus occidit. Apprehensus, & ad regē pertractus dexteram aris imposuit, hoc supplicij ab ea exigens, quod in cæde peccasset. Vnde cum misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentos aduersum eum similes coniurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tyberim data ab eo Mutia appellata. Statua quoq; ei honoris gratia constituta est.

De Cœlia Virgine.

p Orsena Cœliam uirginem nobilem inter obsides accepit, quæ deceptis custodibus,

noctu castris eius egressa, equum, quem sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. A Porsĕna per legatos repetita, reddita. Cuius ille uirtutem admiratus, cum quibus optasset in patriam redire permisit. Illa uirgines, puerosq; elegit, quorum ætatem iniuriæ obnoxiam sciebat. huic statua equestris in foro posita.

De Morte Fabiæ gentis.

r Omani cum aduersum Veienteis bellarĕt, eos sibi hosteis familia Fabiorum priuato nomine deposcit, et profecti trecentisex duce Fabio consule fuerunt. Cum sæpe uictores extitissent, apud Cremerá flumium castra posuerunt. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt, ad quæ progressi Fabij, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti fuerant, Scelerata est appellata. Vnus ex ea gente propter impuberem ætatem domi relictus genus propagauit ad Q. Fabiú Maximum, qui Annibalem mora fregit, cúctator ab obtrectatoribus dictus.

De Lucio Valerio Publicola.

l Vcius Valerius Volesi filius, primum de Veiĕtibus, iterú de Sabinis, tertio de utrisq; gentibus triumphauit. hic, quia in locum Tricipitini collegæ consulem subrogauerat, et domum in Velia tutissimo loco habebat, in suspicionem regni affectati uenit. Quo cognito, apud populum questus

ꝙ de se tale aliquid timuissent, immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus dempsit, eosq; in populi concione submisit. Legem de prouocatione à magistratibus ad populum tulit, hinc Publicola dictus. Cum diem obijsset, publice sepultus, & annuo matronarum luctu honoratus est.

De Aulo Posthumo.

t Arquinius eiectus ad Maniliũ Thusculanũ generum suum confugit, qui cum Latio concitato, Romanos grauiter urgeret, Aulus Posthumus dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Vbi cum uictoria nutaret, Magister equitum equis frenos detrahi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur, ubi et aciem Latinorum fuderunt, et castra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes cãdidis equis insigni uirtute apparuerunt, quos dictator quæsitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit. Castorem et Pollucem ratus, communi titulo dedicauit.

De Lucio Quintio Cincinnato.

l Vcius Quintius Cincinnatus filium Cesonẽ petulantissimum abdicauit, qui & à censoribus notatus, ad Volscos, & Sabinos confugit, qui duce Cœlio Graccho bellũ aduersum Romanos gerebant, & Q. Minutiũ consulem in Algido monte obsidebant. Quintius dictator dictus, ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tyberim offenderunt, qui insignibus sumptis consulẽ ob-

ſidione liberauit. Quare à Minutio, et eius exercitu obſidionali corona donatus eſt. Vicit hoſteis. Ducẽ eorũ in deditionem accepit, et in triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, depoſuit, et ad agriculturam reuerſus, iterum poſt uiginti annos Dictator dictus, Spurium Meliũ regnum affectantem à Seruilio Hala magiſtro equitum occidi iuſſit. Domũ eius ſolo æquauit. Vnde locus ille Aequimelium dictus.

De Menenio Agrippa Romanæ pacis inſigni arbitro.

m Enenius Agrippa cognomẽto Lanatus, dux electus, aduerſum Sabinos, de iis triũphauit, & cum populus à patribus ſeceſſiſſet, ꝙ tributũ, & militiã toleraret, nec reuocari poſſet, Agrippa apud eũ olim inqt, humani artus cum uentrẽ otioſum cernerẽt, ab eo diſcordarũt, & ſuum illi miniſterium negauerunt. Cum eo pacto et ipſi deficerent, intellexerunt uentrem acceptos cibos per omnia membra digerere, et cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus, et populus quaſi unum corpus diſcordia pereunt, concordia ualent. hac fabula populus regreſſus eſt. Creauit tamen Tribunos ple. qui libertatem ſuam aduerſum nobilitatis ſuperbiam defenderent, Menenius autẽ tanta paupertate deceſſit, ut eũ populus collatis quadrantibus ſepeliret, locum ſepulchro Senatus publice daret.

De Cneo Martio Coriolano.

NEus Martius captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus, ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens equum tantum, & hospitem sumpsit uirtutis, et pietatis exemplum. Hic consul graui annona aduectũ e Sicilia frumentũ magno pretio, dandũ populo curauit, ut hac iniuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à tribuno plebis Decio die dicta, ad Volscos cõcessit, eosq; duce Accio Tullio aduersus Romanos cõcitauit, et ad quartum ab urbe lapidẽ castra posuit. Cumq; nullis ciuium legationibus flecteretur, à Veturia matre, & Volumnia uxore matronarum numero comitata motus, omiso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortunæ muliebri constitutum est.

De Licinio Stolone primo Cos ex plebe.

Fabius Ambustus ex duabus filijs alteram Licinio, Stoloni alteram Aulo Sulpitio patritio coniugem dedit. Quarum plebeia cũ sororem salutaret, cuius uir tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos ĩdecenter expauit, à sorore irrisa, marito questa, qui adiuuante socero, ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter cõsul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, lata tamen. Et primus Licinius Stolo consul factus. Idem lege sanciuit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere

liceret. Et ipse cum iugera centum quinquaginta haberet, & altera emancipati filij nomine possideret, in iudiciũ uocatus, & primus omniũ sua lege punitus est.

De Virginio Centurione filiæ occisore.

p Opulus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, decemuiros legibus scribendis creauit, qui eas ex libris Solonis trãslatas duodecim tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginij centurionis filiam in Algido militantis adamauit, quam cum corrumpere non posset, clientem subornauit, qui eam in seruitutem deposceret, facile uicturus, cum ipse esset accusator, & iudex. Pater re cognita, cum ipso iudicij die superuenisset, & filiam iam addictam uideret, ultimo eius alloquio impetrato, cum eam in secretum abduxisset, occidit, & corpus eius humero gerẽs ad exercitum profugit, & milites ad uindicandum facinus accendit, qui creatis decem tribunis Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se magistratu præceperunt, eosq; omnes aut morte, aut exilio punierũt. Appius Claudius in carcere necatus est.

De Aesculapio Romam aduecto.

r Omani ob pestilentiam responso monente, ad Aesculapium Epidauro accersendum decem legatos principe Q. Volumnio miserunt. Qui cum eo uenissent, & simulacrum ingens mirarentur, anguis è sedibus eius elapsus uenerabi-

lis, non horribilis per mediam urbem cum admiratione omnium ad nauem Romanorum perrexit, et se in Volumnij tabernaculo conspirauit. Legati deum uehentes Antium prouecti sunt, ubi per mollitiem maris anguis proximum Aesculapij fanum petijt, & post paucos dies ad nauim redijt, et cum aduerso Tyberi subueheretur, in proximã syluam desiluit, Vbi templum ei constitutum, et pestilentia mira celeritate sedata est.

De Furio Camillo Vrbis Ro. Liberatore.

Furius Camillus cum Phaliscos obsideret, ac ludi literarũ magister principum filios ad eum adduxisset, uinctum eum ijsdem pueris in urbem redigendum, & uerberandum tradidit. Statim Phalisci se ei ob tantam iustitiam dediderunt. Veios decẽni obsidione domuit, deq; ijs triumphauit. Postmodum crimini datum, quod albis equis triumphasset, & prædam inique diuisisset, die dicta ab Apuleio tribuno Plebis damnatus, Ardeam concessit. mox cum Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusiũ Hetruriæ obsiderent, missi sunt Romani tres legati, qui Gallos monerẽt, ut ab oppugnatione desisterent. Ex ijs unus contra ius gentium in aciem processit, et ducem Senonum interfecit. Quo cõmoti Galli petitis in deditionem legatis, nec ĩpetratis Romã petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluuiũ ociderunt die XVI. Cal. Augusti, qui dies inter nefastos relatus Alliensis dictus. Victores Galli urbem intrauerunt, ubi nobilissimos senum in

curulibus, & honorum insignibus primo ut deos ue nerati, deinde ut homines despicati interfecere. Reliqua iuuentus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est, qui absens Dictator dictus, collectis reliquis, Gallos iprouisos interne tione occidit. Populũ Ro. migrare Veios uolentem retinuit. Sic & oppidũ ciuibus, et ciues oppido reddidit.

De Manlio Capitolino.

m Anlius ob defensum capitoliũ, Capitolinus dictus, sexdecim annorum uolũtarium militem se obtulit. Trigintaseptem militaribus donis à suis ducibus ornatus, uigintitres cicatrices in pectore habuit. Capta urbe author in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecit. Patronus à ciuibus appellatus, et farre donatus est. Donũ etiã in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret regni affectati suspicione, in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & grauius perseueraret, & reus factus, et ob conspectum Capitolij ampliatus, alio deinde loco damnatus, et de saxo tarpeio praecipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomine iurauit, nequis postea Capitolinus uocaretur.

De Cornelio Cosso.

f Idenates fidei Romanorũ hostes, ut sine spe ueniae fortius dimicarent, legatos ad se mis-

ſos interfecerunt, ad quos Quintius Cincinnatus Dictator miſſus, magiſtrum equitum habuit Cornelium Coſſum, qui Larten Tolumniũ ducem, ſua manu interfecit. De eo ſpolia opima Ioui Pheretrio ſecundus ab Romulo conſecrauit.

De Publio Decio Patre.

d Ecius Mus bello Samnitico ſub Valerio Maximo et Cornelio Coſſo conſulibus tribunus militum exercitu in anguſtijs Gauri montis inſidijs hoſtiũ clauſo, accepto, quod poſtulauerat, præſidio, in ſuperiorem locum euaſit. hoſteis terruit. Ipſe intempeſta nocte per medias cuſtodias ſomno oppreſſas incolumis euaſit. Ob hoc ab exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur ei, qui ciueis in bello ſeruaſſet, obſidionali, quæ dabatur ei, qui obſidione ciues liberaſſet, donatus eſt. Cõſul bello Latino collega Manlio Torquato poſitis apud Veſerim fluuium caſtris, cum utriq; conſuli ſomnio obueniſſet, eos uictores futuros, quorum dux in prælio cecidiſſet, cum collato cum collega ſomnio conueniſſet, ut cuius cornu in acie laboraret, dijs ſe manibus uoueret inclinante ſua parte, ſe & hoſteis per Valerium pontificem dijs manibus deuouit. Impetu in hoſteis facto, uictoriam ſuis reliquit.

De Publio Decio filio.

p Vblius Decius Decij filius, primo conſul de Samnitibus triumphauit. Spolia de ijs Cereri conſecrauit. Iterum, et tertio conſul mul

ta domi, militiæq; gessit. Quarto consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Vmbri, Thusci contra Romanos cõspirassent. ibi exercitu in aciẽ ducto, et cornu inclinante exemplum patris imitatus aduocato M. Liuio pontifice hastæ insistens, et solẽnia uerba respondens, se et hosteis diis manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit. Corpus à collega laudatum, magnifice sepultum est.

De Tito Manlio Torquato.

t Itus Manlius Torquatus ob ingenij, & linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam à Pomponio Trib. Pl. noctu urbẽ petiit. Secretum colloquiũ à tribuno impetrauit, et gladio stricto, dimittere eũ accusationem terrore multo compulit. Sulpitio dictatore tribunus militum Gallum prouocatorẽ occidit. Torquem ei detractum ceruici suæ iduit. Consul bello Latino filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Veserim fluuiũ Decii collegæ deuotione superauit. Cõsulatũ recusauit, quod diceret neq; se populi uitia, neq; illum seueritatem suam posse sufferre.

De Marco Valerio Coruino.

r Eliquias Senonum Camillus persequebatur aduersum ingentem Gallum prouocatorem solus Valerius Trib. militum oĩbus territis processit. Coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnãdũ ora, oculosq; Galli uerberauit. hoste

deuicto Valerius Coruinus dictus. hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa Capuā occupare tentasset, et ducē sibi Quintiū necessitate compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

De Pontio Thelesino.

e Aius Veturius, et Spurius Posthumus consules bellum aduersum Sānites gerentes, à Pontio Thelesino duce hostium per insidias seducti sunt. Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam à Samnitibus obsideri in Appulia, quò duo itinera ducebant, aliud longius, et tutius, aliud breuius, et periculosius. Festinantibus itaq;, cum insidias statuisset, qui locus furculæ Caudinæ uocatur, Pontius accitum patrē Herennium rogauit, quid fieri placeret, ille ait, aut omnes occidendos, ut uires frangerentur, aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur. Vtroq; improbato consilio, omnes sub iugum misit ex fœdere, quod à Romanis improbatum est. Posthumus Samnitibus deditus, nec receptus est.

De Lucio Papyrio Cursore.

l Vcius Papyrius à uelocitate Cursor, cū cōsulem se aduersis omnibus aduersum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rutiliano, quē exercitui præponebat, ne manum cum hoste consereret. Sed ille opportunitate ductus pugnauit. Reuersus eum securi ferire uoluit, ille in urbem confugit, nec

supplicem tribuni tuebantur. Deinde pater lachrymis, populus precibus ueniam impetrarũt. Papyrius de Sãnitibus triumphauit. Idem Præneste cum prætorẽ grauissime increpuisset, expẽdi inquit lictor secures, et cum eum metu mortis attonitum uidisset, incommo dam ambulantibus radicem excidi iussit.

De Quinto Fabio Rutiliano.

q Vintus Fabius Rutilianus, primus ex ea familia ob uirtutem Maximus, magister equitum à Papyrio Cursore securi penè percussus primum de Apulis & Lucerinis, Iterũ de Samnitibus, tertio de Gallis, Vmbris, Marsis, atq; Thuscis triumphauit. Cẽsor Libertinos trib. amouit. Iterũ Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reip. eosdem Censores sæpius fieri. hic primus instituit, uti equites Romani idibus Quĩtilibus ab æde Honoris equis insidentes in capitolium trãsirent. Mortuo huic tantum æris populi liberalitate congestum, ut inde filius uisceratione, et epulas publice daret.

De Marco Curio Dentato.

m Arcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usq; ad mare superũ perpacauit. Regressus in concione, ait tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem, tantum porrò hominũ cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem introiuit. Pyrrhũ Regem Epirotarũ Italia ex-

pulit. quaterna dena agri iugera uiritim populo diuisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens neminẽ esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco rapa torreret, malo inquit hæc in fictilibus meis esse, et aurum habentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum, quo uti ad sacrificia consueuerat, in mediũ protulit, iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domũ suam cõuertisse. Aquã deinde Anienem manibus hostium in urbem induxit. Tribunus plebis Patres authores fieri coegit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur. ob hæc merita domus ei apud Tiphatã, et agri iugera quingenta publice data.

De Appio Claudio Cæco.

a Ppius Claudius Cæcus in cẽsura libertinos quoq; in Senatum legit, epulandi, decãtandiq; ius tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ. s. Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, ut sacra Herculea seruos publicos edocerent, unde cæcatus est. Gens Potitiorum funditus perijt. Ne consulatus cum plebeis communicaretur, acerrime restitit, ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit. Viam usq; Brũdusium strauit lapidibus, unde illa Appia dicta, aquam Anienem in urbẽ induxit. Censuram solus oĩ quinquẽnio obtinuit. Cũ de pace Pyrrhi ageretur, et gratia potentum per legatũ

Cineã pretio quæreretur, senex et cæcus lecticã i Senatũ latus, turpissimas cõditiones magnificã oratione discussit.

De Pyrrho Rege Epeirotarum.

p Yrrhus Rex Epeirotarum materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriũdus, cũ imperium orbis agitans Romanos potẽtes uideret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit. Aio te Aeacida Romanos uincere posse. hoc dicto in uoluntatem tracto, auxilio Tarentinis uenit, bellum Romanis intulit, Leuinum consulem apud Heracleam Elephantorum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos uideret, ego inquit talibus uiris breui orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus, quid mihi cum tali uictoria inquit, ubi exercitus robur amittam? ad uigesimum ab urbe lapidem castra posuit, captiuos Fabricio gratis reddidit. Viso Leuinij exercitu, eãdem sibi ait aduersum Romanos, quam Herculi aduersus hydram fuisse fortunam, A` Curio, & Fabricio superatus, Tarentum refugit, in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ auehere tentauit. Sed ea naufragio elata est. Tũ in Græciã regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum Regem Macedoniæ delatum, magnifice sepultum.

De Volsinijs.

u Olsinij Hetruriæ nobile oppidum luxuria pene perierunt. Nã cum temere seruos ma=

numitterent, dum in curiam legerent, consensu seruorum oppressi, cum multa indigna paterentur, clam Roma auxilium petierunt. Missusq; Decius Murena mox Libertinos omnes aut in carcere necauit, aut dominis in seruitutem restituit.

De Appio Claudio Caudace.

a Ppius Claudius Victis Volsiniẽsibus cognomento Caudax, frater Cæci fuit. Consul ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginienses, & Hiero rex Syracusanus obsidebant, primo ad explorandos hostes fretum piscatoria naue traiecit, & cum duce Carthaginiensium egit, ut præsidium arce deduceret Regium regressus quinqueremẽ hostiũ copijs pedestribus cepit, phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginienses Messana expulit. Hierona Regem prælio apud Syracusas in deditionẽ accepit, qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt, eisq; postea fidelissimus fuit.

De Cneo Duillio & Himilcone Pœnorum duce.

c Neus Duillius primo punico bello dux contra Carthaginienses missus, cũ uideret eos multum mari posse, classem magis ualidam, quã decorã fabrefecit, et quas Coruos uocauere, manus ferreas cum irrisu hostiũ primus instituit. Quibus inter pugnandum hostium naues apprehendit, qui uicti, & capti sunt. Himilco dux classis Carthaginem fugit, & à Senatu quæsiuit, quid faciendũ censerent? omnibus ut pugnaret, acclamantibus, Feci inquit

quit

quit, & uictus sum. sic poenam crucis effugit. Nam apud Poenos dux male re gesta puniebatur. Duillio concessum est, ut prælucente funali, et præcanente tibicine, à coena publica rediret.

De Attilio Calatino.

a Ttilius Calatinus dux Romanorũ aduersus Carthaginiẽses missus, maximis, et munitissimis ciuitatibus, Aetna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia deiecit. Panormum cepit, totamq; Siciliam peruagatus, paucis nauibus, magnã hostium classem, duce Hamilcare, superauit. Sed cum ad Camerinã ab hostibus obsessam festinaret, à Poenis in angustijs clausus est, Vbi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in superiorem locum euasit. Consulem liberauit. ipse cum trecentis pugnãs cecidit, & postea ab Attilio semianimus inuentus, & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit. Attilius gloriose triumphauit.

De Marco Attilio Regulo.

m Arcus Attilius Regulus consul, fusis Salentinis, triumphauit, primusq; Romanorum ducum in Africam classem traiecit, quassatas, duce Hamilcare, naueis longas, treis et sexaginta accepit. Oppida ducenta, et hominum ducenta millia cepit. absente eo coniugi eius, & liberis ob paupertatem sumptus publice dati. Mox arte Xantippi Lacedæmonij mercenarij militis captus, in carcerẽ missus, legatus de permutandis captiuis Romam missus, dato

iureiurando, ut si non impetrasset, ita demum rediret. in Senatu conditionẽ dissuasit, reiectisq; à se coniuge, et liberis, Carthaginem regressus, ubi in arcam ligneã coniectus, clauis introrsum adactis, uigiliis, ac dolore punitus est.

De Quinto Luctatio Catulo.

q Vintus Luctatius Catulus primo Punico bello trecentis nauibus aduersum Pœnos profectus, sexcentas eorũ naueis cõmeatibus, & aliis oneribus ĩpeditas duce Himilcone apud Egates insulas inter Siciliã & Africã depressit, finemq; bello ĩposuit. Pacẽ petẽtib. hac cõditione cõcessit, ut Sicilia Sardinia, et cæteris insulis ĩtra Italiã, Africãq; decederẽt. Hispania citra Hiberũ fluuiũ abstinerẽt.

De Annibale Carthaginiensi duce.

a Nnibal Hamilcaris filius. xi. annos natus à patre aris admotus odium in Romanos perenne iurauit. Exinde socius, & miles in castris patris fuit. Mortuo eo caussam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra sex menseis euertit. Tum alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, Flaminium apud Trasimenum, Paulum et Varronẽ apud Cãnas superauit. Cũmq; urbem capere posset, in Cãpaniam diuertit, cuius delitiis elanguit. Et cum ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus primum à Fabio Maximo frustratus, deinde à Valerio Flacco re

pulsus, à Graccho et Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum Regem Syriæ confugit, eumq; hostem Romanis fecit, quo uicto ad Prusiá Bithyniæ regem concessit. Vnde Romam legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, ueneno, absumptus est, positus apud Libyssam in arca lapidea, in qua hodie quoq; inscriptum est, Annibal hic situs est.

De Quinto Fabio Maximo.

q Vintus Fabius Maximus cunctator, ut Verucosus à uerruca i labris, ita Ouicula à clementia morum. Cósul de Liguribus triumphauit. Annibalem mora fregit. Minutium magistrum equitum imperio æquari sibi passus est, & nihilo minus periclitanti subuenit. Annibalem in agro Falerno iclusit. Manlium Statilium transfugere ad hosteis uolentem, equo, et armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortissimo ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde translatum i Capitolio dedicauit. De redemptione captiuorum cũ hostibus pepigit, qđ pactũ cũ à Senatu improbaretur, fundũ suũ ducentis millibus uẽdidit, et fidei satisfecit.

De Publio Scipione Nasica.

p Vblius Scipio Nasica à Senatu uir optimus iudicatus, matrẽ deũm hospitio recepit. cum aduersum auspicia consulem se à Graccho nominatũ cóperisset, magistratu se abdicauit. Censor

statuas, quas sibi quisq; per ambitionem in foro ponebat, sustulit, Consul Delminium urbem Delmatarum expugnauit, imperatoris nomen à militibus, et ab Senatu triũphum recusauit oblatum. Eloquẽtia primus, Iuris scientia consultissimus, ingenio sapiẽtissimus fuit, unde uulgo Corculum dictus.

De Marco Marcello.

m Arcus Marcellus Viridomarum Gallorum ducem singulari prælio fudit, spolia legit apud Nolam, Annibalem primus locorum angustia adiutus uinci docuit. Syracusas per tres annos expugnauit, & cum per calumniam triumphus ei à Senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triũphauit. Quinquies consul, insidijs Annibalis deceptus occubuit, & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.

De Liuia Claudia uirgine Vestali.

a Nnibale Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorum mater deũm è Pessinunte accersita, cum aduerso Tyberi ueheretur, repente in alto stetit, & cum moueri nullis uiribus posset, ex libris cognitum est castissimæ demum fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia uirgo uestalis falsò incestu suspecta, deam orauit, ut si pudicitiam sciret, sequeretur. Et Zona imposita nauem mouit. Simulachrũ matris deũ aduexit. Templum ædificauit Nasica, qui uir optimus iudicabatur.

De Marco Porcio Catone.

m Arcus Porcius Cato genere Thusculanus à Valerio Flacco Romam solicitatus, tribunus militum in Sicilia, Quæstor sub Scipiõe fortissimus, prætor iustissimus fuit. In prætura Sardiniã subegit, Vbi ab Ennio græcis literis institutus, consul Celtiberos domuit. Et ne rebellare possent, literas ad ciuitates singulas misit, ut muros diruerẽt, cũ unaquæq; sibi soli ĩperari putaret, fecerunt. Syriaco bello tribunus militum sub Marco Attilio Glabrione occupatis Thermopylarũ iugis, præsidiũ hostiũ depulit. Censor L. Flaminium consularem Senatu mouit, quod ille in Gallia ad cuiusdã scorti spectaculũ, eductum quẽdam è carcere in conuiuio iugulari iussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis ornamenta erepta Oppia lege repetentibus restitit. Accusator assiduus malorum, Galbã octogenarius accusauit. Ipse quadragies quater accusatus gloriose absolutus. Carthaginem delendam censuit. post octuaginta annos filiũ genuit. Imago huius funeris gratia produci solet.

De Claudio Nerone et Hasdrubale fratre Annibalis.

h Asdrubal frater Annibalis ingentibus copijs in Italiã traiecit, Actumq; erat de Romano imperio, si coniungere Annibali copias potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Appulia cum Annibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Hasdrubalem properauit, & se Li

uio collegæ apud Senam oppidum, & Metaurum flumen coniunxit, amboq; Hasdrubalem uicerunt. Nero regressus, pari celeritate, qua uenerat, caput Hasdrubalis ante uallum Annibalis proiecit. Quo ille uiso, uinci se fortuna Carthaginis confessus est. ob hæc Liuius triũphans, Nero ouans, urbẽ introierunt.

De Publio Cornelio Scipione Africano.

PVblius Scipio ex uirtutibus cognominatus Africanus, Iouis filius creditus. Nã ante, q̃ conciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit, Et ipsi paruulo draco circunfusus nihil nocuit. In capitolium intempesta nocte eunti nunquam canes allatrauerũt. Nec hic quicquam prius cœpit, quàm in cælla Iouis diutissime sedisset, quasi diuinã mentem accepisset. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari uirtute seruauit. Clade cannensi nobilissimos iuuenes Italiam deserere cupiẽtes sua authoritate cõpescuit. Reliquias icolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Vigintiquatuor annorum prætor in Hispaniam missus, Carthaginem, qua die uenit, cepit Virginem pulcherrimã, ad cuius aspectum cõcurrebatur, ad se uetuit adduci, patriq; eius ac sponso restitui iussit. Hasdrubalem, Magonemq; fratres Annibalis Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace Maurorum Rege coniunxit. Masinissam in societatem recepit. Victor domum regressus consul ante annos factus, cõcedente collega in Africam classe traiecit. Hasdrubalis & Syphacis castra una nocte perrupit. Reuocatum ex Italia Annibalẽ

superauit. Victis Carthaginiensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit. captum filium gratis recepit. A' Petilio Actæo Tribuno Pl. repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit, Hac die inquit Carthaginem uici quasi bonum factũ in capitolium eamus, et dijs supplicemus. Inde in uoluntarium exilium concessit, ubi reliquã egit ætatẽ. Moriens ab uxore petiit, ne corpus suũ Romam referretur.

De Liuio Salinatore.

l Iuius Salinator primo consul de Illyriis triumphauit. Deinde ex iuidia peculatus reus ab omnibus tribubus, excepta Metia condemnatus. Iterum cum Claudio Nerone inimico suo consul, ne Resp. discordia male administraretur, amicitiam cum eo iniunxit, et de Hasdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omnes tribus excepta Metia ærarias fecit. Stipendio priuauit eo crimine, quod aut prius se iniuste condemnassent, aut postea tantos honores non recte tribuissent.

De T. Quintio Flaminio.

T. Quintius Flaminius Flaminij, qui apud Trasimenum periJt, filius, consul Macedoniam sortitus ducibus Charopis principis pastoribus prouinciam ingressus Regem Philippũ prælio fudit. castris exuit. Filium eius Demetrium obsidem accepit, quem pecunia multatum in regnum restituit. A' Nabide quoque Lacedæmonio filium obsidẽ

accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronuntiauit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Annibalem repeteret missus.

De Quinto Fuluio nobiliore.

q Vintus Fuluius nobilior cõsul Etolos Ambraciotasq; superauit. Vnde ouans urbẽ introijt. Consul Achæos, qui bello Macedonico interfuerant, post ad Antiochum defecerant, prælijs frequentibus uictos, & in Ambraciã oppidum coactos, in deditionem accepit, tamen signis, tabulisq; pictis spoliauit, de quibus triumphauit. Quam uictoriam per se magnificam Marcus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit.

De Lucio Scipione Asiatico.

s Cipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa uirtutis nomine à fratre laudatus, consul Antiochum regem Syriæ legato fratre apud Sipylum montem cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, uicit, et regni relicti à patre parte priuauit, hinc Asiaticus dictus. Post reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerẽ duceretur, Gracchus trib. pl. intercessit. M. Caio censor, equum ei ignominiæ caussa ademit.

De Antiocho Rege Syriæ.

a Ntiochus Syriæ Rex nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetendæ, quam à maioribus suis in Thra

cia conditam Romani possidebant, Statimq; Græciã, insulasq; eius occupauit. In Eubœa luxuria elanguit. aduẽtu Attilij Glabrionis exercitus Thermopylas occupauit. Vnde industria Marci Catonis eiectus, in Asiam refugit, Nauali prælio, cui Annibalem præfecerat à L. Aemilio Regillo superatus filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum ceperat, patri remisit, qui ei, quasi pro reddenda gratia suasit, ut amicitiam Romanam peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem Cum L. Scipione conflixit. Victus, & ultra Taurum montem relegatus, à sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

De Cneo Manlio Volsone.

c Neus Manlius Volso, missus ad ordinandã Scipionis Asiatici prouinciã, cupiditate triũphi, bellum Pisidis et Gallogræcis, qui Antiocho affuerant, intulit. His facile uictis, inter captiuos uxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data, à quo ui stuprata de iniuria tacuit. Et post impetrata redemptione marito adulterum centurionem interficiendum tradidit.

De L. Aemilio Paulo Macedonico.

l Vcius Paulus Aemilius filius eius, q apud Cannas cecidit, primo consulatu, quem post treis repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publice posuit. iterum consul Persem Philip-

pi filium regem Macedonum apud Samothracas cepit. quem uinctum fleuit, et assidere sibi iussit, tamen in triumphum duxit. In hac lætitia duos filios amisit. Et progressus ad populum gratias fortunæ egit, quod siquid aduersi Reip. imnebat, sua esset calamitate decisum. ob hæc oĩa et à populo, et à senatu cõcessum est, ut ludis circẽsibus triũphali ueste uteretur. Ob huius licentiá, et paupertatẽ post mortẽ eius dos uxori nisi uẽditis possessiõibus non potuit exolui.

De T. Sempronio Graccho.

t Itus Sempronius Gracchus nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam, tantumq; captiuorum adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium ueniret, Sardi uenales. Censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit. ob quod à populo collega eius Claudius (nam ipsum authoritas tuebatur) reus factus, et cum eũ duæ classes condẽnassent, Tiberius iurauit, se cũ illo ĩ exilium iturũ. Ita reus absolutus est. Et cum in domo Tiberij duo angues è geniali toro repsissent, respõso dato eum de dominis periturum, cuius sexus anguis fuisset occisus. Amore Corneliæ coniugis marẽ iussit interfici.

De. P Scipione Aemiliano.

p Vblius Scipio Aemilianus Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus,

in Macedonia cũ patre agens, uictũ Persem tam pertinaciter persecutus est, ut media nocte in castra rediret. Lucullo in Hispaniã legatus, apud Intercatiã oppidũ prouocatorem singulari prælio uicit. Muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub Tito Manilio Imperatore cohortes octo obsidione uallatas consilio et uirtute seruauit, à quibus corona obsidionali donatus. Cum ædilitatem peteret consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses deleuit. Numantiam in Hispania correcta prius militum disciplina, fame uicit, hic Numãtinus dictus. Caio Lælio plurimũ usus. Ad reges adeũdos missus, duos secum præter eum seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchũ iure occisum uideri respondit, obstrepente populo, taceant inquit, Quibus Italia nouerca est, nõ mater, & addidit, quos sub corona uendidi, Censor Mummio collega segniore in senatu ait, Vtinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Suscepta agrariorũ caussa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne liuor in ore appareret. Huius patrimonium tam exiguũ fuit, ut. xxxij. libras argenti, duas et semilibram auri reliquerit.

De Aulo Hostilio Mancino.

A Vlus Hostilius Mancinus prætor aduersum Numantinos uetantibus auibus, et nescio qua uoce reuocante profectus, cum ad Numantinam uenisset, exercitum Pompeij acceptum prius corrigere decreuit, inde solitudinem petit. eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant,

& unam speciosam duobus competentibus pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dexteram attulisset. Profecti iuuenes abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt, rē ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus uiginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus authore Tiberio Graccho quæstore in leges hostiū fœdus percussit, quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus præturam postea consecutus est.

De Lucio Mummio Achaico.

l Vcius Mūmius deleta Achaia Achaicus, aduersus Corinthios missus, uictoriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, et duce Critolao priuasset, cum lictoribus, & paucis eqtibus in Metelli castra properauit, Corinthios apud Leucopetram uicit duce Dioneo, qui domum refugit, eamq; incendit, coniugem interfecit, et se in ignem præcipitauit, excepto ipso, nemo interijt. Mummius Corinthum signis, tabulis'q; spoliauit, quibus cum totam repleſset Italiam, in domum suam nihil contulit.

De Q. Cæcilio Metello Macedonico.

q Vintus Cæcilius Metellus à domita Macedonia Macedonicus, prætor Pseudo Philippū, qui idē Andriscus dictus est, uicit, Achæos bis prælio fudit, triūphandos Mūmio tradidit. Inuisus plebi ob nimiā seueritatē, et ideo tertio post duas

repulsas, cõsul ægre factus Arbachos in Hispania domuit. Apud Contrebiã oppidum cohortes loco pulsas redire, & locum recipere iussit. Cum oĩa proprio, & subito consilio ageret amico, cuidam quid acturus esset roganti, tunicam inquit meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulchrum latus est. Ex quibus tres consules, unum etiam triumphantem uidit.

De Q. Cæcilio Metello Numidico.

q Vintus Cæcilius Metellus Numidicus, qui de Iugurtha rege triũphauit, Censor Q uintiũ qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per uim latam iurare noluit. Quare in exilium actus Smyrnæ exulauit. Claudia deinde rogatione reuocatus, cum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ uirum laudare noluit, q̄ is olim suum iudicium, & leges detrectarat.

De Quinto Metello Pio.

q Vintus Metellus Pius Numidici filius, Pius quia patrem lachrymis, et precibus assidue ab exilio reuocauit. Prætor bello sociali Q. Pompedium Marsorũ ducem interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppressit. Sertorium Hispania expulit. Adolescens in petitione præturæ, et pontificatus consularibus uiris prælatus est.

De Tiberio Graccho.

t Iberius Gracchus Africani ex filia nepos, Quæstor Mācino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit. Periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus pl. legem tulit, nequis plus mille agri iugera haberet. Octauio collega intercedente nouo exemplo magistratu abrogauit. deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, et populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspiciis in publicum processit, statimq; capitolium petiit, manum ad caput referens, qua salutem suam populo commendabat, hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceretur. Segniterq; cessante Mutio consule, Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluam Remp. uellent, Gracchum in capitolium persecutus oppressit. Cuius corpus Lucretii ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciē legationis in Asiā ablegatus est.

De Caio Graccho.

c Aius Gracchus pestilentem Sardiniā quæstor sortitus, non ueniente successore, sua sponte discessit. Asculanæ & fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit. Tribunus pl. agrarias & frumentarias leges tulit. colonos etiā Capuam, et Tarentum mittendos censuit. Triumuiros agris diuidendis se et Fuluium Flaccum, & C. Crassum constituit Minucio Rufo Tr. pl. legibus suis abrogante, in capito

lium uenit, Vbi cum Attilius præco Opimii consulis, in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem à tr. pl. auocauit. Quare accersitus, cum in Senatum non uenisset, armata familia Auentinum occupauit. Vbi ab Opimio uictus, dum à templo Dianæ desilijt, talum intorsit, et Pomponio amico apud portam trigeminam P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ peruenit. Ibi uel sua uel serui Euphori manu interfectus, caput à Septumuleio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expenso fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum.

De Marco Liuio Druso.

Marcus Liuius Drusus genere, et eloquentia magnus, sed ambitiosus, et superbus, ædilis munus magnificentissimum dedit, et ibi Rubrio collegæ quædam de utilitate Reip. suggerente, quid tibi inquit cum Rep. nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti uoluit, nequid ipso esset insignius. Tribunus pl. Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatui iudicia permisit. Nimiæ liberalitatis fuit. Ipse etiam professus nemini se ad largiendum præter cœlum et cœnum reliquisse. Ideóq; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam Mauritaniæ principem ob regis simultatem profugum accepta pecunia Bocho prodidit, quē ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarū obsidem domi suæ sumpsit, redemptionem eius occulte à patre sperans, Cæpionem inimicum actionibus

suis resistentem ait se de saxo tarpeio præcipitaturũ. Consuli legibus agrarijs resistenti, ita collum in Comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret è naribus, quæ ille luxuria comprobans, morti iã detrudi se dicebat. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nã plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant, equites lecti lætabantur. Senatus permissis iudicijs exultabat. sed societatem cum equitibus ægre ferebat. Vnde Liuius anxius, ut Latinorũ postulata differret, qui promissam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit siue morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine semianimus domum relatus. Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt, & cum Latini consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippũ admonuit, ut caueret. unde in Senatu accusatus, cum domũ se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Inuidia cædis apud Philippum, et Cæpionẽ fuit.

De Caio Mario patre.

c Aius Marius septies consul Arpinâs humili loco natus. primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando consulatũ adeptus. Iugurtham captum ante currum egit. In proximum annum consul ultro factus, Cimbros in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Caudio uicit, de'q; his triũphauit. Vsq; ad sextum consulatum per ordinem factus Apuleium Saturninum. tri. pl. et Glauciam Prætorem seditiosos ex senatusconsulto interemit. et cum Sulpicia rogatione prouinciam Syllæ eriperet, armis ab

eo uictus,

eo uictus, Minturnis in Palude latuit. Inuentus et in carcerẽ coniectus, immissum percussorẽ Gallũ uultus authoritate deterruit, Acceptaq; nauicula in Africam traiecit. Ibi diu exulauit. Mox Cinana dominatione reuocatus, ruptis ergastulis, exercitum fecit, cæsisq; inimicis iniuriã ultus septimo consulatu, ut quidam ferunt, uoluntaria morte decessit.

De Caio Mario filio.

c Aius Marius filius uigintiquinq; annorum cunsulatum inuasit, quẽ honorem tam immaturum mater fleuit, hic patri sæuitia similis curiam armatus obsedit. Inimicos trucidauit, quorum corpora in Tyberim præcipitauit. In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur apud Sacriportum uigilijs et labore defessus, sub die requieuit, et absens uictus, fugæ, nõ pugnæ interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Offellam obsessus tentata per cunniculum fuga cum omnia septa intellĩgeret, iugulandum se Pontio Telesino præbuit.

De Lucio Cornelio Cinna.

l Vcius Cornelius Cina flagitiosissimus Rẽp. summa crudelitate uastauit. Primo consulatu legem de exulibus reuocandis ferens ab octauio collega prohibitus, et honore priuatus, Vrbẽ profugit, Vocatisq; ad pileum seruis, aduersarios uicit. Octauium interfecit. Ianiculum occupauit. Iterum et tertio consulem seipse fecit. Quarto consulatu cum bellum contra Syllam pararet, Ancone ob ni

miam crudelitatẽ ab exercitu lapidibus occisus est.

De C. Fimbria.

C. Fimbria sæuissimus quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus. corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit. Ipsẽ correptis imperij insignibus, prouinciam ingressus. Mithridatem Pergamo expulit. Iliũ ubi tardius portæ patuerunt, incendi iussit, ubi Mineruæ templum ĩuiolatum stetit, quod diuina maiestate seruatum nemo dubitauit. Idem Fimbria militiæ principes securi percussit, Mox à Sylla Pergami oppressus corrupto exercitu desertus semet occidit.

De Viriato Lusitano.

Viriatus genere Lusitanus ob paupertatem primo mercenarius, Deinde alacritate uector, audacia latro, ad postremũ Dux, Bellum aduersum Romanos sumpsit, eorumq; Imperatorem Claudiũ Vnimanum, Deinde C. Nigidiũ oppressit. pacem à Popilio maluit integer petere, quàm uictus. et cum alia dedisset, et arma retinerentur, bellum renouauit. Cœpio cum uincere aliter nõ posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriatum humi depositum perimerent. Quæ uictoria quia empta erat, à senatu non probata.

De Marco Aemilio Scauro.

Marcus Aemilius Scaurus nobilis, pauper. Nam pater eius quamuis patritius, ob pau-

pertatem carbonarium negotium exercuit. Idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret, sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. primo in Hispania corniculum meruit. Sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Aedilis iuri reddendo magis, quàm muneri edendo studuit. Prætor aduersus Iugurthã, tamen eius pecunia uictus. Consul legem de sumptibus, et Libertinorum suffragiis tulit. P. Decium prætorem transeunte ipso, sedentem iussit assurgere, eiq; uestem scidit, sellam concidit, ne quis ad eũ in ius iret, edixit. Consul Ligures, et Gãtiscos domuit, atq; de his triumphauit. Cẽsor Aemiliam strauit. Põtem Miluiũ fecit. Tantumq; authoritate potuit, ut Opimum contra Gracchum, Marium contra Glauciam, et Saturninũ priuato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum uetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex, cum à Vario. tri. pl. argueretur, quasi socios, et Latiũ ad arma coegisset, ad populũ ait, Surius Sucronẽsis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coegisse, Scaurus negat, utri potius credendum putatis?

De Lucio Apuleio Saturnino.

l Vcius Apuleius Saturninus tr. pl. seditiosus, ut gratiam Marianorũ militum pararet, legẽ tulit, ut Veteranis Centena agri iugera in Africa diuiderẽtur, Intercedentem Bebiũ collegã, facta per populũ lapidatione, submouit, Glauciæ prætori, ꝙ is eo die, quo is concionẽ habebat, ius di

cendo partem populi aduocasset, sellam concidit, ut magis popularis uideretur. Quēdam Libertini ordinis subornauit, qui se Tiberij Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus Aulo Mēmio competitore interfecto tribunus pl. refectus Siciliam, Achaiam, Macedoniam nouis colonis destinauit, et aurū dolo, an scelere Cœpionis partum ad emptionem agrorum conuertit. Aqua et igni īterdixit ei, qui in leges suas nō iurasset. Huic legi multis nobilibus abrogātibus, cum tonuisset, iā īquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exulare, q̄ iurare maluit. Saturninus tertio tribunus pl. refectus ut satellitem suum Glauciam prætorem faceret, Mūmium competitorem eius ī Campo Martio necandum curauit. Marius Senatusconsulto armatus, quo censetur, nequid Resp. detrimenti caperet, darent operam consules. Saturninum et Glauciam in Capitoliū persecutus, obsedit, maximoq; astu incisis fistulis in deditionem accepit, nec deditis fides seruata est. Glauciæ fracta ceruix. Apuleius cum in curiam fugisset, lapidibus, et tegulis desuper interfectus. Caput eius Rabirius quidam Senator per conuiuia in ludibriū circuntulit.

De Lucio Lucullo.

L Vcius Lucullus nobilis, disertus, et diues, munus quæstorium amplissimum dedit. Mox per Murenam in Asia classem

Mithridatis, et Ptolemæum regem Alexandriæ cōsuli Syllæ conciliauit. Prætor Africam iustissime rexit. Aduersus Mithridatem missus, collegam suum Cottam Calcedoniæ obsessum liberauit. Cyzicon obsidione soluit, Mithridatis copias ferro, et fame afflixit, eumq; regno suo Ponto expulit. Quem rursum cum Tigrane rege Armeniæ subueniente magna felicitate superauit. Nimius i habitu. Maxime signorū et tabularum amore flagrauit. Post cum alienata mēte, desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

De Lucio Cornelio Sylla.

Cornelius Sylla in fortuna felix dictus, cū paruulus à nutrice ferretur, mulier obuia, salue, inquit, puer tibi, et Reip. tuæ felix. Et statim quæsita, quæ hæc dixisset, non potuit inueniri. Hic quæstor Marij Iugurthā à Bocho in deditionē accepit. Bello Cimbrico, et Theutonico legatus bonā operam nauauit. Prætor inter ciues ius dixit. prætor Ciliciam prouinciā habuit. Bello sociali Samnites, Hirpinosq; superauit. Ne monimenta Bochi tolleren tur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus. Mithridatem apud Orchomenū, et Chæroneam prælio fudit. Archelaum prælio præfectum eius Athenis uicit. portum Peiræū recepit, Medos, Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpicia imperium eius transferretur, ad Marium in Italiam regressus corruptis aduersariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacriportum, Telesinum

apud portam Collinam uicit. Mario Præneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit. Nouē millia deditorū in uilla publica cecidit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit. Rep. ordinata dictaturam deposuit. Vnde spe deceptus Puteolos concessit, et morbo, qui Phthiriasis uocatur, interijt.

De Mithridate Rege Ponti.

Mithridates Rex Ponti oriundus a septē Persis, magna ui animi, et corporis, ut sex iuges equos regeret, duarū et uiginti gentiū ore loqueretur, bello sociali dissidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanē Cappadocia expulit. literas per totam Asiam misit, ut quicunq; Romanus esset, certa die interficeretur, & factum est. Græciā insulasq; omnes, excepta Rhodo occupauit. Sylla eū prælio uicit. Classem eius proditione Archelai intercepit. Ipsum apud Orchienum oppidū fudit, et oppressit, et potuit capere, nisi aduersum Marium festinans, qualencunq; pacem cōponere maluisset. Deinde eū Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates post a Pompeio nocturno prælio uictus, i regnū confugit. Vbi per seditionem popularē a Pharnace filio in turre obsessus, uenenum sumpsit. Cum id tardius biberet, qa aduersum uenena multis antea medicaminibus corpus firmauerat, immissum percussorē Gallum Sithocū authoritate uultus territum reuocauit, et in cædem suam manum trepidantis adiuuit.

De Cn. Pompeio Magno.

CNeus Pompeius Magnus ciuili bello Syllæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Siciliam sine bello a` proscriptis recepit. Numidiã Iarbæ ereptam, Masinissæ restituit, uigintisex annos natus triumphauit. Lepidum acta Syllæ rescindere uolentem, priuatus Italia abrogauit. Prætor in Hispaniam proconsuli missus Sertorium uicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad uenenum compulit. Deinde mira felicitate rerum in septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caspios, Hiberos. Nunc in orientem Parthos, Arabas, atq; Iudæos cum magno sui terrore penetrauit. Primus in Hyrcanum, Rubrũ, et Arabicũ mare usq; peruenit. Mox diuiso orbis imperio cum Crassus Syriam, Cæsar Galliã, Pompeius urbem obtineret, post cædem Crassi Cæsarem dimittere exercitum iussit. Cuius infesto aduentu urbe pulsus, in Pharsalia uictus, ad Ptolemæũ Alexandriæ regem fugit. Huius latus sub oculis uxoris, et liberorum a` Sptimio Ptolemæi præfecto mucrone cõfossũ est. Iamq; defuncti caput gladio præcisum quod usq; ad ea tẽpora fuerat adoratũ. Trũcus Nilo iactus a` Seruio Codro rogo iustus, humatusq; est, inscribente sepulchro. Hic situs est Magnus P. caput ab Achilla Ptolemæi satellite, Aegyptio uelamine inolutum, cũ annulo Cæsari præsentatum est. Qui non cõtinens lachrymas, illud plurimis, et pretiosissimis odoribus cremandum curauit.

SVETONII TRANQVILLI DE ILLVSTIBVS GRAMMATICIS LIBER.

g Rammatica olim Romae ne in usu quidem, nedum in honore ullo erat, rudi scilicet, ac bellicosa etiam tum ciuitate, nec dum magnopere liberalibus disciplinis uacante. Initium quoque eius mediocre extitit. Siquidem antiquissimi doctorum quidem et Poetae et Oratores semigraeci erant. Liuium et Ennium dico, quos utraque lingua domi, forisque docuisse adnotum est. Nihil amplius quam graece interpretabantur. Ac siquid latine ipsi composuissent, praelegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros de literis, syllabisque, item de metris ab eodem Ennio editos, iure arguit L. Cotta non poetae, sed posterioris Ennij esse, cuius etiam de augurandi disciplina uolumina feruntur.

De Cratete Mallote primo grammatico in Vrbe.

p Rimus igitur, quantum opinamur, studium grammaticae in Vrbem intulit Crates Mallotes Aristarchi aequalis, qui missus ad Senatum ab Attalo Rege inter secundum, ac tertium bellum Punicum sub ipsam Ennij mortem cum in regione palatij prolapsus in cloacae foramen, crus fregisset, per omne legationis simul, et ualetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueque disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen

imitati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum amicorum, uel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam cæteris nota facerent, ut C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, et continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros. ut postea Q. Varguteius annales Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius. Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus apud Philocomum, Valerius Cato prædicant. Instruxerunt auxeruntq; ab omni parte grammaticã Lælius Lanuuinus gener Q. Aelij, Seruius Clodius uterq; eques Romanus, multiq;, ac uarij et in doctrina et in Rep. usus.

De Lælio Præconino siue Istilone.

Laelius cognomine duplici fuit, nam et Præconinus, quod pater eius præconiũ fecerat, uocabatur, et Istilo, q orationes nobilissimo cuiq; scribere solebat. Tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri non dum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus pudore, ac tædio secessisset ab urbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perunxit pedes, et enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui uixerit. post hoc magis ac magis et gratia, et cura artis increuit, ut ne clarissimi quidẽ uiri abstinuerint, quo minus et ipsi aliquid de ea scriberent. Vtq; tẽporibus qui-

busdam super. xx. celebres scholæ fuisse in urbe trădantur. Pretia grammaticorum tanta, mercedesq́; tă magnæ, ut constet Luctatium Daphnidem, quē Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit ducētis millibus numūm Q. Catulo ēptū, ac breui manumissum. L. Apuleium ab Eficio Caluino equite Ro. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoq; grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia togata, inter quos Octauius Teucer, et Siscennius Iacchus, et Oppius Cares, hic quidē ad ultimā ætatem, et cum iam non gressu modo deficeret, sed et uisu.

De grammaticorum appellatione.

a Ppellatio grammaticorum græca consuetudine inualuit, sed iitio literati uocabantur. Cornelius quoq; Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito, literatos quidem uulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, et acute, scienterq́; possint aut dicere, aut scribere. Cæterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui à græcis grammatici nominētur, eosdem literatos uocitatos. Messala Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone. significat enim haud dubie Valerium Catonē poetam simul, grammaticumq́; notissimum. Sunt qui literatum à literatore distinguant, ut Græci grammaticum, à grammatista, & illum quidē absolute, hunc mediocriter doctum exi

ſtiment, quorum opinionem Orbilius etiam exẽplis confirmat. Nam apud maiores ait cum familia alicu ius uenalis produceretur, non temere, quem nõ literatum in titulo, ſed literatorem iſcribi ſolitum eſſe, quaſi non perfectum literis, ſed imbutum. Veteres grãmatica et rhetoricã docebant, ac multorũ de utraq; arte commentarij feruntur, ſecundum quam conſuetudinem poſteriores quoq; exiſtimo, quanquam iam diſcretis profeſſionibus nihilo minus uel retinuiſſe, uel inſtituiſſe, et ipſos quædam genera inſtitutionum ad eloquẽtiã præparãdã ut problemata, periphraſes, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne ſcilicet ſicci omnino, atq; aridi, pueri rhetoribus traderentur. quæ quidem omitti iam uideo deſidia quorundam, et infantia. non enim faſtidio putem. Me quidem adoleſcentulo, repeto quendã principem nomine, alternis diebus declamare, alternis diſputare, nõnullis uero mane diſſerere, poſt meridiem remoto pulpito declamare ſolitum. audiebã etiam memoria patrũ, quoſdam ẽ grammaticis ſtatim ludo tranſiſſe in forum, atq; in numerũ præſtantiſſimorum patronorũ receptos. Clari profeſſores, et de quibus prodi poſſit aliquid duntaxat à nobis, ferè hi fuerunt.

De Sæuio Nicanore.

Aeuius Nicanor primus ad famam, dignationemq; docẽdo peruenit, fecitq; præter cõmentarios, quorũ tamẽ pars maxima intercepta dicitur, ſatyram quoq;, in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine eſſe hoc indicat. Sæuius Nicanor

Marci libertus. negabit Saeuius Posthumius idem. At M. docebit. Sunt qui tradant ob infamiã quandam eum in Sardiniam secessisse, ibiq; diem obisse.

De Aurelio Opilio.

A Vrelius Opilius Epicurei cuiusdã libertus Philosophiam primo, deinde Rhetoricã, nouissime Grammaticam docuit, dimissa autẽ schola Rutiliũ Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnae, simulq; consenuit, composuitq; uariae eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis, qui quia scriptores, ac poetas sub cliẽtela musarum iudicaret, non absurde et scripsisse, et fecisse se ait ex numero diuarũ, et appellatione. huius cognomen in plerisq; indicibus, et titulis per unam literam scriptum animaduerto, uerũ ipse id per duas effert i Parasschidae libellis, qui inscribitur Pinax.

De M. Antonio Gnipho.

m Arcus Antonius Gnipho ingenuus i Gallia natus, sed expositus, à nutriore suo manumissus, institutusq; Alexandriae quidem, ut aliqui tradunt, in cótubernio Dionysii Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio uix congruat fuisse dicitur ingenij magni, memoriae singularis, nec minus graece, quã latine doctus. praeterea comi, faciliq; natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discentium consecutus. docuit primum in diui Iulij domo pueri adhuc, deinde in sua priuata, docuit autem

& Rhetoricam ita, ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet. Declamaret uero non nisi nũdinis. scholam eius claros quoq; uiros frequentasse aiunt. In his M. Ciceronẽ etiã cum præturafungeretur. Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimũ non excesserit, etsi Atteius Philologus duo tantũ uolumina de Latino sermone reliquisse eum tradit. nam cætera scripta discipulorum eius esse nõ ipsius, in quibus et suum alicubi reperi nomen.

De M. Pompilio.

Pompilius Andronicus natione Syrus studio Epicureæ sectæ desidiosior in professione Grammaticæ habebatur, minusq; idoneus ad tuendã scholã. Itaq; cum se in urbe nõ solũ Antonio Gniphoni, sed cæteris etiam deterioribus postponi uideret, Cumas transiit. Ibiq; in otio uixit, et multa composuit, Verũ adeo inops, atq; egens, ut coactus sit, præcipuum illud opusculum annalium elenchorum sexdecim millibus numũm cuidã uendere, quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, uulgãdosq; curasse nomine Authoris.

De Orbilio.

Orbilius Pupillus Beneuentanus morte parentum una, atq; eadem die inimicorũ dolo interemptorum destitutus, primo apparituram magistratibus fecit, deĩde in Macedonia Corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iã deinde à puero nõ leuiter attigerat, ac pro

feſſus diu in patria quinquageſimo demũ anno Romam cõſule Cicerone tranſiit, docuitq; maiore fama, quàm emolumento. nanq; iam perſenex pauperem ſe, et habitare ſub tegulis quodã ſcripto fatetur. librũ etiam, cui eſt titulus Perialogos edidit, cõtinentẽ querelas, de iniurijs, quas profeſſores negligenter ab ambitione parentum acciperent. fuit autem naturæ acerbæ non modo in antiſophiſtas, quos omni ſermone lacerauit, ſed etiam in diſcipulos et Horatius ſignificat plagoſum eũ appellans, et Domitius Marſus ſcribẽs, Si quos Orbilius ferula, ſcuticáq; cecidit.

Ac ne priapum quidẽ uirorũ iſectatione abſtinuit, ſiquidẽ ignotus adhuc cũ iudicio frequenti teſtimoniũ diceret, interrogatus à Varrone diuerſæ partis aduocato, quid nã ageret, et quo artificio uteretur, Gibberoſos ſe de ſole in umbram trãsferre, reſpondit, ꝙ Murena gibber erat. Vixit propè ad centeſimũ ætatis annum, amiſſa iampridẽ memoria, ut uerſus Bibaculi docet.

Orbilius ubi nam eſt literarũ obliuio.

Statua eius Beneuenti oſtenditur in Capitolio ad ſiniſtrũ latus marmoreo habitu ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcrinijs. Reliquit filium Orbilium et ipſum grammaticum profeſſorem.

De Atteio Philologo.

A Tteius Philologus libertinus Athenis natus. hunc Capito Atteius iuriſconſul. Inter grammaticos rhetorem, Inter rhetores grãmaticum fuiſſe ait. De eodem Aſinius Pollio in libro

quo Sallustii scripta reprehendit, ut nimia priscorum uerborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rẽ adiutorium ei fecit maxime quidã Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus; declamantium deinde adiutor, atq; præceptor ad summam Philologus ab semet nominatus ipse ad Læliũ Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, et in Latinis nonnullum. Audisse Antonium Gniphonem, eiusq; Hermam postea docuisse, Præcepisse autem multis et claris iuuenibus, in quibus Appio quoq; et Pulchro Claudijs fratribus. Quorum etiã comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse uidetur, quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, uariaq; doctrina censebatur, quod sane ex commentarijs eius apparet, quanquam paucissimi extent, de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat. Hylen nostram alijs memento commendare, quam omnis generis coegimus uti, scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime C. Sallustiũ, et eo defuncto Asinium Pollionem, quos historiam componere agressos, Alterum breuiario rerũ omniũ Romanarum, ex quibus, quas uellet, eligeret, instruxit, Alterũ præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionẽ credidisse antiqua eum uerba, et figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto, ciuiliq;, et proprio sermone utatur, uitetq; maxime obscuritatẽ Sallustii, et audaciam in translationibus.

De Valerio Catone.

Alerius Cato, ut nõnulli tradiderunt, Bur seni cuiuſdam libertus ex Gallia, ipſe libello, cui eſt titulus idignatio, ingenuum ſe natum ait, et pupillũ relictum, eoq; facilius licẽtia Syllani temporis exutum patrimonio, docuit multos, & nobiles, uiſusq; eſt peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentibus, ut quidem apparere uel his uerſiculis poteſt.

Cato grammaticus latina Siren,
Qui ſolus legit, ac facit poetas.

Inſcripſit præter grãmaticos libellos etiã Poemata, ex quibus præcipue probantur Lydia et Diana.

Lydiæ Ticida meminit.

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna,

Sæcula permaneat noſtri Diana Catonis,

Vixit ad extremã ſenectã, ſed in ſumma pauperie, et penè inopia, abditus modico Gurguſtio poſtquam Thuſculana uilla creditoribus ceſſerat, ut author eſt Bibaculus.

Siquis forte mei domum Catonis.
Depictas minio aſſulas, et illos
Cuſtodes uidet hortulos Priapi,
Miratur quibus ille diſciplinis,
Tantam ſit ſapientiam aſſecutus,
Quem tres calculi, et ſelibra farris,
Racemi duo, tegula ſub una
Ad ſummam propè nutriant ſenectam.

Et idem

Et idem rursus.

Catonis modo Galle Thusculanum
Tota creditor urbe uenditabat.
Mirati sumus unicum magistrum,
Summum Grammaticum, optimum Poetam
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

De Cornelio Epicado.

c Ornelius Epicadus L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq́; sacerdotio augurali, filioq́; eius Fausto gratissimus fuit. quare nunquam non utriusq; se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

De L. Taberio.

t Aberius Hiera suo Hero emptus de castata, et propter literarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt, qui tradant, tanta eum honestate præditum, ut temporibus syllanis proscriptorum liberos gratis, & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

De Curtio Nitia.

c Vrtius Nitia hæsit Cn. Pompeio, et C. Mẽmio, sed cum codicillos Memmii ad Pompeij uxorẽ de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompeium offendit, domoq; ei iterdictum est. fuit et

M. Ciceronis familiaris, in cuius epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus. Otio mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire uis, me inter Niciam nostrum, et Vidiũ iudicem esse. profert alter opinor, duobus uersiculis expẽsum Niciæ, alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquã Criticus antiquus iudicaturus sum, Vtrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum, De Nicia quod scribis, si ita me haberẽ, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere, sed mihi solitudo, et recessus prouincia est, quod quia ferebat Sicca, eò magis illũ desydero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, mollitiem, cõsuetudinẽ uictus. Cur ego illi molestus esse uelim, cum mihi ille iucundus esse nõ possit? Voluntas tamẽ eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

De Lenæo.

LEnæus Pompeij Magni libertus, et penè omnium expeditionum comes, defuncto eo, filijsq; eius, schola se sustentauit, docuitq; in Carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorũ domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut Sallustium historicum, quod eum oris improbi, animo inuerecundo scripsisset, acerbissima satyra lacerauerit, Lastaurũ, et Lurconem, & Nebulonẽ, Popinonemq; appellans, et uita, scriptisq; monstrosum, præterea priscorum, Catonisq; uerborum ineruditissimum furem. Traditur autẽ puer adhuc athenis subreptus refugisse in patriam, per-

ceptisq; liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse. Verum ob ingenium atq; doctrinam gratis manumissus.

De Q. Cæcilio.

Q. Cæcilius Epeirota Thusculi natus libertus Attici Satrij equitis Ro. ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, et ob hoc remotus ad Cornelium Gallum se contulit, uixitq; unà familiarissime, quod ipsi Gallo inter grauissima crimina ab Augusto obijcitur. Post deinde damnationem, mortemq; Galli scholā aperuit, sed ita ut paucis et tātum adolescentibus præciperet. prætextato nemini, nisi si cuius Parenti hoc officium negare nō posset. Primus dicitur latine ex tempore disputasse, primusq; Virgilium, et alios Poetas nouos plegere cœpisse, quod etiā Domitij Marsi uersiculus indicat.

Epeirota tenellorum nutricula uatum.

De Verrio Flacco.

u Errius Flaccus libertinus docendi genere maxime inclaruit. nanq; ad exercitanda discentium ingenia, æquales inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberēt, sed et præmio, quod uictor auferret. id erat liber aliqs antiquus, pulcher, aut rarior, quare ab Augusto quoq; nepotibus eius præceptor electus, transijt in palatium cum tota schola. Verū ut neq; amplius posthac discipulum reciperet. Docuitq; in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatij tunc erat, & sexter-

tia centena in annum accepit. decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicaret.

De Crassitio.

l Vcius Crassitius genere Tarentinus, ordinis Libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa Scenam uersatus est, dum Mimographos adiuuat, deinde in Pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeo inclaruit, ut hæc de eo scriberentur.

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit,
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Crassitio se dixit nubere uelle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret iã multos, ac nobiles, in his Iuliũ Antonium triumuiri filium, ut Verrio quoq; Flacco compararetur, dimissa repente schola, transijt ad Q. Septimij philosophi sectam.

De Scribonio.

s Cribonius Aphrodisius Orbilij seruus, atq; discipulus. mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior, Augusti uxor fuerat, redemptus et manumissus. docuit, quo Verrius, tẽpore, cuius etiã libros de Orthographia rescripsit, nõ sine insectatione studiorum, morumq; eius.

De C. Iulio Higino.

Caius Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinũ putant, et à Cæsare puerũ Romã aduectum Alexandria capta) studiose, et auide imitatus est Cornelium Alexandrum grãmaticum græcum, quem propter antiquitatis notitiã Polyhistorem multi, quidam historiam uocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ, nec eo secius plurimos docuit, fuitq; familiarissimus Ouidio poetæ, & C. Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, et liberalitate sua, quoad uixit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus, in studijs, atq; doctrina uestigia patroni secutus.

De C. Melisso.

Caius Melissus Spoleti natus, Ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecœnati pro Grãmatico muneri datus est, cui cum se gratum, & acceptum in modum amici uideret, quanquam asserente matre, permansit tamen in statu seruitutis, præsentem'q; conditionem ueræ origini anteposuit. quare cito manumissus Augusto, et ĩsinuatus est, quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarũ in Octauiæ porticu suscepit, atq;, ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit, absoluit'q; centũ et quinquaginta, quibus & alios

diuersos postea addidit. fecit et nouum genus togatarum, inscripsitq; trabeatas.

De M. Pomponio Marcello.

m Arcus Pōponius Marcellus sermonis Latini exactor modestissimus, in aduocatione quā dam (nam interdum & caussas agebat) solœcismum ab aduersario factū usqueadeo arguere pseuerauit, quoad Cassius Seuerus interpellatis iudicibus dilationem petijt, ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet, quando non putat is cum aduersario de iure, sed sibi de solœcismo controuersiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Atteio Capitone, et esse illud latinum, et si non esset, futurum certe. Iam inde mentitur inquit Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerba non potes. pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit.

Qui caput ad læuam didicit,
Glossemata uobis præcipit,
Os nullum uel potius pugilis.

De Q. Rhemmio Palæmone.

r Hemmius Palæmō, Vercetinus mulieris uerna primo, ut ferunt, Textrinū, deinde Herilem filium dum comitatur in scholas, literas didicit. Postea manumissus, docuit Romæ, ac principem locum inter Grāmaticos tenuit, quanquam infamis omnibus uitijs, palamq; et Tiberio, et mox Claudio prædicantibus, nemini minus institutionem pue-

rorum, uel iuuenum committendam. sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis, nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit ex uariis, nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut M. Varronem Porcum appellaret. secum et natas, et morituras literas iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Virgilio fore quandoq; omnium poetarum, ac poematum Palæmonem iudicem. Gloriabatur etiã latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita idulsit, ut sæpius in die lauaretur. nec sufficeret sumptib. quanquam ex schola quadragena annua caperet. ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat, cum et officinas promercaliũ uestium exerceret, et agros adeo coleret, ut uitem manu eius institutã satis constet. CCC. LXV. uasa edidisse, sed maxime flagrabat libidinibus ĩ mulieres usq; ad infamiam oris. dictóq; nõ infaceto notatũ ferũt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem quanquam refugiens deuitare non posset, Vis tu inq̃t magister quoties festinantẽ aliquẽ uides abligurire?

De Marco Valerio Probo.

M Arcus Valerius Probus Berrytius diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se cõtulit. Legerat in prouincia quosdam ueteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorũ memoria, nec dum omnino abolita, Sic ut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atq; alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magisq;

opprobrio legentibus, quàm gloriæ et fructui esse animaduerteret, nihilo minus i proposito mansit, multáq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec ulli præterea Grammatices parti deditus. hic non tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit. nunquam enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Vnum uel alterum, uel cum plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubansq; inter longos, ac uulgares sermones legere quædã, idq; perraro nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiũculis edidit. Reliquit autem nõ mediocrẽ syluã obseruationũ sermonis antiqui.

SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

r Hetorica quoque apud nos perinde atq; Grāmatica ferè recepta est, paulo etiā difficilius. Quippe quam constet nonnunq̄ etiam prohibitam exerceri, quod necui dubium sit, uetus, item Cēsorium edictum subijciā. Fānio Strabone. M. Valerio Messala Consulibus. M. Pomponius prætor Senatum consuluit ꝙ uerba facta sunt de philosophis, et Rhetoribus. S. Cons. de ea re ita censuerunt, ut M. Pomp. prætor animaduerteret, curaretq;, ut si ei è Rep. fideq; sua uideretur, uti Romæ ne essent. De iisdem interiecto tempore. Cn. Domitius Aenobarbus. L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt, Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouū genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras, Ibi homines adolescentulos totos dies desidere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, et quos in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua quæ præter consuetudinem, ac morem maiorū fiunt, neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter et ijs, q eos ludos habent, et iis, qui eò uenire cōsueuerunt, uidetur faciendum, ut ostendamus nostrā sententiam nobis nō placere. Paulatim et ipsa utilis, honestaq; apparuit, multiq; eam præsidij caussa, & gloriæ appetiuerunt. Cicero ad præturam usq; Græ

ce declamauit, Latine uero senior quoq; & quidem Consulibus Hircio et Pansa, quos discipulos, & grandeis prætextatos uocabat. Cn. Pompeium quidam historici tradiderunt sub ipsum ciuile bellum, quo facilius C. Curioni promptissimo iuueni caussam Cæsaris defendenti contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. M. Antonium, Item Augustum ne mutinensi quidem bello omisisse. Nero Cæsar, et primo imperij anno, publice quoq; bis antea declamauit. pleriq; autem oratorum etiam declamationes ediderũt. Quare magno studio hominibus iniecto, magna etiam professorum, ac doctorum profluxit copia, adeóq; floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem Senatorium, atq; ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit, quando uario modo quisq; discipulos exercuerunt. nam et dicta præclare per omnes figuras, per casus, et apologos aliter, atq; aliter exponere, et narrationes tum breuiter, et presse, tum latius et uberius explicare consueuerant. Interdum Græcorum scripta conuertere, ac uiros illustreis laudare, uel uituperare, Quædã etiam ad usum communis uitæ instituta, dum utilia, et necessaria, dum pernitiosa, et superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidẽ firmare, aut demere quod genus θέσεις, & ἀνασκευὰς, et κατασκευὰς Græci uocant, donec sensim hæc exoluerunt, et ad controuersiã uentum est. Veteres controuersiæ, aut ex historiis trahebantur, sicut sanè nonnullæ usq; adhuc, aut ex ueritate, ac re, siqua forte recens accidisset. Itaq; locorum etiam appellationi

bus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habent, ex quibus non alienum fuerit unam, et alterá exẽpli caussa ad uerbũ referre. Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Hostiá uenissent, litus ingressi, piscatores trahentes rete adierunt, et pepigerunt, bolum quanti emerent, numos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur. aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta. tũ emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venalicij cum Brundusij gregem uenalium è naui educerent, formoso, & pretioso puero, quod portitores uerebantur, Bullam, & Prætextam togam imposuere, facile fallaciam cælarunt. Romam uenitur, res cognita est. petitur puer, quod domini uoluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις uocabant. Mox controuersias quidá, sed aut fictas, aut iudiciales. Illustres professores, et quorum memoria aliqua extet, non temere alij reperientur, quàm de quibus tradam.

De L. Plotio Gallo.

l Vcius Plotius Gallus, de hoc Cicero in epistola ad M. Ticinnium sic refert. Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus qsq; apud eũ exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorũ hominum authoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime uixit) M. Cæ-

lius in oratione, quam pro se de ui habuit, significa bat dictasse à Cratino accusatori suo actionem, subtractoq; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac leuem, et sordidum.

De L. Octacilio Pilito.

l Ucius Octacilius Pilitus seruisse dicitur, atq; etiã hostiarius uetere more in cathena fuisse, donec ob ingenium, ac studium literarũ manumissus, accusanti patrono subscripsit. deinde rhetoricam professus Cn. Pomp. Magnum docuit, patris eius res gestas, nec minus ipsius compluribus libris exposuit, primus omnium Libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoq; scribi solitam. Ad id tempus Epidius calumnia notatus ludũ docendi aperuit, docuitq; inter cæteros M. Antoniũ, et Augustum, quibus quondam C. Canutius obijcientibus sibi, quod in Rep. administranda potissimum Consularis Isaurici sectam sequeretur, malle respondit Isaurici esse discipulum, quàm Epidij calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulopost cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroq; deorum habitum.

De Sexto Clodio.

ſ Extus Clodius è Sicilia latinæ simul, græcæq; eloquentiæ professor, male oculatus, et dicax par oculorum. In amicitia M. Anto-

nij triumuiri extitisse se aiebat, eiusdem uxorē Fulуiam, cui altera bucca inflatior erat, acumen Styli temptare dixit, nec eò minus, immo uel magis ab hoc Antonio gratus, A quo mox consule ingens etiā cōgiariū accepit, ut ei in Philippicis Cicero obijcit. Tibi & ioci caussa magistrum suffragio tuo, & competitorum tuorum Rhetorem, concessisti, ut in quem uellet, diceret, salsum omnino hominem, sed materia facilis et in tuos dicere. At quanta merces Rhetori est data audite audite P.C. & cognoscite Reip. uulnera, duo millia iugerum campi Leontini Sexto Clodio rhetori assignasti, et qdē īmuni, ut tanta mercede nihil sapere disceres.

De C. Albutio Silo.

c Aius Albutius Silus Nouariensis, cum aedilitate in patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab ijs, contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali detractus est, quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romā, receptusq; in Planci oratoris contuberniū, cui declamaturo mos erat prius aliquē, qui ante diceret, excitare. Suscepit eas partem, actaq; ita impleuit, ut Planco silentiū imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria auditoria instituit. solitus proposita controuersia sedens in opere & calore demum prouectus consurgere, ac perorare, declamare, aut gemere uario modo splēdide atq; adornate, Tū ne usquequaq; scholasticus existimaretur, circuncise, ac sordide, et tantūmodo triuialibus uerbis egit et caussas, uerum rarius dum amplissimam quanquam se-

ctatur. nec alium in ulla locum quàm perorandi. postea renuntiauit foro partim pudore, partim metu. Nam cum in lite quadam centumuirali aduersario, quẽ ut impium erga parentes incessebat, iusiurandum quasi per figuram sic obtulisset, Iura per patris, matrisq; cineres, qui inconditi iacent, & alia in hũc modum, arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione cædis Mediolani apud L. Pisonem proconsulem defendens reum, cum cohiberent lictores nimias laudantiũ uoces, ita excanduisset, ut et deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formã prouinciæ redigeretur. M. insuper Brutum, cuius statua in conspectu erat, inuocaret legum, ac libertatis authorem, et uindicem, penè pœnas luit. Iam autem senior ob uitium Vomicæ Nouariam redijt, conuocatáq; plebe caussis, propter quas mori destinasset, diu ac more concionãtis reddi tis, abstinuit cibo.

IVLII OBSEQVENTIS AB ANNO VRBIS CONDITAE QVINGENTESIMO QVINTO, PRODIGIORVM LIBER IMPERFECTVS.

L. Scipione. C. Lælio Coss.

Iunonis Lucinæ templum fulmine ictum, ita ut fastigium, ualuæq; deformarentur. In finitimus pleraq; de cœlo icta. Nursiæ sereno nibi orti, et homines duo exanimati. Thusculi terra pluit. Mula Reate peperit. Supplicatio per decẽ pueros patrimos, matrimos, totidemq; uirgines habita.

M. Messala. C. Liuio. Coss.

Luce inter horam tertiam, et quartam tenebræ ortæ. In Auentino lapidũ pluuiæ nouẽdiali expiatæ. In Hispania prospere militatum. Sacrum nouendiale factum, quod in Piceno lapidibus pluit. ignesq; cœlestes multifariam orti, leui afflatu complurium uestimenta adusserunt. Aedes Iouis in capitolio fulmine icta. In Vmbria semimas duodecim fermè annorũ natus aruspicumq; iussu necatus. Galli, qui alpes transierunt in Italiã, sine prælio eiecti.

M. Claudio, Quito Fabio Labeone Coss.

i N area Vulcani per biduum, in area Concordiæ totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula noua maritima. Annibal in Bithynia ueneno perijt. Celtiberi subacti.

L. Aemilio Paulo. Cn. Bebio Tãphilo Coss.

p Rocellosa tempestate strages in urbe facta, signa ænea in capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot à culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietæ fulmine ictæ. In area Vulcani et Cõcordiæ sanguinẽ pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuuij simulachrũ Iunonis sospitæ lachrymauit. Pestilẽtiæ Libitina non sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cum sex mensibus non pluisset. Ligures prælio uicti, deletiq;.

Quinto Fuluio. C. Manlio Coss.

n Imbis continuis, in capitolio signa aliquot deiecta fulmine. Romæ et circa plurima decussa. In lectisternio Iouis terræmotu deorũ capita se conuerterunt. Lana cum integumentis, quæ Ioui erát apposita, decidit. De mẽsa oleas mures præroserunt.

M. Iunio. Cn. Manlio Coss.

i Ncendio circa forũ cum plurima essent deusta, Aedes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vestæ

mata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemilij Pontificis maximi flagro cæsa neguit. Vlterius interitorum supplicationibus habitis. In Hispania et Histria bella prospere administrata.

C. Claudio. L. Petellio Coss.

c Vm immolassent uictimas cõsules, iecur extabuit. Cornelius ex mõte Albano rediẽs, mẽbris captus, ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans, occisus est.

M. Lepido. Q. Mutio Coss.

g Raui, pestilentia hominum, boumq; cadauera non sufficiente, Libitina cũ iacerent, ulterius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. Aemilio Peto. M. Iulio Coss.

r Omæ aliquot loca sacra, profanaq; cœlo tacta. Anagniæ terra pluit. Lauini fax ardens in cœlo uisa. Calatiæ in agro publico per triduũ et duas noctes sanguis manauit. Rex Illyrici Gentius, et Macedoniæ Perses deuicti.

M. Marcello. P. Sulpitio Coss.

i N Cãpania multis locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Terracinæ in æde Mineruæ mulieres tres, quæ operatæ sedebãt, fulmine exanimatæ. Ad locũ Libitinæ in statua equestri ænea ex ore et pede, aqua manauit diu. Galli Ligu

res deleti, comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberetur, miluus uolans, mustellã raptam de cælla Iouis, i medio cõsessu patrũ misit. Sub idẽ tempus ædes Salutis de cœlo tacta. In Colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuuij fax in cœlo nocte cõspecta, fulmine pleraq; discussa. Cassini et Sol per aliquot horas noctis uisus. Theani Sidicini puer cum quatuor manibus et totidẽ pedibus natus. Vrbe lustrata, pax domi, forisq; fuit.

Cn. Octauio. T. Manlio Coss.

p Estilẽtia, fameq; ita laboratũ, ut ex Sibyllinis populus circa compita, Sacellaq; operaturus sederit. In æde Penatiũ naluæ nocte suaspõte adapertæ, et lupi Exquilijs, et in Colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitatiq; fuerũ. Vrbe lustrata, nihil triste accidit.

T. Graccho. M. Iuuentio Coss.

t Apuæ nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure ueruecũ de grege pars exanimata. Terracinæ pueri trigemini nati. Formis duo soles interdiu uisi, cœlum arsit. Concai homo ex speculo acie orta combustus. Gabijs lacte pluit. Fulmine pleraq; decussã i palatio. In templũ Victoriæ Cygnus inlapsus, per manus capientium effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba i cœlo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta, stragesq; agrorum facta. crebro fulminauit. nocte species Solis Pisauri adfulsit. Cere

porcus humanis manibus et pedibus natus, & pueri quadrupedes, et quadrumanes nati. Ad foru Esii bouem flamma ex ipsius ore nata non læsit.

P. Scipione Nasi. Cn. Martio Coss.

a Nagniæ cœlum nocte arsit, fulmine pleraq; decussa. Frusinone bos locutus. Reate mulus tripes natus. Cn. Octauius legatus i Syria per Lysiam tutorem Antiochi pueri in Gymnasio occisus.

L. Lentulo. C. Martio Coss.

p Rocellosa tempestate i Capitolio ædes Iouis et circa, quassata. Pontis maximi tectum cũ colũnis i Tyberim deiectum. In Circo Flaminio porticus iter ædẽ Iunonis Reginæ et Fortunæ tacta, et circa ædificia pleraq; dissipata. Taurus ad ĩmolationẽ cum duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmatæ Scordis superati.

L. Opimio. Q. Posthumio Coss.

i N prouinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret in plurimis uictimis caput in iocinere non inuenit, profectusq; post diem septimum æger Romam relatus, expirauit. Consæ arma in cœlo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. A Gallis et a Lusitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. Clau. Marcello, Lucio Valerio Flacco Coss.

Vrbinis ui in Campo coluna ante ædem Iouis decussa cum signo aurato, cumq; aruspices respondissent magistratuum et sacerdotum interitum fore, omnes magistratus se protinus abdicauerunt, Quod Ariciæ lapidibus pluerat. ita supplicatio habita, quod Romæ multis locis species togatorum uisæ adpropinquantium oculos eludebant. In Lusitania uarie, in Gallia prospere pugnatum.

Spurio Posthumio, Lucio Pisone Coss.

Asto incendio Romæ, cum Regia quoq; ureretur sacrarium, et ex duabus altera laurus ex medijs ignibus inuiolata est. Pseudo Philippus deuictus.

P. Africano et Lælio Coss.

Miterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ et circa, fulmine pleraq; icta. Cere sanguinis riui terra fluxerunt. et nocte cœlum ac terra ardere uisum. Frusinone aurum sacrum mures adroserunt, Lanuuij inter horam tertiam et quintam duo discolores circuli solem cinxerunt rubente alter, alter candida linea. Stella arsit per dies trigintaduos. et cum Carthago obsideretur, in captiuos Romanorum per Hasdrubalem barbaro more sæuitum, mox Carthago per Aemilianum diruta.

Appio Claudio. P. Metello Coss.

a Miterni puer tribus pedibus natus. Cauræ sanguinis riui è terra fluxerunt. Cũ à Salassis illata clades esset Romanis, Decemuiri pronuntiauerunt se inuenisse in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi essent, sacrificari in eorũ finibus oportere.

Lucio Metello, Quinto Fab. Maximo Coss.

f Ames et pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatũ. Lunæ Androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunensibus pestilentia, ut iacentibus in publicum passim cadaueribus, qui funerarẽt, defuerit. In Macedonia exercitus Romanus prælio uexatus. aduersus Viriatum dubie dimicauit.

Cn. Cœpione, Caio Lælio Coss.

p Ræneste et in Cephalenia signa de cœlo cecidisse uisa. Mons Aetna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostiis quadraginta expiatum. Annus pacatus fuit, Viriato uicto.

M. Aemilio, Caio Hostilio Mancino Coss.

c Vm Lanuuij auspicarentur, pulli è cauea in syluam Laurentinam euolarunt; neq; inuenti sunt. Præneste fax ardens in cœlo uisa, sereno intonuit. Terracinæ M. Claudius prætor in naue fulmine cõflagrauit. Lacus Fucinus per mil-

lia passuũ quiq; quoq; uersum inudauit. In Græcostasi et comitio sanguine fluxit. Exquilijs equuleus cum quinq; pedibus natus. fulmine pleraq; decussa. Hostilius Mancinus consul, in portu Herculis cum conscenderet nauem petens Numantiã, uox improuiso audita, mane Mancine. Cũq; egressus, Postea nauẽ Genuæ conscendisset, anguis in naui inuentus, è manibus effugit, ipse consul deuictus, mox Numantinis deditus.

L. Furio, Attilio Sarrano Coss.

r Hegium penè totum incendio consumptum, sine ullo humanæ fraudis, aut negligentiæ uestigio. Puer ex ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, et duplici obscœno natus. Puteolis i aquis calidis riui manarũt sanguine. fulmine pleraq; deiecta, puer aruspicum iussu crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exercitus Romanus cæsus.

Seruio Flacco, Q. Calpurnio Coss.

m Ons Aetna maioribus solito arsit ignibus. Romæ puer solidus, posteriore naturæ parte genitus. Bononiæ fruges in arboribus natæ. Bubonis uox primũ in capitolio, dein circa Vrbẽ audita. Quæ auis præmio posito ab aucupe capta, cõbustáq;, cinis eius i Tyberim dispersus. Bos locutus. In Numantia res male gestæ. Exercitus Romanus oppressus.

P. Africano. C. Fuluio Coss.

IN Amiterno Sol noctu uisus, eiusq; lux aliquandiu fuit uisa. Bos locutus et nutritus publice. sanguine pluit. Anagniae seruo tunica arsit, et intermortuo igne, nullum flammae apparuit uestigium. In Capitolio nocte auis gemitus similes hominis dedit. In aede Iunonis Reginae scutũ Ligusticum fulmine tactum. Fugitiuorum bellũ in Sicilia exortum. coniuratione seruorum Italia oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus. Proditũ est memoria Tiberium Gracchũ, quo die perijt, tristia neglexisse omina, cum domi et in capitolio sacrificanti dira portenderentur, domoq; exiens sinistro ad limen offenso pede decusserit Pollicem, et corui fragmentum tegulae ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riui manarunt. Lunae terra quatuor iugerũ spatio in profundũ abijt, et mox de cauerna lacũ reddidit. Ardeae terra pluit. Minturnis lupus uigilem laniauit, et inter tumultum effugit. Romae bubo, et alia auis ignota uisa. In aede Iunonis Reginae clausis per biduum ualuis infantis uox audita. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, et in flumen deiectus. Virgines ter nouenae canẽtes, Vrbem lustrauerunt. In Italia multa millia seruorum, quae cõiurauerant aegre comprehensa et supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerunt. Numantia diruta.

Appio Claudio. M. Perpenna Coss.

r Eate mulus cum quinq; pedibus natus. Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnãtes fulmine exanimati. Grex ouium in Appulia, prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracinæ sereno nauis uelum fulmine exanimatũ in aqua deiectum, et impẽsas omneis, quæ ibi erant ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicũ dimicans, occisus. Apollinis simulachrum lachrymauit per quatriduum. Vates portenderunt Græciæ fore exitium, unde deductum esset. sacrificatũ tum à Romanis, donaq; in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis, Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commisit, et à Parthis occisus est. M. Fuluij Flacci triumuiri dissensione in legibus ferendis angues duo nigri in cælla Mineruæ allapsi, ciuilem cædem portenderunt.

M. Aemilio, Lucio Aurelio Coss.

n Octurna tempestate in capitolio aliquot tẽpla concussa sunt. Romæ & circa, fulmine pleraq; deiecta sunt. Aetna mõs terræmotu ignes super uerticẽ late diffudit, et ad insulam Liparas mare efferbuit, et quibusdã adustis nauibus uapore plerosq; nauales exanimauit. Pisciũ uim magnam exanimẽ dispersit, quos Liparẽses auidius epu

lis appetentes contaminatione uentris consumpti, ita ut noua pestilentia nascerentur insulæ. Quod prodigium Aruspicum responso, seditionē, quæ post tempora patuit, portendit.

P. Plautio. M. Fuluio Coss.

N arboribus fruges natæ sunt. Oleo & la
i cte in Veiēte pluit. Bubo i Capitolio uisus.
Arpis lapideus iber triduo apparuit. Locustarum ingenti agmine in Africa, quæ a uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ, odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauē pestilentiā fecerunt pecori. hominūq;. DCCC. millia consumpta tabe proditum est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos cōiurauerunt, dirutæ. Ligures Sallyes trucidati.

C. Cassio Longino. C. Sextilio Coss.

N Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotone
i grex ouium cum cane, et tribus pastoribus
exanimatus. Saturæ uitulus biceps natus, tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferente.

Cn. Domitio. C. Fannio Coss.

N foro Vessano Androgynus natus, in ma
i re delatus est. In Gallia tres soles, et tres lu
næ uisæ. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, et ex īcendio cathena cōsumpta. Sallyes et Allobroges deuicti,

L. Opimio. Q. Fabio Maximo Coss.

g Rex luporum, limites, qui in agrorum diuisione per C. Gracchum depositi erant, dissipauit. Ipse Gracchus in Auẽtino occisus.

L. Aurelio. & L. Cæcilio Coss.

a Ndrogynus in agro Romano annorũ octo inuentus, & in mare deportatus. Virgines ternouenæ in Vrbe cantarunt.

M. Catone, Quintio Martio Coss.

c Atone Consule imolante exta tabuerũt, caput iocineris inuentum non est. Lacte pluit. Terra cum mugitu tremuit. Examen apum in foro consedit. Sacrificium ex Sibyllinis.

L. Cæcilio. L. Aurelio Coss.

f Vlmine Romæ et circa, pleraq; tacta. Præneste lacte pluit. Hastæ Martis in regia motæ. Priuerni terra septem iugerũ spatio in cauerna desedit. Saturniæ Androgynus annorũ decem inuentus, et mari demersus. Virgines uigintiseptem urbem carmine lustrauerunt. Reliquum anni in pace fuit.

M. Acilio, C. Porcio Coss.

p Ompeius Eluius Eques Romanus, à ludis Romanis, cum in Appulia reuerteretur in agro Stellati filia eius uirgo, equo insidens,

fulmine icta, exanimataq; ueſtimento deducto in inguinibus exerta lingua per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit. Reſponſum, infamiã Virginibus, et equeſtri ordini portendi, quia equi ornamenta diſperſa erant. Tres uno tempore uirgines Veſtales nobiliſſimæ cum aliquot equitibus Romanis iceſti pœnas ſubierunt. ædes Veneri Verticordiæ facta..

C. Cæcilio. Cn. Papyrio Coss.

a Lbanus mons nocte ardere uiſus. Edicula et ſignum de cœlo tacta. Ara Salutis interrupta. Terra in Lucanis et Priuernati late hiauit. In Gallia cœlũ ardere uiſum. Cimbri, Theutoniq; alpes tranſgreſſi fœdã ſtragem Romanorum, ſociorumq; fecerunt.

P. Scipione Lucio Calpurnio Coss.

m Axima pars urbis exuſta cum æde Matris magnæ. Lacte per triduum pluit, hoſtiisq; expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

Sergio Galba. M. Scauro Coss.

a Vis incendiaria, et bubo in Vrbẽ uiſæ. In Laotomiis homo ab homine adeſus. Ex Sibyllinis in inſula Cimolia ſacrificatũ per triginta ingenuos patrimos et matrimos, totidẽq; uirgines multa millia hominũ intumeſcẽte Pado et Stagno Arretino obruta. Bis lacte pluit. Nurſiæ Gemini ex muliere igenua nati, Puella integris omnibus mẽ-

bris, puer à parte priore aluo aperto, ita ut nudum intestinum conspiceretur. Idem posteriore natura solidus natus, qui uoce missa, expirauit. Cōtra Iugurtham prospere dimicatum.

Q. Seruilio Cœpione. Attilio Sarrano Coss.

a Miterni cum ex ancilla puer nasceretur, aue dixit.

P. Sarrano. C. Attilio Coss.

i N agro Perusino et Romæ locis aliquot, lacte pluit. Inter multa fulmine icta Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi. Argētum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano, mulier nupta ciui Romano fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cœlestis auditus et pila cœlo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdiu fax sublime uolans cōspecta in æde Larum flamma à fastigio ad summum columen penetrauit innoxia. Per Cœpionem Cōsulem Senatorum et Equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. Attilio et Cornelio Manilio Coss.

t Rebulæ Mutuscæ ante, quā ludi committerentur, canente tibicine angues nigri arā circundederunt, desinente cantare, dilapsi. Postero die exorti, à populo lapidib. enecati, foribus tēpli adapertis, simulachrū Martis ligneū capite stans inuentum. A Lusitanis exercitus Romanus cæsus.

C. Mario. C. Flacc. Coss.

Vbo extra Vrbem uiſus. bos locuta. Trebu
b læ, Mutuſcæ ſimulachrum in templo, quod
capite adoperto fuit opertum inuentum. Nu
ceriæ ulmus uẽto euerſa, ſua ſpõte erecta in radicẽ cõ
ualuit. In Lucanis lacte, Lunæ ſanguine pluit. Ari-
mini canis locutus, arma cœleſtia tempore utroq; ab
ortu, et occaſu uiſa pugnare, et ab occaſu uinci. Aru-
ſpicum reſpõſo, populus ſtipẽ Cereri, et Proſerpinæ
tulit. Virgines uigintiſeptem dona canentes, tulerunt.
Luna interdiu cum ſtella ab hora tertia uſq; ad ho-
ram ſeptimã apparuit. A' fugitiuis et deſertorib. in
Thurinis regiones uaſtatæ. Cimbri alpes trãſgreſ-
ſi per Hiſpaniã uaſtatam iũxerunt ſe Theutonis. Lu
pus Vrbẽ ĩtrauit. Fulminis ictu uultures ſuper tur-
rem exanimati. Hora diei tertia Solis defectus lucem
obſcurauit. Examen apium ante ædem Salutis conſe
dit. In comitio lacte pluit. In Piceno tres ſoles uiſi.
In agro Vulſiniẽſi flãma è terra orta, cœlumq; uiſa
contingere. In Lucanis duo agni equinis pedibus nati,
alter ſimunino capite. In Tarquiniẽſi lactis riui terra
ſcaturiẽti exorta, aruſpicum reſpõſo ſigna oleaginea
duo armata ſtatuta, ſupplicatumq;. In Macedonia
Thraces ſubacti.

C. Mario, Q. Luctatio Coss.

Ouendiale ſacrũ fuit, quod in Thuſcis lapi
n dibus pluerat. Vrbs, aruſpicũ iuſſu, luſtra
ta. Hoſtiarum cinis per Decẽuiros in mare

dispersus, et per dies nouem circa omnia templa per magistratus et municipia pompa ducta supplicantum. Hastæ Martis in regia sua sponte motæ. Sanguine circa amnem Anienem pluit. Examen apium in foro Boario, in sacello cõsedit. In Gallia, in castris lux nocte fulsit. Puer ingenuus Ariciæ flamma comprehensus nec ambustus. Aedes Iouis clusa fulmine icta, cuius expiationem, quia prius monstrauerat Aemilius Potensis aruspex præmium tulit, cæteris cælantibus, quod ipsis, liberisq; exitiũ portẽderetur. Piratæ i Sicilia à Romanis deleti. Theutoni à Mario trucidati. Ancylia cũ crepitu sua spõte mota, seruusq; Seruilij Cœpionis matris Ideæ se præcidit, et trans mare exportatus ne unquã Romæ reuerteretur. Vrbs lustrata, capra cornib. ardẽtibus per Vrbẽ ducta, porta Neuia emissa, relictaq;. In Auẽtino luto pluit. Lusitanis deuictis, Hispania ulterior pacata. Cibri deleti.

C. Mario. L. Valerio Coss.

f Ax ardẽs Tarqnijs late uisa, subito lapsu cadens. Sub occasu Solis, orbis Clypei similis ab occidente ad oriẽtem uisus præferri. In Piceno, terræmotu domicilia ruinis prostrata, quædam conuulsa sede sua inclinata manserunt. Fremitus armorum ex inferno auditus. Quadrigæ auratæ i foro à pedib. sudauerũt. Fugitiui i Sicilia prælijs trucidati.

M. Antonio. A. Posthumio Coss.

Vbone i Vrbe uiso, Vrbs lustrata, nimbis
b et procella plurima dissipata. fulmine ple-

raq; tacta. Lanuij in æde Iunonis sospitæ in cubiculo Deæ sanguinis guttæ uisæ. Nursiæ ædes Sacra, terræmotu disiecta. Lusitani rebellãtes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis populo, cum repugnantibus collegis pertinaciter legem ferret, corui duo numero in alto uolantes, ita pugnauerunt supra concionem, ut rostris, unguibusq; lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda, et de lege, quæ ferebatur, supersedendum, pronũtiarunt. Fremitus ab inferno ad cœlum ferri uisus, inopiam, famemq; portendit. Populus stipem, matronæ thesaurum., et uirgines dona Cereri et Proserpinæ tulerũt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cupressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lusitania prospere à Romanis pugnatũ.

Q. Metello, Tullio Didio Coss.

b Vbone in Capitolio supra Deorum simulachra uiso, cũ pararetur Taurus uictima exanimis concidit. fulmine pleraq; decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis i Theatro, Creta cãdida pluit, fruges et tempestates portendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis Decẽuiris imolantibus caput iocineris nõ fuit. sacrificantibus anguis ad aram inuentus. Item Androgynus in mare deportatus. In Circo inter Pila mulitũ ignis fusus. Hispani pluribus prælijs deuicti.

C. Cornelio, Lentulo. P. Licinio Coss.

S Vpplicatum i Vrbe, quod Androgynus inuẽtus, et i mare deportatus erat. Pisauri ter

ræ fremitus auditus. Muri pinnæ sine terræmotu passim deiectæ ciuiles portendere discordias. Nursiæ simulachrū Iouis, in partem sinistrā conuersum. Cupressea simulachra Iunonis Reginæ posita per uirgines uigintiseptem, quæ Vrbem lustrauerunt. Celtiberi, Medi, Dardani subacti.

C. Domitio, C. Cassio Coss.

l Vpus Vrbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo i Capitolio occisus. Fulmine pleraq; decussa. Signa aurata Iouis cū capite, columnaq; deiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Aretij mulieri è naso spicæ farris natæ, eadē farris grana uomuit, Vrbe Lustrata. Ptolemæus Rex Aegypti Cyrenis mortuus. S. P. Q. Romanum hæredē reliquit.

P. Crasso, Q. Scæuola Coss.

c Ere lacte pluit. Lebadiæ Eutichydes in templū Iouis Trophonij digressus, tabulā æneam extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Romanas pertinerent. Fulminis afflatu pleraq; animalia exanimata. Venafri hiatu terra alte subsedit. Vultures canem mortuū laniantes occisi ab alijs, et comesi uulturibus. Agnus biceps. Puer tribus manibus, totidēq; pedibus natus. At hastæ Martis i Regia motæ. Androgynus Vrbino natus, in mare deportatus. pax domi, forisq; fuit.

Caio

Caio Lælio, Lucio Domitio Coss.

n Ouendiale sacrum fuit, quod in Volsca gẽte, lapidibus pluerat. Vulsinijs Luna noua decidit, et nõ nisi postero die hora tertia comparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana gemina fœmine à natura, mortua nata. Auis icendiaria uisa, occisáq;. In Vestinis, in uilla lapidib. pluit. Fax in cœlo apparuit, et totũ cœlũ ardere uisum. Terra sanguine manauit, et cõcreuit. Canes, saxa, tegulas uulgo roserunt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, iterdiu ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniæ principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, Vrbibus dirutis.

Caio Valerio. M. Herennio Coss.

r Omæ et circa, fulmine pleraq; decussa. Ancilla puerum unimãnum peperit. Fregellis ædes Neptuni nocte patefacta. Maris uituli cum exta demerentur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Arretij signũ æneũ Mercurij, sudauit. In Lucanis gregem uerueсum cũ pascerentur, et nocte i stabulo flãma circundãta nihil adussit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi Vrbem ingressi. Præneste lana uolitauit. In Apulia Mula peperit, Miluus in æde Apollinis Romæ comprehensus. Herẽnio cõsuli bis imolãti, caput Iocineris defuit. In sacro Nouẽdiali cœna Deæ posita, à cane adesa ante, q̃ deli

baretur. Vulsinijs prima luce flamma cœlo emicare uisa, cum in unum coisset, os flammę ferrugineum ostendit, cœlum uisum descendere, cuius hiatu uertices flammæ apparuerunt. Lustrationibus prospere expiatum, nã totus annus domi, forisq; tranquillus fuit.

Caio Claudio. M. Perpẽna Coss.

b Vbo in æde Fortunæ equestris comprehensus, iter manus expirauit. Fesulis, fremitus terræ auditus. Puer ex ancilla natus sine foramine naturæ, qua humor emittitur. Mulier duplici natura iuenta. Fax ĩ cœlo uisa Bos locuta. Examẽ apiũ ĩ culmine priuatæ domus cõsedit. Volateris sanguinis riuus manauit. Romæ lacte pluit. Arretij duo Androgyni iuẽti. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraq; icta. Suplicatio fuit. Populus Cereri et proserpinæ stipem tulit. Virgines uigintiseptem carmen canentes, Vrbẽ lustrauerunt. Medorum in Macedonia gens, prouinciã cruente uastauit.

Lucio Martio. Sexto Iulio Coss.

l Ibius Troso. P. Tarquinius leges ferentes, cũ bellũ Italicũ cõsurgeret, prodigia multa apparuerũt Vrbis. Sub ortu Solis, globus ignis à septẽtrionali regiõe cũ igenti sono cœli emicuit. Arretij frangẽtibus panes, cruor è medijs flu=

xit. In Vestinis per dies septē lapidib. testisq; pluit. Aenariæ terræ hiatu flāma exorta, ī cœlū emicuit. Circa Rhegiū terremotu, pars Vrbis, muriq; diruta. In Spoletino colore aureo globus ignis ad terrā deuolutus, maiorq; factus, è terra ad orientē ferri uisus, magnitudinē Solis obtexit. Cuius ī arce simulachrū Appollinis sudauit. Aedis Pietatis ī Circo Flāminio clausa fulmine icta, A' Sylo per ludos Romani trucidati, cum ex agris ī Vrbē pecora, armentaq; Latini agerēt, strages hominum passim facta, armenta in tantā rabiē concitata sunt, ut uastando suos, hostile imaginarētur bellū, lachrymātesq; multis affectibus, calamitatem præsagirent suis.

Lucio Iulio Cæsare. P. Rutilio Coss.

Metella Cæcilia somnio Iunonē Sospitā profugientem, quod immūde sua templa fœdarentur, cum suis precibus ægre reuocatā diceret gregem matronarū sordidis, obscœnisq; corporis coinquinatū ministerijs, ī quo etiā sub simulachro Deæ cubile canis cōfœtuerat, cōmundatū supplicationibus habitis, pristino splēdore restituit. A' Picētibus Romani Barbaro more excruciati. Vbiq; ī Latio clades accēsa. Lucilius Lupus spretis religionibus, cum in extis caput non inuenisset Iocineris, amisso exercitu, in prælio occisus.

Lucio Sylla, Quinto Pomp. Coss.

Pompeius Sylo in oppidũ Bouianũ, quod ceperat triũphans inuectus, omen victoriæ hostibus ostẽdit, quia triũphus in Vrbem uictricẽ, nõ uictam induci solet, proximo prælio amisso exercitu, occisus. Mithridati aduersus socios bellum paranti, Prodigia apparuerunt. Strato pedo, ubi Senatus haberi solet, corui uulturẽ tundẽdo, rostris occiderũt. In eundem locum sydus igens cœlo demissum, Isidis speciesuisa, fulmine petere. Lucum Furiarũ cũ Mithridates succẽderet, risus exauditus ingens sine authore. Cũ Aruspicum iussu uirginem Furijs imolaret, ẽ iugulo puellæ, risus ortus, turbauit sacrificium. Classis Mithridatis ĩ Thessalia à Romanis in prælio amissa. Cinna et Mario ꝑ bella ciuilia crudeliter sæuientibus, Romæ, ĩ castris Gnei Pompei cœlũ ruere uisum, arma, signaq; tacta, milites exãimati. Ipse Põpeius afflatus sydere, interijt. Lectum eius populus diripuit. corpus unco traxit, quod discrimine ciuili perseuerasset periclitanti Patriæ nõ succurrere, cum et Imperiũ et maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cũ oppugnaret, unus miles eius aggerẽ ferẽs, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, ꝙ capiti iacẽtis ĩ oppidũ uersum eẽt, introitum, et uictoriã Romanis significare. Post breue tẽpus Athenæ et Peiræũ à Sylla capta. Ilio à C. Fimbria incenso, cũ ædes quoq; Mineruæ deflagrasset, inter ruinas simulachrũ antiquissimum inuiolatum ste-

tit, spemq; restitutionis oppido portendit.

Lucio Scipione, Gaio Norbano Coss.

p Er Syllana tempora, inter Capuã et Vulturnum, igens signorum sonus, armorũq; horrẽdo clamore auditus, ita ut uiderẽtur duæ acies cõcurrere per plureis dies. Rei miraculo ĩtus cõsyderãtibus, uestigia equorũ, hoĩumq; et recẽtes protritæ herbæ, et uirgulta uisa, molẽ ĩgentis belli portẽdere. In Hetruria Clusij, materfamiliæ uiuũ serpentẽ peperit, q̃ iussu Aruspicũ ĩ profluentẽ deiectus, auersa aqua natauit. Lucius Sylla post quintũ annum uictor, in Italiã reuersus, magno terrori fuit inimicis. Editui Capitolium una nocte cõflagrauit. Syllæ crudelitate fœda proscripto principum fuit. Centena millia hominũ consumpta Italico, ciuiliq; bello relata sunt.

Marco Aemylio. D. Bruto Coss.

d Idius Lælius legatus Põpei, cui prodigiũ Romæ erat factũ, ĩ lecto uxoris duo angues cõspecti, ĩ diuersumq; lapsi. Proxime Põpeio in castris sedẽti accipiter super caput accesserat, ĩ Hispania aduersus Sertoriũ ĩter Pabulatores occisus.

Cneo Octauio. C. Scribonio Coss.

r Eate terremotu ædes sacræ ĩ oppido, agrisq; commotæ. Saxa, quibus forum stratũ erat

discussa. Pontes interrupti. Ripæ labentis fluminis in aquam prouolutæ. fremitus inferni exauditi. & post paucos dies, quæ concussa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur, in præcipiti rupe immobile stetit. A Sertorio in Hispania exercitus Romani cæsi. Aduersum Medos uarie dimicatum.

Lucio Aurelio, Lucio Octauio Coss.

s Ertorio in Hispania exercitum ducenti, tale prodigium est factum. Scuta eqtum parte exteriore, iaculaq́;, & pectora equorũ cruenta uisa, qđ prosperũ sibi interpretatus est Sertorius, quia exteriora hostili sanguine maculari solent, Continua ei prælia cum successu fuerunt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, Proserpina in quiete uisa est dicere aduersus Tibicines, se Tibicinem comparasse. Postero die turres hostium, uento disiectæ sunt. Ad immolandum Bos sacra iniussa, de montibus per hostium classem adnatauit, seq́; ad aras percutiendam obtulit.

M. Cesone. Gaio Antonio Coss.

f Vlmine pleraq; decussa. sereno Vargũteius Pompeius de cœlo exanimatus. Trabis ardens ab occasu ad cœlum extenta. Terre motu Spoletum totum concussum. et quędã corruerunt. Inter alia relatu biennio ante in Capitolio Lupam Remi et Romuli fulmine ictam, signumq́;

Iouis cum colũna disiectum. Aruspicũ responso in foro repositum. Tabulæ legum æneæ literis lique factis. Ab his prodigijs Catilinæ nefaria conspiratio cœpta.

Quinto Metello, L. Afranio Coss.

d Ie toto ante sereno, circa horam undecimã nox se itendit, deinde restitutus fulgor turbinis ui, tecta deiecta, ponte sublapso, homines ĩ Tyberim præcipitati. In agris pleræq; arbores euersæ radicibus, Lusitani. Gallæca deuicti.

M. Cic. Gaio Antonio Coss.

c Vm in agro Pistoriensi Catilinam deuicisset, Laureatos fasces in prouinciã tulit, ibi à Dardanis oppressus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse uictoriam, cum ad eos laurum uictricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Lupi in urbe uisi. nocturni ululatus. flebiles canum auditi. Simulachrum Martis sudauit fulmen tota urbe peruagatum, pleraq; deorum simulachra decussit. homines exanimauit. Vrbs lustrata. propter dictaturam Pompeij, ingens seditio in urbe fuit.

Gneo Domitio. Appio Claudio Coss.

M. Crassus ad Parthos profectus, cum Eufratem transiret, multa prodigia neglexit.

Cũ etiam coorta tempestas signifero signum arreptum mersisset Gurgiti, et offundente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseuerans cum filio, et exercitu, interijt.

Lucio Paulo, Gaio Marcello Coss.

m Vla pariens, discordiã ciuium, bonorũ interitum, mutationẽ legum, turpes matronarum partus significauit. Incendiũ, quo maxima pars Vrbis deleta ẽ, prodigij loco habitũ. Inter Cæsarẽ et Põpeiũ bella ciuilia exorta. Aduersus Cæsarẽ Pompeius Macedonia cum inuitatis gẽtibus amicis ĩstrueret aciẽ, à Dyrrachio ueniẽtibus, aduersa fuerunt fulmina, examẽ apium in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere. Ipse Pompeius pridie pugnæ die uisus in Theatro suo ĩgenti plausu excipi, mox acie uictus, in Aegypto occisus. eo ipso die plerisq; locis signa sua sponte cõuersa. Clamorẽ, crepitũq; armorũ Antiochiæ, bis ut curreretur ĩ muros, auditũ, ideq; sonũ tympanorũ Pergami. Palma uiridis Trallibus ĩ æde Victoriæ sub Cæsaris statua inter coagmenta lapidũ magnitudine mature enata. C. Cornelius augur Patauij eo die cum aueis admitterẽt, proclamauit rẽ geri, et uincere Cæsarem.

G. Cæsare. M. Lepido Coss.

d Ecimæ Legionis Aquilæ Gn. Põpeij filio quæ Fulmina tenebãt uisæ dimittere, et

i sublime auolare, ipse adulescens Pōpeius uictus, et fugiens, occisus.

Caio Cæsare. M. Antonio Coss.

Caesari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit. Fastigiū domus, quod sicut erat adiectū, ruisse. Nocte cum ualuæ cubili clausæ essent, sua spōte aperte sunt, ita ut lunæ fulgore, qui introuenerat Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uigintitribus uulneribus in curia Pompeiana à coniuratis confossus.

M. Antonio. P. Dolobella Coss.

Octauius testamēto Cæsaris Patris Brūdusij se in Iuliā gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingēti circūfusa multitudine Romā intraret, Sol, puri, ac sereni cœli orbe modico iclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in Nubibus solet, eā circunscripsit. Ludus Veneris genitricis, quos pro Collegio fecit, Stella hora undecima Crinita sub septētrionis sydere exorta cōuertit oīum oculos, Quod Sydus quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio īsigne capitis cōsecrari placuit. Ipse Cæsari mōstrosa malignitate, Antonij cōsulis multa perpesso, generosa fuit ad resistendū constantia. Teremotus crebri fuerunt, fulmine naualia, pleraq; tacta turbinis ui simulachrum, quod M. Cicero Plebiscito ante cœllam Mineruæ pridie, q̄

in exiliū iret, posuerat, dissipatum membris pronū iacuit, fractis humeris, brachijs, capite, dirū ipsi Ciceroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde Fidei turbine euulsæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores radicitus, et pleraq; tecta euersa. Fax cœlo ad occidentem uisa ferri. Stella per dies septem insignis arsit. Soles tres fulserunt, circaq; solem imū corona spicæ similis in Vrbem emicuit, et postea in unum circulum Sole redacto, multis mensibus languida lux fuit. In æde Castoris nominum literæ quædam Antonij & Dolobellæ consulum excussæ sunt, quibus utrisq; alienatio à Patria significata. Canum ululatus nocte ante Pontificis Maximi domum Lepidi auditi, ex his maximus à cæteris laniatus, turpem infamiam Lepido portendit. Hostiæ, grex piscium in sicco reciproco maris fluxu relictus. Padus inundauit, et intra ripam refluens, īgentē uiperarū ui reliqt, iter Cæsarē et Antoniū ciuilia bella exorta.

Caio Pansa. Hircio Coss.

Caesari cum honores decreti essent, et imperium aduersus Antonium, immolanti duplicia exta aparuerunt. Secutæ sunt eum res prosperæ. C. Pāsa Cos. Statua equestris Antonij domi corruit. equus phaleratus in ipsius cōspectu se

stinans cōcidit. Quidam è populo sanguine uicti-
marum prolapso respersam cruore palmam profi-
ciscenti dedit. Funesta hæc ipsi prodigia fuerunt.
Qui mox aduersus Antoniū dimicans, in mortem
uulneratus est, armorū, telorumq́; species à terra ui
sa cum fragore ad cœlum ferri, signa legionis quæ
relicta à Pansa ad urbis præsidium erant, ueluti
longo situ inductis araneis uenire uisa, fulmine ple-
raq; icta. In castris Cæsaris luce prima, in culmine
prætorij super linteū consedit Aquila, inde circū-
uolantibus minoribus auibus excita, de conspectu
abijt. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies
hyeme, æstate frumentum non demessum. Veteranis
Cæsari consulatum flagitantibus, terribilis tumul-
tus Romæ fuit, Cæsar cum in campum Martium
exercitum deduceret, sex uultures apparuerunt,
conscendenti, deinde rostra, creato consuli iterum
sex uultures conspecti, ueluti Romuli auspicijs no-
uam Vrbem condituro signum dederunt. Reconci-
liatione iter Cæsarem, Antonium, Lepidum facta,
fœda Principum fuit proscriptio.

M. Lepido, Munatio Planco Coss.

Vla Romæ ad duodecim portas peperit.
m Canis æditui mortua à cane tracta, Lux ita
fulsit, ut tanquā die orto, ad opus surgere-
tur. In Mutinēsi uictoriæ Marianæ signū meridiē
spectans, sua sponte conuersum in septentrionem ho
ra quarta, cum hæc uictimis expiarentur, soles tres
circiter hora tertia diei uisi, mox in unū orbem cō-

tracti. Latinis in Albano monte cũ sacrificaretur, ex humo, à pollice Iouis cruor manauit. Per Cassium et Brutum in prouĩcijs, direptionibus sociorũ, bella gesta. Notatum est prodigij loco fuisse, quod. P. Titius prætor propter dissẽsiões collegæ magistratũ abrogauit, et ante annũ est mortuus. Constat neminem, qui magistratũ collegæ abstulerat, annũ uixisse. abrogauerũt autem hi, Lucius Iunius Brutus cõsul, Tarqnio Collatino. Tib. Gracchus. M. octauio Cæcinnæ. P. Tarquinius. P. Marullo. Tullius. Bruto, et Cassio, pugnam aduersus Cæsarem, & Antoniũ molientibus In castris Cassii examẽ Apiũ cõsedit. Locus, aruspicũ iussu, interclusus, interius ducto uallo. Vulturũ et aliarũ alitum, quibus strages cadauerũ pabulo est ingens uis, exercitũ aduolauit. Puer in põpa Victoriæ cultu cũ ferretur, ferculo decidit. Lustratione lictor puersis fascibus lauream imposuit. Brutianis in prælium egredientibus, Aethiops ĩ porta occurrit, et à mılitibus cõfossus, Cassius, et Brutus interierunt.

Caio Furnio, Caio Syllano Coss.

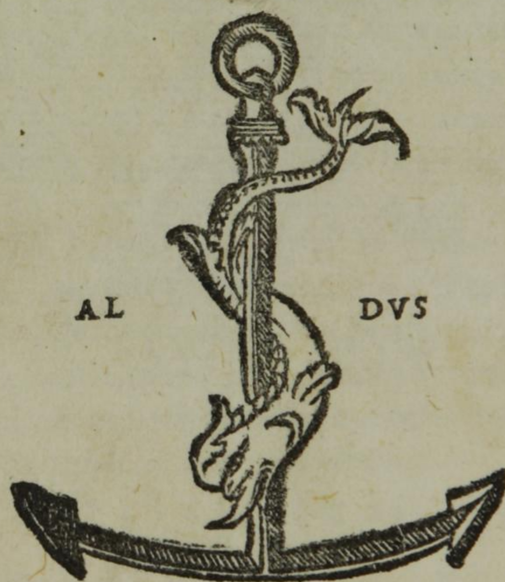
Sub Appennio, ĩ uilla Liuiæ uxoris Cæsaris, ĩ gẽti motu terra intremuit. Fax cœlestis à meridiano ad septentrionem extẽta luci diurnæ, similẽ ĩ nocte fecit. Turris hortorũ Cæsaris ad portam Collinã de cœlo tacta. Insidijs Romanorũ Germani circumuẽti sub. M. Lollio legato, grauiter uexati.

Paulo Fabio, Quinto Elio Coss.

i N Germania, ĩ castris Drusi examẽ apiũ ĩ tabernaculo Hostilij Rutilij præfecti castrorũ consedit, ita ut funem prætendentem, præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur, Multitudo Romanorum per insidias, subiecta est.

VENETIIS IN AEDIB. ALDI,
ET ANDREAE ASVLANI
SOCERI MENSE IVNIO.
M. D. XVIII.

* ** *** **** a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk. Omnes quaterniones præter **** duernionem.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

